

**KAYA KÖYÜ'NÜN (LEVİSSİ)
TARİHİ VE KENTSEL DOKU BAĞLAMINDA
İNCELENMESİ VE KORUMA-ONARIM MODELİ**

136770

Dokuz Eylül Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi
Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı

Deniz KARAEGE

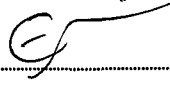
Ağustos, 2003
İZMİR

136770

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Yüksek Lisans Tezi Sınav Sonuç Formu

DENİZ KARAEĞE tarafından Prof. Dr. ETİ AKYÜZ LEVİ yönetiminde hazırlanan “KAYA KÖYÜ’NÜN (LEVİSSİ) TARİHİ VE KENTSEL DOKU BAĞLAMINDA İNCELENMESİ VE KORUMA – ONARIM MODELİ” başlıklı tez tarafımızdan okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

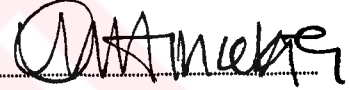
Prof. Dr. Eti Akyüz Levi

Yönetici

Yav. Doc. Dr. Dürüm SÜER KILIÇ

Jüri Üyesi

Yav. Doc. Dr. FUNDA AYŞEL

Jüri Üyesi

Prof. Dr. Cahit HELVACI

Müdür

Fen Bilimleri Enstitüsü

TEŞEKKÜR

Tezimi, çalışmalarım süresince bana her an destek olan Sevgili eşim Veli Engin KALAYCI'ya ve değerli ailem Sevgili Zekiye ve Şener KARAEGE'ye atfediyorum. Bana verdikleri sınırsız moral ve çalışma gücü ile bugünlere ulaştığımı düşünüyorum. Sevgili ablam Dr. Güneş TERZİ'ye ve eşi Doç. Dr. Cem TERZİ'ye yardımları ve destekleri için çok teşekkür ediyorum.

Çalışmalarında önerilerini ve desteğini sürekli aldığım tez danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Eti Akyüz LEVİ'ye,

Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca danışmanım olan, sohbetlerine doyum olmayan değerli hocam Y. Mimar N. Yüksel ÜSTÜNGEL'e ve diğer Restorasyon Anabilim Dalı hocalarına teşekkür ediyorum.

Araştırmalarım sırasında bana yardımcı olan sevgili arkadaşlarım Gözde ULUŞANS, Mine AYTAÇ ve Feyzal AVCI'ya, yüksek lisans eğitimi boyunca destekleri ve arkadaşlıkları ile yanımda olan bölüm asistanlarına çok teşekkür ediyorum.

Ayrıca 1998'de başlayan Kaya Köyü sevgisi sonrasında filizlenen bu tezin oluşmasında payı olan Selçuk Pansiyon sahipleri Nermin ve Saim SELÇUK çiftine ve Mimarlar Odası Fethiye Şubesi'nden Sayın Gürol GÜRKAN'a çok teşekkür ediyorum.

Deniz KARAEGE

ÖZET

Anadolu'daki Rum köylerinden biri olan Kaya Köyü'nde iki farklı kültür ve inanç, yıllar boyunca bir arada yaşamıştır. Kurtuluş Savaşı sonrası imzalanan mübadele antlaşması gereğince ayrılan bu iki kültür, günümüzde ilişkilerini eskisi gibi dostça sürdürebilmek için çabalamaktadır. Ortak tarih ve coğrafyadan beslenen bu iki toplumun, geçmişte birlikte yaşadıkları Kaya Köyü'nün "Barış ve Dostluk Köyü" olarak korunması ve restore edilmesine katılmaları gerekmektedir. Özellikle son yirmi yıldır Kaya Köyü'nün koruma sorunu birçok çevre tarafından tartışılmaktadır.

Yaklaşık 900 tane konut, iki büyük kilise, çok sayıda şapel, çeşme ve okul yapılarının oluşturduğu yerleşim, verimli Kayaçukuru ovasına bakmaktadır. Eğimli topoğrafyasına uygun konumlanmış konutlar, akılcı ve sade çözümlerle biçimlenmiştir. Adalar mimarisinin genel özelliklerine sahip yerleşimde, köklü geçmişinden kaynaklanan kültürünün izleri görülmektedir.

Geçmişte topraktan geçimini sağlayan köy halkı ve çevre yerleşimlerdeki halk, günümüzde artan turizme ayak uydurmaya başlamıştır. Kontrolsüz ve denetimsiz gelişen turizm aktiviteleri ve kaçak yapılaşmalar tarihi yerleşimi tehdit etmektedir. Turizmin olumlu etkilerinden yararlanmak isteyen köy ve çevresi için uygun işlev, tez kapsamı içinde alternatif yaklaşımlarla birlikte incelenmiştir. Çalışmada Batı Anadolu'nun eski çağlara dek uzanan tarihi ve kültürel değerlerine sahip eski bir Rum köyü olan Kaya Köyü'nün korunmasına yönelik koruma-onarım model önerisi sunulmaktadır. Tarihi yerleşime uygun olan inanç turizmi ve kültür turizmi; çevre yerleşimler (Kınalı, Belen, Keçiler, Gökçeburun) için uygun olan eko turizm; bu işlevlere uygun yasal, idari ve finans örgütlenmeleri ile Kaya Köyü ve çevresi, kendi kendine yeten, barış ve dostluk mesajları veren bir köy olacaktır.

ABSTRACT

Kaya Koyu is one of the Greek villages in Anatolia where two different cultures and religions lived together for centuries. These two different cultures were separated as part of a population exchange agreement signed at the end of independence war. Today, these two cultures are struggling to revive their friendly and peaceful relationships as it had been in the old days. Sharing a common history and geography, these two cultures, which lived together in the now abandoned Kaya Koyu, are required to participate in the conservation and restoration activities of Kaya Koyu under the theme of “Peace and Friendship Village”. Especially in the last 20 years, the problems of reserving the Kaya Koyu is being discussed by a wide range of entities.

The site consists of 900 houses, two large churches, various chapels, fountains and school buildings, where overall the site looks towards the agriculturally rich Kayacukuru flat. The houses are situated in an intelligent and simplistic manner on this angled topography. The site bears the ancient roots of its rich culture along with its ambience that resembles the typical island architecture.

Despite its history of dependence on agriculture for its economy, current population of the site and nearby village have started to realize and adapt to the ever-growing tourism potential. The uncontrolled and unpermitted nature of today’s building constructions and tourism activities threatens the historic site. The probable role of the site is researched in conjunction with the tourism activities that the site and its vicinity residents are sought after along with other alternatives approaches. The main objective of this thesis work is to prepare a conservation-restoration alternative that will serve in reviving an ancient Greek village, Kaya Koyu, which has cultural and historical ties, dating back to the ancient times. Kaya Koyu will become a village that is self sufficient, carrying the message of peace and friendship along with legal, financial and governmental organizations that are suitable for the formation of religious and cultural tourism in the site, and eco-tourism for the nearby towns (Kinali, Belen, Keciler and Gokceburun).

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İçindekiler.....	IV
Tablo Listesi.....	VII
Şekil Listesi.....	IX
Resim Listesi	X
Harita Listesi	XIII

Bölüm I

GİRİŞ

1.1 Amaç	2
1.2 Yöntem	3
1.3 Kaya Köyü İle İlgili Yapılan Hazırlık Çalışmaları	4
1.3.1 Kaya Köyü İle İlgili Derlenen Yazılı ve Görsel Kaynaklar	4
1.3.2 Planlama Çalışmaları	6

Bölüm II

KAYA KÖYÜ VE ÇEVRESİNİN GENEL TANITIMI

2.1 Coğrafi Konum	12
2.2 Fiziksel Özellikler	13
2.2.1 Topoğrafya ve Jeomorfoloji	13
2.2.2 İklim	15
2.2.3 Flora ve Fauna	16
2.3 İdari Yapı	17
2.4 Ekonomik Yapı	18
2.5 Sosyal Yapı ve Nüfus Özellikleri	21

2.5.1 Sosyal Yapı	21
2.5.2 Nüfus Özellikleri	21
2.6 Kaya Köyü ve Çevresi Tarihsel Gelişimi	23
2.6.1 Likya Uygarlığı Dönemi	23
2.6.2 Kaya Köyü'nün Tarihsel Gelişimi	29
2.6.2.1 Mübadele Öncesi Kaya Köyü	30
2.6.2.2 Mübadele Sonrası Kaya Köyü	33
2.7 Fethiye ve Çevresi Doğal ve Kültürel Değerleri	39
2.7.1 Özel Koruma Bölgeleri	39
2.7.2 Sit Alanları, Parklar ve Doğal Güzellikler	40
2.7.2.1 Sit Alanları	40
2.7.2.2 Parklar ve Doğal Güzellikler	41
2.7.3 Doğa ve Kültür Mirası Niteliğindeki Diğer Değerler	43

Bölüm III

KAYA KÖYÜ'NÜN DOKUSAL ÖZELLİKLERİ

3.1 Geleneksel Konutların Mimari Özellikleri	46
3.1.1 Mimari Mekan ve Elemanlar	56
3.1.1.1 Mimari Mekanların Biçimlenişi	73
3.1.1.1.1 Kapalı Mekanlar	74
3.1.1.1.2 Yarı Açık Mekanlar	77
3.1.1.1.3 Açık Mekanlar	80
3.1.2 Konstrüksiyon Öge ve Teknikleri	82
3.1.2.1 Taşıyıcı Sistem ve Öğeleri	82
3.1.2.2 Konstrüksiyon Teknikleri ve Materyalleri	89
3.1.3 Konutların Tipolojik İrdelemesi	92
3.1.3.1 Plan Tipleri	94
3.1.3.2 Cephe Tipleri	98
3.1.4 Yerleşimin Genel Değerlendirmesi	104
3.2 Kaya Köyü Dini Yapıları	107

3.2.1 Yukarı Kilise (Taxiarhis Kilisesi)	107
3.2.2 Aşağı Kilise (Panaghia Pirgotissa Kilisesi)	112
3.2.3 Şapeller	119
3.3 Ticari Yapılar	122
3.4 Kaya Köyü'nün Değerleri, Potansiyelleri ve Sorunları	123
3.4.1 Kaya Köyü'nün Değerleri ve Potansiyelleri	123
3.4.1.1 Kaya Köyü'nün Doğal Değerleri	123
3.4.1.2 Köyün Tarihi ve Kültürel Değerleri	124
3.4.2 Kaya Köyü ve Çevresinin Sorunları	127
3.4.2.1 Kaya Köyü Yerleşiminin Sorunları	127
3.4.2.2 Kaya Köyü Yapılarının Sorunları	128
3.4.2.3 Kaya Köyü'nün Yakın Çevresinin Sorunları	131

Bölüm IV

KORUMA OLGUSU VE KAYA KÖYÜ KORUMA-ONARIM YAKLAŞIMLARI

4.1 Koruma Olgusu	132
4.1.1 Uluslararası Etkinlikler, Örgütlenmeler	133
4.2 Türkiye'deki Koruma Sorunları	136
4.3 Kaya Köyü Koruma-Onarım Yaklaşımları	140
4.3.1 Tek Yapı Ölçeğindeki Koruma-Onarım Önerileri	140
4.3.2 Çevresel Ölçekteki Yaklaşımlar ve Koruma Onarım Model Önerileri.....	144
4.3.2.1 Yeniden Kullanım İçin Fonksiyon Alternatifleri	147
4.3.2.1.1 Konut İşlevli (Özgün İşlevli) Model	147
4.3.2.1.2 Turizm İşlevli Model	148
4.3.2.2 Finansman Modelleri	156
4.3.2.2.1 Fransa Örneği; Mallraux Yasası ve Finansman Modeli.....	156
4.3.2.2.2 Bosna-Hersek, Mostar Kentsel Koruma Programı Finansman Modeli.....	159
4.3.2.2.3 Bursa - Cumalıkızık Koruma Planlaması Finansman Modeli	161

4.3.2.2.4 Fener – Balat Semtlerinin Rehabilitasyon Projesi ve Finansman Modeli	163
4.3.2.3 Örgütlenme Modelleri	164
4.3.2.3.1 Fransa Örneği; Malraux Yasası ve Örgütlenme Modeli.....	165
4.3.2.3.2 Bursa - Cumalıkızık Koruma Planlaması Finansman Modeli	168
4.4 Kaya Köyü Ölçeğindeki Koruma-Onarım Alternatifleri:	
Örnek Çalışma	169
4.4.1 Örnek Çalışma Seçimi	169
4.4.2 Seçilen Yapıların ve Güzergahın Tarifi	170
4.4.3 Seçilen Yapıların ve Güzergahın Değerlendirilmesi ve Güzergaha Yönelik Öneriler	175
4.4.4 Önerilen Koruma – Onarım Modeli ve Değerlendirmesi.....	178
Sonuç	196
Kaynaklar	200
Ekler	
Ek-1 Kaya Köyü Konutları Koruma Envanter Fişi ve Kaya Köyü Konutlarının Değerlendirme Fişi	
Ek-2 “Barış ve Dostluk Köyü sürecinde 10.Yıl... ve Kaya Köyü 2000” Başlıklı Panel-Forum Sonuçları	
Ek-3 Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 19.07.2001 tarihli kararı	
Ek-4 Fethiye İlçesine Bağlı Arkeolojik-Doğal Sit Alanları	
Ek-5 Kaya Köyü Konutları Koruma Envanter Fişleri	

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 2.1 Fethiye İlçesi'nin Yıllara Göre Nüfus Artışı	22
Tablo 2.2 Kaya Köyü Anıt Ağaçları	45
Tablo 3.1 Yapıların Kullanım Durumları	52
Tablo 3.2 Strüktürel Durumlar	54
Tablo 3.3 Kat Sayıları	54
Tablo 3.4 Kadastral Durum	55
Tablo 4.1 “Muğla Kıyı Bandı Turizm Yatırım Alanları” Çalışmasında Kaya Köyü'ne İlişkin Kararlar	150
Tablo 4.2 Yapı Değerlendirme Tablosu	175

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 Muğla İli Aylara Göre Yağışlı ve Güneşli Gün Grafiği	15
Şekil 3.1 Köşe Tipi Ocak	64
Şekil 3.2 Kaya Köyü Konut Plan Şeması ve Bölme Duvar Çözümü	70
Şekil 3.3 Samos Adası Plan Şeması ve Bölme Duvar Görünüşü	71
Şekil 3.4 Ana Oda	74
Şekil 3.5 Karpathos Adası Konut İç Mekan Görüntüsü (Pangos-Sofa-Stylos).....	75
Şekil 3.6 İkincil Oda	76
Şekil 3.7 Hayat Mekanı Çeşitleri	78
Şekil 3.8 Hayat Mekanının Servis Alanı Olarak Biçimlenişi	78
Şekil 3.9 Skyros Adası'ndaki Bir Konutun Planı	84
Şekil 3.10 Monochore Evin Gelişimi	85
Şekil 3.11 Musandralı Ev	86
Şekil 3.12 Skyros Adası'ndaki Çatı Oluşumu	88
Şekil 3.13 Plan Tipleri	96
Şekil 3.14 Yukarı Kilise Planı	112
Şekil 3.15 Aşağı Kilise Vaziyet Planı	114
Şekil 3.16 Aşağı Kilise Planı	114
Şekil 4.1 Koruma Organizasyon Modeli	168
Şekil 4.2 Kaya Köyü Koruma-Onarım Modeli Amaç Şeması	178
Şekil 4.3 Örgütlenme Ve Organizasyon Şeması	184

RESİM LİSTESİ

Sayfa

Resim 2.1 Gemile Koyu	16
Resim 2.2 Saklıkent Kanyonu	42
Resim 2.3 Ölüdeniz Tabiat Parkı	42
Resim 3.1 Kaya Köyü Genel Görünüşü	46
Resim 3.2 Basamaklı Yol – Kaya Köyü	50
Resim 3.3 Skyros Adası Basamaklı Yolları	50
Resim 3.4 Yukarı Kilise Çevresindeki Toprak Zeminli Alan	51
Resim 3.5 Şapel	53
Resim 3.6 Çeşme Yapısı ve Tepede Kızlar Okulu	53
Resim 3.7 Dikey Drenaj Kanalı	57
Resim 3.8 Kübik Formlu Sarnıç ve Su Taşmaması İçin Açılmış Delikler	57
Resim 3.9 Eğrisel Formlu Sarnıç	58
Resim 3.10 Yapıya Bitişik, Dairesel Formlu Tuvalet	59
Resim 3.11 Tuvalet Girişi	59
Resim 3.12 Yapıdan Ayrı, Spiral Formlu Tuvalet	60
Resim 3.13 Yapıya Bitişik, Kare Formlu Tuvalet	60
Resim 3.14 Spiral Formlu Tuvalet	61
Resim 3.15 Alaf	62
Resim 3.16 Köşe Tipi Ocak	63
Resim 3.17 Duvar Tipi Ocak	63
Resim 3.18 Tek Katlı Yapılardaki Köşe Tipi Ocak Örneği	63
Resim 3.19 Duvar Tipi Ocak	63
Resim 3.20 Baca Tipleri	65
Resim 3.21 Ahşap Kapı, Pencere ve Kepenk Örnekleri	66
Resim 3.22 Bodrum Kat Duvarlarındaki Su Drenaj Nişi	67
Resim 3.23 Ocak Nişi	68
Resim 3.24 Saklı Niş (Bodrum Nişi)	68
Resim 3.25 Köşe Tipi Ocak Yanındaki Raf	69

Resim 3.26 Duvardaki Ahşap Raf İzleri	69
Resim 3.27 Rölyefler	72
Resim 3.28 Hayat'lı Konut Örneği – Hayat, Servis Elemanı İle Bir Arada	78
Resim 3.29 Hayat'lı Konut Örneği	79
Resim 3.30 Avludan Birkaç Basamakla Yükselmiş Giriş Alanı	80
Resim 3.31 Konut Yerleşimleri	81
Resim 3.32 Avlu İçinde Yer Alan Ocak	81
Resim 3.33 Skyros Adasından Kerevetli Bir Ev	83
Resim 3.34 Skyros Çatı Örtüsü	88
Resim 3.35 Kaya Köyü Çatı Örtüsü	88
Resim 3.36 Kaya Köyü Konutlarındaki Çatı Oluşumu – Kiriş ve Parapet İzleri	89
Resim 3.37 Kaya Köyü Konutlarında Sık Görülen Cephe Sıvaları-Pürüzlü Sıva	91
Resim 3.38 İnce Sıvalı Cephe – Sanat Evi	91
Resim 3.39 Çivileme Tekniği ve Pencere Üstü Dekoratif Elemanı	92
Resim 3.40 Kiremit Parçalarıyla Doku Yapılmış Cephe ve Pencere Üstü Dekoratif Elemanı	92
Resim 3.41 Skyros Adası Geleneksel Yerleşimi	93
Resim 3.42 Kaya Köyü Yerleşimi	93
Resim 3.43 Köy Yapılarından Birinin Ön Cephesi	99
Resim 3.44 Genel Ön Cephe Görünüşleri	100
Resim 3.45 Arka Cephe Üzerinde Yarı Açık Giriş Alanı	100
Resim 3.46 Tamamen Sağır Arka Cepheli, Köşe Tuvaetli Bir Konut	101
Resim 3.47 Konutların Arka Cepheleri	101
Resim 3.48 Yan Cephe Üzerindeki Bodrum Girişi, Kerevetli Bölümün Penceresi	102
Resim 3.49 Yarı Açık Giriş Alanı ve İkincil Oda Penceresi-Sarnıç İlişkisi	103
Resim 3.50 Giriş Cephesi Üzerinde Yarı Açık Giriş Alanı ve Sarnıç	103
Resim 3.51 Tepe Yerleşimler	106
Resim 3.52 Yukarı Kilise'nin, Çevresindeki Konutlar Arasındaki Görünümü	107
Resim 3.53 Yukarı Kilise Avlusunun Mozaik Döşemesi	108
Resim 3.54 Yukarı Kilise –Taxiarhis Kilisesi-	108
Resim 3.55 Kilise Çevresindeki Evler Arasından Kilise Narteksi ve Giriş Cephesi	109
Resim 3.56 Apsisten Nartekse Doğru Bakış	110

Resim 3.57 İç Mekan Gece Görüntüsü	110
Resim 3.58 Tonzlara Omuz Veren Destek Kemerler ve Geometrik Bezemeleri...	111
Resim 3.59 Kilise Penceresi ve Dış Görünüm	111
Resim 3.60 Tepeden Aşağı Kilise Görünümü	113
Resim 3.61 Aşağı Kiliseye Ulaşımı Sağlayan Patika Yol, Sağda Kilise Girişi	113
Resim 3.62 Kilisenin Güneyindeki Merdiven	115
Resim 3.63 Aşağı Kilise-Tonoz ve Kubbe İşçiliği	116
Resim 3.64 İkonastasis-1991 Yılındaki Görünümü	117
Resim 3.65 İkonastasis ve Görkemli İşçiliği – 2001 Yılı	118
Resim 3.66 Yukarı Kilise ve İki Küçük Şapel Görüntüsü	119
Resim 3.67 Şapel Duvarına Gömülü Haç Şekilli Devşirme Malzeme	120
Resim 3.68 Evler Arasında Bir Şapel	120
Resim 3.69 Tepe Şapel	121
Resim 3.70 Tepe Şapelden Köy ve Ovanın Görüntüsü	121
Resim 3.71 Köşe Tipi Ocaklı Bir Ticaret Yapısı	122
Resim 3.72 Duvarlarındaki Raf İzleri Çok Belirgin Bir Ticaret Yapısı	122
Resim 3.73 Yapıya Zarar Veren Ağaç ve Yazılar	129
Resim 3.74 Yapılardaki Yıkılmalar	129
Resim 4.1 Sveti Stefan Adası	153
Resim 4.2 Önerilen Gezi Yolları	170
Resim 4.3 İncelenen Yapılar	172
Resim 4.4 Tellal Tepe önünden geçen Aşağı Kilise ve AnaYol Bağlantısı	180
Resim 4.5 Kaya Köyü'nün Panoromik Görüntüleri	183
Resim 4.6 Kaya Köyü Koruma-Onarım Modeli	193

HARİTA LİSTESİ

Sayfa

Harita 2.1 Muğla İl Haritası	12
Harita 2.2 Muğla İli ve Çevresi Fiziki Yapısı	14
Harita 2.3 Fethiye Çevresi Bucak ve Köyleri	18
Harita 2.4 Muğla İli Maden Haritası	20
Harita 2.5 Likya Uygarlığı'nın Yeri	23
Harita 2.6 Likya Uygarlığı ve Önemli Merkezleri	24
Harita 2.7 Türkiye Özel Çevre Koruma Bölgeleri	39
Harita 2.8 Fethiye Körfezi, Kıyı Yerleşimleri, Adaları	41
Harita 3.1 Yerleşim ve Topoğrafik Özellikler	48
Harita 3.2 Yerleşim İçindeki Yollar ve Sokaklar	49
Harita 3.3 Köyün Vista Noktaları ve Bağlantı Yolları	125
Harita 3.4 Kaya Köyü ve Çevresi	126
Harita 3.5 Kaya Köyü'nün Problem Noktaları	130
Harita 4.1 Gezi Güzergahları	173
Harita 4.2 Çalışma Alanı ve İncelenen Yapılar	174
Harita 4.3 Öneri Koruma Onarım Modeli	182

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Tarihi çevre, ister küçük bir köy yerleşimi ister büyük bir kent dokusu olsun zaman içinde değişim yaşamak zorunda kalmaktadır. Gelişen teknoloji ile toplumlar yaşantılarını, yaşama alanlarını sorgulamakta, çağdaş yaşamın gereksinim duyduğu olguları hayata geçirme çabası içine girmektedirler. Bu süreç içerisinde doğal ve tarihi çevre toplumun değişimle birlikte ayakta tutmak istediği miraslardır. Batı toplumları II. Dünya Savaşı sonrası sorgulamaya başladıkları “koruma” kavramı ile, doğal ve tarihi çevrenin yeni yaşantıyla birlikteliğini sorgulamayı ve bunların birer kültür mirası olduklarının bilincine varmayı amaçlamışlardır.

Küçük bir köy yerleşimi olan Kaya Köyü sahip olduğu tarihsel gelişim, mimari değerler ve fiziksel özellikleri ile korumak zorunda olduğumuz miraslarımızdan sadece bir tanesidir. Ünlü gezginlerin notlarından, Hristiyanlarca 13. yy.’da kurulduğu anlaşılan köyde, Rumlar ve Türkler uzun yıllar dostça bir arada yaşamışlardır. Rumların çalışkanlığı ve becerikliliği sonucu, yerleşimde bugün sadece kalıntılarını inceleyebildiğimiz topoğrafya ile uyumlu, akılcı yapılar inşa edilmiştir. Dini yapılar, okul yapıları ve kübik formlu taş konut yapıları geniş bir kültürün eserleridir.

Kaya Köyü’nün korunup kültürel bir amaçla yaşamaya devam etmesi isteğiyle yerleşim, “Kaya Köyü’nün (Levissi) Tarihi ve Kentsel Doku Bağlamında İncelenmesi ve Koruma-Onarım Modeli” başlığıyla tez konusu olarak seçilmiştir.

1.1 AMAÇ

Bu tez çalışmasında yıllardır üzerinde konuşulan Kaya Köyü'nde ne, nasıl korunmalı sorusuna bir yanıt aranmaya, ayrıca köye uygun bir koruma-onarım modeli geliştirilmeye çalışılmıştır. Kaya Köyü konutları yığma taş sistemle yapılmış olduğundan ve çevrede benzer özelliklere sahip çok sayıda yerleşim bulunduğundan, geliştirilecek öneriler bu yapılara da örnek olabilecektir.

30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında “Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi’ne İlişkin Sözleşme ve Protokol” imzalanmış ve sonrasında karşılıklı göç yaşanmıştır. Kaya Köyü bu zorunlu göçü yaşamış Anadolu’daki birçok Rum köyünden biridir. Ancak, göç sonrası kaderi diğer köylerden farklı olmuştur. Gelen göçmenler buraya uyum sağlayamamış, bazıları yerleşmeden yakınlarının yerleştikleri yerlere gitmeyi seçmiş, bazıları da çevredeki diğer köylere yerleşmiştir. Boş kalan köyün önceleri yaşadığı varlıklı, güzel yaşantının kalıntıları, çevre köylerde yaşayan fakir halk tarafından yağmalanmıştır. Harap hale gelen yerleşim ve önündeki verimli Kayaçukuru’nda evi, tarlası olanlar mallarını satmış, satamayanlar da yok sayarak yakındaki başka köylere yerleşmiştir. Görüldüğü gibi Kaya Köyü mübadele sonrası çoğu Anadolu köyünde görüldüğü gibi yaşantısına devam edememiştir.

Son yirmi yılda yerleşimin çevresindeki Fethiye, Ölüdeniz,... gibi yerleşimlerde turizm aktivitelerinin artması ve buraları ziyarete gelenlerin Kaya Köyü’ne de -genellikle rastlantı sonucu- uğramaları köyde toprağı, evi olanların tekrar Kaya Köyü’ne dönmesini sağlamıştır. Köy, doğa güzellikleri, sakin yaşantısı, ikliminin güzelliğı sayesinde yerli, yabancı çok sayıda kişinin ilgisini çekmektedir. Önceleri köy için yapılması düşünülen “Tatil Köyü” projesi ve sonrasında “Türk-Yunan Barış ve Dostluk Köyü” projesi yörenin isminin duyulmasını sağlamıştır. Eskiden göç veren köy, şu an sabırsızlıkla kendisi için alınacak kararları beklemektedir. Bu beklenti döneminde mal sahipleri, konutlarını, arazilerini turizm amaçlı yeniliklerle değiştirmekte, bilinçsiz yapılan bu hareketler de dokuya zarar vermektedir. Topraktan geçinen halk turizmle de uğraşmaya başlamıştır.

Ayrıca, tez kapsamında yakın geçmişimizde bir mübadelenin yaşandığı bu yerleşime yıllar sonra hak ettiği değerin, önemin verilmesine katkıda bulunulması amaçlanmıştır. Kaya Köyü yerleşimi geleneksel konut yapıları, okul yapıları, dini yapıları ve ticaret yapıları ile bir kent dokusunu oluşturmaktadır. Dışa dönük yaşam tarzının varlığı avlu duvarlarının az ve alçak oluşuyla anlaşılabilmektedir. Topoğrafyayla birleşik ve uyumlu olan yerleşim, akılcı malzeme kullanımı ve mekan oluşumlarının yanı sıra aynı zamanda estetik olan Akdeniz ve Adalar mimarisinin bir temsilcisidir. Köy dokusunu oluşturan bu değerlerin hepsinin bir bütün halinde korunması, incelenmesi gerekmektedir. Kaya Köyü gibi günümüze dek ulaşmış ve tarihsel bir gerçeğe tanıklık etmiş yerleşimin büyük bir özenle korunması ve yaşatılması gerekmektedir.

Son yıllarda Kaya Köyü'nün korunması ile ilgili birtakım araştırmalar, incelemeler yapılmaya çalışılmaktadır. Bir türlü başlanamayan, somut hale dönüştürülemeyen bu çalışmaların, gelişen turizm aktiviteleriyle kesintiye uğraması ve yerli halkın desteğinin azalması istenmeyen ancak olası durumlardandır. Kaya Köyü'nü ve Kayaçukuru'nu doğası, yapıları ve insanıyla birlikte korumak, köy için olumlu birşey yapmaya çalışan herkesin ortak düşüncesi olmalıdır.

Ege konut mimarisi açısından önemli olduğu kadar, 19. yy. kültür mozaığının bir kesiti niteliğini yansıtmamasıyla da özellikli Kaya Köyü'nün, harabe peyzajı ile korunup geleceğe aktarımını sağlayacak bir model geliştirmek hedeflenmektedir.

1.2 YÖNTEM

Belirtilen amaçlar doğrultusunda, yerleşimin coğrafi özellikleri, sosyoekonomik ve demografik yapısı, tarihsel gelişimi, tarihi ve kültürel değerleri literatür araştırmaları ve yerel incelemelere dayanarak ele alınmış, mevcut durum analizi yapılmıştır. Analiz çalışmalarına, yerleşim hakkında yapılmış inceleme ve araştırmaların varlığı da büyük katkı sağlamıştır. Bu yöntemle yapılan değerlendirmeler sonrasında köyün dokusunu oluşturan konut yapıları ve anıt eserler incelenmiş, yapılara ve dokuya ilişkin genel değerlendirmeler yapılmıştır. Tarihi

yerleşime komşu çevrelerin, köyün ve köy yapılarının yaşadığı sorunlar bu gözlemler sırasında ortaya çıkmıştır.

Tezin son bölümünde yer alan koruma - onarım model önerisi için önerilen güzergah üzerindeki yapılar, “katalog çalışması” yöntemi ile incelenmiştir. Belirlenen aks içinde yer alan konut yapılarının, plan ve cephe eskizleri, uygun görünenlerin 1/100 ölçekli detaylı plan, kesit ve cepheleri çizilmiştir. Ayrıca her yapının onarım gerekliliği, bozulma nedenleri, yapım teknik ve malzemeleri, mekan özellikleri, iç mekan elemanları, mimari karakter zenginlikleri, yeri-ulaşılabilirliği, tipolojisi ve yapının yeniden kullanım potansiyelleri değerlendirilmiştir (Bkz. Ek-1).

Koruma - onarım alternatiflerinin oluşturulması, eldeki tüm verilerin nesnel olarak değerlendirilmesiyle (sentez) ortaya çıkmıştır. Koruma önerileri tek yapı ölçeğinde, Kaya Köyü ve Kayaçukuru ölçeğinde ayrı ayrı ele alınmıştır. Çevresel ölçekten tek yapı ölçeğine dek “temel koruma ölçütleri” belirlenmeye çalışılmış ve önerinin gerçekleşmesi için yasal düzeyde yapılması gereken örgütlenmeler hakkında alternatifler üretilmiştir.

1.3 KAYA KÖYÜ İLE İLGİLİ YAPILAN HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1.3.1 Kaya Köyü İle İlgili Derlenen Yazılı ve Görsel Kaynaklar

Uzun yıllardır ülkemizin koruma gündeminde olan Kaya Köyü konutları ve anıt eserleri, yerleşimin korunması fikrini desteklemek amacıyla yurt içinden ve yurt dışından gelen öğrenciler ve profesyonel kişiler tarafından çeşitli yönleriyle araştırılmaktadır. Bu araştırmaların başlıcalarını; ünlü gezginlerin köyün eski zamanıyla ilgili notları, köyle ilgili tez çalışmaları, uluslararası öğrenci organizasyonları, yurt içindeki gönüllü çalışma gruplarının araştırmaları, yaz kampları çerçevesinde düzenlenen atölyeler, belgeseller, gazete yazıları oluşturmaktadır.

Köyün tarihiyle ilgili bilgiler ilk olarak ünlü gezginlerin notlarından edinilmektedir. Fellows, Sanudo, Saint-Martin, Evliya Çelebi'nin Kaya Köyü ile ilgili notları çeşitli makalelerde anlatılmaktadır (İlter, 1991, ss.474-475; Ekinci, 1997, s.26; Cengizkan, 1999, s.39, Anabolu,1986, s.51). Arı'nın "Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925)" kitabı ve "Türkiye'de Mübadele Dönemi Toprak Mülkiyeti ve Tarımda Değişim" isimli makalesi mübadele zamanını ve yaşananları rakamsal gerçeklerle ve objektif değerlendirmelerle açıklayan önemli kaynaklardır.

Köyün bağlı olduğu Fethiye ilçesi ve Muğla ilinin tarihi geçmişi ve şu anki sosyal ve ekonomik yapısının anlatımı sırasında Kocasoy'un tez çalışması (2000), Ekinci'nin Muğla ile ilgili çalışması (1985), Uykucu'nun "Muğla Tarihi" kitabı (1962), Aladağ'ın "Muğla Evi" kitabı (1991), Saraç'ın Kaya Köyü konutlarının tipolojik incelemesini yaptığı yüksek lisans tezi (2001) ve Muğla İl Yıllığı kaynak olmuştur.

Kaya Köyü ve birçok Anadolu Rum yerleşimlerinin hüznü hikayesi olan mübadele dönemini anlatan belgeseller (Tanık, 1995; Rıza: 2001), romanlar (Kemal, 2002), kişisel görüşmeler (Karaören, 1997, s.51; Ekinci, 1997, s.6; Selçuk, 2002, kişisel görüşme) o zamanı açıkça anlatan belgeleri oluşturmaktadır.

Köyün Adalar mimarisiyle benzerliğini destekleyen kaynaklar (Arnaoutoglas, 1984; Papaioannou, 1984; Philippides, 1984) ile köyün halk mimarisi içindeki yerinin anlaşılmasında yardımcı kaynaklar (Bektaş & Başak, 1983; Bektaş, 1991; Bektaş, 2001; Başoğlu, 2001; Avunduk, 2001; Rudofsky, 1964) yerleşimin kendine özgü niteliklerini belirlemede destekleyici olmuşlardır.

Yakın geçmişte Kaya Köyü ve çevresi ile ilgilenen araştırma gruplarının çalışmaları (Galata Gönüllü Çalışma Grubu, 1994; UMAR Yazokulu Çalışmaları), Kaya Köyü'nün Kiliseleri'ni inceleyen İlter'in makalesi (1991), Kaya Köyü'nün turizm işlevi ile korunmasını konu alan Kükrer'in yüksek lisans tez çalışması (1991), Kaya Köyü konutlarının tipolojik irdelemesini ve köy sorunlarını konu alan Saraç'ın

yüksek lisans tez çalışması (2001), Binan'ın Güzelyurt-Kapadokya geleneksel dokusunun korunması için yöntem araştırması yaptığı doktora tezi (1994) ile finansman ve örgütlenme modellerinin incelendiği çalışmalar (Dinçer, 1994; Eryoldaş, 1994; Göksu, 1994; Güler, 1995; Gültekin et al., 1991; Kuban, 1975; Kuban, 1994; Kuban, 2000; Kuban, 2001; Okyay, 2001; Pasic, 1994; Sönmez, 1994) tezin özellikle sonuç bölümüne kaynak olmuş yayınlardır.

Bu tez çalışması ile, köyün yer aldığı coğrafyanın tarihsel gelişimi incelenerek yerleşimin sahip olduğu tarih ve kültür birikimleri vurgulanmak istenmiştir. Ayrıca, yerleşimin şu anki harabe peyzajının oluşumunda etkili tarihi olaylar ve sonrasındaki değişim incelenmiş, çok sayıda araştırmaya konu olmuş köy dokusunun koruma ve onarımına alternatif fikir ve modellerin neler olabileceği incelenmiştir.

1.3.2 Planlama Çalışmaları

Kaya Köyü ile ilgili günümüze dek alınmış karar ve düzenlenmiş toplantı, forum ve organizasyonlar aşağıda sıralanmıştır.

a) Kaya Köyü 14 Ekim 1978 yılında 3. Derece Kentsel Sit olarak Kültür Bakanlığı'na tescillenmiştir (Saraç, 2001).

b) 12.06.1988 yılında Fethiye-Göcek Bölgesi, Bakanlar Kurulu kararı ile Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilmiştir. 1/25.000 ölçekli “Fethiye-Göcek Çevre Düzeni Nazım Planı” kapsamında “yakın çevresinde ormanlar, koylar, plajlar gibi doğal, Kaya Köyü ve St. Nikola gibi kültürel kaynakların, kentsel yerleşmeler ve turizm faaliyetlerinin yer aldığı Kayaçukuru” **öncelikle planlanacak alan** olarak belirlenmiştir (Sönmez, 2000). Ayrıca;

Çevre Düzeni Nazım Planı'nda “ Kaya Köyü ve çevresinin, gerek konumu, gerekse mevcut yapılarının mimari ve estetik özellikleri, yerleşmenin kuzey yönündeki tarım alanlarının dağılımı niteliği ile tarım alanlarında yer alan mevcut yerleşmelerin özgün niteliklerinin detaylı araştırması ve bu alanın denizle

bağlantısını sağlayan güneydeki Beştaş Limanı ile birlikte bir bütün olarak ...” planlanması öngörülmüştür (Sönmez, 2000, s.1).

c) Kaya Köyü Forumu – 1 / 2 Ekim 1988 / Muğla

Kaya Köyü’nün Barış ve Dostluk Köyü olarak yaşatılması düşüncesinin tartışıldığı foruma; Mimarlar Odası temsilcileri, Türk-Yunan Dostluk Derneği Başkanı Prof. Ekrem Akurgal başkanlığında bu derneğin yöneticileri, Yunanlı mimar, bilimadamı, sanatçı ve gazeteciler, turizmciler, Muğla Belediyesi, Fethiyeliler ve Kaya Köylüleri katılmışlardır. Forum sonunda alınan kararlar, ilgili bütün kurum ve kuruluşlara duyurulmuş ve gereği için izin başvurularında bulunulmuştur. 7 maddeli olan forum kararlarından en önemlileri şunlardır:

1923 yılında Rum sakinlerinin mübadele yolu ile terkettikleri Kaya Köyü’nün,

1. Türk Yunan Barış ve Dostluk Köyü olarak, ekonomik, sosyal ve kültürel bir bütünlük ve kesintisiz gelişen bir süreç içinde, yeniden yaşama kavuşturulması girişimlerini ve çabalarını, iki ülke ve halkları arasında barışın ve dostluğun yapılandırılmasına ve bu yolla dünya barışına bir katkı olarak görür ve destekler.

2. Forum, Kaya Köyü’nün; toplumlar ve kültürler arası ilişki ve etkileşimi esas alan bir turizm anlayışının yanı sıra, yaşamın tüm mevsimler boyu sürekliliğini sağlayacak şekilde Araştırma Merkezi ve Eğitim Merkezi gibi fonksiyonlar ile zenginleştirilmesini önerir. Bu doğrultuda, Ege Kültürleri Araştırma Merkezi ve master düzeyinde eğitim yapacak, sanat ve kültür tarihi, mimarlık, plastik sanatlar, arkeoloji, antropoloji, etnoloji vs. dallarını içeren uluslararası Eğitim Merkezi oluşturulması girişimlerine başlanmasını önerir.

3. Forum, Kaya Köyü’nün yaşama kavuşturulması eylemini, mimari tasarım ve inşai bir eylemden önce bir yöntem ve oradaki yaşamın sürekliliğinin temeli olan insan ve yaşam organizasyonları sorunu olarak görür. Bu doğrultuda ve aynı zamanda finansman sorununu da çözecek şekilde;

- *Mimarlar Odası ve Türk-Yunan Dostluk Derneği'nin öncülüğü ve güvenilirliğinde, çok ortaklı turizm kooperatiflerinin ve şirketlerinin kurulmasını,*
- *Yatırımcı şirketlerin koordineli olarak bu bölgenin ilkeleri çerçevesinde girişim içinde yer almalarını,*
- *İki ülkenin sanatçı düşünür ve bilimadamları çerçevesinde tek tek yapıların kendi adlarına ve kendi finansmanları ile restore etme çağrısının yapılmasını önerir (TMÖB-Kaya Köyü Yazokulu Kitapçığı, 1998, ss. 16-17).*

Mimarlar Odası'nca gündeme getirilen "Kaya Köyü'nün Türk-Yunan Barış ve Dostluk Köyü Olması" önerisine ilişkin ilk resmi olumlu görüş, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı'ndan 29.11.1988 gün ve 19663 sayılı yazı ile bildirilmiştir.

d) 2.10.1988 Muğla Forumu kararlarının yaşama geçirilmesi ve Kaya Köyü'nün Fethiye Belediyesi Mücavir Alanı içerisine girmesi için Mimarlar Odası ve Fethiye Belediyesi 2.12.1989 tarihinde bir dayanışma protokolü imzalamışlardır.

e) Fethiye Belediyesi'nin 30.09.1990 tarihinde gerçekleştirdiği 2. Çocuk Şenliği kapsamında "Kaya Köyü Dostluk ve Barış Köyü Olmalı" konulu bir panel düzenlenmiştir. Panel bildirisinde Kaya Köyü projesine destek verilmesi istenmiştir.

f) 26 Temmuz 1991 tarihinde Dikili'de "6. Kültür ve Sanat Festivali" kapsamında TMMOB Mimarlar Odası'nca "Kaya Köyü 'Barış ve Dostluk Köyü Olmayı Bekliyor'..." başlıklı bir dia gösterisi ve söyleşi düzenlemiştir. Programı Oktay Ekinci sunmuş ve Kaya Köyü'nün geleceği için 1988 yılında başlatılan girişimlerden o güne kadar geçen sürede yaşanan gelişme ve duraksamalardan söz etmiş, halkı bilgilendirmiştir (TMÖB-Kaya Köyü Yazokulu Kitapçığı, 1998).

g) 12.06.1991 tarihinde Kaya Köyü, II No'lu Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 3. Derece "Arkeolojik ve Kentsel Sit" olarak ilan edilmiştir.

h) Kaya Köyü'nün 3. Derece sit kapsamına alınması üzerine, Oktay Ekinci başta olmak üzere birçok kişi bu kararın yanlış ve yetersiz olduğunu yazılarıyla vurgulamıştır.

... Kaya Köyü'nde işlenen yanlış, buranın 3. Derece sit alanı kabul edilmesiyle ve tarihi "Kayaçukuru'nun" ise koruma dışı bırakılmasıyla birlikte başlamıştır. Çünkü, 3. Derece sit alanları, "yenileştirmek" gerekçesiyle eski eserlerin yıkılmalarına olanak sağlayan alanlardır. Oysa, Kaya Köyü'nde yapılması gereken, "yıkarak değil", "restore ederek" korumaktır. Buradaki gerek sivil mimarlık örneği yapılar, gerek dinsel yapılar, gerekse de tarihi yollar ve duvarlar, hangi açıdan bakılırsa bakılsın anıtsal değeri olan kültür varlıklarıdır. Kaya Köyü, hem geçmişindeki zengin uygarlık birikim, hem de mimarlık ve şehircilik bilimi açısından, gerçek bir "anıt kent" niteliğindedir. Böyle bir sitin 3. Derece değil 1. Derece olması gerekir ve tüm kalıntıların "yıkım yasağı" kapsamına alınması şarttır (Ekinci, 1998, s. 43).

Oktay Ekinci, 13.06.1993 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'ndeki yazısında Kaya Köyü'nün gayrimenkul turizmine kurban gidebileceğine ve sit kararlarının değiştirilip sit alanının kapsamının artırılmasının gerektiğine işaret etmiştir.

i) Kaya Köyü için yapılan girişimler, köyde düzenlenen Ekim 1988'deki forumdan sonra başlamış, Kültür Bakanlığı ve Özel Çevre Koruma Kurumu ortak yaptıkları çalışmalar sonucunda Kaya Köyü'nün 1/1000 ölçekli halihazır haritalarının hazırlanmasıyla devam etmiştir. Kültür Bakanlığı proje kapsamı içindeki taşınmaz kültür varlıklarının tespit ve tescil işlemlerini yapmıştır.

j) 30.05.1999 tarihinde Kaya Köyü'nde "Barış ve Dostluk Köyü sürecinde 10.Yıl... ve Kaya Köyü 2000" başlıklı bir panel-forum düzenlenmiştir. Ek-2'deki metin bu panelin ardından kaleme alınmış sonuçları özetlemektedir (<http://www.mimarlarodasi.org.tr/etkinlik/14.html>).

k) Kaya Köyü'nün "Barış ve Dostluk Köyü" olması düşüncesinin 1988'den 2000 yılına kadar geçen süre içinde gerçekleşmemesi nedeniyle bu düşüncenin bir

ön çalışması olarak, Şubat 2000 tarihinde “kısa vadede gerçekleştirilecek bir ara proje ile; iki büyük kilise ve çeşitli eğitimsel – kültürel çalışmalarda kullanılmak ve müze oluşturmak üzere 5-6 konut, örnek şapel, iş atölyesi, çeşme yapısının restore edilerek ziyarete açılması” fikri TÜRSAB ve Mimarlar Odası tarafından geliştirilmiştir. Bu karardan hemen sonra harekete geçilmiş ve TÜRSAB ve Mimarlar Odası işbirliği ile 2000 yılı yazında “Mimarlık ve Şehircilik Öğrencileri / Kaya Köyü Yaz Okulu” gerçekleştirilmiştir. Yaz okulu içindeki çalışmalar kapsamında ve Galata Grubu’nun organizasyonu ile hazırlanan iki kilise, üç tip konuta ait rölöve çizimleri ve raporlar Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 19.07.2001 tarihinde onaylanmıştır. Ek-3’de kurul kararı ve detaylı açıklamalar yer almaktadır (<http://www.mimarlarodasi.org.tr/bulten/b13/b7.html>).

Tezin 1. bölümü olan “giriş” bölümünde, tezin amacı ve çalışmalarda izlenen yöntem hakkında bilgi verilmiş, Kaya Köyü ile ilgili bu zamana kadar yapılmış planlama aktiviteleri ve araştırmalar hakkında elde edilen bilgiler sunulmuştur.

2. bölümde, Kaya Köyü’nün bağlı olduğu bölge, il (Muğla) ve ilçenin (Fethiye) coğrafi, fiziksel özellikleri, sosyoekonomik ve idari yapısı, nüfus hareketleri incelenmiştir. Ayrıca yörenin sahip olduğu coğrafi konumun beslediği doğal güzellikleri, köklü tarihinden kaynaklanan kültürel değerleri belirtilmiş, son olarak da Kaya Köyü’nün tarihsel gelişimi eski çağlardan günümüze dek incelenmiş, mübadele öncesi ve sonrası köyün durumu ayrıntılarıyla aktarılmıştır.

3. bölümde, Kaya Köyü’nün oluşumunu sağlayan coğrafi yapı değerlendirilmiş, köyün dokusal özellikleri araştırılmıştır. Konutların şu anki harabe yapısına karşın tanımlanabilen mekanları olan sarnıç, tuvalet ve bodrum kat servis mekanı; çözümlenebilen mimari elemanları olan ocak ve bacaları, kapı-pencere açıklıkları ve nişler; şu an var olmayan ancak yapılarındaki izlerden anlaşılan strüktür ve dekorasyon elemanları olan döşeme, çatı, duvar rafları ve mobilyalar incelenmiştir. Yapının mimari öğeleri çözümlendikten sonra yapının konstrüksiyon tekniği ve materyalleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Konutların mekansal oluşumları, kütle ve

cephe özellikleri, tipleri belirtilmeye çalışılmış, köydeki kilise ve şapel yapıları hakkında bilgiler verilmiştir. Son olarak, köyün sahip olduğu tarihi ve doğal çekicilikler bir araya getirilmiş, bu değerlere karşın köy ve yakın çevresindeki sorunlar, eksiklikler sıralanmıştır.

4. bölümde tezin temel amacı sunulmuştur. Öncelikle koruma olgusunun yurt dışında ve Türkiye’de yorumlanışı üzerinde durulmuş, çağdaş koruma kavramının gelişmesini sağlayan uluslararası etkinlikler ve örgütlenmeler incelenmiştir. Türkiye’deki koruma sorunları yasal, ekonomik, kültürel ve teknolojik başlıklar altında irdelenmiştir. 3. bölümde yer alan, konutların yapısal, biçimsel özelliklerinin incelenmesi sonucu elde edilen veriler ışığında Kaya Köyü’nün tek yapı ve çevresel ölçekteki koruma ve onarım öncelikleri belirlenmiş, yapılacak müdahalenin ilkeleri ve kapsamı ele alınmıştır. Son olarak, örnek çalışmanın yapıldığı alanın ve yapıların seçilmesini sağlayan özellikler açıklanmış, Türkiye’deki koruma sorunları değerlendirilerek yasal, örgütsel, ekonomik ve kültürel açılardan uygun, önceden belirlenen müdahale ilkelerine uyumlu koruma-onarım alternatifleri oluşturulmuştur.

BÖLÜM 2

KAYA KÖYÜ VE ÇEVRESİNİN GENEL TANITIMI

2.1 COĞRAFİ KONUM

Kaya Köyü, Akdeniz Bölgesinde, Muğla İli Fethiye İlçesine bağlı bir köydür. Fethiye İlçesi, Muğla ilinin güneydoğusunda (Harita 2.1) ve 37°00' kuzey, 36°15' güney enlemleri; 28°50' doğu boylamları arasında konumlanmaktadır. Fethiye'ye uzaklık 7 km'dir. İlçenin yüzölçümü 3.059 km² dir.

Harita 2.1 Muğla İl Haritası

(<http://www.mugla.gov.tr/ilceler/mugla/mugla.htm>)

2.2 FİZİKSEL ÖZELLİKLER

2.2.1 Topoğrafya ve Jeomorfoloji

Muğla ve çevresi, Türkiye'nin oldukça engebeli yeryüzü şekillerinin olduğu bölgelerinden biridir. Kuzey ve kuzeydoğu sınırlarında, Türkiye yükselti ortalamasının oldukça üstünde olan dağlar bulunmaktadır. Başlıcaları bölgenin de en yüksek noktası olan Akdağ (3024 m.), Babadağ (1969 m.), Beşparmak ve Menteşe Dağları (yaklaşık 1500 m.), Dumanlı Dağı (1973 m.)'dir (Harita 2.2).

İlin güneyinde Akdeniz, batısında Ege Denizi yer almaktadır. Bölgenin karakteristik özelliği, kapalı havza gölü ve denize akışı olan açık havza gölünü bir arada içine almasıdır. Nehirlerinden denize dökülenleri olduğu gibi (Eşen, Dalaman), göle dökülenleri (Namnam, Kargacık) ve kara içinde yağışlara bağlı meydana gelip ovalarda son bulanları da vardır (Aladağ, 1991, s.8).

Bu kadar önemli yükseklikler arasında sınırsız düzlüklere genelde rastlanmamaktadır; ancak, birkaç önemli ovanın olması da dikkat çekicidir. Bunlardan, Dalaman Ovası, Ortaca ve Dalyan Ovaları sulu ziraatin yapıldığı ovalardır. Ayrıca Fethiye'de Kumlu Ova ve Bayat Ovası, Bodrum'da Bitez, Akçaalan Karaova, Milas Ovaları, Ula'da Gökova ve Kızılkaya ovaları, Köyceğiz'deki Kargın Ovası ve benzerleri yörenin ovaları arasında yer almaktadır (Aladağ, 1991, s.8).

Kıyı kesimlerinin çok girintili olması nedeniyle çok sayıda koy, liman, burun, yarımada, falez ve plaj bulunmaktadır. Kıyıların önemli limanları Fethiye, Bodrum ve Marmaris'dir. Körfezler Gökova, Fethiye, Mandalya ve Kerme'dir.

Yörenin önemli çayları arasında yer alan Eşen Çayı yaklaşık 100 km.lik uzunluğunun yanı sıra Burdur ve Antalya sınırına yakın yerde, Toroslarda çok sayıda dereyle birleşmekte ve Antalya sınırına 1 km. mesafede Akdeniz'e dökülmektedir. Dalaman, Kargacık ve Namnam diğer çaylar arasında sayılmaktadır.

Yağışlarla faaliyete geçen derelerin başında Milas Sarıçay gelmektedir. Yeraltı suları yörede çok çeşitli yerlerde görülmektedir. Bunlar Marmaris'teki Gölenye İçmeleri, Köyceğiz Avga'da, Fethiye'de ve Milas'tadır (Aladağ, 1991).

Muğla yöresi deprem fayları üzerindedir. Fethiye'nin doğusu, Köyceğiz-Ula-Marmaris arası, Milas'ın doğusu ve Yatağan'ın doğusu, batısı depremlerin çok olduğu tektonik çukurlar ve kırıklar dizisi üzerinde kalmaktadır (Kocasoy, 2000). Bölgede en son 1957 yılında hasara neden olan deprem meydana gelmiştir.

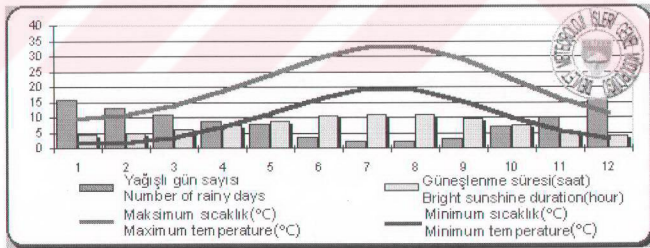
Harita 2.2 Muğla İli ve Çevresi Fiziki Yapısı

2.2.2 İklim

Kaya Köyü ve geniş çevresinin her noktasında aynı iklim özellikleri görülmemektedir. Kaya Köyü ve bağlı bulunduğu Fethiye ilçesi Akdeniz iklimi özelliklerini yansıtır. Kışlar bol yağışlı ve ılıman, yazlar sıcak ve kurak geçmektedir. Yeryüzü şekilleri nedeniyle deniz seviyesinden yükseklik değiştiğçe, farklı iklim özellikleri ortaya çıkar. Bu nedenle ortalama sıcaklık Fethiye’de 25, Marmaris’te 20, Köyceğiz’de 20, Ula ve Yatağan’da ise 15 derece olmaktadır. Kaya Köyü de yaz-kış esintili, temiz bir havaya sahiptir.

Fiziksel özellikler nedeniyle iç kısımlar kıyı kesimlerinden daha çok yağış almaktadır. En çok yağış Kasım – Şubat ayları arasında görülmektedir. Fethiye’nin ortalama yağış miktarı 2000 yılı verilerine göre 921 mm.dir.

Turizm cenneti olan Fethiye ve çevresinde yılın hemen hemen yarısında güneşli hava görülebilmektedir. Yörenin en güneşli zamanı ve en düşük nem düzeyi Temmuz ve Ağustos aylarında, en bulutlu zamanı ve en yüksek nem düzeyi ise, Aralık ve Ocak aylarındadır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Muğla İli Aylara Göre Yağışlı ve Güneşli Gün Grafiği

(<http://www.meteor.gov.tr/2003/iller/MUGLA.htm>)

2.2.3 Flora ve Fauna

Kaya Köyü ve çevresi flora ve fauna açısından oldukça zengindir. Akdeniz ekosisteminin eşsiz bir temsilcisi özelliğini taşıyan Fethiye'nin Faralya bölgesindeki Gemile Koyu ve Yediburunlar'ın başına kadar geniş çevresi, Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1. derece sit alanı ilan edilmiştir. Bunda çevrenin doğal güzelliği yanı sıra, özellikli bitki ve hayvan zenginliği de etkindir.

Resim 2.1 Gemile Koyu

Yapılan bilimsel çalışmalara göre, bu yörede yetişen 220 değişik türden 16'sı (yalnızca bu yörede yetişen) "endemik" bitki ve pek çoğunun tıbbi aromatik özellikleri var. Bölge sahip olduğu doğal ve tarihsel değerleriyle bilimsel araştırmalara da ışık tutuyor. Türkiye'nin de taraf olduğu "Avrupa'nın Yaban Hayatını ve Yaşama Alanlarını Koruma Sözleşmesi"nin "Kesin Koruma Altına Alınmış Bitkiler Listesi"nde yer alan bir tür orkide cinsi (*Ophhyris argolica* Flyeischm) ve "Kesin Koruma Altına Alınmış Hayvanlar Listesi"nde yer alan Yaban Keçisi (*Capra aegagrus*), Oklu Kirpi (*Hystrix cristata*) bu yörede, Akdeniz Foku (*Monachus monachus*), Karet Kaplumbağası (*Caretta caretta*) bu kıyılarda (Gemile) yaşamaktadır (<http://www.arkitera.com/haberler/2002/07/11/gemilekoyu.htm>).

Fethiye ve çevresinin coğrafi yapısı Türkiye peyzajında ender görülen bir şekil olup, kimi yörelerin akarsu, deniz ve kayalıklarla çevrenmesiyle bitki ve hayvan

türlerinin diğer bölgelere göç etmesi engellenmektedir. Böylece tecrit olan türler burada evrimleşmişlerdir.

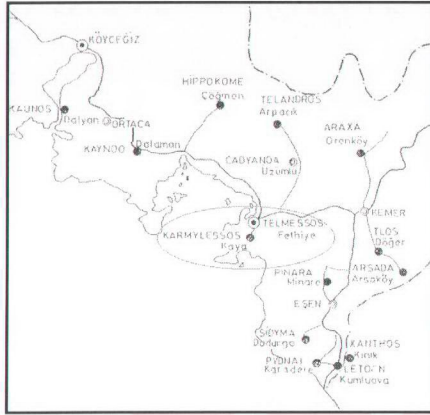
Bölge kıyılarında fundalıklar, meşelikler, narenciye, zeytinlikler; dere ve su kenarlarında çınar, kavak, kızılgağaç görülmektedir. Fethiye çevresinde kara çam ve kızıl çam ormanları bulunmaktadır.

Kaya Köyü'nün baktığı Kayaçukuru, zengin bitki örtüsüne sahip bir ovadır. İğne yapraklılardan oluşan ormanlar Kayaçukuru'nu çepeçevre sarmıştır. Kayaçukuru'nda incir, nar, kayın, meşe, çınar, çitlenbik, az sayıda okaliptus ve yerel isimleriyle pıynar, peyam ağaçları bulunmaktadır.

Yörenin bu doğal zenginlikleri ulusal değer demektir. Doğal mirasımız, turizm kaynaklarımız olan bu değerlerimize gereken özenin gösterilmesi gerekmektedir.

2.3 İDARİ YAPI

Fethiye İlçesine Merkez, Eşen (Kestep), Kemer, Seki ve Üzümlü olmak üzere beş bucak bağlı bulunmaktadır. Kaya Köyü bunlardan Merkez bucağına bağlıdır. Bu bucak ve köyler; Arpacık (Telandros), Arsaköy (Arsada), Çöğmen (Hippokome), Örenköy (Araxa), Döğer (Tlos), Kaya (Karmylessos), Kınık (Xanthos), Kumluova (Letoon), Karadere (Pydnai), Dodurga (Sidyma), Minare (Pınara), Üzümlü (Cadyanda), Dalaman (Kayndo)'dır (Bkz. Harita 2.3).

Harita 2.3 Fethiye Çevresi Bucak ve Köyleri
(Muğla İl Yıllığı, 1973)

2.4 EKONOMİK YAPI

Muğla ili zengin doğal kaynakları nedeniyle Ege Bölgesi'nin İzmir'den sonra ikinci gelişmiş şehri olup Türkiye sıralamasında 11. il konumundadır. Fethiye ilçesi Muğla ili içinde gelişmişlik bakımından 8. sırada, Türkiye'de ise 148. sıradadır (Sönmez, 2000). Fethiye ilçesinin başlıca geçim kaynakları, tarım ve son yıllarda gelişen turizmdir. Muğla ilinin verimli topraklarının önemli kısmı Fethiye ilçesinde bulunmaktadır. Bölgede orman ürünlerinden, turfanda sebze üretiminden ve pamuk, buğday, tütün, şeker pancarından gelir elde edilmektedir. Yörede yılda yaklaşık 250 bin ton dolayında turfanda, 500 bin ton dolayında da tarla sebzeciliği yolu ile sebze üretilmektedir. Seracılık ise, bölgenin iklim şartlarının da elverişliliği nedeniyle bütün yıl boyunca yapılabilir.

Muğla ili ve kendisine bağlı bulunan çoğu ilçe ve köyler turizm yönünden cazip doğal ve kültürel kaynaklara sahip yerlerdir. Türkiye'nin turizmden elde ettiği gelirin büyük bir bölümü (yaklaşık dörtte biri) bu ilden sağlanmaktadır (<http://www.mugla.gov.tr/ilceler/mugla/ekonomi.htm>).

Muğla İlinde;

Turistik İşletme Belgeli : 49.324

Turistik Yatırım Belgeli Belediye : 81.123
Denetimli

1563 Bakanlık belgeli yatta : 15.666 olmak üzere

Toplam : 189.744 yatak turizme hizmet vermektedir.

Bu veriler Muğla Valiliğinin hazırladığı “web” sayfasından alınmıştır. Verilerin ait olduğu tarih hakkında bilgi bulunmamaktadır. Remzi Sönmez’in hazırladığı “Fethiye – Kayaçukuru Nazım Uygulama İmar Planı Planlama Raporu” nda, 1997 yılına ait Muğla ilinin yatak kapasitesi verilerine göre yukarıdaki değerlerde artış olduğu gözlemlendiği için bu değerlerin 1997 yılından sonraki bir yıla ait olduğu düşünülmektedir.

Muğla, su ürünleri üretimiyle yılda 100 bin tonun üzerinde ürün elde etmektedir. Yörede üretimin yaklaşık 15 bin tonluk bölümü kültür balıkçılığı yolu ile yapılmaktadır. İl genelinde, tarla bitkileri, meyvecilik, hayvancılık, balıkçılık gelirleri dikkate alındığında ülkeye büyük katkısının olduğu ortaya çıkmaktadır.

Muğla’nın % 67’lik bölümü ormanlarla kaplı durumdadır. Yörede yılda yaklaşık 500 bin kereste ile 150 bin ster yakacak odun üretimi yapılmaktadır. Muğla İl genelinde, 12 orman dinlenme yeri, 2 Milli Park ve 1 Tabiat Parkı bulunmaktadır. Yörede tüm orman faaliyetlerinden yılda 100 trilyon liranın üzerinde katkı sağlanmaktadır (<http://www.mugla.gov.tr/ilceler/mugla/ekonomi.htm>).

Muğla, sanayi sektöründe Yatağan, Yeniköy ve Kemerköy Termik Santralleri kanalıyla, ülkemiz elektrik üretimine yılda 12 milyar KW/h.lık elektrik enerjisi katkıda bulunmaktadır.

Muğla’da ayrıca, Fethiye-Göcek’te Üçköprü Maden İşletmesi’nden yılda 49 bin ton krom üretimi sağlanmaktadır. Bölgede ayrıca yılda 7 milyon ton linyit kömürü

üretimi de yapılmaktadır. Son yıllarda Muğla ilinde mermer üretiminde önemli gelişmeler olmuştur. Aşağıdaki haritada Muğla ilinin maden yatakları görülmektedir.

Muğla'da, önemli krom, zımpara ve boksit yatakları da bulunmaktadır. Muğla ve yöresinde 200 milyon metre küp mermer işlenmekte, işlenen mermerlerin bir bölümü de ihraç edilmektedir. Yıllık mermer ihracatı 4 milyon doları aşmaktadır.

MUĞLA İLİ MADEN HARİTASI

Harita 2.4 Muğla İli Maden Haritası

Kaya Köyü ve Kayaçukuru'nun başlıca geçim kaynağı tarımdır. Tütün ve buğday Kayaçukuru'nda başlıca geçim kaynağıdır. Meyve üretimi susuzluk nedeniyle ancak yaşayanların kendi gereksinimlerini karşılamaya yetmektedir. Bölgede yaşayan ailelerin önemli bir bölümünün hayvanı yoktur. Küçük baş hayvanlar özellikle ormanlar açısından sakınca yaratmaktadır (Galata Gönüllü Çalışma Grubu, 1994). Bölge kadınları halı, kilim dokumacılığı yapmaktadır. Özellikle son yıllarda turizmdeki gelişme Kayaçukuru ve çevresindeki köylerin de turizmle ilgilenmelerini sağlamıştır. Pansiyonculuk, restoran işletmeciliği Kaya Köyü ve çevresinde giderek yaygınlaşan geçim alanı olmuştur. Köy sakinleri önceleri köyden ayrılmayı, topraklarını satmayı düşünürken son dönemde Kaya Köyü'nün geleceğiyle ilgili

yapılan çalışmalar nedeniyle topraklarının değer kazandığını anlamış ve rant beklentileri göçü engellemiştir.

2.5 SOSYAL YAPI VE NÜFUS ÖZELLİKLERİ

2.5.1 Sosyal Yapı

Fethiye de Kaya Köyü gibi farklı etnik grupların bir arada yaşadığı bir yerleşimdir. Rumlar, Yahudiler, Ermeniler ilçenin etnolojik unsurları içinde yer almaktadır. Ayrıca Alevi Türkleri, Girit Türkleri, Rumeli Türkleri, Doğu Anadolu Türkleri ve Çerkezler bölgede yaşayan Türklerdir. Fethiye'ye savaş ve benzeri nedenlerle göç etmiş bu kişiler, kendilerine ait mahalleler oluşturmuşlardır. Küçük esnaf ve işçi kesiminin, tarımla uğraşanların ve mübadele sonucu gelenlerin yaşadıkları mahalleler bunlara örnek olarak sayılabilir.

Fethiye'nin tarım arazilerinin bolluğu, coğrafi konumu ve diğer büyük şehirlere ulaşımın zorluğu nedeniyle turizm etkinlikleri diğer kıyı yerleşimlerine göre daha geç başlamıştır. Tarımdan gereken gelirin elde edilmesi de bu gecikmeyi oluşturan nedenlerdendir. Ancak son yıllarda Fethiye ve çevresi, doğal güzellikleri ve tarihi, arkeolojik değerleri sayesinde Türkiye'nin en önemli turizm beldelerinden biri haline gelmiştir.

2.5.2 Nüfus Özellikleri

Sosyal yapı değerlendirmeleri göstermektedir ki; Fethiye ve çevresi turizm ve tarım sektörlerinden gelir sağlamaktadır. Turizmdeki gelişmeye rağmen ilçenin kentleşme hızı düşüktür. Muğla ilinin en yüksek nüfusa sahip ilçesi olan Fethiye'nin, geniş, verimli tarım alanlarının olması ve topoğrafyası nedeniyle kentleşme oranı düşük çıkmaktadır. Turizm geliştikçe ilçe göç almakta, ancak tarım sektörünün önemini koruması ucuz işgücünü kendine çekmekte, bu da işsizliğin oluşmasını engellemektedir (Atay, 1984).

Tablo 2.1 Fethiye İlçesi'nin Yıllara Göre Nüfus Artışı

(T.C. Başbakanlık Devlet İs. Ens., 2000)

Yıllar	Şehir	Bucaklar					Bucak ve Köy Topl.	İlçe Topl.
		Merkez	Eşen	Kemer	Seki	Üzümlü		
1980	14.284	30.549	14.406	25.094	9.069	8.467	87.585	101.879
1985	21.442	30.228	17.324	28.181	8.544	8.665	92.942	114.384
1990	25.783	28.489	17.262	29.893	7.974	8.219	101.837	127.620
1997	46.479	32.610	18.180	31.957	6.250	5.669	94.666	141.145

Tablo 2.1'deki veriler sayesinde, şehir nüfusunda bir artışın, köy nüfuslarında ise son nüfus sayımında azalmanın olduğu, dolayısıyla ilçenin göç alıp, köylerin göç verdiği anlaşılmaktadır.

Galata Grubu'nun Kayaçukuru'nda yaptığı araştırma sonucunda, Kayaçukuru nüfusunun büyük çoğunluğunun 45 yaşın üstünde olduğu belirlenmiştir. Göç vermekte olduğu anlaşılan yerleşimin, son senelerde turizmdeki canlılık nedeniyle daha fazla göç vermeyeceği, artacak akılcıca yatırımlar ile yörenin eski canlı yaşantısına döneceği öngörülmektedir.

Kaya Köyü ve çevresinin yaşadığı en büyük nüfus hareketi daha önce de belirtildiği gibi Kurtuluş Savaşı sonunda yaşanan mübadele nedeniyle olmuştur. Nüfus değişimi ile Kaya Köyü'ne gelen göçmenlerin buraya yerleşmeyip, başka yerlere göç etmeleri sonucunda köyün ve Kayaçukuru'nun geleceği değişmiştir. Tarım dışı faaliyetler ve kentsel işlevler Fethiye'ye kaymış, Kaya Köyü terkedilmiş ve şu anki harap durumuna dönüşmüştür.

2.6 KAYA KÖYÜ VE ÇEVRESİ TARİHSEL GELİŞİMİ

Kaya Köyü'nün tarihsel gelişimi, bölgenin Likya dönemine kadar uzanan geçmişi ile bir bütün olarak ele alınmıştır. Anlatımda kronolojik sıra izlenerek öncelikle Likya uygarlığının tarihi, Fethiye ilçesinin oluşumu ve Levissi'den günümüz Kaya Köyü'nün oluşumuna kadarki süreç anlatılmıştır.

2.6.1 Likya Uygarlığı Dönemi

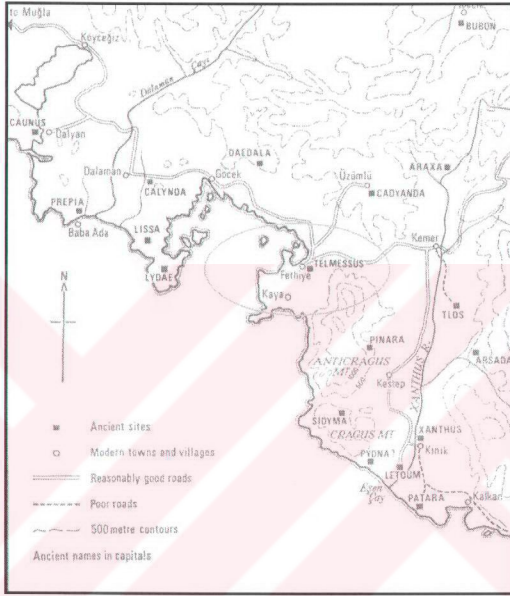
Likya (Lycia) Anadolu'nun güneybatısında 37° ile 35° 16' enlem ve 28° 46' ile 30° 48' boylam çizgileri arasında kalan bölgede yer almaktadır. Teke yarımadasının antik çağdaki adı olan Likya'nın o dönemdeki yeri ve komşuları haritada görülmektedir.

Harita 2.5 Likya Uygarlığı'nın Yeri
(Bean, E.G., Lycian Turkey, 1978)

...Lykia'lılara gelince, bunlar Girit'ten gelmedirler. (Zira, çok eskiden Girit'te yalnız Barbar'lar otururlardı). Europe'nin oğulları olan Sarpedon ve Minos, Girit krallığı için çatışmışlar, bir sivil savaş çıkmıştı; Minos, kendinden yana çıkanlar sayesinde kazandı; Sarpedon'u ve arkadaşlarını ülkeden sürdü; bunlar, Asya'ya Milyas topraklarına göçtüler; çünkü Lykia'lıların bugün oturdukları topraklar eskiden Milyas'tı ve Milyas'lılara Solym'ler denilirdi; o zamana kadar bu sürgünlerin başında Sarpedon vardı; geldikleri zamanki adlarını taşıyorlardı, Lykia'lıların komşuları bugün de onları o adla, yani Termil'ler diye çağırırlar;

Atina'lı Pandion oğlu Lykos da kardeşi Aigeus tarafından sürülmüş, Sarpedon'un yanına, Termil'ler ülkesine gelmiş ve bundan sonra bu halklara Lykos'dan kinaye Lykia'lılar denilmiştir (Herodotos, 1973, s. 85).

Harita 2.6 Likya Uygarlığı ve Önemli Merkezleri

(Bean, E.G., Lycian Turkey, 1978)

Ne var ki, bunun aksini savunan ve Likyalıların Girit'ten gelmediklerini belirten kaynaklar da vardır. Bu konuya açıklık getirmek amacıyla, aşağıda kronolojik bilgiler sunulmaktadır.

Hitit yazılı kaynaklarında, Kral Suppiluliyuma'nın Lukkaların ülkesini zaptetmiş olduğu yazmaktadır. Suppiluliyuma'nın, M.Ö. XIV. yüzyılda yaşamış olduğu kesindir. Adı geçen Lukkalar da, Likyalılardır. Mısır'da Tell-el Amarna'da bulunmuş olan tabletlerde de Likyalılar, denizden gelme Lukkiler olarak gösterilmiştir (Anadolu, 1986). 1960 öncesi yapılan kazılar, Likya için yeterli bilgi

verememekteydi. Sadece bu yörede M.Ö. 2. bine dek uzanan bir yerleşim görülmekteydi. Günümüzde Prof. M. J. Mellink tarafından 1963'den bu yana Elmalı yakınlarında yapılan kazılar sayesinde bölgede M.Ö. 3. binden itibaren yerleşimin varlığını ispatlayan sonuçlar elde edilmiştir. Çevre şehirlerin adlarının sonlarındaki (-nd, -nt, -ss gibi) ekler Likya'nın 3. binde yerleşim bölgesi olduğunu kanıtlamaktadır (Xanthos, Telmessos, Kadyanda, Akalissos).

Likyalılar, matriarkal aile sistemini sürdürmüşler ve yeni doğan çocuklara annelerinin soyadını vermişlerdir. Herodot da eserinde Likyalıların bu özelliğini dile getirmiştir (Herodotos, 1973). Yalnızca bu gelenek bile M.Ö. 2. bindeki Anadolu halkına veri olmayan, buna karşılık M.Ö. 3. bindeki Anadolu halkına veri olan bir durumdur. Analık haklarının en geçerli olduğu bölgelerden birinin Akdeniz Bölgesi olduğu başka kaynaklarca da desteklenmektedir.

Tarihte Likyalılar ile ilgili önemli olaylardan biri Troia Savaşları'dır. Homeros'un İliada'sında Likyalılar, Troialıların müttefiki olarak gösterilmiştir.

Likya, M.Ö. 1400 yılında Kıbrıs'a karşı korsanlık hareketinde bulunmuş ve burayı egemenliği altına almak istemiştir. Koloniler zamanında Likya'da varlıklarını devam ettiren şehirler bulunmaktaydı. George Francis Hill bu şehirleri doğu, orta ve batı şehirleri olmak üzere üçe ayırmıştır. Bu şehirler arasında önemli olanları şunlardır: Telmessos (Fethiye), Arykonda (Aykıtca), Patara (Gelemiş), Olumpos (Çıralı), Phaselis (Tekirova), Xanthos (Kınık), Myra (Demre), Tlos (Düğer), Pınara (Minare).

Likya, koloniler zamanından sonra Pers egemenliğine girmiştir. Pers Kralı Kurus Lidya'yı yıktıktan sonra generali Harpagonos'u Likya'ya göndermiştir. Xanthos şehri kahramanca savunulmuş; fakat, sonuç değişmemiştir. Herodot'a göre Likyalılar sayıca az olmalarına rağmen çok şerefli savaşmışlar, sonunda kazanamayacaklarını anlayınca surların gerisine çekilmişlerdir. Kadınları, çocukları, malları kale içine toplayarak bir arada yakmışlar ve bundan sonra korkunç yeminler ederek düşman üzerine atılmışlar ve tüm Xanthos'lular öldürülmüşlerdir (Herodot, 1973, s. 86).

Likya bu anlatılanlardan da anlaşıldığı gibi, oldukça bağımsız yaşamış bir uygarlık olmuştur. Lidyanın egemenliğine hiç girmemiş, Perslerin eline geçtiğinde ise iç işlerine karışılmamıştır.

Pers döneminin ardından Likya, M.Ö. 334 yılında Makedonya Kralı Büyük İskender'in yönetimine girmiştir. Halikarnassos'un ele geçirilmesinden sonra Telmessos şehri, İskender ile anlaşılmıştır. Bu anlaşmaya Pınara, Patara dahil 30 şehir de imza atmıştır.

Büyük İskender, Likya'yı tamamen egemenliği altına alınca, yöreyi bir zamanlar Perslerin yaptığı gibi satrapla yönetmeyi düşünmüş ve bunu uygulamıştır. Büyük İskender'in ölümünden sonra Ptolemaios'lara geçmiş olan Likya bölgesi, bu yönetim ile Yunanlaşmaya başlamıştır. Yunan dilini konuşanların sayısı çoğalmış, Yunan yasaları benimsenmiştir (Anadolu,1986). M.Ö. 197'de Antiokhos III, Likya'nın bir kısmını almış ancak uzun zaman elinde tutamamıştır. Likya bölgesi Romalılar tarafından dostları Rhodos'lulara bırakılmıştır. Likya M.Ö. 167'de yine Roma'nın ayrıcalık tanınmasıyla özgürlüğüne kavuşmuştur. Bölgede, Strabon tarafından da sözü edilen güçlü bir Likya Birliği oluşturulmuştur. M.Ö. 1. yy.'da korsanlar tarafından yağmalanmış, M.Ö. 43'de, İmparator Cladius döneminde ise zenginleşmişlerdir. Bizans (Doğu Roma) dönemine ait kent merkezinde fazla eser bulunamamış, buna karşın Fethiye Gemile Adası (St. Nicholas Adası), Kaya Köyü, Karacaören ve Şövalye Adası'ndaki (Meğri Adası) yerleşimlerde bulunmuştur.

Fethiye'nin Gemile Koyu St. Nicholas Adası'nda, Prof. Dr. Kazuo Asano başkanlığındaki Japon heyeti tarafından yapılan kazılar sonucunda (1999), 6. yy.a ait kilise kalıntısı ve mozaikler ortaya çıkartılmıştır. Adanın, bu yüzyılda Hristiyanlığın resmi din kabul edilmesinin ardından, Kudüs'deki kutsal mekanları ziyaret etmek isteyen Avrupalıların, deniz yoluyla Arap Yarımadası'na yaptıkları ziyaretlerde konaklama yeri olarak kullanıldığı anlaşılmıştır. Kutsal kentin, zamanla papazların Hristiyanlığı yayması için, üs ve ticaret merkezi olarak kullanıldığı ortaya çıkmıştır (Kocasoy, 2000).

Antik dönemde Fethiye ile aynı adı taşıyan Eski Meğri Adası'na (Şövalye Adası) Ortaçağda Aziz Jean şövalyelerinin yerleştiği ve isminin Şövalye Adası olarak değiştirildiği düşünülmektedir. Jeolojik dönemde anakaranın bir parçası iken, Oyuktepe yarımadasından koparak bir adaya dönüşmüştür. Böylece antik Glaukos Körfezi'ni kapatarak, Fethiye Körfezi'ne doğal bir liman özelliği kazandırmıştır. Adanın deniz kıyısına bakan alanlarında antik dönem kalıntıları bulunmaktadır. Bunlar, yaklaşık 2m. yüksekliğine dek korunmuş, doğu-batı yönünde yerleşmiş, M.S. 6.yy.'a ait kilise ve ek yapıların duvarlarıdır. Adada yüzeydeki tüm kalıntılar, Bizans Dönemi'ne aittir (Kocasoy, 2000).

M.S. 141'deki deprem Likya'ya büyük hasar vermiş, M.S. 240'daki başka bir deprem ve sonrasında ortaya çıkan korsan saldırıları bazı Likya kentlerinin önemini yitirmesine neden olmuştur. 7. yy.'da bölgeye Araplar akın etmiş ve bu durum Türk boylarının gelişine dek devam etmiştir.

9. yy.'dan itibaren Türklerin egemenliğine giren Telmessos'un adı 'uzak şehir' anlamına gelen "Makri", daha sonra da "Megri" diye anılmaya başlamıştır.

13. yy.'ın ikinci yarısında güneybatı Anadolu'da merkezi Fethiye (Megri) olmak üzere Muğla, Balat, Milas, Beçin, Çine, Tavas ve Köyceğiz kasabalarını içine alan bölgede Menteşe Beyliği kurulmuştur. Beyliğin kurucusu Menteşe Bey himayesindeki Türkmenlerle birlikte, Akdeniz kıyılarındaki Finike ve Megri taraflarında denizden gelmişler ve kuzeye doğru yayılarak karadan gelen Türk kuvvetleriyle birleşip eski Karya bölgesini (Muğla) ele geçirerek burada yerleşmişlerdir. Menteşe beyliğini kuran Türkmenler, Anadolu Selçukluları'nın idaresinde bulunan Antalya ve Likya (Antalya'nın batısı) kıyılarından deniz yoluyla buraya geldiler ve yıkılmaya yüz tutan Bizans donanmasına ait gemicileri de alarak kurdukları donanma ile korsanlık yapmaya başladılar (www.fethiye.net; Uzunçarşılı, 1988, s.70).

Beyliğe ismini vermiş olan Menteşe Bey, 1282'de vefat etmiş ve Fethiye'deki türbesine defnedilmiştir. Menteşe Bey'den sonra beyliğin idaresini oğlu Mesut Bey ele almış, kardeşi Kirman ise Föke (Finike) Beyliği'ne sahip olmuştur.

Menteşe Beyliği toprakları, coğrafi bakımdan batı ve güney taraflarında denizle çevrilmiştir. Mentese Beyliği'nin ekonomik hayatı önemli ölçüde ticarete dayanıyordu. Sahip oldukları ticaret gemileri sayesinde Frenk ülkeleri, civar adaları ve İskenderiye ile ticaret yapıyorlardı. 14. yy.'da ülkenin en önemli ticaret limanı Balat idi. Buradan ihraç edilenler arasında buğday, safran, susam, bal, balmumu, palamut, deri, halı, köle ve cariye bulunuyordu. Balat limanında ithal ve ihraç edilen mallardan alınan gümrük resimleri ve transit ticaretten alınan vergiler beyliğin en önemli gelir kaynaklarını oluşturuyordu. Buradaki mallar daha çok Frenk tüccarlara satılıyordu. Bu tüccarların Balat'ta ticarethane ve depoları vardı; gemileriyle Rodos, Kıbrıs gibi yakın adalar yanında Mısır ve Avrupa'ya ihracat yapıyorlardı. Buna karşılık da, Avrupa'dan kumaş, sabun, kalay, kurşun, ve diğer mallar getiriyorlardı. Bölgenin ticari bakımdan önemi Venedik'in Mentese Beyleri ile devamlı ticaret antlaşmaları yapmasından ve bir ihtilaf çıkarmaktan dikkatle kaçınmasından anlaşılmaktadır. Mentese Beyleri ile Venedik arasında 1403 ve 1414 tarihlerinde imzalanan ticaret antlaşmaları önemli bir yer tutmaktadır (www.fethiye.net).

1473 Ağustos – Eylül aylarında, Osmanlı – Venedik savaşları sırasında Rodos ve Venedik donanmalarının saldırılarına uğrayan Fethiye ele geçirilmiştir (Uzunçarşılı, 1995).

Makri (Fethiye) Osmanlılar tarafından fethedilmesinin ardından sancak olmuş ve dönemin 47 no'lu tapu tahrir defterinde belirtildiği gibi nahiye merkezi olmuştur. 1512-1529 (Yavuz Sultan Selim devri) tarihlerine ait 61 no'lu tapu tahrir defterinden Makri'nin kaza merkezi olduğu anlaşılmaktadır. O tarihlerdeki Müslüman-Hıristiyan nüfusa bakılacak olursa, Makri'ye bağlı 50 köyde 2361 müslüman, 238 hıristiyan hane (11805 müslüman, 1190 hıristiyan kişi) olduğu ortaya çıkmaktadır (Uykucu, 1962).

Faroqhi'nin araştırmalarına göre, 17. yy.'da Mentese Sancağı ve çevresi eşkiyalar tarafından saldırılara uğruyordu, ancak buralarda gerekli hiçbir önlem alınmıyordu. Kıyı yerleşimlerde yaşayanlar en savunmasız konumda olan kişilerdi. Çevre

yerleşimlerdeki eşkiyaların saldırıları köyler arası anlaşmalar ile engellenebilse de, Osmanlı İmparatorluğu dışından gelen korsan gemilerinin saldırıları önlenemiyordu.

...Savunma önlemleri arasında en ucuz ve etkili olanlardan biri, köyleri denizden birkaç kilometre içeri kurmaktır; çünkü, korsan gemilerinin tayfaları genellikle gemiden fazla uzaklaşamazlardı. Bir köyün, olduğu gibi iç kısımlara göçmeye karar verdiği olurdu. Oldukça önemli bir art bölgeye sahip küçük bir liman olan Makri (Fethiye) örneği çarpıcıdır. Deniz kıyısındaki bu köy savunma için çok elverişli olduğu halde, köy halkı XVI. yy.`da içerideki Üzümlü'ye göçmüştü (Faroqhi, 1994, s. 123).

Makri (Fethiye), 19. yy. sonlarına dek İzmir ve Aydın merkezli sancak beylerinin yönetiminde kalmıştır. Evliya Çelebi, Beaufort, Fellows, Leake gibi gezginlerin notları sayesinde Makri'nin o dönemki özellikleri anlaşılabilmektedir. Genel bir anlatımla, Makri'nin konumu itibariyle önemli bir liman olduğu, gezginlerin, birçok erzak ve malzemenin bu limandan Rodos'a, Mısır'a gittiği anlaşılmaktadır. Ayrıca Makri'de, çoğunluğunu Rumların oluşturduğu az sayıda kişinin yaşadığından bahsedilmekte ve antik dönem tiyatro, kayadan oyma mezar yapıları anlatılmaktadır.

Makri / Megri isminin değişmesi 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarında görevi nedeniyle Şam'da bulunan Pilot Yüzbaşı Fethi Bey'in, dönüş yolunda uçağının Teberiye yakınlarında düşmesi sonucu ona atfen gerçekleşmiştir. 1934 yılında ilçe adı Fethiye olarak değiştirilmiştir.

2.6.2 Kaya Köyü'nün Tarihsel Gelişimi

Kaya Köyü ile ilgili yapılan çalışmalar ve basında çıkan haberlerin geçmişi son 20 yılı geçmemektedir. Yeni diye tanımlanabilecek bu incelemeler son senelerde kapsamını genişletmiş ve hakettiği önemin verilmesine geç de olsa başlanmıştır.

Kaya Köyü'nü tanıma, belgeleme (yüksek lisans tezleri ve diğer akademik çalışmalar) ve tanıtma (ulusal / uluslararası toplantı ve haberler) amaçlı yapılan çalışmalar sayesinde köyün tarihçesi ile ilgili ilk bilgiler edinilebilmektedir.

Köyle ilgili spesifik çalışmalar dışında, köyün tarihindeki en önemli tarihsel değişimin nedeni olan nüfus mübadelesi döneminin de incelenmesiyle, o tarihlerde başka yerleşimlerde yaşanan benzer olaylar ve dönemin toplumsal, siyasal, ekonomik durumu/gerçekleri anlaşılabilmektedir.

Bu bölümde yapılmaya çalışılacak olan baştan tarih yazmak değil, şimdiye kadar yazılmış, söylenmişlerin tarafsız bir gözle değerlendirilerek bir araya getirilip yorumlanması olacaktır. Köyün tarihsel gelişiminin anlatılması sırasında öncelikle ulaşılmış en eski bilgi, belge ve izler belirtilecektir. Böylece köyün eski yerleşimi ve yaşantısının kökenlerinin anlaşılması sağlanacak, günümüz Kaya Köyü'nün tarihteki yeri, önemi vurgulanacaktır.

2.6.2.1 Mübadele Öncesi Kaya Köyü

Kaya Köyü (Levissi) Muğla ili Fethiye ilçesine bağlı olup şehrin güneybatısında yaklaşık 10 km. uzağında yamaçta kurulmuş bir yerleşimdir. Köyün yakın tarihi ile ilgili gün geçtikçe artan sayıdaki yayınlara karşın, çok daha eski dönem tarihi ile ilgili az ve birbiriyle uyuşmayan kaynaklar bulunmaktadır. Bu yetersizliklere rağmen köyün eski dönem tarihi ile ilgili tutarlı bulunan kaynaklar sunulmuştur.

Kaya Köyü'ne ulaşım Fethiye'nin yaslandığı dağların arasındaki vadiden geçerek mümkün olmaktadır. Varılan nokta Kaya Köyü, genel deyişle Kayaçukuru'dur. Kayaçukuru çevresinde birçok köy bulunmaktadır. Kınalı, Keçiler, Mercimekkaya, Ebehora, Gökçeburun ve Kaya Köyü.

Gezgin Fellows 1850'lerdeki Kaya Köyü ve çevresi için şunları söylemiştir:

Bugün iki saat boyunca at üstünde Makri'nin güneyine Rumların 'Levissi', Türklerinse 'Taşlı' dedikleri köye gittik. Taşlı adı 'Taş Köy'den geliyor. Yolculuğun

ilk saatlerinde, Telmessos'un arkasından zikzaklar çizen bir patikayla dağın sarp yamaçlarına çıktık. Sonra aşağıya, verimli ovaya indik. Ovanın sonlara doğru bahçelerle bölündüğü görülüyor. Bahçelerde çitlerle çevrili yaz evleri, gölgelikler var. Levissi kasabası iyi yapılmış 300 ya da 400 eve sahip. Hepsinde de Rumlar oturuyorlar. Yerleşmenin egemen konumu ve birkaç küçük mezar eski küçük kentin belki de 'Cissidae'nin yerine kurulmuş olabileceğini düşündürür. Ovadan hangi yöne doğru çıkılırsa, çıplak kayalar üstüne dağınık bir biçimde oturtulmuş barınaklara rastlanıyor. Çoğu Türklerin olan bu evlerin bir grubu ve küçük bir cami, Ağa ve adamlarınca yapılmış. Makri burasının hem limanı hem de posta ve resmi iş bağlantılarını sağlayan yeri. Levissi'nin içinden bir tepeyi aşarak denize doğru geçtik. Yerleşmenin çoğu bir ada üzerinde kısmen de sahil boyunda olan Antik Carmylessus kentinin kalıntılarını incelemek üzere sahile ulaştık. Kızgın güneş altında bir saat yürüdüktan sonra, kıyıda tek botun Kastelorizo için denizde olduğunu öğrenmemiz bizi hayal kırıklığına uğrattı. Engebeli görüntünün görkemli yabanıllığının verdiği haz içinde Levissi'ye geri döndük. İki saat kadar büyük ağaçların gölgesinde oturduk. Çevremizi bolluk içinde oldukları açıkça görünen ve zengin olmanın yollarını çok iyi bildikleri anlaşılan Rumlar sardı. Pek çok sikke satın aldım. Kuşku yok ki bu insanlar, Avrupa'da az bulunur değerinde daha pek çoğuna sahipler. Metal paralar için istenen değer, gümüş paralar için öngörülen ederdeydi. Sanıyorum Lycia'da (Likya) topladıklarım buraların kaybolmuş tarihini resimleyerek kanıtlamakta yararlı olacaktır (İlter, 1991, ss. 474-475).

Daha eski dönem gezginlerinden olan (14. yy.) İtalyan gezgin Sanuda, notlarında Kaya Köyü'nden Levissi olarak bahsetmiştir.

Bölüm 2.6.1'de de belirtildiği gibi yerleşimin çevresinde M.Ö. 3. binlerde Likyalıların varlığı Prof. M. J. Mellink'in Karataş-Semayük'de 1963 yılında başlattığı kazıların sonuçları ile ortaya çıkartılmıştır. Filolojik araştırmalar da bu sonucu desteklemektedir. Anadolu'da M.Ö. 3. binde görülen eklerin Likya şehir isimlerinde görülmesi bu araştırmaların konusu olmuştur. Örneğin; -nd, -nt, -ss ekleri ve Xanthos, Telmessos, Arykanda,... şehirleri gibi.

Likya sanatının ilginç ve önemli yapıları, kaya mezarlarıdır. Kayalık ve dağlık bir bölgede yaşayan Likyalılar, mezarlarını yapmak için kayalardan faydalanmışlardır. Ölüyü ev biçiminde bir mezara yatırmak ve onu yüksek bir düzeye kaldırmak, Likya'ya özgü bir gelenektir (Kocasoy, 2000). Likya mezar yapılarının incelemeler sonunda (Benndorf, Niemann, Oelmann, Dinsmoor, Akurgal) dört çeşit olduğu anlaşılmıştır. Bunlar; payeli mezarlar, ev tipi mezarlar, tapınak tipi mezarlar ve lahitlerdir.

Tapınak tipi mezarların bir örneği Telmessos'daki (Fethiye) Amyntas Mezarı'dır. Lahitlerin bir örneği ise, Roma dönemine ait Fethiye – Kaya Köyü yolu üzerindeki semerdam biçimli kapaklı lahittir. Ayrıca, Kaya Köyü içinde, okulların bulunduğu tepenin üzerindeki düzlüğü gören yerde iki adet kayalardan oyma mezar bulunmaktadır.

2.6.1 bölümünde Likya medeniyetinin Kaya Köyü yakın çevresinde bulunan izlerinden bahsedildiği için burada tekrar edilmeyecektir.

Sanuda'ya göre, Hristiyanlar Levissi'de 13. yy.'da yaşamaya başlamıştır. 1424 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgeyi fethetmesi ile bölge Osmanlı İmparatorluğu'nun Menteşe sancağı sınırları içine girmiştir. 1626 yılında John Speed'in çizdiği haritada Levissi büyük bir yerleşim olarak gösterilmiştir. 1675 yılında bölgeyi ziyaret eden Evliya Çelebi yerleşimin ismi için "Taşlı" demiş, daha ileri bir tarihte Fellows, benzer başka bir ifade kullanarak "Kaya" demiştir. 1841 yılında Kiepert yerleşimin nüfusunu 2000, hane sayısını 350-400 arasında tespit etmiştir. Aynı tarihlerde bir başka gezgin Saint- Martin de şu sözlerle bu tespiti desteklemiştir. "... Makri'nin güneybatısında körfeze bakan başka bir Rum yerleşmesi de Levissi'dir. Levissi'nin de bir limanı vardır. Taştan yapılmış 300 ya da 400 kadar evi olan köye Türkler "Taşlı" diyor" (İlter, 1991).

Levissi'de basılıp tüm Güney Ege'de dağıtılan "Karya" isimli gazete köydeki sosyal yaşantı hakkında ipuçları vermektedir. Ayrıca köydeki okul, eczane ve

kütüphane gibi yapıların varlığı yerleşimin kendi kendine yeten bir Rum köyü olduğunu göstermektedir.

2.6.2.2 Mübadele Sonrası Kaya Köyü

1923'deki nüfus mübadelesinden sonra köye yeni bir yapı inşa edilmediği düşünüldüğünde, Levissi'de şu an yaklaşık 900 evin bulunmakta olduğu söylenebilir. 1912 yılına ait kayıtlara göre köyde o tarihte 6500 kişi yaşamaktaymış. Bu da açıkça göstermektedir ki; 1850'lerde 300-400 kadar olan Levissi'deki hane sayısı 70 yıllık zaman içerisinde iki kat, nüfusu ise üç kat artmıştır. Bu gelişmeyi 1856 yılındaki Islahat Fermanı ve 1858 yılında onaylanan Osmanlı Arazi Kanunnamesi sağlamıştır. Osmanlı Arazi Kanunnamesi ile devlete ait toprak mülkiyeti halka devredilmeye başlamıştır. O tarihlerde güçlü sermayeleri olan Rum zenginleri özellikle Kaya Köyü toprağının %75'ine sahip olmuştur. Nüfustaki artışta yakın adalardan ve Girit'ten gelen göç hareketleri de etkili olmuştur.

Makri / Megri'de ticaret Rum tüccarların ve zanaatkarların elindeydi. Rumlar iyi birer inşaat ustası, sıvacı, ayakkabıcı, marangoz, demir ustası, değirmenci, tahinci, bağcı, terzi,... idi. Müslüman halk toprakla uğraşırdı.

...Rumlar ayakkabıcılık, doğramacılık, marangozluk, kalaycılık, demircilik, manifaturacılık, dokumacılık, bakkallık, terzilik biliyor ve bu işleri yapıyorlardı. Türkler bu zenaatlardan hiçbirini ile uğraşmıyorlardı, çünkü bilmiyorlardı. Rumların topraktaki işleri, bağcılık, tütüncülüktü. Şarap çıkarıyorlardı. Şu mekruh olan şarabı. Ürettikleri malları Meğri'de, yöredeki kasabalarda sattıkları gibi, Donyücek limanından dışarı da yolluyorlardı. Bu bakımdan zengindiler (İlter, 1991, s. 476).

Fethiye yakınlarındaki krom maden yataklarının 1878 yılında Levissi'li Lovisidises tarafından bulunmuş olması da, yerleşimin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Rumların ekonomik güçlerinin artmasıyla birlikte 1874'de kurulan Fethiye Belediye Başkanlığı 1894'e kadar Rumların elinde kalmıştır (Yılmaz, 1969).

Yörede birlikte yaşayan Türkler ve Rumlar yönetim konusunda da birbirleriyle anlaşma içinde olmuşlar, 1878'de istemedikleri kaymakama karşı birlikte hareket ederek ortak istekleri olan Hacı Halil'i kaymakam seçmişlerdir.

Geçmişten geleceğe uzanan çizgide, tarihsel olayların hızı ve sonuçları, toplumların kurdukları, biçimledikleri yine tüm güçleriyle fiziksel, sosyal, ekonomik gelişmelerine eğildikleri pek çok yerleşmeyi insansızlaştırmış, 'ölü kentler' durumuna sokmuştur. Anadolu'nun uygarlık dokusunda da, doğaya bırakılmış yerleşmeler arasında, Akdeniz kıyısında böyle bir yer bulunuyor. Burası Fethiye'deki Kaya Köyü'dür (İlter, 1991, s.473).

Kaya Köyü'nün bu şekilde anılmasını sağlayan sürecin başlangıcı 30 Ekim 1918 Mondros Antlaşması sonrasında gerçekleşmiştir. Antlaşmanın 7. maddesine göre, yabancı devletler kendi güvenliklerini tehlikede gördüklerinde Türk topraklarını işgal etme hakkına sahipti. 11 Mayıs 1919'da İtalyanlar Fethiye, Marmaris, Bodrum ve Kuşadası'na asker çıkarmışlardı. Kaynaklar, İtalyanların sorun çıkarmadan anlaşma yapıp kıyılardan ayrıldığını yazmaktadır. Anadolu'daki Yunan istilasının 1920 Eylül'ünde son bulmasıyla Lozan'da 30 Ocak 1923 tarihinde Türkiye ile Yunanistan arasında "Türk - Yunan Nüfus Mübadelesi'ne İlişkin Sözleşme ve Protokol" imzalanmıştır. Bu sözleşme, İstanbul dışındaki Türkiye topraklarında yerleşmiş Rum-Ortodoks Türk uyrukları ile, Batı Trakya dışındaki Yunanistan topraklarında yerleşmiş Müslüman-Yunan uyruklarının 1 Mayıs 1923'den başlayarak zorunlu mübadelesini (değiş tokuş) içermekteydi (Arı, 2000).

Bu dönemde ülkede üç tür nüfus hareketi görülmüştür. Birincisi, Türkiye'den Türkiye dışına yönelik göçlerdir. Bu süreçte yaklaşık 1 milyon 300 bin insan Türkiye'yi terketmiştir. Bu sayıların 1 milyon 200 bin'ini Anadolu'yu terkeden Rumlar, 100 bin kadarını Ermeniler ve Yahudiler oluşturmaktaydı. İkinci göç dalgası, Türkiye'de işgalden kurtarılmış yerlere yönelik iç göçlerdir. Rumlardan kalan malları yağmalamak amacıyla, Batı'ya doğru hareketler meydana gelmiş ve yaklaşık 200-250 bin kişinin hareketi söz konusu olmuştur. Üçüncü göç hareketi, Yunanistan'dan mübadele yoluyla Müslüman-Türk asıllı göçmenlerin getirilmesiyle

oluşturmuştur. Bunların sayısı da 450 bin'dir (Arı, 1999). Bu dönemde Türkiye'nin nüfusunun yaklaşık 11 -11,5 milyon olduğu düşünüldüğünde, 1 milyon 700 bin kişinin doğduğu topraklardan zorunlu olarak göçedişinin, 250 bin kişinin de yurt içinde değişik nedenlerle yer değiştirmesinin büyük bir savaştan çıkmış Türkiye'nin toplumsal, ekonomik, etnik ve kültürel yapısında derin etkiler yarattığı anlaşılmaktadır.

Yıllar boyu dostça yaşamış olan Türk ve Rum Kaya Köyü sakinleri savaş nedeniyle birbirlerinden ve yaşadıkları topraklardan ayrılmak zorunda kalmıştır.

Antlaşmanın imzalanmasından sonra ülke mübadele prosedürlerinin sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Bu prosedürleri yerine getirecek kurumlar oluşturuluncaya dek ülke yönetimden yoksun bir hal almıştır. Türkiye'den Yunanistan'a göçen ailelerin Türkiye'deki mallarını beyan ederek yola çıkmaları gerekmiştir. Bunların denetiminin sağlanması bu karmaşa ortamında imkansız olmuştur.

...Bu durum, savaştan zarar görmüş, malını-mülkünü yitirmiş kişilerle kimi fırsatçıların ilgisini çekmişti. Yerel yönetimlerin ve merkezi hükümetin otoritesini kuramadığı bir-iki aylık dönem içinde tarla, bağ, bahçe, ev, değirmen, fabrika gibi Rum taşınmazları, Lozan'da imzalanan mübadele sözleşmesinin belirlediği yasal çerçeve dışında kalan ilgisiz kişiler tarafından büyük ölçüde yağmalandı. Bu sorun, dönemin literatüründe 'Fuzuli İşgal' deyimi ile adlandırıldı (Arı, 1999, s. 102).

Yunanistan'dan gelen göçmenlerin yerleştirilmesi sırasında da bu tipte sorunlar yaşanmıştır. Oysa ki Yunanistan'dan gelecek göçmenlerin, kendilerine uygun alanlara (tütüncülüğten anlayan ailelerin tütün topraklarına, bağcılarının bağların olduğu yerlere yerleştirilmesi gibi) yerleştirilmesi için kurumsal hazırlıkların yapılması, planların oluşturulması gerekliydi. Bu konuda da aksilikler yaşanmış, küçümsenemez oranda insan, ayrıldıkları doğal ve toplumsal çevrenin özellikleriyle hiç de uyum içinde bulunmayan yeni ortamlara yerleştirilmiştir.

Bunların önemli kısmı, içine katıldıkları doğal ve toplumsal çevreye uyum zorluğu çektiler ve iskan haklarından vazgeçmek pahasına yerleştirildikleri iskan alanını terk ettiler. Örneğin Manisa'ya Haziran 1924'te Drama'dan 2000 kişilik bir göçmen grubu getirilmişti. Bunların bir kısmı Palamut nahiyesinin Yahya köyüne, Kırkağaç, Çoban Ayısı, Hacı Haliller, Karaoğlanlı ve Papaslı'ya yerleştirildiler. Bu göçmenlerin çoğu tütüncüydü. Ama tütüncü olan bu insanlara, zeytinlik alanları dağıtıldı. Tütüncülük tekniğine sahip bu insanların, yeni tarım teknik ve bilgisi gerektiren farklı bir uğraşı türüne birdenbire alışmaları ve geçimlerini sağlayabilmeleri en azından uzunca bir süre için olanaksızdı (Arı, 1999, s. 105).

Yaşar Kemal, mübadele sürecini ve sonuçlarını o dönemi anlatan ‘Tanyeri Horozları’ isimli kitabında roman kahramanlarından Sait Rahmi'nin ağzından şöyle değerlendirmiştir:

Biliyorum korkunç bir durum. Biliyorum, mübadeleyi kabul etmek bizim en büyük hatamızdı. Yunanlılar bize, senin gibi birkaç kişi dışında, bize sadece okur yazar olmayan köylüleri gönderdiler. Bizim Rumlar Osmanlı'nın en okumuş insanlarıydı. Bütün Anadolu'nun zenaatleri onların ellerindeydi. Doktorların, mühendislerin, yüksek tahsil görmüşlerin birçoğu onlardı. Mimarların birçoğu onlardandı. Onlar gidince Anadolu'da duvarcı, sıvacı, demirci, ayakkabıcı hemen hemen hiç kalmadı. İzmir'de, Trabzon'da binsekizyüzlerde konservatuvarlar bile açmıştı Rumlar. Bizde yetişen kıymetleri Yunanlılar aldı. Bundan sonra iddia ediyorum ki Anadolu'dan giden Rumlar Yunanistan'ı değiştirip çok ileriye götürecekler... (Kemal, 2002).

Kaya Köyü'nde de tüm bu anlatılanların benzerleri yaşanmıştır. Selanik bölgesinden gelen Yunan uyruklu Müslüman Türkler'in 2000 kadarı Kaya Köyü'ne gelmiştir. Ancak alıştıkları üretim koşullarının geldikleri yerde farklı olması ve yerleşim özelliklerinin farklılığı, gelenlerin bir bölümünün 10-15 gün içerisinde köyden ayrılmalarına neden olmuştur. Ayrılanlar düzlük yerlere ya da çevredeki köylere yerleşmeyi tercih etmiştir. Kaya Köyü bundan sonra terkedilmiş ve savunmasızdır. Yaşar Kemal, hiç kimsenin karşı çıkamayacağı şu sözleriyle, mübadele kavramının diğer ismine ‘sürgün’ gerçeğine dikkat çekmektedir.

...Buradan birbuçuk milyondan daha çok insan gitti, oradan bize beş yüz on bin insan geldi diye yazıyorlar. Ortada korkunç bir olay var. İki devletle birlikte bu karara Lozan Konferansı'ndaki tek mil Avrupalılar da katıldı. Bu karar için tarihin en büyük sürgünü diyorlar. Çünkü ne Türkiye'deki Rumlara, ne Yunanistan'daki Türklere sormuyorlar, vatandaş Türkiye'ye gitmek istiyor musun?, Rumlara sormuyorlar, vatandaş sen Yunanistan'a gidecek misin? İşte tarihin en büyük sürgünü. İşte insanlığın yaşadığı en büyük acılardan bir tanesi. Sürgünlerden öğrendiğim bir söz var: İnsanı yurdundan etmek, insanın yüreğini koparmak gibi birşeydir... (Hızlan, 22 Eylül 2002).

Kaya Köyü yerlisi 1929 Belen doğumlu Saim Selçuk ile yapılan görüşmede, mübadele zamanında yaşamış babasından öğrendiklerini bize aktarmıştır.

...Terkedilmiş Kaya evlerinde o devirde yalnızca Rumlar yaşamış. Düzlükteki toprakların çoğu Belen, Gökçeburun, Kınalı'ya kadar Rumlarınmış. Topraklarını Türklere işlettirirlermiş. Aralarında hizmet alışverişi varmış. Rumlar zanaatkar kişilermiş. Yunanistan ile ticaret yaparlarmış. Ticaretle uğraştıkları için de zenginlermiş. Mübadele antlaşması olunca Rumların bir kısmı Türk tanıdıklarına mallarını emanet etmişler, geri döneceklerini düşünenler de alabildikleri kadar eşyayla gitmişler. Gelenler, (Türkler) köyden gidenlerden sayıca azmış. Gelenlerin yakın akrabaları farklı yerlere gönderilmiş ve akrabalarının gittikleri yerlerin daha iyi olduğunu düşündükleri için de 'bir dilim ekmek' karşılığında onlara verilen köy topraklarını civar yerleşimlerde yaşayan Türklere satmışlar. Bizler de bu sayede toprak sahibi olmuşuz...

Kayaçukuru doğumlu Mehmet Gökçe, göçmenlerin ve çevre köylerden gelen fakir kişilerin yakacak sağlama amacıyla ormana gitmek yerine 10 yıl boyunca başıboş kalmış Kaya Köyü evlerini talan ettiklerini söylemiştir (Saraç, 2001). Yapıların ahşap elemanlarının hiçbirinin günümüze ulaşamamasının nedeni budur.

Bu dönemde Kaya Köyü ile benzer süreci yaşamış bir başka köy de, Selçuk'a 8 km. uzaklıktaki Şirince'dir. Şirince, yerleşiminin coğrafi özellikleri, köklü tarihçesi

bakımından Kaya Köyü ile eşdeğer sayılsa da Kaya Köyü'nün terkedilmişliğini ve şu anki durumunu yaşamamıştır.

Köyden ayrılan Levissililer Yunanistan'da yerleştikleri mahalleye "Neo Levissi" ismini vererek anılarını yaşatmaya çalışmışlardır. Ayrıca kurdukları " Hagios Georgios" isimli dernek ile birbirlerinden kopmamaya çalışmışlar, Kaya Köyü'ne birkaç senede bir düzenledikleri gezilerle bağlarını koparmamaya gayret etmişlerdir (Ekinci, 1998).

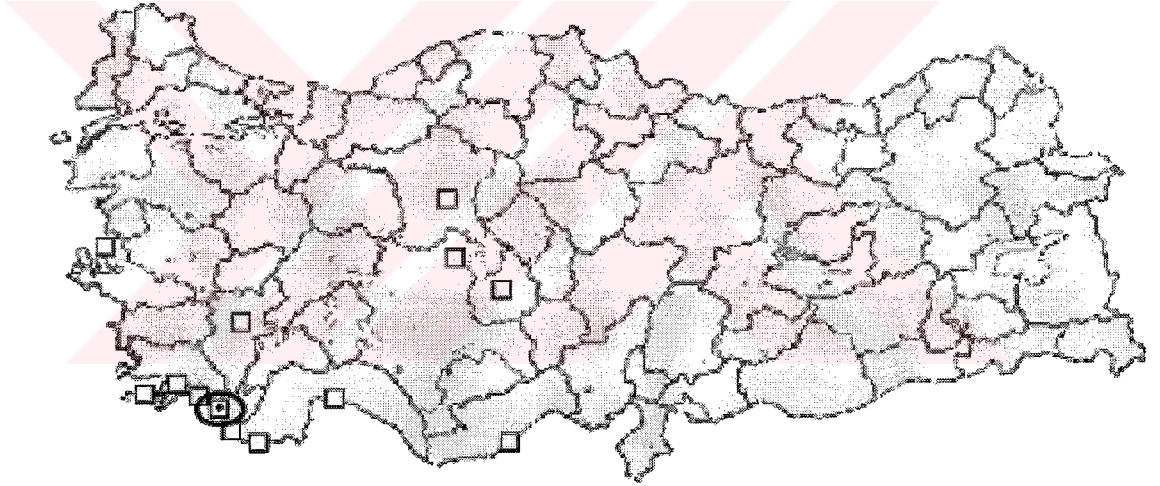
Köyde bu zamana dek, düzlükteki birkaç ev dışında yeni yapılaşma olmamıştır. Bu yeni yapılar, turizm amacıyla yapılmış restoran, pansiyon, açık hava dinlenme alanlarıdır. Bu yeni yapılar, Ovacık, Hisarönü ve Ölüdeniz'de olduğu gibi çarpıklaşma boyutunda olmasa da Kaya Köyü için tehlike hala geçerlidir.

Köyün terkedilmesi ile Kayaçukuru da verimli yapısına rağmen değişim yaşamak zorunda kalmıştır. Tütün yetiştiriciliği ve endüstriyel plantasyonlar yerini bahçeciliğe bırakmıştır. Kaya Köyü yerlisi Saim Selçuk, "Kaya Köyü'nün toprağı çok güzel ve verimli ancak buralarda çiftçilik artık bitti, kimse toprağını şu an elinden çıkartmak istemiyor, biliyorlar ki buraları turizm için çok değerli" diyerek kısaca köyün şu anki durumunu özetlemiştir.

2.7 FETHİYE ÇEVRESİ DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERİ

2.7.1 Özel Çevre Koruma Bölgeleri

2872 sayılı Çevre Kanununun 9. maddesine göre tabii, tarihi ve kültürel değerler yönüyle zenginlik ifade eden yöreler Bakanlar Kurulunca "Özel Çevre Koruma Bölgeleri" olarak tespit ve ilan edilmektedir. 1988-2000 yılları arasında 13 adet tespit edilmiş Özel Çevre Koruma Bölgesi'nden biri 12.06.1988 yılında tescillenen Fethiye-Göcek bölgesidir. Kaya Köyü ve çevresi bu özel çevre koruma bölgesi sınırları içinde kalmaktadır. Diğer özel çevre koruma bölgeleri; Köyceğiz-Dalyan, Gökova, Patara, Kekova, Göksu Deltası, Pamukkale, Gölbaşı, Ihlara, Foça, Datça-Bozburun, Belek, Tuz Gölü'dür.

Harita 2.7 Türkiye Özel Çevre Koruma Bölgeleri

(<http://www.ockkb.gov.tr/bolgeler.html>)

Özel Çevre Koruma Başkanlığı'nın başlıca görevi tabiat, tarih ve kültür değerleri bakımından zengin olduğu tespit edilmiş bölgelerin korunması, çevre sorunlarının giderilmesi, önlemlerin alınması ve koruma standartları belirleyerek uyulmasını sağlamaktır (<http://www.ockkb.gov.tr/planlama.html>).

Kurum tarafından bu bölgeyle ilgili yapılan çalışmalar şöyle sıralanabilir (<http://www.ockkb.gov.tr/bolgeler-fethiye2.html>):

- Bölgenin batısında yer alan Göcek'in batısındaki koylar tamamen boşaltılarak yat güzergahı üzerinde yedi adet yat mola noktası belirlenmiştir.
- Yöre Özel Çevre Koruma Bölgesi olarak ilan edilmeden önce bu alanda tahsis ve ön izin verilmiş, 14 bin adet turizm yatağı iptal edilmiştir.
- Koyların doğal haliyle korunması hedeflenmiş, turizmin gelişmesi Fethiye, Hisarönü-Ovacık ve çevresine verilmiştir. Göcek koyları yat mola noktası olarak planlanarak, Güneybatı Akdeniz'de Marmaris ile Antalya arasındaki Göcek yat limanı ile yatların durak noktası olması düşünülmüştür.
- Kaya Köyü ve çevresindeki tarım alanları içinde yer alan köylerin ekoturizm planlama anlayışı ile şekillendirilmesi, Hisarönü Ovacık ve Belceğiz'in turizm yerleşim alanları olarak planlanması, turizmin küçük işletmeler şeklinde organizasyonu hedeflenmiştir.
- Kıyıların temizlenmesi, park ve gezinti alanlarının düzenlenmesi planlanmıştır.

2.7.2 Sit Alanları, Parklar ve Doğal Güzellikler

2.7.2.1 Sit Alanları

Fethiye ve çevresinde köklü tarihinden kaynaklanan arkeolojik alanlar ve anıtlar; coğrafyasından kaynaklanan doğal güzellikler bulunmaktadır. Fethiye ve yakın çevresinde bulunan sit alanları belirtilmiş, özellikle Kaya Köyü ve çevresindeki sit alanlarına ise tezin ilgili bölümlerinde kısaca değinilmiştir. Fethiye ilçesine bağlı arkeolojik ve doğal sit alanları ile ilgili bilgi Ek-4'de verilmiştir.

1998 Muğla İli Çevre Durum Raporu verilerine göre, Fethiye ve yakın çevresindeki doğal sit alanları; Ölüdeniz-Belceğiz, Fethiye Oyuktepe, Saklıkent, Yanıklar, Küçük Kargı, Günübürlük Koyu, Kargılık Koyu, Atbüku Koyu, Girmeler Mağaraları, Pardikia I, Pardikia II, İnlice ve Karaot'tur.

Fethiye ve çevresindeki arkeolojik ve kentsel sit alanları; Fethiye kent merkezi, Şövalye Adası (bkz. Bölüm 2.6.1), Çalıştepe, Kaya Köyü, Gemile Adası (bkz. Bölüm

Saklıkent Milli Parkı, Ölüdeniz Tabiat Parkı yörenin en çok bilinen ve ziyaret edilen doğal parklarından. Saklıkent, Fethiye'ye 50 km uzaklıktaki 12.390 hektar alanı kaplayan bir kanyondur. 1996 yılında Milli Park ilan edilmiştir (Resim 2.2).

Resim 2.2 Saklıkent Kanyonu

Resim 2.3 Ölüdeniz Tabiat Parkı

Yaklaşık 20 hektarlık alana yayılmış olan Ölüdeniz Tabiat Parkı, Fethiye'ye 12km uzaklıktadır. Parkın nefes kesici güzellikteki koyu, onu çevreleyen dağları kısaca doğası ile 1983 yılında “tabiat parkı” statüsüne sahip olmuştur. Farklı sporların yapılmasına imkan sağlayan özelliklere de sahip olması nedeniyle özellikle yaz aylarında yamaç paraşütçülerinin tercih yeri olmaktadır (Resim 2.3).

Fethiye ve çevresindeki orman içi dinlenme yerleri ise şöyle sıralanabilir:

- Katrancı: Fethiye'ye 18 km uzaklıkta ve 20 hektarlık kızılçam ormanı içinde ve II. Derece doğal sit alanıdır.
- Değirmenbaşı: Fethiye'ye 7 km uzaklıkta ve 9 hektarlık kızılçam ormanı ile kaplı bir alandır.
- Kıdrak: Fethiye'ye 14 km uzaklıkta 2000 hektarlık bir çam ormanı içinde yer almaktadır. Buraya 3 km uzaklıkta I. derece sit alanı olan dünyaca bilinen Kelebekler Vadisi yer alır. “Kaplan kelebeği (Jersey Tiger)” isimli kelebek türü burada yaşadığı için ismi böyle anılmaktadır. Bu kelebek türü dünyada sadece burada ve Rodos Adası'nda yaşamaktadır.
- Küçük Kargı: 125 hektarlık günlük (sığıla) ağaçlarıyla kaplı bu dinlenme yeri aynı zamanda III. Derece doğal sit alanıdır.

2.7.3 Doğa ve Kültür Mirası Niteliğindeki Diğer Değerler

Fethiye ve çevresine ait diğer doğa ve kültür öğeleri, anıtsal yapılar, anıt ağaçlar ve mağaralar olarak sıralanabilir. Kaya Köyü'nde ve yakın çevresinde de sayabileceğimiz tüm bu kültürel değerler aşağıda belirtilmiştir (Muğla İli Çevre Durum Raporu, 1998).

▪ Anıt Yapılar

- a) Kaleler: Fethiye Kalesi
- b) Camiler: Cezayirli Cami
- c) Kiliseler:

1. Yukarı Kilise (Taxiarhis) – Kaya Köyü (Bkz. Bölüm 3.3.1)
2. Aşağı Kilise (Panaghia Pirgotissa) – Kaya Köyü (Bkz. Bölüm 3.3.2)
3. Hisarönü Köyü, Ölüdeniz-Kumburnu Mev.
4. Bizans Kilisesi (KemerBucağı, Yaka Köyü, Antik Tlos Kenti)
5. Kilise Kalıntısı (Hisarönü Köyü, Belceğiz Mev.)

- d) Türbeler: 1. Osman Efendi Türbesi (Çenger Köyü)

2. Çalış Dede Türbesi (Çalış Burnu)
3. Menteşe Bey'e ait Türbe (Kesikkapı Mah.)
4. Menteşe Bey'in eşine ait Türbe (Günlükbaşı Mah.)

- e) Hanlar: 1. İncirlihanı (Kızılbel-Söğütşüdere Yolu)
- 2. Süleymanağa Hanı (Söğütlüdere-İbecik Yolu)
- 3. Altı ve Ilıca Hanı (Fethiye-Üzümlü Yolu)
- 4. Naldökenbaşı Hanı

- f) Sarnıçlar: 1. Kaya Köyü (bkz. Bölüm 3.1.1.1) – Belen, Keçiler
- 2. Merkez – Bademli Sarnıcı
- 3. Üzümlü – Dönmez, Söbü
- 4. İncirköy – Aladağdibi
- 5. Debboy – Hacı Arnavut Dravula
- 6. Şıkınak – Küllü Sarnıç

▪ Anıt Ağaçlar

Kaya Köyü'nde yer alan korumaya alınmış anıt ağaçlar Tablo 2.2'de verilmiştir (Muğla İli Çevre Durum Raporu, 1998).

Tablo 2.2 Kaya Köyü Anıt Ağaçları

ANIT AĞACIN TÜRÜ	ANIT AĞACIN YERİ	ÖZELLİKLERİ
ÇINAR	Kaya Köyü Köy Meydanı	Yaklaşık 200 yaşında Yükseklik: 20 m.
ÇINAR	Kaya Köyü Aşağı Kilise	Yükseklik: 15 m. Çap: 2 m.
ARDIÇ	Kaya Köyü Aşağı Kilise	Yükseklik: 14 m. Çap: 1 m.

▪ **Mağaralar**

Anıt eser olarak değerlendirilen Fethiye'deki mağaralar iki tanedir.

-Fethiye Girmeler Mağarası – 1. Derece Doğal Sit Alanı

-Fethiye Merkezindeki Mağaralar – 1. Derece Sit Alanı

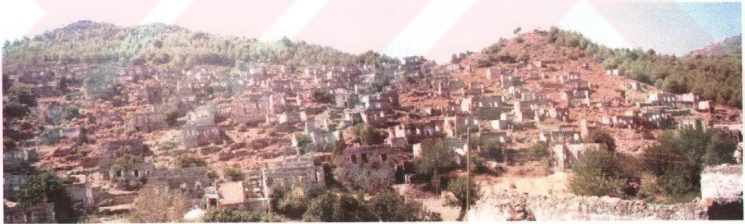
BÖLÜM 3

KAYA KÖYÜ'NÜN DOKUSAL ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde Kaya Köyü'nün fiziki yapısı ile ilgili genel bilgiler verilmeye çalışılacaktır. Böylece Kaya Köyü evlerinin konumu, karakteristik özellikleri daha iyi gözlemlenecek ve söz konusu evlerin geleneksel Ege mimarisi içerisindeki yeri ve önemi vurgulanacaktır.

3.1 GELENEKSEL KONUTLARIN MİMARİ ÖZELLİKLERİ

Kaya Köyü yerleşimi Kayaçukuru'nun güneyinde tepelik (eğimli) bir arazi üzerinde yer almaktadır. Eğimin alt noktası ile yerleşimin en yüksek noktası arasında yaklaşık 100 metrelik bir mesafe bulunur (Resim 3.1 ve Resim 3.2).

Resim 3.1 Kaya Köyü Genel Görünüşü

Kaya Köyü konutlarının bütünsel organizasyonuna bakıldığında, yapıların genel olarak arazinin eğimine paralel inşa edildiği gözlenmektedir. Yapıların topoğrafya ile gösterdiği bu uyum Kaya Köyü bütününe de etkilemekte ve şekillendirmektedir. Konutların tepe tarafına bakan cepheleri alçak ve sağır, düzlüğe bakan cepheleri ise yüksek ve açıklığa sahiptir. Yapıların esas cephesi olarak, düzlüğe bakan ve iç mekanların dışa açıldığı yüksek cephe kabul edilebilir. Bu yapılar genellikle zemin ve bodrum kata sahiptirler (Tablo 3.3). Yerleşimin Kayaçukuru'nun güney tepelerine

kurulmuş olması nedeniyle yapıların büyük çoğunluğunun esas cephesi kuzeyi görürken, sağır cepheler güneyi görmektedir. Fakat bu uyumun güneşe bağlı olarak oluşturulduğunu düşünmek yanlış olur. Çünkü yerleşim içindeki birkaç yapıda bu uyumun tam tersi de görülmektedir. Tepenin kuzeyindeki bazı yapıda sağır cepheler kuzeyi görürken, esas cephe güneye bakmaktadır. Konutların uyumundaki kriterin bu nedenlerle güneş değil, topoğrafya olduğu belirlenmiştir.

Kaya Köyü içerisindeki önemli yapılardan bazıları ve eğim içerisindeki yerleri aşağıda belirtilmiştir.

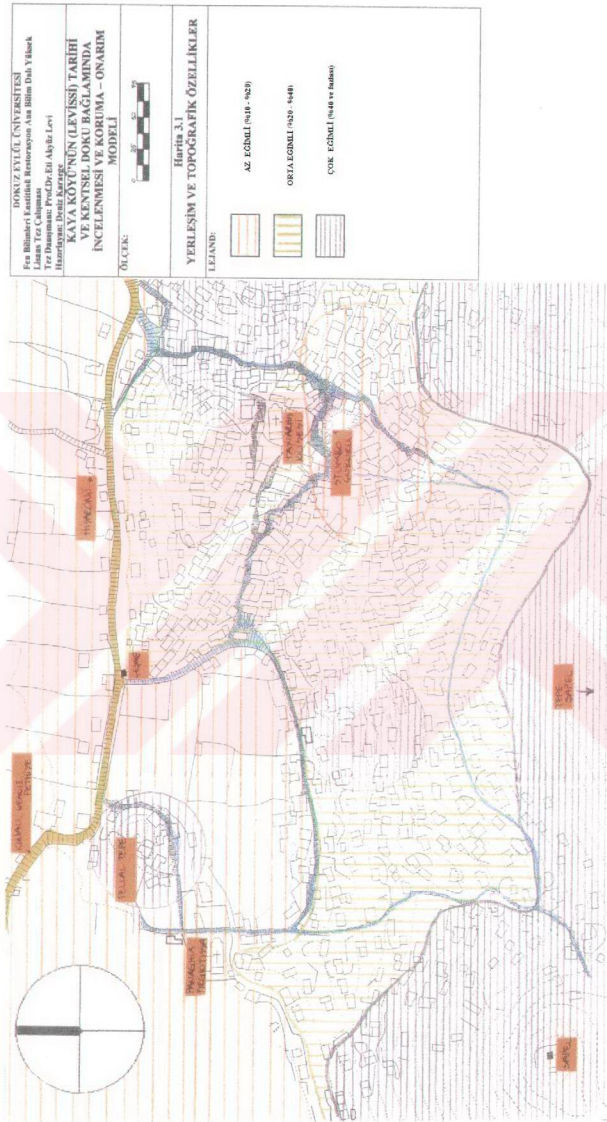
- a) Yukarı Kilise : en alt noktadan 30 metre yukarıda,
- b) Erkekler Okulu : e.a.n'dan 45 metre yukarıda,
- c) İki önemli noktada yer alan şapellerden biri e.a.n'dan 95 metre, diğeri 160 metre yukarıda,
- d) Tellal Tepe e.a.n'dan 20 metre yukarıda yer alır.

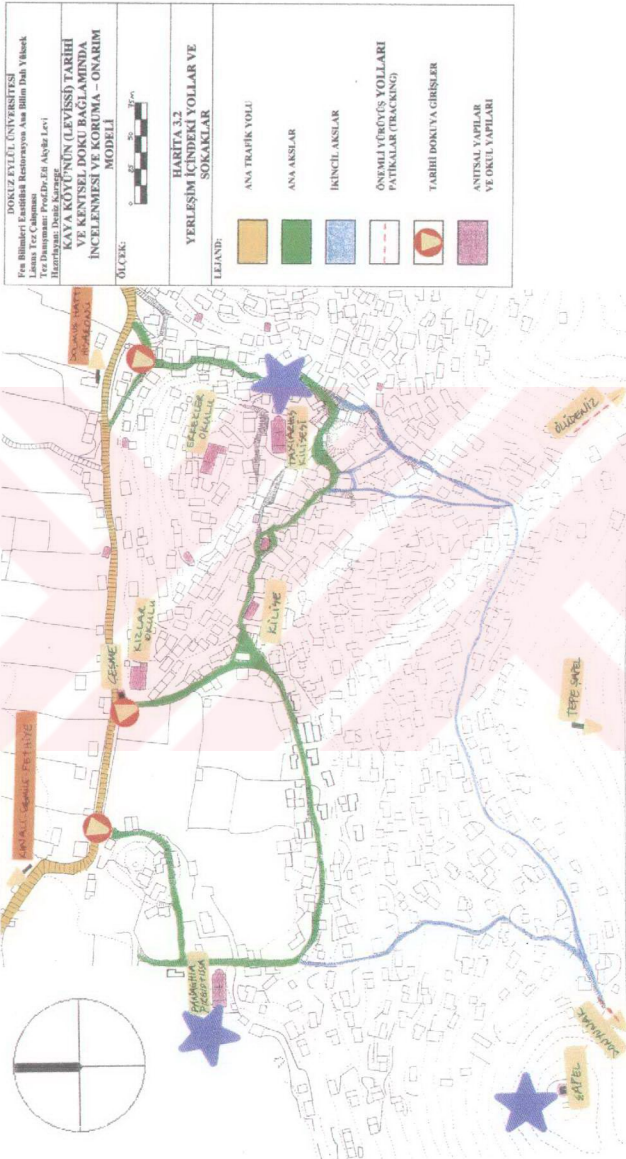
Yerleşim ve topoğrafik özellikler Harita 3.1'de verilmiştir.

Kaya Köyü konutları eğim içerisindeki konumları açısından incelenmiş ve ortaya şöyle bir tablo çıkmıştır. Konutların yaklaşık %47'lik bölümü orta eğimli (%25-35) arazi üzerinde, %33'lük bölümü çok eğimli (%40 ve üstü) arazi üzerinde, %17'lik bölümü az eğimli (%10-20) arazi üzerinde ve %3'lük bölümü de hemen hemen düz (%0-5) arazi üzerinde yer almaktadır (Saraç, 2001).

Yerleşim içindeki yollar ve sokaklar fiziksel özelliklerine göre üç grupta sınıflandırılabilir (Harita 3.2).

- a) Taşla kaplı sokaklar/yollar,
- b) Kısmi sağlam yapıdaki sokaklar
- c) Patikalar

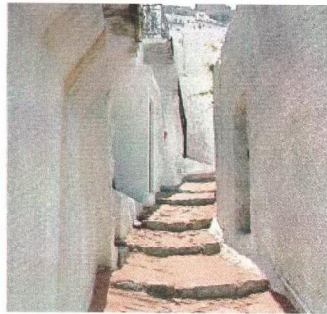

Taşla kaplı yolların başında Aşağı Kilise ile en tepedeki şapeli birleştiren yol gelmektedir. Basamaklar eğime uygun olarak yerleştirilmiştir. Basamaklar arasında da eğim bulunmakta ve bu sayede basamak sayısı ve yükseklikleri (rıht) azaltılmakta, çıkış kolaylaştırılmaktadır (Resim 3.2). Bu özellikteki yollar, adalar mimarisinin belirgin özelliklerinden biridir (Resim 3.3). Bu yolun diğer bir özelliği de, Kaya Köyü'nde başka bir yerde karşılaşılmayan drenaj kanalına sahip olmasıdır.

Resim 3.2 Basamaklı Yol – Kaya Köyü

Resim 3.3 Skyros Adası Basamaklı Yolları (Arnaoutoglas, 1984, s.16)

Yolların genişlikleri 1.20-3.50 metre arasındadır.

Kaya Köyü yerleşiminin önemli karakteristiklerinden biri de meydan özelliğindeki büyük alanlarıdır. Kiliselerin avlusu içinde kalan alanlar bunların başında sayılabilir. Avlu zeminleri çakıl taşlarıyla kaplıdır. Bir diğer önemli meydan Yukarı Kilise'nin güneyindeki üç yolun kesiştiği alandır. Alanın yüzeyi düz taşlarla döşenmiştir. Yukarı Kilise meydanı ve Stumbo Çukuru bölgesi yakınında doğal toprak zeminli geniş bir meydan daha mevcuttur (Resim 3.4).

Resim 3.4 Yukarı Kilise Çevresindeki Toprak Zeminli Alan

Yapıların Şimdiki Kullanımları :

Bu bölümde yapıların kullanımları incelenirken, Kaya Köyü ile ilgili yapılmış çalışmalar referans alınmıştır. Böylece daha gerçekçi değerlendirmeler yapılabilecektir. Saraç, tez çalışmasında incelediği 860 yapının kullanım durumlarını aşağıdaki gibi belirlemiştir.

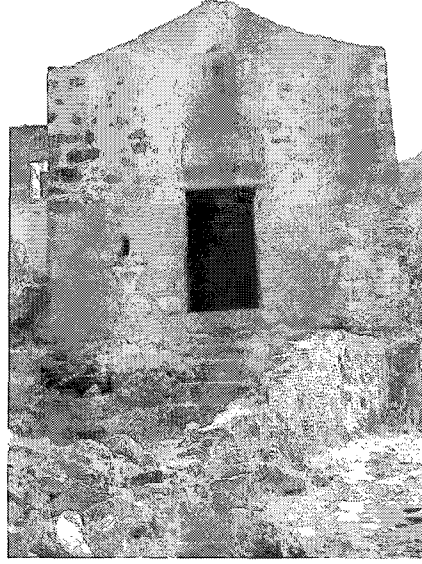
Tablo 3.1 Yapıların Kullanım Durumları (Saraç, 2001, s. 59)

YAPI TÜRÜ	ADET	YÜZDE
OTURULAN	10	%1,16
SEZONLUK OTURULAN	9	%1,05
OTURULAN + TİCARİ	2	%0,23
TİCARİ	4	%0,47
AHIR / DEPO-AMBAR	27	%3,14
AÇIK MÜZE	1	%0,12
ÇEŞME	1	%0,12
BOŞ/KULLANIM DIŞI	806	%93,72
TOPLAM	860	%100

Çalışmada ortaya çıkan en önemli sonuç, Kaya Köyü yapılarının büyük çoğunluğunun kullanım dışı olmasıdır. Bu durum, köye ilk bakışta farkedilmesine karşın rakamsal veriler gerçeğin altını çizmektedir.

Kaya Köyü yapılarının tipleri incelendiğinde;

- a) Dini yapılar: 2 büyük ve 1 küçük kilise, 15 şapel (Resim 3.5) olmak üzere toplam 18 tane,
 - b) Okul yapıları: 1 kızlar okulu (Resim 3.6), 1 erkekler okulu,
 - c) Çeşme: 2 tane (Resim 3.6),
 - d) Kaya mezarı: 2 tane
- olarak belirlenmiştir.

Resim 3.5 Şapel

Resim 3.6 Çeşme Yapısı ve Tepede Kızlar Okulu

Konutların Strüktürel Bakımdan Durum Değerlendirmesi:

Konutların neredeyse hepsi mübadele sonrası yağmalanıp ahşap elemanları yok edildiğinden, döşeme elemanları, kapı, pencere,.. gibi mimari elemanları bulunmamaktadır.

Saraç, çalışmasında yer verdiği durum değerlendirmesini “toplu bütünlük” ve “taş duvarlardaki yaşlanma” kriterlerine göre yapmıştır.

Tablo 3.2 Strüktürel Durumlar (Saraç, 2001, s. 68)

GRUP ADI	YAPI TÜRÜ	ADET	YÜZDE
ÇALIŞMA DIŞI	Anıtsal yapılar,kullanım için onarılmış veya restore edilmiş yapılar,zemin kat üstü yapılar	84	-
İYİ DURUMDA	<i>Toplu Bütünlük: iyi</i> <i>Bozulma Derecesi: az veya orta</i>	93	%12,79
ORTA SEVİYEDE	<i>Toplu Bütünlük: iyi veya orta</i> <i>Bozulma Derecesi: az veya orta veya yüksek</i>	209	%28,75
ZAYIF DURUMDA	<i>Toplu Bütünlük: zayıf</i> <i>Bozulma Derecesi: az veya orta veya yüksek</i>	284	%39,06
KÖTÜ DURUMDA	<i>Toplu Bütünlük: zayıf veya yıkılmak üzere</i> <i>Bozulma Derecesi: az veya orta veya yüksek</i>	137	%18,84
YIKILMIŞ	Toplu Bütünlük: yıkılmış	4	%0,55
TOPLAM		811	%100

Tablo 3.2’den de anlaşıldığı gibi, inceleme sonucunda beş grup yapı durumu ortaya çıkmıştır. Sayısal sonuçlara bakıldığında yapıların strüktürel durumlarında homojen bir dağılım gözlenmektedir. Bu sonuçlara göre durum, Kaya Köyü adına şu an için sevindirici sayılabilir, ancak yakın gelecekte konutların hemen hemen yarısı ya yıkılmış ya da kötü durumda olacaktır.

Yapı Kat Sayısı:

Bu bölümde de yapıların kat sayıları ile ilgili, Kaya Köyü’nde yapılmış çalışmalar referans alınmıştır.

Tablo 3.3 Kat Sayıları (Saraç, 2001, s. 75)

YAPI TÜRÜ	ADET	YÜZDE
ARAŞTIRMA DIŞINDAKİ YAPILAR (ANITSAL Y.)	24	-
ZEMİN KATA KADAR OLAN KISIM	14	-
YIKILMIŞ	4	-
ZEMİN KAT (YAŞAMA ALANI)	102	%12,47
ZEMİN KAT (YAŞAMA) + BODRUM KAT	666	%81,42
ZEMİN KAT+ 1. KAT (YAŞAMA)	49	% 5,99
ZEMİN KAT + 1. KAT (YAŞAMA) + BODRUM KAT	1	% 0,12
TOPLAM	860	% 100

İncelenmiş 860 yapıdan kat sayıları tespit edilebilmiş olan 818'inin hemen hepsi eğimli arazide konumlanmaktadır. Eğimden dolayı kimi evlerde eğimin üstünden zemin kat girişleri yapılarak altta bir kat daha (bodrum kat) oluşabilmiştir. Bu evler çoğunlukla iki katlı olup, kendi içinde de iki ayrı alt gruba ayrılmaktadır. İlk gruptaki evlerde zemin kat asıl yaşama alanı olarak, bodrum kat ise servis amacıyla kullanılmıştır. Bodrum katların genel olarak penceresi bulunmamaktadır. Bu grup yapılar çoğunluktadır (%81,42 - Saraç, 2001).

Kaya Köyü'nün Kadastral Durumu:

Kaya Köyü'nün mevcut kadastral durumunu bildiren kayıtlar kesinleşemediğinden, Fethiye Tapu Kadastro Dairesi ve sözlü kaynaklara dayanarak kadastro durumunun 1950'lerde kayıtlara geçirildiği söylenmektedir.

Tablo 3.4 Kadastral Durum (Saraç, 2001, s. 71)

GRUP BAŞLIĞI	TANIMI	MİKTAR (m ²)	YÜZDE
HAZİNEYE AİT KAMU ARAZİSİ	Çalışma alanı içindeki toplam parsel sayısı = 23	282.040	%89,79
YASAL KURULUŞLARA (ŞİRKETLERE) AİT KAMU ARAZİ	Çalışma alanı içindeki toplam parsel sayısı = 4	1.475	% 0,47
ÖZEL MÜLK	Çalışma alanı içindeki toplam parsel sayısı = 32	30.600	% 9,74
ORMAN ALANI	Parsel yok	35.762	-
ORTAK KULLANIMA AÇIK YOLLAR	Parseller arası yollar	18.803	-
TOPLAM		368.680	% 100

Tablo 3.4'de de açıkça görülmektedir ki; çalışma alanı içindeki 59 parselden 23'ü hazineye ait kamu arazisi (%89,79), 32'si özel mülk (9,74), 4'ü ise yasal kuruluşlara ait kamu arazisidir (%0,47). Ayrıca, Aşağı Kilise ve çeşmelerin bulunduğu parseller Kaya Köyü Tüzel Kişiliği'ne aittir. Mübadele sonrası bir süre okul olarak kullanılmış

olan ve halkın “Kuşlu Saray” dediği yapıyı içeren parsel Muğla iline aittir. Özel mülklerin büyük bölümünü, şu anda kullanımdaki konutlar ve yerleşimin alt kısımlarındaki bahçeler oluşturmaktadır (Saraç, 2001).

3.1.1 Mimari Mekan ve Elemanlar

Kaya Köyü konutlarındaki yaşantı ve işleyişe göre şekillenmiş mekan ve elemanlar bu bölümde incelenecektir. Bunlar; sarnıçlar, tuvaletler, bodrum kat servis alanları, ocaklar ve bacalar, kapı – pencere açıklıkları, nişler, duvar rafları ve mobilyalardır.

a) Sarnıçlar

Sarnıçlar, çatıda toplanan yağmur sularının dikey drenaj kanalıyla toplandığı yerlerdir (Resim 3.7). Moloz taş işçiliğiyle yapılmış olan sarnıçların iç yüzeyi ve cephedeki drenaj kanalı su geçiren sıva ile sıvanmıştır. Bazı yapılarda dışarıdaki düşey drenaj kanalı yerine taş duvar içinde pişmiş toprak kanallarının varlığı tespit edilmiştir. Sarnıçların üstünde kova ile suların çekilebildiği bir delik, çevresinde ise 15-20 cm yüksekliğinde parapetler bulunmaktadır. Suyun parapetlerde birikmemesi için parapetler üzerinde küçük drenaj kanalları yapılmıştır (Resim 3.8). Kaya Köyü yapılarından anıtsal yapılar dışındaki yapıların hemen hemen yarısında sarnıç çözümü gözlemlenmektedir. Sarnıçlı yapıların büyük bir bölümünde sarnıçların yapıya bağlı olduğu gözlenmektedir. Yapıya bağlı olan sarnıçlar girişe yakın bulunmaktadır. Yapıdan ayrı olan sarnıçlardaki su toplama işlemi, çatılarda toplanan yağmur sularının yapının avlu duvarları ve kapılardaki kanallar vasıtasıyla ya da yeraltındaki kanallar vasıtasıyla nakledilmesiyle gerçekleşmektedir.

Sarnıç formları incelendiğinde, üç form göze çarpar. Bunlar kübik prizma, eğrisel ve konik formlardır (Resim 3.8, 3.9). Kaya Köyü sarnıçlarında en çok rastlanan form kübik prizmadır.

Sarnıçlarda boyutlar değişmekle birlikte, dikdörtgen sarnıçların $2,5 \text{ m}^2$ ve 2-2,5 m. derinlikte olduğu anlaşılmıştır. Büyük çoğunluğunda zemin, su geçiren sıvayla sıvanmıştır. Çok ender de olsa, süslü çakıl taşlarıyla kaplı örnekler de gözlenmiştir (Kilise avlularında da bu tip zeminler bulunmaktadır).

Resim 3.7 Dikey Drenaj Kanalı

Resim 3.8 Kübik Formlu Sarnıç ve Su Taşmaması İçin Açılmış Delikler

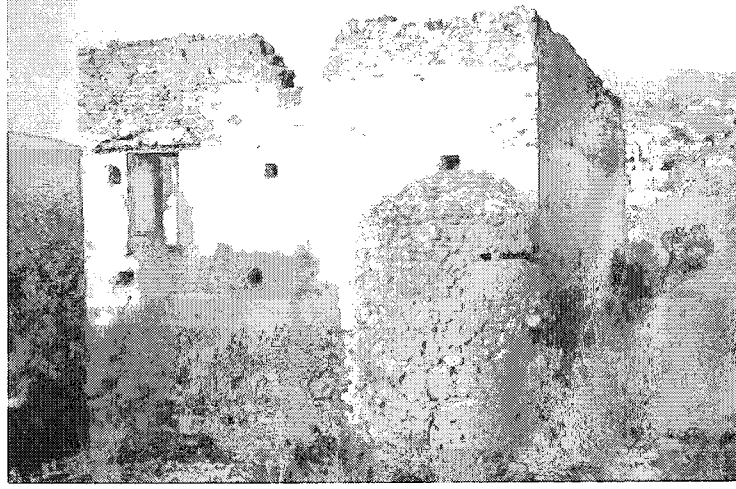

Resim 3.9 Eğrisel Formlu Sarnıç

Sarnıçlarla ilgili bir diğer önemli özellik ise, sarnıçların girişe yakın olmalarının yanında ön cepheye (kuzeye) diğer bir deyişle manzaraya bakıyor olmalarıdır. Konumları itibariyle sarnıçların eskiden teras olarak da kullanıldığı söylenebilir.

b) Tuvaletler

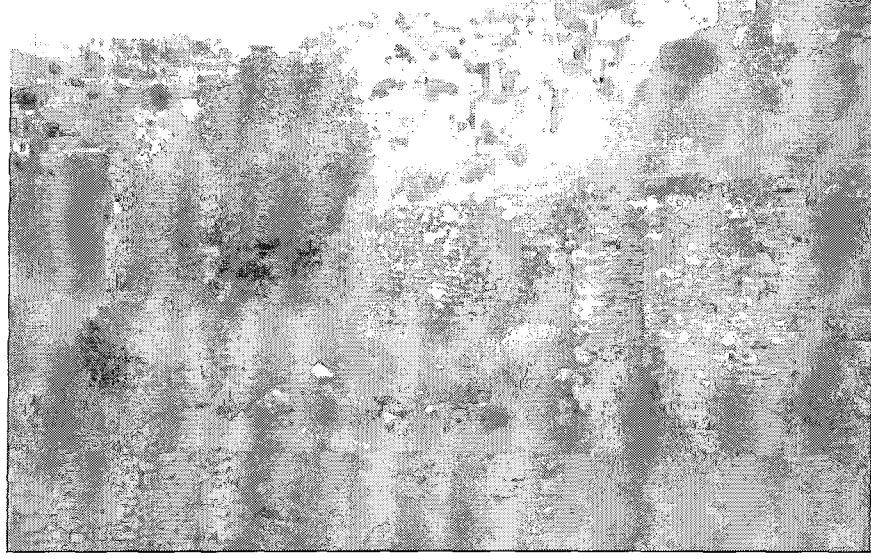
Kaya Köyü yerleşiminde tuvalete sahip evlerin sayısı yaklaşık tüm evlerin yarısı kadardır. Tuvaletler yapıya bitişik veya yapıdan uzakta bahçede bulunmaktadır. Yapıya bağlı tuvaletlerin sayısı yapıdan uzakta bulunan tuvaletlerin sayısının hemen hemen iki katı kadardır (Saraç, 2001). Tuvalet girişleri yapının bahçesi varsa bahçeden, yoksa sokaktandır. Tuvaletler girişi gizleme amacıyla spiral formda yapılmışlardır. Giriş genişlikleri yaklaşık 90 cm.'dir. Moloz taş kullanılmış tuvalet duvarları yapı duvarlarından daha ince örülmüştür (25-30 cm). Yükseklikleri 1,60-1,80 m. arasında değişmektedir (Resim 3.10, 3.11, 3.12).

Resim 3.10 Yapıya Bitişik, Dairesel Formlu Tuvalet

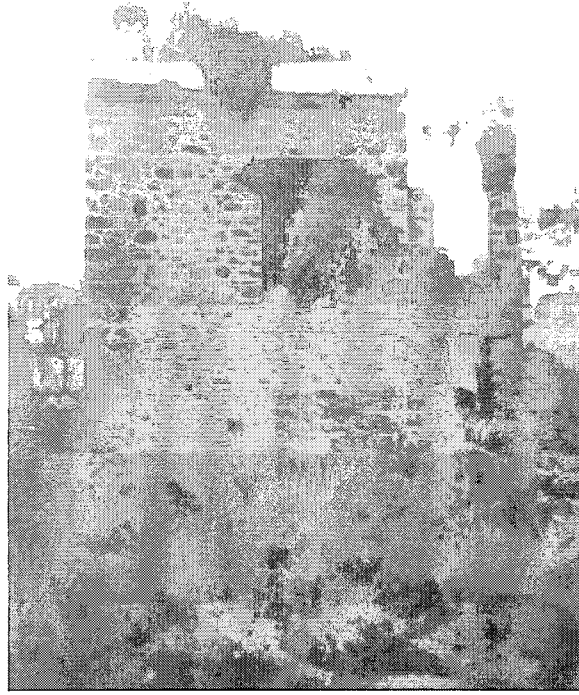
Resim 3.11 Tuvalet Girişi

Resim 3.12 Yapıdan Ayrı, Spiral Formlu Tuvalet

Resim 3.13 Yapıya Bitişik, Kare Formlu Tuvalet

Resim 3.14 Spiral Formlu Tuvalet

Kaya Köyü yapılarının tuvaletlerinin yerleşimlerinin de büyük bir özenle seçildiği, topoğrafyayla uyum gözetilerek konumlandığı anlaşılmaktadır. Bunun sebebi Kaya Köyü yerleşiminin kanalizasyon sistemine sahip olmayışdır. İncelemeler sonucunda tuvaletlerin her birinin küçük septik tankları olduğu ve bu tankların tuvalet arkalarında drenaj deliklerinin olduğu anlaşılmıştır. Bu deliklerin görevi tankların temizlenmesini sağlamaktır, bu sayede atık su delikler vasıtasıyla tanklardan uzaklaştırılmıştır. Tuvalet girişleri eğimin üst kısmında, delikler ise eğimin alt kısmındadır. Tuvaletler bu sistem nedeniyle yapı girişlerinden eğime uygun olarak uzakta yapılmışlardır (Resim 3.10, Resim 3.13). Gözlemlenen en önemli detay çoğu yapı girişlerinin atık suyun akış yönüne ters yönde olduğudur. Ancak bazı yapıların drenaj deliklerinin sokağa baktığı da gözlenmiştir.

c) Bodrum Kat Servis Mekanları

Kaya Köyü yapılarının zemin katlarının doğal zeminden yukarıda inşa edilmiş olmaları sayesinde, zemin katın altında eğime bağlı olarak, kimi yapıda yüksek kimi yapıda alçak bodrum katları ortaya çıkmıştır. Bodrum kat hacimlerinde yapılan

incelemeler sonucunda bu mekanların servis amaçlı kullanıldığı anlaşılmaktadır. “Alaf” adı verilen 60-80 cm boyutlarında ve 50-60 cm derinliğindeki moloz taşla örülmüş tanklarda (Resim 3.15) deri işlendiği tespit edilmiştir (Saraç, 2001). Hemen hemen bodrum kata sahip evlerden 1/3’ünde bu alaflara rastlanmaktadır. Bu göstermektedir ki, deri işlemeciliği Kaya Köyü’nün önemli bir üretim alanıdır. Bodrum katlarının bu tür servis alanları olarak kullanılması Ege Adalarının ve bölgesel (vernaküler) mimarinin karakteristik özelliklerindendir.

Resim 3.15 Alaf

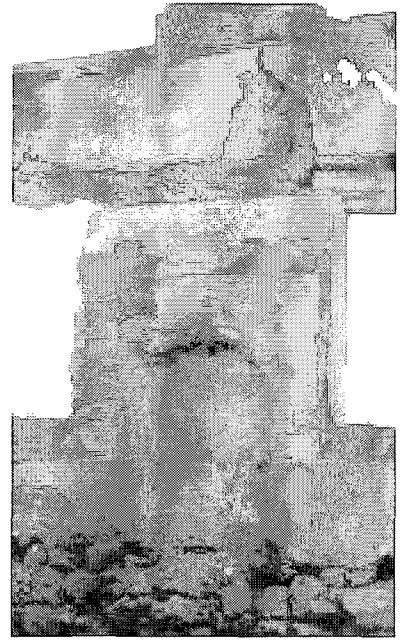
d) Ocaklar ve Bacalar

Kaya Köyü yapılarında iki tipte ocak bulunmaktadır (Resim 3.16, 3.17, 3.18, 3.19):

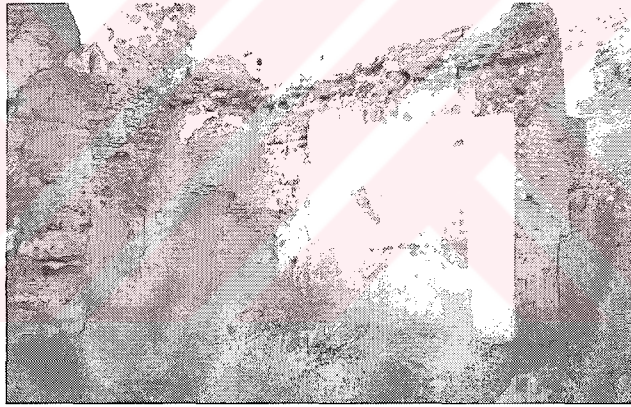
- Köşe Tipi Ocak
- Duvar Tipi Ocak

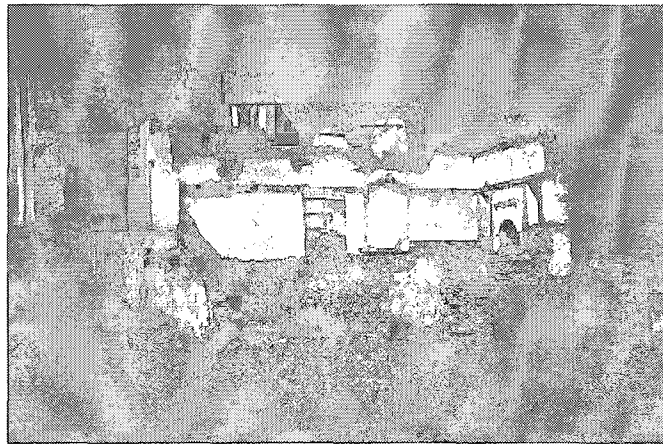
Resim 3.16 Köşe Tipi Ocak

Resim 3.17 Duvar Tipi Ocak

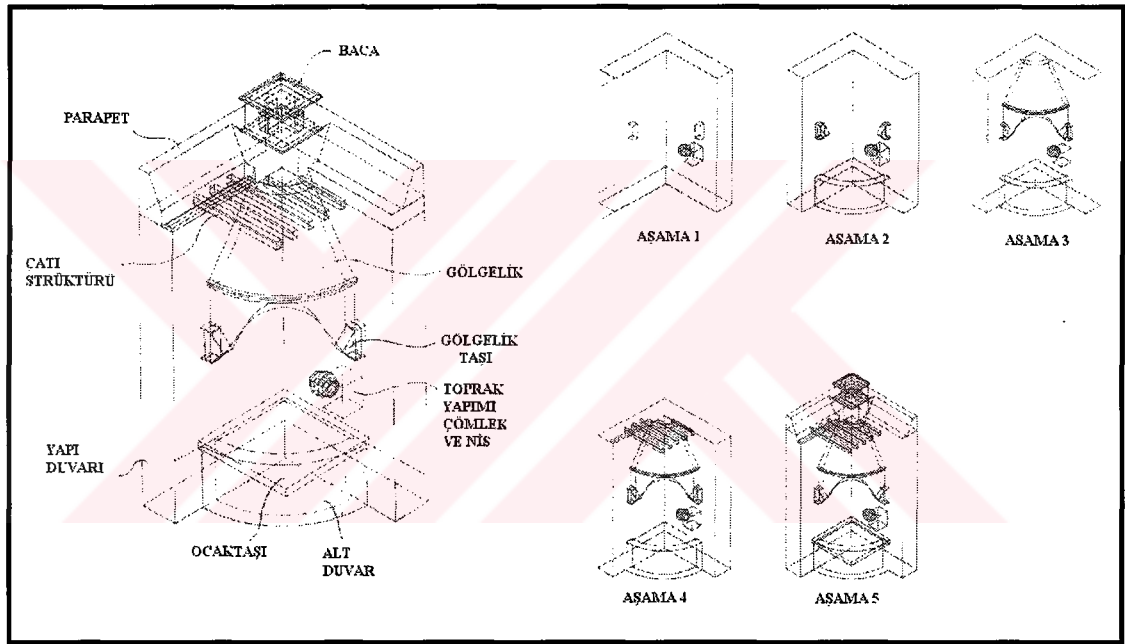
Resim 3.18 Tek Katlı Yapılardaki Köşe Tipi Ocak Örneği

Resim 3.19 Duvar Tipi Ocak

Saraç, çalışmasında incelediği 860 yapıdan sadece 74'ünde ocağın bulunmadığını saptamıştır. Geri kalan yapıların 737'sinde köşe tipi, 229'unda ise duvar tipi ocakların bulunduğunu ortaya çıkartmıştır. Köşe tipi ocaklar dört ana bölümden oluşmaktadır (Şekil 3.1). Bunlar:

- Ocak taşının alt strüktürü
- Ocak taşı
- Gölgelek / perde
- Baca

Şekil 3.1 Köşe Tipi Ocak (Saraç, 2001, s.96)

Kaya Köyü yapılarının baca formları ocak tipine göre değişiklik göstermektedir (Resim 3.20). Genellikle kübik formlu ve piramit kapaklı bacalar yaygındır. Silindirik kapaklı bacalar da gözlenmiştir.

Resim 3.20 Baca Tipleri

e) Kapı ve Pencere Açıklıkları

Kaya Köyü yapılarının kapı ve pencere açıklıkları ile ilgili çalışmalar, ne yazık ki sadece izlerin değerlendirilmesinden ileriye gidememiştir. Mübadele sonrası yaşananlar sonucunda duvarlardaki izler dışında yapıların ahşap elamanlarının tamamen ortadan kalktığı görülmektedir. Çalışmalara ışık tutan veriler ise, şu an kullanılan konutlar ve kimi konutlardaki kapı-pencere izleridir. Bu kısıtlı veriler sebebiyle kapı ve pencere açıklıkları ile ilgili çalışma detaylı olamamıştır.

Kaya Köyü yapılarının duvar kalınlıkları, yaklaşık 50 cm'dir. Pencere lentolarının ahşap olduğu yapılardaki izlerden anlaşılmaktadır. Şu an kullanımda olan yapılardan ve izlerden yararlanarak Kaya Köyü evlerinin pencere doğramalarının pencere açıklığının iç kısmına, kepenklerin de dış kısmına bağlandığı anlaşılmaktadır (Resim 3.21). Kepenklerin de ahşap olduğu düşünülmektedir.

Resim 3.21 Ahşap Kapı, Pencere ve Kepenk Örnekleri

Pencere açıklıklarının oranı yaklaşık olarak 1/1.5'tur.

Kaya Köyü konutlarında zemin kat ve bodrum kat mekanlarına ait olmak üzere iki giriş kapısı bulunmaktadır. Zemin kat giriş kapıları, yaklaşık 105-120 cm genişliğinde ve 180-210 cm yüksekliğindedir. Kapı oranı 1/1.5'tur. Bodrum kat kapıları, bodrum katın yüksekliğine ve büyüklüğüne göre değişmektedir. Zemin kat kapılarından dar ve kısa oldukları söylenebilir.

Kaya Köyü yapılarında kapı ve pencerelere ek olarak iç mekanda tavana yakın yerde dar, uzun yarık şeklinde havalandırma amaçlı kullanıldığı düşünülen küçük açıklıklar da bulunmaktadır.

f) Nişler

Kaya Köyü yapılarındaki nişler Saraç'ın çalışmalarında şöyle sınıflandırılmıştır:

- Basit nişler
- Su drenaj delikli nişler (Resim 3.22)
- Ocak nişleri (Resim 3.23)
- Saklı Nişler (Resim 3.24)

Basit nişler, genellikle yapı dış yüzeyinde bulunurlar. 15-25 cm derinliğinde ve 30-40 cm genişliğindeki bu nişler kare veya kemerli forma sahiptirler. Su drenaj deliklerine sahip nişler, evlerin içinde yer almaktadır. Ocak nişleri köşe tipi ocakların yanında veya içinde yer almaktadır. Bu nişlere ocak aletlerinin konulduğu düşünülmektedir. 20-30 cm boyutlarında kare forma sahiptirler. Saklı nişler diye adlandırılan nişler ise, daha küçük ve bodrum katında yer alan nişlerdir.

Resim 3.22 Bodrum Kat Duvarlarındaki Su Drenaj Nişi

Resim 3.23 Ocak Nişi

Resim 3.24 Saklı Niş (Bodrum Nişi)

g) Duvar Rafları

Kaya Köyü evlerinde nişlerin yanı sıra özellikle köşe tipi ocakların yanında rafların bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu raflar 60-70 cm genişliğinde, 120-150 cm yüksekliğinde ve 30-35 cm derinliğindedir. Yapılardaki izler ve şu an kullanımda olan yapılar sayesinde ahşap panellerin oluşturduğu raflı ve ahşap kapaklı dolap çeşitlerinin var olduğu anlaşılmaktadır (Resim 3.25).

Resim 3.25 Köşe Tipi Ocak Yanındaki Raf

h) Mobilyalar

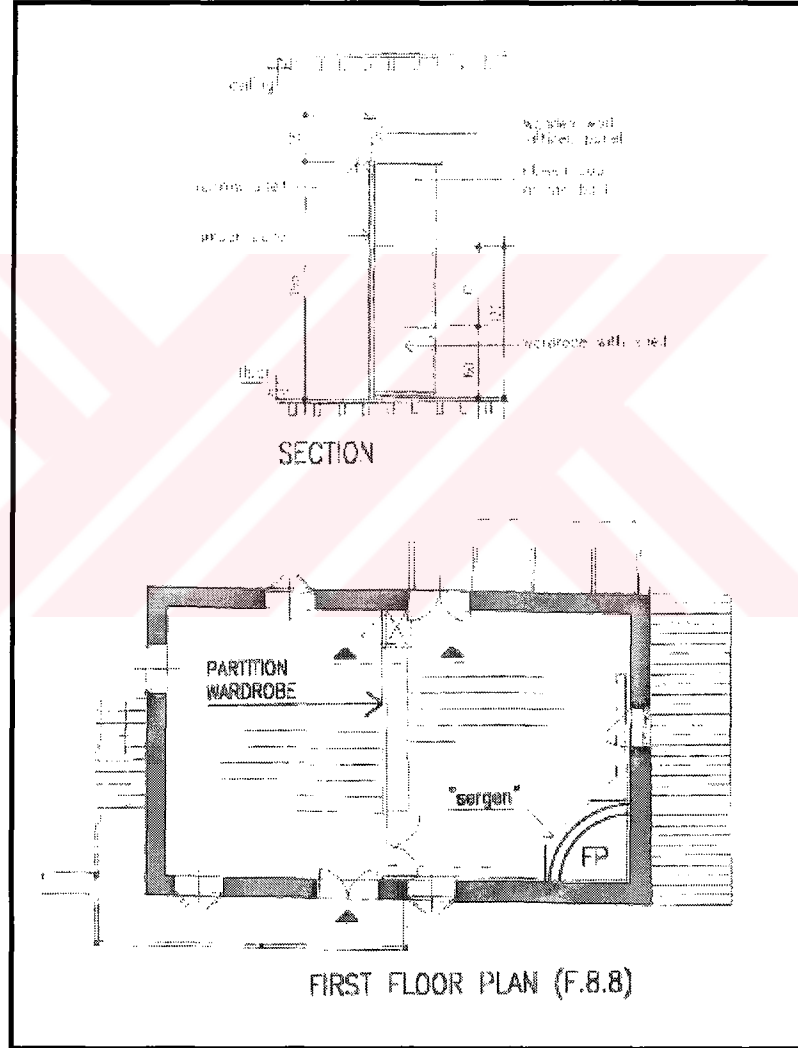
Kaya Köyü yapılarındaki sabit mobilyalar, farklı işlevlere sahip oldukları yapılarındaki izler sayesinde anlaşılan ahşap panel duvarlar, duvarlardaki bölme raflar ve ahşap panellerdir. İlk bakışta, duvarlardaki izlerden, konutların hepsinde var olduğu anlaşılan ahşap raflar farkedilmektedir (Resim 3.26). Ayrıca yapıların iç alan duvarlarının çoğunun yaygın olarak belirli bir seviyeye kadar ahşap panellerle kaplı olduğu gözlenmiştir. Kapının üzerinde ve o seviyede devam eden bu izlerden buraların da rafa benzer özellikte ve ahşap ile kaplı olduğu anlaşılmaktadır.

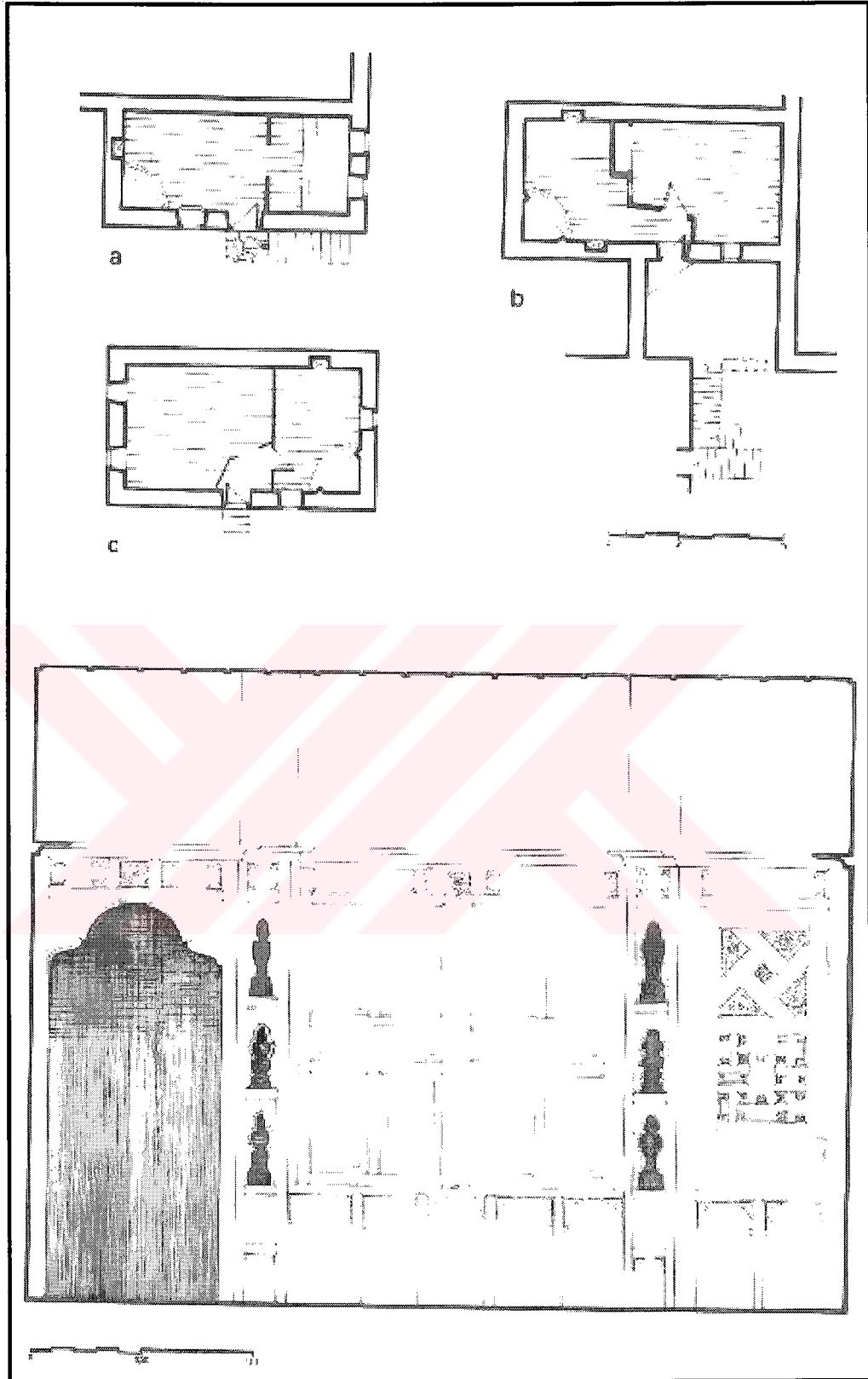
Resim 3.26 Duvardaki Ahşap Raf İzleri

Genellikle yapıların ana alanının ortasında kısa kenara paralel olan 50-60 cm genişliğinde bir iz bulunmaktadır. Bu iz yüksek zemin ve “stylos - ahşap dikme”

arasında yer almaktadır. İçinde kapının da bulunduğu bu bölmeli dolap tavana kadar ulaşmamakta, 230 cm yüksekliktedir (Saraç, 2001 - Şekil 3.2). Alanı ikiye ayıran bu bölme dolabın en üst kısmında 35 cm'lik süslemeli bir kafes panel bulunmaktadır. Ana alanı bu şekilde ahşap panel dolaplarla ikiye ayırmak, geleneksel Ege Adalarında da sıkça görülen bir özelliktir. Örnek olarak, Samos ve Karpathos Adalarındaki geleneksel konut mimarileri gösterilebilir (Şekil 3.3). Ayrıca köşe tipi ocağın yanında yatak ve yorganların kaldırıldığı “yükçük” bulunmaktadır.

Şekil 3.2 Kaya Köyü Konut Plan Şeması ve Bölme Duvar Çözümü
(Saraç,2001, s.115)

Şekil 3.3 Samos Adası Plan Şeması ve Bölme Duvar Görünüşü

(Papaioannou, 1984, s.21)

Kaya Köyü'nün şu an kullanılmakta olan konutlarında gusülhane -banyo- için kullanılan küçük bir niş, ana alanın köşesindeki gardrop içinde tespit edilmiştir (Saraç, 2001). Bu nişin mübadele öncesi de varolup olmadığı bilinmemektedir. Ancak sözlü kaynaklardan biri olan Nicholas Amcanın bu konudaki sözleri eldeki tek kanıttır: “İnsanlar yapı içerisinde hemen her yerde yıkanmaktadırlar” (Galata Bülteni, 1994).

Yapı duvarlarında değişik şekilli dekoratif rölyefler gözlenmiştir (Resim 3.27). Bu rölyeflerin sıva kurumadan önce biçim verilmiş şablonlar vasıtasıyla yapıldığı düşünülmektedir. Şekillerin her birinin anlamı olduğu (o evde yaşayan kişinin mesleği, sanatı, dini,... ile ilgili motifler) ve bu nedenle de öneminin daha da arttığı düşünülmektedir.

Resim 3.27 Rölyefler

Paneller, bölme duvarlar ve raflarla ilgili detaylı envanter çalışmalarının yapılması bu konuda daha çok bilgi sahibi olmamızı sağlayacaktır.

3.1.1.1 Mimari Mekanların Biçimlenişi

Kaya Köyü evleri dikdörtgen ve sade forma sahiptir. Evler genel olarak “açık”, “yarı açık” ve “kapalı” diye tanımlayabileceğimiz mekanlardan oluşmaktadır. İncelemeler sonucunda konutlardaki “Kapalı Mekanlar” diye isimlendirebileceğimiz mekanlar;

- a) Ana Oda,
 - b) İkincil Oda,
 - c) Ahşap Bölücü Duvarla Bölünmüş Oda
 - d) Sarnıç, Tuvalet ve Bodrum Kat Servis Mekanları
- } İç mekan oluşumları

“Yarı açık Mekanlar” diye isimlendirebileceğimiz mekanlar;

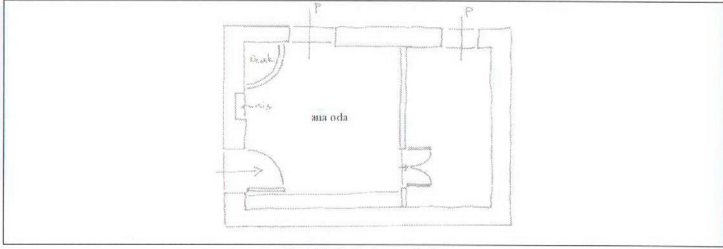
- a) “Hayat” diye isimlendirilmiş olan mekan (Saraç, 2001)
- b) Konut “Giriş” alanı

“Açık Mekanlar” diye isimlendirebileceğimiz mekanlar;

- a) Avlu ve bahçeler
- dir.

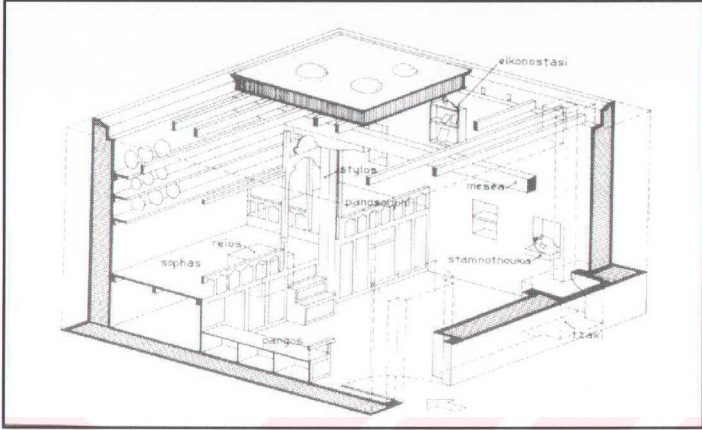
3.1.1.1.1 Kapalı Mekanlar

a) Ana Oda (Asıl Yaşama Mekanı):

Şekil 3.4 Ana Oda

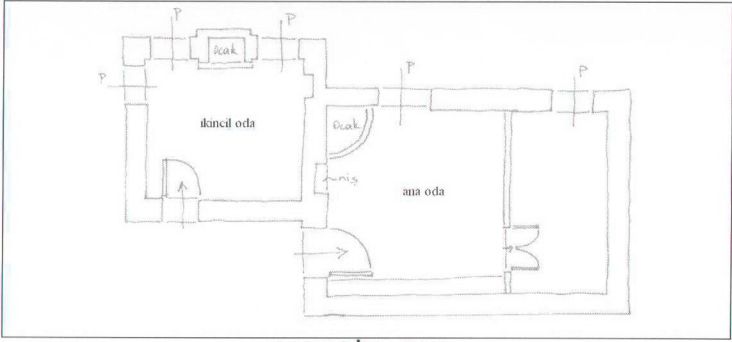
Yukarıdaki çizim Kaya Köyü konutlarında çok sık karşılaşılan “Ana Oda” özelliklerini içermektedir. Ayrıntılı işlenmiş bu çizimden de anlaşılacağı gibi, giriş kapısı dikdörtgen mekanın kısa kenarında bulunmaktadır. Mekanın büyüklüğü, ortalama 4.5 x 6.5m’dir. Kaya Köyü konutlarında ana odada genellikle rastlanan köşe tipi ocak, girişin bulunduğu kenarın köşesinde yer alır. Giriş ve ocağın arasında ya kapı büyüklüğünde pencere veya şekilde belirtilen duvar nişi yer almaktadır. Köşe tipi ocağın yanında, uzun kenar üzerinde kapı ölçeğinde pencere bulunmaktadır. Mekanın genellikle ahşap panel duvar ile ikiye bölündüğü gözlenmiştir. Adalar mimarisinin de karakteristiklerinden olan mekanın işlevlere göre bölünebilmesi, Kaya Köyü evlerinde de karşımıza çıkan özelliklerdendir (Bkz. Bölüm 3.1.1.h). Adalar mimarisinde “parastia - çok işlevli yaşama alanı” diye isimlendirilen ana odada oturma, bulaşık, yemek yapma ve yemek yeme işlevleri gerçekleşmekteydi. Bu çok işlevli alanda kapı yakınında Adalar mimarisinde “pangos” denen duvara bitişik ahşap oturma yeri bulunmaktaydı (Şekil 3.5).

Şekil 3.5 Karpachos Adası Konut İç Mekan Görüntüsü (Pangos-Sofa-Stylos)
(Philippides, 1985, s.14)

“Pangos”un bulunduğu duvar üzerinde ahşap rafların bulunduğu varolan izlerden anlaşılmaktadır (Resim 3.26). Adalardaki örneklerden de anlaşıldığı gibi, Ana Oda farklı şekillerde uyku işlevi için bölünmektedir. Yükseltilecek veya bölücü bir duvar yardımıyla bu bölünmenin gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Adalar mimarisinde “sofas” veya “krevvatos” denilen bu alanda büyük, tüm ailenin yattığı bir yatak (Papaioannou, 1984, s.18) ve “yükçük” dediğimiz giysilerin bulunduğu gardrop bulunmaktadır. Bölücü duvarı bölen duvarın en önemli elemanı aynı zamanda çatıyı da destekleyen ahşap dikme “stylos”dur. Uyku bölümünde (souphas) ayrıca bir pencere bulunmaktadır. Ana Oda’nın ikiye bölünmesi ve ayrıntıları Bölüm 3.1.1.h’de ve Şekil 3.5’de belirtilmektedir.

b) İkincil Oda (İkincil Yaşama Mekanı):

Şekil 3.6 İkincil Oda

Kaya Köyü evlerindeki kapalı mekanlar içinde en yaygın olan “ikincil oda”, genellikle “ana oda” ile yakın girişlere sahiptir. Büyüklüğü “ana oda”dan her zaman daha küçüktür. İkincil yaşama mekanının iki farklı formda olabildiği gözlenmiştir. Birinci grupta, “ikincil oda”, kareye yakın forma sahip ($\sim 3.5 \times 4.0$ m) ve “ana oda”nın ön cephe hattından sonra çıkıntı yaparak biçimlenmektedir. İkinci grupta ise, “ikincil oda”, ön cephe üzerinde çıkıntı yapmamakta, ilk gruptaki mekan büyüklüğünden daha küçük ve dikdörtgen formdadır ($\sim 2.0 \times 3.5$ m). Birkaç istisna dışında genellikle ana cephe (ön cephe) üzerinde duvar tipi ocak, ocağın her iki yanında ise pencereler bulunmaktadır. Birinci gruptaki ikincil odada, duvar tipi ocağın yanı sıra çıkıntı yapan duvarın köşesine yakın bir pencere daha yer almaktadır. Kimi yapılar ise, her iki grup özelliklerine de uymamaktadır. Bazı yapılarda duvar tipi ocak değiştirilmiş, bazısında köşe tipi ocak saptanmış veya müdahale sonucu sonradan yapılmış, bazısında ise herhangi bir ocak izine rastlanmamıştır.

c) Ahşap Bölücü Duvarla Bölünmüş Oda:

Bu mekanlar genellikle “ana oda”dan daha büyüktür. Birden fazla ocağa sahip bazı mekanların duvarlarındaki izlerden mekanda tavana kadar ulaşmayan bölücü

duvar veya gardrobun varlığı anlaşılmaktadır. Bölüm 3.1.1.h’de bölücü duvarlarla ilgili farklı bilgiler verildiği için burada tekrar edilmeyecektir.

d) Sarnıç, Tuvalet ve Bodrum Kat Servis Mekanları:

Bu işlevsel oluşumlar Bölüm 3.1.1.a, Bölüm 3.1.1.b ve Bölüm 3.1.1.c’de aynı başlıklarla incelendiği için burada tekrar edilmeyecektir.

3.1.1.1.2 Yarı Açık Mekanlar:

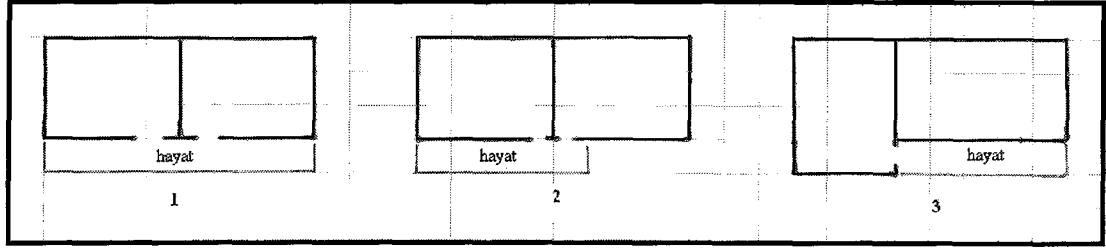
a) Hayat:

“Hayat” ismiyle tanımlanan mekan, Anadolu ve Ege geleneksel mimarlığında büyük öneme sahip bir mekandır. Anadolu’da sofa, hayat, hanay, sergah, divan diye isimlenen bu mekan 19. yy.’a kadar evin ekonomik aktivite merkezi olarak tanımlanmıştır. Ege ve çevresinde de “hayat” özellikle yazın sağlanan havalandırma ve serinlik nedeniyle evin ana kullanım mekanını oluşturmuştur (Kazmaoğlu, Tanyeli, 1978).

Kaya Köyü konutlarından sarnıç ve “hayat”a sahip olan konutlarda, sarnıç terası “hayat”ın bir bölümünü biçimlendirir ve sarnıç ağızı da bu servis alanı üzerinde yer almaktadır (Saraç, 2001).

“Hayat” mekanı ve çeşitleri köy yapıları içerisinde birkaç şekilde sınıflandırılabilir. Yapılarla olan ilişkileri açısından bir sınıflama yapılacaktır;

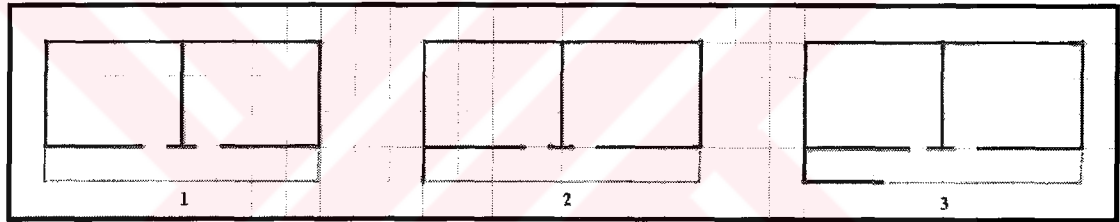
1. Yapının cephesinde baştan başa yer alan “hayat” (en çok rastlanılan çeşit),
2. Yapının cephesinin bir kısmında yer alan “hayat”,
3. Yapının “L” şeklinde “hayat”ı sardığı yapılar belirlenmiştir.

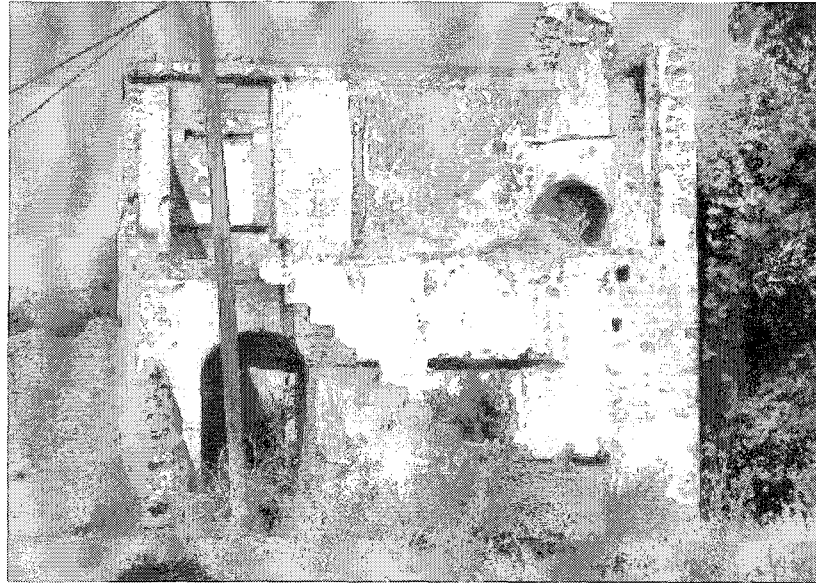
Şekil 3.7 Hayat Mekanı Çeşitleri

“Hayat”lı yapılarda servis elemanları ile ilişkileri açısından değerlendirme yapılacak olursa;

1. Servis elemanı olmayan “hayat”lı yapılar,
2. “Hayat”ın bir yanının servis duvarı ile çevrildiği yapılar,
3. “Hayat”ın yarı açık servis alanı olduğu yapılar belirlenmiştir.

Şekil 3.8 Hayat Mekanının Servis Alanı Olarak Biçimlenişi

Resim 3.28 Hayat’lı Konut Örneği – Hayat, Servis Elemanı İle Bir Arada

Resim 3.29 Hayat'lı Konut Örneği

b) Konut “Giriş” Alanı:

Kaya Köyü’ndeki çoğu yapıda gözlenen bu giriş alanı dikdörtgen formlu olup, üç yanı duvarla çevrilidir. Kısa kenarlarından birinde, ana mekana girişi sağlayan kapı yer almaktadır. Giriş alanının üstü genellikle yapının çatısıyla yani düz çatıyla örtülüdür. Bazı yapılarda ise, giriş alanının bir kenarı kısadır ve ahşap destek kirişleriyle birlikte ana çatıya destek olmaktadır. Giriş alanı ortalama 2.0 x 4.0 m. ölçülerinde ve zemin seviyesinden (veya varsa avlu seviyesinden) birkaç basamak yukarıdadır (Resim 3.30). Kimi yapıda ayrıca giriş alanındaki duvarlarda deliklerin / nişlerin olduğu farkedilmiştir. Gece sarnıç veya tuvalete giderken ışık sağlanması amacıyla bu nişlerin yapıldığı düşünülmektedir.

Resim 3.30 Avludan Birkaç Basamakla Yükselmış Giriş Alanı

3.1.1.1.3 Açık Mekanlar

a) Avlu ve Bahçeler:

Kaya Köyü, iklim ve coğrafi özellikleri akıllıca değerlendirilerek inşa edilmiş bir yerleşimdir. Eğimli arazi üzerine yerleşmiş yapılar birbirleriyle belirgin sınırlarla ayrılmamıştır. Yalnızca çok az sayıda konut, duvarla çevrilen avlulara sahiptir. Yapıların birbirleriyle ilişkileri yarı açık ve açık mekanlar sayesinde gerçekleşmektedir. Resim 3.31’de görüldüğü gibi yapılar arasında veya avlularda ağaçlar yer almaktadır. Ağaçlar toprağı sağlamlaştırmanın yanı sıra serin hava, gölge alan sağlamaktadırlar.

Resim 3.31 Konut Yerleşimleri

Yerleşimin bir özelliği de, yapıların yoğunluğunun batıya doğru (Aşağı Kilise'ye doğru) azalması, doğuya doğru fazlalaşmasıdır. Yapıların yoğun olduğu yerlerde açık mekanlardan söz etmek çok zordur. Özellikle bu bölgede yapı yıkıntılarının çok olması nedeniyle inceleme yapmak zor olmuştur. Ancak bir yapıda açık mekanın avlu duvarlarıyla çevrelendiği, sokak ve yapıyla ilişkisi gözlenebilmiştir (Fiş E.17).

Yerleşimin seyrek olduğu yerlerde, yapıların belirgin bahçe duvarları olmasa da, servis duvarları ile veya yapının köşesinde yer alan tuvalet ve onu çevreleyen duvar sayesinde açık mekanın varlığı anlaşılabilmektedir. Ayrıca birkaç yapının yakınında yer alan ocak ve çevresindeki izlerden servis alanı olarak kullanılan bir avlunun varolduğu anlaşılmaktadır (Resim 3.32).

Resim 3.32 Avlu İçinde Yer Alan Ocak

3.1.2 Konstrüksiyon Öge ve Teknikleri

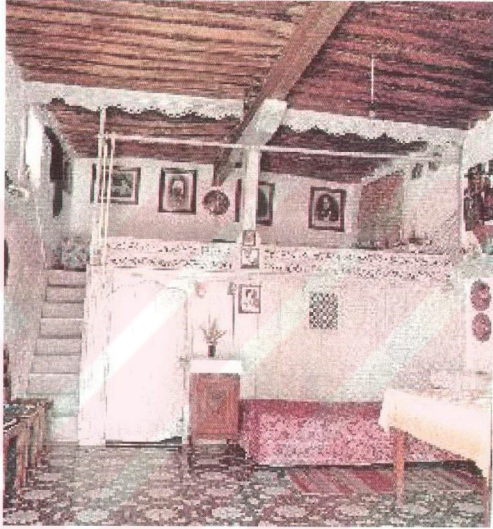
3.1.2.1 Taşıyıcı Sistem Öğeleri

Kaya Köyü konutlarında şu an mevcut olmayan önemli mimari elemanlar izlerin takibi sonucu tanımlanabilmiştir. Zemindeki ve çatıdaki strüktür elemanları duvarlardaki izlerin incelenmesi ile tanımlanabilmektedir. Bu bölümde bu elemanlar ve özellikleri genel olarak açıklanacaktır.

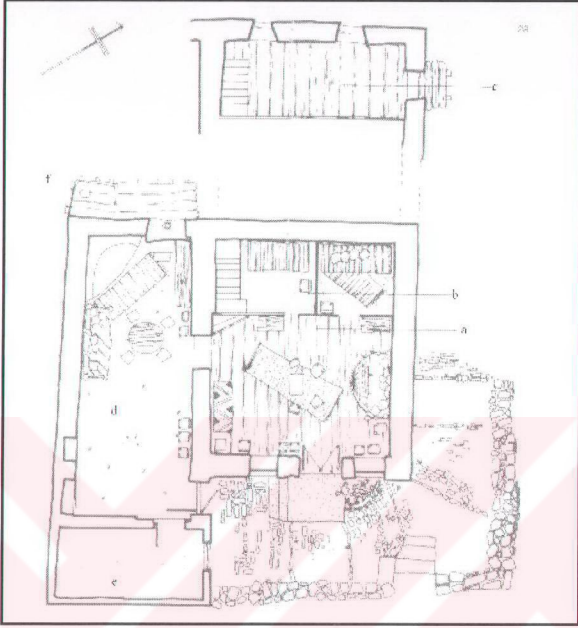
Döşemeler

Kaya Köyü konutlarının duvarlarındaki izlerin detaylı incelenmesi sonucunda döşemelerle ilgili olarak bazı yargılara varılmıştır. Giriş kapısı önünde, eşik ile aynı seviyede devam eden bir metrelik bölüm dikkat çekicidir. Zemin daha sonra 15-20 cm yükselmektedir. Bu alçak bölümün geleneksel Anadolu mimarisindeki “pabuçluk” olduğu anlaşılmaktadır.

“Pabuçluk” bölümünden sonra yükselen kısım esas zemin olarak tanımlandığı taktirde bunun devamında 25-70 cm yükselen diğer bir zemin seviyesi bulunmaktadır. Bu bölüm ortalama 2.5 metre uzunluğundadır ve boşluğun sonuna dek devam etmektedir. Bu bölümün Ege adaları yöre mimarisinin en yaygın örneklerinden olan yerden yükseltilmiş uyku bölümü “soupha-sofa” olduğu düşünülmektedir. “Soupha” denilen bu alanların bazı araştırmalar gözönüne alındığında Ege adalarında “krevvatos” veya “mousandra” diye de isimlendirildiği görülmüştür (Başoğlu, 2001, s.71).

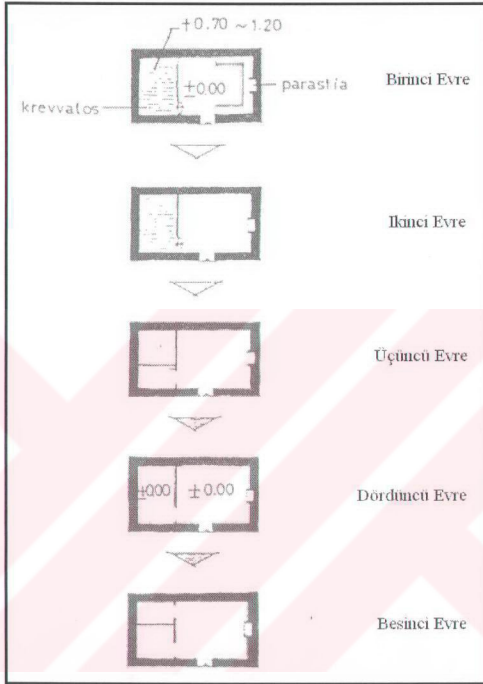
Resim 3.33 Skyros Adasından Kerevetli Bir Ev

Şekil 3.9 Skyros Adası'ndaki Bir Konutun Planı

(Arnaoutoglou, 1984, ss.20-21)

- a. Orta salon - *spiti*
- b. Yatak odalarına ayrılmış bölüm - *apokrevatos*
- c. Sofa
- d. Ocaklı müştemilat kısmı
- e. Modern zaman eklentisi
- f. Pencereden ulaşılan çamaşır yıkama kısmı

Şekil 3.10 Monochore Evin Gelişimi

(Başoğlu, 2001, s.72)

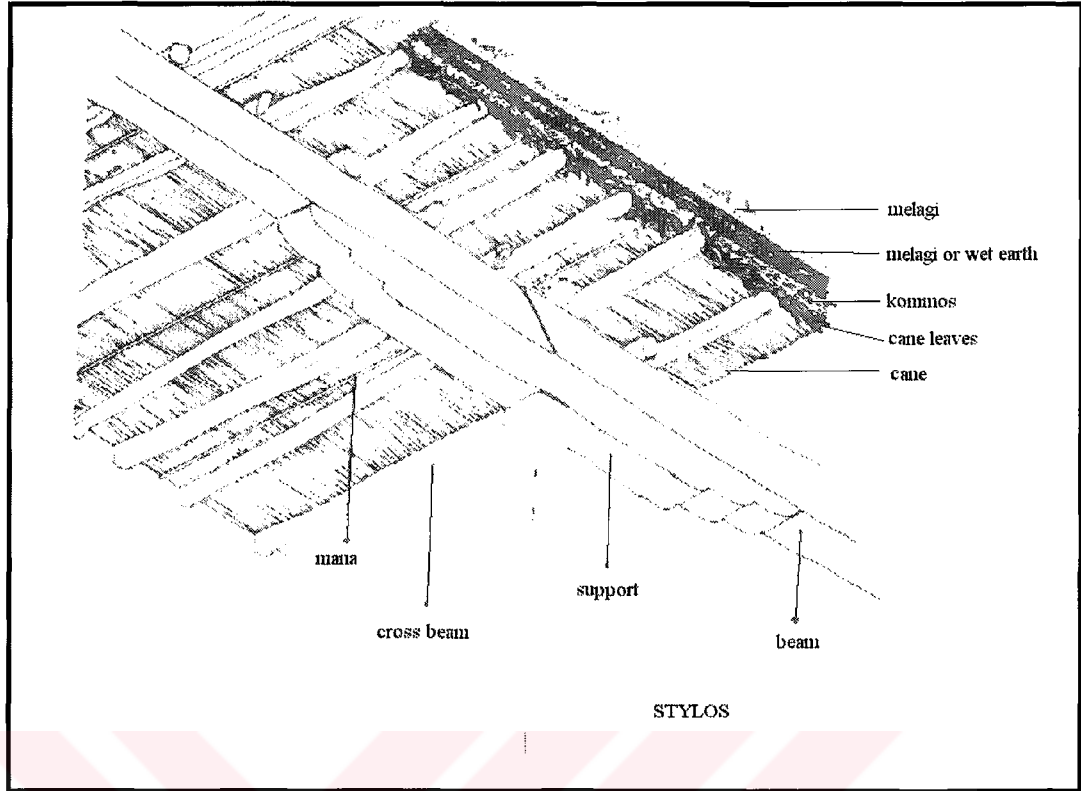
Şekil 3. 11 Musandralı Ev

(Bektaş & Başak, s.83)

Çatı

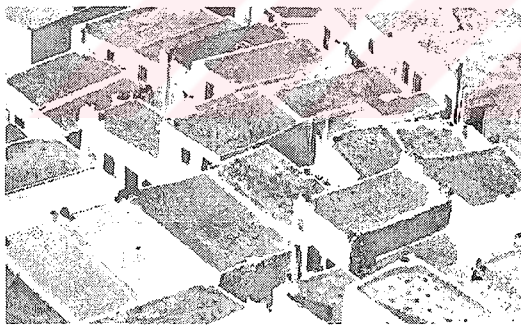
Kaya Köyü konutlarının hemen hepsinin düz çatılı olduğu çatılardaki izlerden anlaşılmaktadır. Ege mimarisinde yaygın olan bu tipteki çatılar “liakos” (Arnaoutoglas, 1984) olarak adlandırılmaktadır. Kaya Köyü’nde bunun dışında sayısı az da olsa, başka tipte çatılar da görülmektedir. Şu an kullanımda olan evlerin kiremit kaplı eğimli çatılara sahip olması ve tespit edilmiş bir yapıda düz çatının üzerine eğimli çatı yapılması gibi örnekler sayesinde bu yargıya varılmaktadır.

Konutlarda açıklıklar kimi zaman bir destek olmaksızın geçilebildiği gibi, kimi zaman da, bazı uzun kenarlı evlerde (6-7 metre), ana kirişe destek olan ahşap dikme elemanları ile geçilmiştir. Bu destek kimi zaman birden fazla dikme ile veya tek dikme (15-20 cm) ve üzerine konulan destek elemanı ile de sağlanmıştır. Dikmelerin yerleri, kullanılmayan evlerdeki incelemeler sonucunda, üzerlerine bastıkları taşlara göre tespit edilmiştir. Şu an kullanımda olan evlere bakıldığında da ahşap dikmelerin bazı evlerde dolap veya ahşap bölme duvar içine veya yakınına konulduğu gözlenmiştir. Kaya Köyü konutlarının çatıları ile Ege Adalarındaki konutların çatıları arasında bu açıklanan özelliklerde yapısal benzerlikler tespit edilmiştir (Şekil 3.12). Skyros (Arnaoutoglas, 1984), Samothrace (Kizis, 1991) ve Karpathos (Philippides, 1985) adaları bu benzerliklerin gözlemlendiği adalardır. Bu sisteme ait elemanlar adalara göre şöyle adlandırılmaktadır. Ahşap dikme Skyros ve Karpathos adalarında aynı isimle “stylos” olarak, denge elemanları Skyros’da “proskefali”, Karpathos’da “papa(d)ouki” olarak ifade edilmektedir. Ana giriş Skyros’da “korfad”, Karpathos’da “mesea”, en üst seviyede bulunan çapraz girişler Skyros’da “kontaria”, Karpathos’da ise “traes” olarak adlandırılmaktadır.

Şekil 3. 12 Skyros Adası'ndaki Çatı Oluşumu

(Arnaoutoglas, 1984, s.28)

Resim 3.34 Skyros Çatı Örtüsü

Resim 3.35 Kaya Köyü Çatı Örtüsü

Skyros'daki çatı sistemini anlatan kitaptan yapılan şu alıntı benzerliği daha iyi anlatmaktadır (Arnaoutoglas,1984): “Stylos (dikme) ve proske'nin (denge elemanları) oyuntulu ince ağaç işçiliği olmasına karşı korfad (ana kiriş) kalın, işçilik görmemiş ve kesiti yaklaşık 20-25 cm olan ahşaptır”.

Kaya Köyü konutları için de bu anlatım geçerli olmakla birlikte, Kaya Köyü yapılarında ana kiriş süslenmiştir de. Çatı kirişleri kereste levhalar ile kaplanıp üzerine birkaç kat halinde sıkıştırılmış toprak yayılmıştır. Bu tabakalar yaklaşık 15-20 cm kalınlık oluşturmaktadır (Resim 3.36). İzlerden çatıda sarnıç tarafına doğru azalan bir eğimin var olduğu da anlaşılmaktadır.

Resim 3.36 Kaya Köyü Konutlarındaki Çatı Oluşumu – Kiriş ve Parapet İzleri

3.1.2.2 Konstrüksiyon Teknikleri ve Materyalleri

Kaya Köyü konutlarının ana yapım malzemesi taştır. Yapıların inşa tekniği moloz taş işçiliği olarak ifade edilmektedir. Taşları birleştirme elemanı olarak kireç, kum ve su'dan oluşan harç kullanılmıştır. Sözlü kaynakların belirttiği kadarıyla yapılarda kullanılan köşe taşları yerli insanlar tarafından “göl” olarak ifade edilen Kınalı yerleşimine yakın Kayaçukuru’ndan alınmıştır (Saraç, 2001).

Harçta kullanılan kum ise (yerlilerce “kara kum” veya “dargilli”, yazılı kaynaklarca “argilo” diye tanımlanan), yerleşim içindeki bazı alanlardan ve Stumbo Çukuru’ndan çıkarılmaktadır. Harç ile ilgili laboratuvar çalışmalarının yapılması ileride yapılacak olası restorasyonlarda doğal materyallerin kullanılması açısından önemli olacaktır.

Yapıların sıva özellikleri ile ilgili olarak ek bir araştırma yapılmamış, eski araştırmalardan yararlanılmıştır (Saraç, 2001):

- a) Sıvasız Yüzeyler (%6.70)
 - 1. İşaretli
 - 2. İşaretsiz
- b) İnce Sıvalı Yüzeyler (%4.47)
 - 1. Renkli
 - 2. Yalancı Kesilmiş
- c) Pürüzlü Sıvalı Yüzeyler (%70-95)
 - 1. Pürüzlü Dalgalı
 - 2. Çivileme Teknikli
- d) Küçük Kiremit Parçaları ile Dokulu Yüzeyler (%6.15)
 - 1. Sadece Ek Yerleri
 - 2. Tüm Yüzeyleri

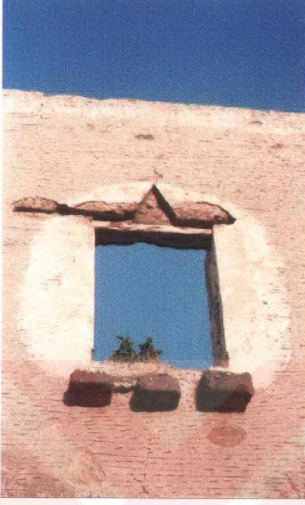
Kaya Köyü konutlarında en çok rastlanan sıva çeşidinin pürüzlü sıva olduğu anlaşılmaktadır (Resim 3.37). Mala gibi aletlerle doku kazandırılan pürüzlü sıvanın – türkçede çivileme olarak da ifade edilir- sadece estetik nedenlerle değil, işlevsel nedenlerle de tercih edilmekte olduğu anlaşılmıştır. Bu yüzey aynı zamanda ince sıvanın kolayca uygulanabileceği pürüzlü bir yüzey için kullanılmıştır.

**Resim 3.37 Kaya Köyü Konutlarında Sık Görülen
Cephe Sivaları-Pürüzlü Sıva**

Resim 3.38 İnce Sıvalı Cephe – Sanat Evi

**Resim 3.39 Çivileme Tekniği ve
Pencere Üstü Dekoratif Elemanı**

**Resim 3.40 Kiremit Parçalarıyla
Doku Yapılmış Cephe ve Pencere
Üstü Dekoratif Elemanı**

Yapıların iç yüzeylerinde çoğunlukla ince sıva ve boya kullanıldığı anlaşılmaktadır. Boya rengi olarak da en çok mavi, sarının -rengin beyaz olma ihtimali de bulunmaktadır, hava koşulları nedeniyle sararmış da olabilir- kullanıldığı görülmüştür.

3.1.3 Konutların Tipolojik İrdelemesi

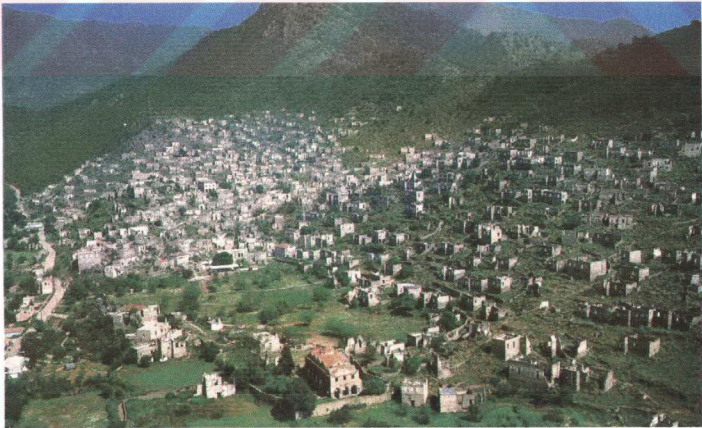
Köy yerleşiminin en belirgin özelliği yapıların tepeyle ve eğimle uyumlu birlikliğidir. Yöre malzemesi olan taş ile yapılmış evler, kübik formda, işlevsel olup, birbirleriyle yan yana, sırt sırta ama asla birbirini rahatsız etmeden birlikte dirler. Plan şemaları kare, dikdörtgen ve “L” tipte olup, 1-1.5 veya 2 kata (düşeyde) sahiptirler. Ayrıca, kare veya dairesel formlu tuvalet ve sarnıçlar yapıya

bitişik veya yapıdan ayrı konumlanmaktadır. Bu özellik yerleşime özgü ayrı bir hareketlilik kazandırmaktadır.

Resim 3.41 ve Resim 3.42 bize bir kez daha geleneksel Ege halk mimarisi ve kültürünün ortak yönlerini göstermektedir.

Resim 3.41 Skyros Adası Geleneksel Yerleşimi (Arnaoutoglou, 1984)

Resim 3.42 Kaya Köyü Yerleşimi

Yapıların kütle organizasyonlarının plan şemalarıyla birebir bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Bir yapının sadece plan şemasına bakarak yapının kütleli kompozisyonu ve cephe özellikleri söylenebilmektedir. Örneğin, duvar tipi ocağın görüldüğü şemadan, cephede bir duvar tipi ocak çıkıntısının olacağı tahmin edilebilmektedir. Konut içindeki farklı birimlerin (ana oda veya ikincil oda gibi) kapı-pencere açıklıklarının farklılığı bilindiği takdirde plan şemasından o cephedeki hareketler belirlenebilmektedir. Bu örnekler plan ve cephe beraberliğindeki akılcı ve uyumlu özellikler sayesinde rahatlıkla çoğaltılabilir.

Tez çalışması kapsamında Kaya Köyü konutlarının tipolojik çalışmalarına da yer verilmesinin nedeni, bu konuda eldeki tek kaynağın İngilizce oluşu (Saraç, 2001) ve tez içinde bu konunun işlenmesinin bütün açısından faydalı olacağının düşünülmüştür. Önceden yapılmış tipolojik değerlendirmelerin çıkış noktası ve konut biçimlenişleri olumlu bulunmuştur.

3.1.3.1 Plan Tipleri

Kaya Köyü konutlarının plan tipolojilerinin temel çıkış noktası “tek odalı” diye isimleyebileceğimiz birim mekandır. Diğer tüm tipler gözlenebileceği gibi, bu birim mekandan türemektedir. Tiplerin oluşmasına yardımcı olan mekanlar aşağıda sıralanmaktadır. Mekan isimleri önce Saraç’ın adlandırdığı şekliyle belirtilmiş, ikinci olarak da bu tez kapsamında kolay anlaşılması için Türkçeye uygun kısaltılmıştır:

1. Ana Oda: $MR1 \rightarrow A1$
2. Yarı Açık Giriş Alanı: $E \rightarrow G$
3. İkincil Oda: $MR3 \rightarrow A3$
4. Ana Oda (A1) ile benzer yapıda ancak mekan içindeki mimari elemanların farklılıkları nedeniyle Ana Oda’dan ayrılan mekan: $MR2 \rightarrow A2$
5. Ayırıcı panellerle bölünmüş büyük yaşam alanı: $MR4 \rightarrow A4$
6. Hayat: H
7. Diğer mekanlar: $O \rightarrow D$

Bu yardımcı mekanlar ile birbirleriyle farklılaşan plan tipleri ise sekiz başlık altında ele alınmıştır (Saraç, 2001):

- A) Tek Odalı Konutlar
- B) Tek Odalı ve Hayat'lı Konutlar
- C) Tek Odalı ve Giriş Alanlı Konutlar
- D) İki (Çift) Odalı ve Giriş Alanlı Konutlar
- E) Üç Odalı ve Giriş Alanlı Konutlar
- F) Üç Odalı Konutlar
- G) İki Odalı Konutlar
- H) İki Odalı ve Hayat'lı Konutlar

Anlaşıldığı gibi konut tipleri mekanların büyüklüğüne, biçimine, giriş alanının veya hayat'ın varlığına göre sınıflandırılmaktadır.

Özetle her bir plan tipinin özellikleri açıklanacak olursa:

A) Tek Odalı Konutlar:

Kaya Köyü konutlarının en yalın olanı da diyebileceğimiz konutun duvarlarının ana yapı malzemesi diğer yapılarda da olduğu gibi kesme taştır. Konuta giriş doğrudandır, ayrıca bir giriş mekanı bulunmamaktadır. Bazı yapıların içte gardrop veya bölücü ahşap panellerle ayrıldığı gözlenmiştir. Konutun A1, A2, A3 ve A4 diye alt sınıflara ayrılması, daha önce de belirtildiği gibi mekan içindeki mimari elemanların yerleşim farklılıkları nedeniyledir. Köydeki tipoloji sıralamasında üçüncü sırada yer almaktadır.

B) Tek Odalı ve Hayat'lı Konutlar:

Şemadan da anlaşılabilceği gibi bu grubun A grubundan tek farkı "hayat" mekanının varlığıdır. Konuta giriş "hayat"tan olup yine A grubundaki gibi alt gruplar mekan içindeki mimari elemanların farklılıkları nedeniyle oluşmuştur. Köydeki tipoloji sıralamasında dördüncü sıradadır.

Şekil 3.13 Plan Tipleri (Saraç, 2001, s.164)

C) Tek Odalı ve Giriş Alanlı Konutlar:

Ana oda (A1) veya ikincil oda'ya (A3) yarı açık giriş alanının (G) eklenmesiyle oluşmuş bir tiptir. Köyde en çok görülen ikinci plan tipidir. Diğer tiplerde de olduğu gibi alt gruba sahiptir (C1, C2).

D) İki (Çift) Odalı ve Giriş Alanlı Konutlar:

C grubuna yine "G" giriş alanından girişi olan bir mekanın daha eklenmesiyle D grubu oluşmaktadır. Köyde en çok rastlanan konut tipi bu özelliklere sahiptir. Alt gruplar "G" giriş alanına A1, A2, A3 veya A4 mekanlarının eklenmesiyle biçimlenmektedir. Ayrıca belirtilmelidir ki D grubu içinde köyde en çok karşımıza çıkan konut tipi D3'tür. A1-Ana Oda ve A3-İkincil Odaların "G" giriş alanı ile birleşmesi sonucu "L" biçiminde konut ortaya çıkmaktadır.

E) Üç Odalı ve Giriş Alanlı Konutlar:

Bu tip de D grubundaki yapılara üçüncü kapalı mekanın eklenmesiyle oluşmuştur. Bu tipteki konutlar çok az sayıda bulunmaktadır.

F) Üç Odalı Konutlar:

Bu tipteki konutlar aynı E grubundaki gibi üç kapalı mekana sahiptir. Ancak bu grupta giriş alanının (G) bulunmamasının yanısıra bir kapalı mekandan diğer mekanlara giriş mümkün olmaktadır. Bu konut tipinden de köy genelinde birkaç tane bulunmaktadır.

G) İki Odalı Konutlar:

Bu konut tipinde iki ayrı kapalı mekan bulunmaktadır. Her yaşama mekanının ya G1'de olduğu gibi ayrı girişi bulunmakta ya da G2'de olduğu gibi ana odaya-A1'e

giriş diğer kapalı yaşam alanından gerçekleşmektedir. Tiplerin sıralamasında altıncı sırada yer almaktadır.

H) İki Odalı ve Hayat'lı Konutlar:

Bu konut tipinde iki ayrı yaşam alanı ve bu iki ayrı mekana girişi sağlayan “hayat” bulunmaktadır. Grup kendi içinde “hayat”ın yapıyla olan ilişkisi ve biçimi nedeniyle H1 ve H2 diye alt gruplara ayrılmaktadır.

Plan tiplerinin özellikleri ve şemaları özetle açıklandıktan sonra Kaya Köyü'nün ideal konut tipinin D3 tipli konutları olduğu söylenebilmektedir. Sıklıkla görülen bu tip konutların, diğer yapı tiplerinden gereksinim sonucu türetilmesi ile oluştuğu veya yine gereksinim sonucu değiştiği söylenebilmektedir. Bu yargıyı destekleyen birkaç örnek sıralamak gerekirse:

- En başta belirtildiği gibi tiplerin çekirdeğini oluşturan A tipi dediğimiz birim mekan, kimi yapılarıdaki izlerden anlaşıldığı gibi D3 plan tipine uygun değişim gösterebilecek potansiyele sahiptir.
- E tipi konutların da, D3 tipindeki konutlara bir kapalı mekanın ilavesi sonucu ortaya çıktığı söylenebilmektedir.
- Benzer düşünceyle, C tipindeki konutlara bir kapalı mekanın daha ilavesiyle D3 tipli konutun ortaya çıktığı düşünülmektedir.

3.1.3.2 Cephe Tipleri

Geleneksel Ege ve Adalar mimarisinin belirgin özelliklerinden biri yapıların içte ve dışta işlevsel biçimlenişleridir. İç mekandaki yalınlık ve fonksiyonel çözümlerin oluşumu cepheye, gereksiz hiçbir mimari öğenin bulunmayışı, insan ölçeğiyle uyumluluğu ve kübik formuyla yansımaktadır.

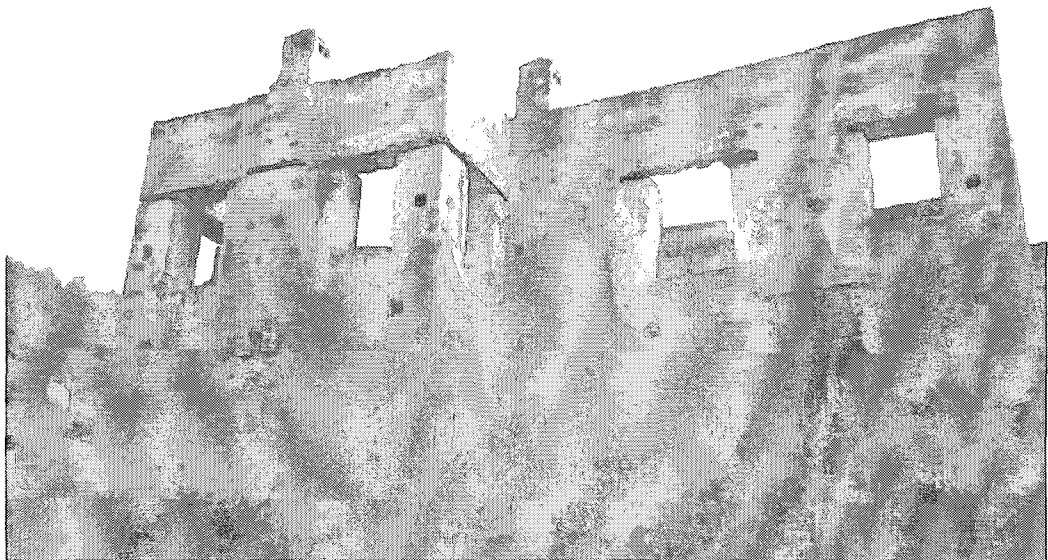
İç mekanda ocak yakınında, oturma ve yatma alanları çevresinde yer alan pencere açıklıkları Kaya Köyü konutlarının hemen hepsinde bulunmaktadır. Duvar tipi

ocağın her iki yanında pencerelerin oluşu gibi (o cephenin yaklaşık %28-30'unu ocak, %42'sini pencere açıklıkları oluşturur), günlük yaşama alanı olan “parastia” mekanından yükselerek ayrılan yatma mekanı (kerevet) penceresinin diğer pencerelerden yüksek ve küçük oluşu bize, mekan özellikleriyle cephe oluşumlarının uyumunu göstermektedir.

Bölüm 3.1.1.1.1'de mekan özellikleri ile birlikte o mekana ait pencere ve kapı öğeleri de belirtilmiştir. Bu nedenle konutların cephe özellikleri her cephenin ayrı ayrı anlatımıyla yapılacaktır.

a) Ana Cephe (Ön Cephe):

Bu cephede açıklığı veya mimari ögesi olan mekanlar; ana oda, ikincil oda, bodrum kat servis alanı ve varsa sarnıçtır. Bodrum kat giriş kapısı eğime bağlı olarak yüksek veya alçak olmaktadır. Ana odada köşe tipi ocağın yanında iki pencere bulunmaktadır (Resim 3.43). Odada kerevet denilen yatma bölümü var ise, ana oda pencerelerinden biri yatma alanına aittir. Bazı yapılarda yatma mekanının penceresinin yan cephede olduğu gözlenmiştir.

Resim 3.43 Köy Yapılarından Birinin Ön Cephesi

Resim 3.44 Genel Ön Cephe Görünüşleri

b) Arka Cephe:

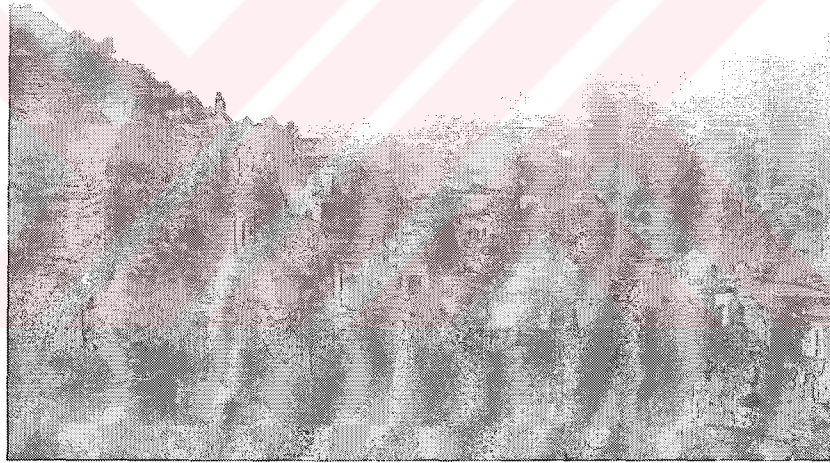
Yapıların arka cephesi genellikle sağır olmakla birlikte, yapı girişi ön cephede ya da yan cephede değilse arka cephede bulunmaktadır (Resim 3.45). Arka cephede sağır da olsa, ana odanın cephesi yer almaktadır. Varsa tuvalet yapısı da, kimi zaman bu cephe üzerinde bulunabilmektedir (Resim 3.46). Arka cephe eğimin üst kısmında bulunduğu için diğer cephelerden daha alçak ve tek kat yüksekliğindedir (Resim 3.47).

Resim 3.45 Arka Cephe Üzerinde Yarı Açık Giriş Alanı

Resim 3.46 Tamamen Sağır Arka Cepheli, Köşe Tuvaletli Bir Konut

Resim 3.47 Konutların Arka Cepheleri

c) Yan Cephe:

Resim 3.48’de solda yer alan yapıda da görüldüğü gibi, yan cephe üzerinde eğimden dolayı ortaya çıkan bir kat ve bu katın - bodrum kat- giriş kapısı bulunmaktadır. Bodrum kat girişi az da olsa bu örnekte görüldüğü gibi, yan cephe üzerinde yer almaktadır. Ayrıca ana oda bölücü elemanlarla yatma mekanına - kerevet- ayrılmış, bu alandaki pencere de yan cephe üzerinde bulunmaktadır.

**Resim 3.48 Yan Cephe Üzerindeki Bodrum Girişi,
Kerevetli Bölümün Penceresi**

d) Giriş Cephesi:

Giriş cephesi üzerinde yarı açık giriş alanı (G), eğer mevcutsa sarnıç ve ikincil oda bulunmaktadır. İkincil odaya ait bir veya iki pencere giriş cephesi üzerinde yer almaktadır. Sarnıç iki örnekte de görüldüğü gibi geniş terasa sahip ve bu pencereler vasıtasıyla yapıyla doğrudan ilişkilidir. Yarı açık giriş alanının yapıya bitişik duvarı sağırdır. Yapıya giriş, eğimden dolayı bodrum katın da oluşmasıyla merdivenle sağlanmaktadır.

Resim 3.49 Yarı Açık Giriş Alanı ve İkincil Oda Penceresi-Sarnıç İlişkisi

Resim 3.50 Giriş Cephesi Üzerinde Yarı Açık Giriş Alanı ve Sarnıç

3.1.4 Yerleşimin Genel Değerlendirmesi

Genel olarak bir çevredeki yapıların değerlendirmesi yapılırken öncelikle değinilmesi gereken, yapıların oluşum sürecindeki etkenlerdir. İçinde bulunulan fiziksel çevrenin özellikleri ve yapı malzemeleri, halkın yaşantısı ve gelenekleri yapının konumuna, sistemine, biçimlenişine, görünüşüne,... yansıyan etkenlerdir. Yapıların bu biçimde oluşumuna birçok isim verilmektedir. Rudofsky'e göre "mimarsız mimarlık" (Rudofsky,1964), Aydın Germen'e göre "yöre mimarisi"dir (Germen, 1974). Farklı yayınlarda karşımıza çıkanlar ise; vernaküler mimarlık, yerli mimari, kırsal mimarlık, yöresel mimarlık, halk mimarlığı, spontane mimarlık, halk yapıları gibi değişik isimlere sahiptir. Cengiz Bektaş "Halk Yapı Sanatı" isimli kitabında farklı yayınlardaki bu tanımlamaları teker teker inceleyip çözümlemiş ve "halk yapı sanatı", "halk mimarlığı", "halk yapıları" tanımlarının kullanılmasının bu tür konut mimarilerini açıklamada daha uygun olduğunu belirtmiştir (Bektaş, 2001, ss. 23, 24, 25).

İnsanoğlu varoluşundan bu yana doğayla dolaysız etkileşiminin sonucunda, doğayla ve bireyler arasında deneysel bir yol izleyerek zaman içinde bir uyum yakalamıştır. Bu uyum sayesinde saygılı ve sağlıklı ilişkiler edinebilmiş ve bu ilişkilerin kalıtsal yansısıyla da uyumlu bir çevrenin parçası haline gelebilmiştir. Halk mimarlığının oluşumunu özetleyen bu ilişki yumağı, günümüz mimarlığının sorunlarını çözebilecek özellikleri içinde barındırmaktadır.

Kaya Köyü ve çevresindeki yörenin ve hatta çoğu Ege Adalarının konut mimarlığının en önemli özelliği, doğayla uyumlarıdır. Yaşantıyla birebir bağdaştırabileceğimiz konut oluşumları çevreye her zaman saygılıdır. Eğimli arazide yer alan Kaya Köyü evlerinde hiçbir ev arkasındakinin güneşini kesmemekte, önündekini rahatsız etmemektedir. Önündeki geniş, verimli Kayaçukuru'na bakan evler açık, yarı açık ve kapalı mekanları ile dört mevsimin tüm özelliklerinden sonuna dek faydalanmaktadır.

Yapılar eldeki malzemeye ve insan ölçülerine uygun, abartısız, yalın olarak biçimlenmektedir. Bu nedenle yapılar akılcı, gerçekçi çözümlere sahiptir. En başta belirtildiği gibi yaşantı şekli ve geleneklere uygun olarak biçimlenen mekanlar iç ve dışın uyumunu sağlamaktadır. Yapım sürecindeki tutumluluk ve israfa kaçmayışın konuttaki yaşantıda da devam ettiği yağmur damlalarının bile sarnıçlar sayesinde depolanmasıyla anlaşılmaktadır.

Acar Avunduk, Kaya Köyü ile ilgili yaptığı incelemeler sonucunda şu yorumu yapmıştır:

... Kaya Köyü yerleşimi bence tam bir eko-mimari (ekolojik çevreci mimari) örneği. Köy tümüyle dağın yamacına kurulmuş. Ovayı sadece ekip biçmek ve ürün almak için kullanmışlar. Kaya Köyü'ndeki tüm yapılaşma, taş, toprak, ahşap ve çakıldan ibaret. Hepsi de çevreyle son derece uyumlu birliktelik sergilemek üzere inşa edilmiş ve kullanılmış. Tekrar doğaya dönebilir malzemelerle doğaya en az zarar veren bir yerleşim örneği...Tüm köyün duvarlarında kullanılan taş, köyün içindeki taş ocaklarından sağlanmış. Bu duvarları örerken kullandıkları harç, sönmüş kireç ile yine bu mağaralarda bolca bulunan bir cins toprağın karıştırılmasıyla hazırlanıyor (Avunduk, 2001, ss. 21-25).

Halk yapı sanatı özellikleri göz önüne alındığında, köy yapılarının değerlendirmesini yapmak daha kolay olmaktadır. Yani öncelikle yapılardaki amaçlar ve yöntem anlaşılıp bütünü oluşturan parçaların oluşumu kurgulanmaktadır.

- Kaya Köyü yapıları moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir.
- Yapılar arazinin gerektirdiği biçimde şekillenmiştir. Eğimin çok olduğu yerlerde yapıların temelleri yoktur.
- Daha önceki bölümde de belirtildiği gibi zemin döşemesi; ahşap kirişler üzerinde ahşap kaplama ile sağlanmıştır.
- Duvar kalınlıkları yaklaşık 50 cm.'dir. Birkaç yapının zemin seviyesinin altında yapının uzun duvarına paralel, zemini destekleyici destek taş duvar olduğu gözlenmiştir.

- Çoğu yapının iç mekanı, ahşap duvar ve gardrop ile farklı işlevler için bölünmüştür (Bkz. Bölüm 3.1.1.h).

Resim 3.51 Tepe Yerleşimler

- Kaya Köyü evleri birkaç istisna dışında düz çatılıdır. Çatı konstrüksiyonu küçük ve daha büyük yapılarda olmak üzere iki farklı yapıdadır. Küçük açıklığa sahip yapılarda kısa kenara paralel olarak ahşap kirişler kullanılır. Daha büyük açıklığa sahip yapılarda ise, iki parçalı kirişler ana kiriş tarafından desteklenmektedir. Çatı örtüsü topraktır (Şekil 3.12)
- Kapı, pencere ve kepenkler ahşaptır. İç mekanda yer alan niş, raf ve sedirler de ahşaptır.
- Çoğu yapının cephelerine kalıplar yardımıyla dokulu yüzeyler kazandırılmıştır. İç mekanda ise, ince sıva ve badana kullanılmıştır.

3.2 KAYA KÖYÜ DİNİ YAPILARI

Kaya Köyü'nde, konutların arasında anıtsal yapılardan kilise ve şapeller mevcuttur. Bu yapıların özellikleri bize bir zamanlar köydeki yaşantının zenginliği ve ulaşılmış olan kültürün ipuçlarını vermektedir. Kaya Köyü kiliseleri, 19. yy.'da Anadolu'nun toplumsal yapısında etkin olan Rumların, çeşitli kent ve kasabalarda dağılmış kiliseler zincirindeki yerlerini almaktadır.

3.2.1 Yukarı Kilise (Taxiarhis Kilisesi)

Resim 3.52 Yukarı Kilise'nin, Çevresindeki Konutlar Arasındaki Görünümü

Yukarı Kilise ovaya sırt döndüğümüzde solda, sık yapılaşmanın olduğu alanda yani kuzeydoğuda yer almaktadır. Duvarlarla çevrilmiş bir avlunun içindeki kiliseye ulaşım mevcut durumda çok zordur. Birbirine çok bitişik ve yıkılmış yapılar kimi sokakları yürünmesi zor hale getirmiştir. Tüm bunlara rağmen, ulaşım gerçekleştiğinde ise ayrılmak istenmeyecek kadar çarpıcı bir manzarayla karşılaşılır.

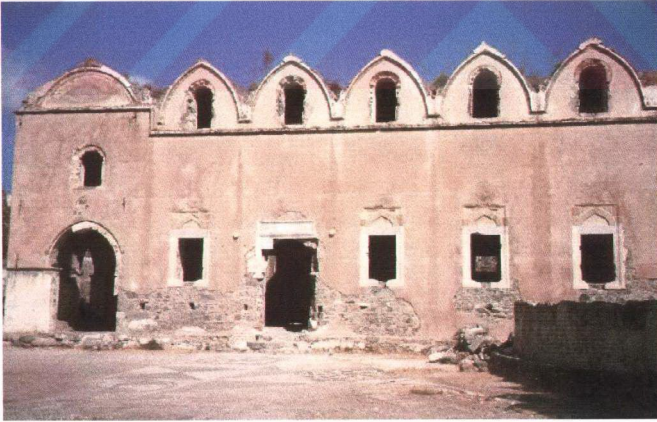
Avlu tabanı siyah beyaz çakıl taşlarıyla yapılmış mozaik bir döşemeye (vermiculatum) sahiptir (Resim 3.53)

Resim 3.53 Yukarı Kilise Avlusunun Mozaik Döşemesi

(Fot: İlter, 1991, s.487)

Kilisenin yapım malzemesi tuğla hatıllı, düzeltilmiş moloz taş olup, yapının dışı kalın kırmızı bir sıvayla kaplanmıştır. Alttaki dikdörtgen pencerelerin çevresi beyaz mermer sövelerle çevrilmiştir (Resim 3.54). Beden duvarlarının bitiminde, tonozların sivri kemerli yükseltileri, üst yapıya dalgah bir görünüş verir (İlter, 1991, s. 477).

Resim 3.54 Yukarı Kilise –Taxiarhis Kilisesi-

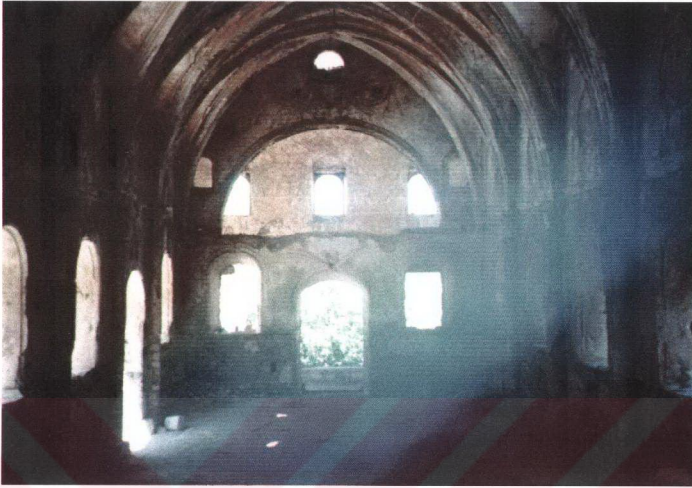
Tek sahnalı ve narteksli yapının girişi güney cephesindedir (Resim 3.54-3.55). Kapıya dairesel birkaç basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. En üst basamağa mozaik tekniğiyle haç motifi işlenmiştir. Portalın -kapı- mermer kemeri ve söveleri neredeyse tamamen dökülmüştür.

Resim 3.55 Kilise Çevresindeki Evler Arasından Kilise Narteksi ve Giriş Cephesi

Doğu-batı doğrultusunda ince, uzun bir dikdörtgen plana sahip kilisenin narteksi üç bölümden oluşmaktadır (Şekil 3.14). Batıya üç kemerle açılan narteks (Resim.3.55), kuzey ve güneyde de kemerli açıklıklara sahiptir. Beşik tonozlu hacim taban avluda olduğu gibi siyah-beyaz mozaiklerle kaplıdır. Bu bölümden geniş bir kapıyla içeriye, yani naosa geçilir.

İç mekan köyde hakim olan bakımsızlık ve terkedilmişliğin izlerini taşımaktadır. Tek sahnalı geniş apsise doğru uzanan ana hacim, yüksek tonozları, çok sayıda penceresiyle ferah ve bol ışıklı bir iç hacim yaratmaktadır. “Pencereler içte yuvarlak kemerli, duvarlarda gömme sütunlar, duvarlara omuz veren destek kemerleri, sütun başlıkları seviyesinden duvarların yukarılarına doğru yayılan mavi ağırlıklı çiçekli-geometrik bezeme, hareketli, canlı bir ortam yaratmaktadır” (İlter,1991, s.478), (Resim 3.56, 3.57, 3.58).

Resim 3.56 Apsisten Nartekse Doğru Bakış

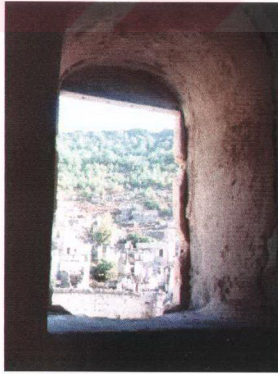

Resim 3.57 İç Mekan Gece Görüntüsü

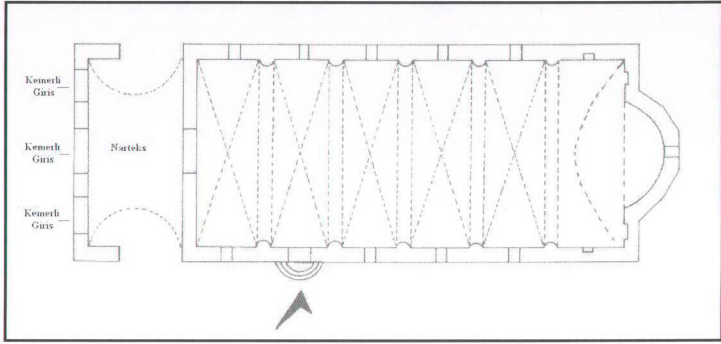

Resim 3.58 Tonozlara Omuz Veren Destek Kemerler ve Geometrik Bezemeleri

Taban, avlu ve narteksteği gibi siyah-beyaz çakıl taşı mozaik yapıyla dikkat çekmektedir. Siyah ve beyazın yanında kırmızı renk de kullanılmıştır. Bakımsızlık ve bilinçsizce davranışlar sonucunda mozaik döşemeler burayı ziyarete gelenler tarafından tahrip edilmektedir.

Resim 3.59 Kilise Penceresi ve Dış Görünüm

Şekil 3.14 Yukarı Kilise Planı (Çizim: İlter, 2001, s. 495)

3.2.2 Aşağı Kilise (Panaghia Pirgotissa Kilisesi)

Kaya Köyü ile Gemile yolu arasında, patika yolun sağında (batıda) büyük bir avlu içinde Aşağı Kilise yer almaktadır (Resim 3.60). Patikalı yol üzerinde bahçesine kendi ürününü eken, çardağında oturup dinlenen, orayı yaşatmaya devam eden birkaç ev bulunmaktadır.

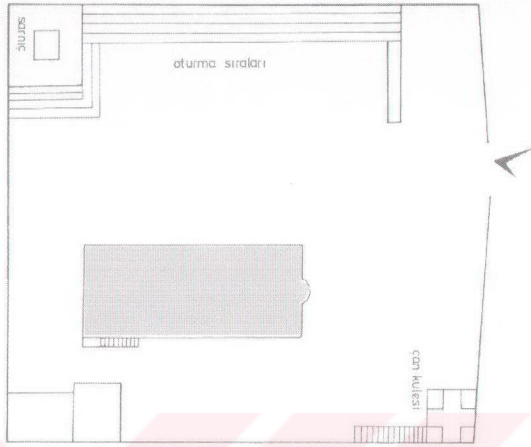
Resim 3.61'de görünen patikalı yolun sağında Aşağı Kilise'ye giriş yer almaktadır. Avlu giriş kapısının önündeki görevli memur, kiliseyi ve Kaya Köyü'nü gezmek isteyenlere bilet kesmektedir. Aşağı Kilise de Yukarı Kilise gibi büyük, çevresi duvarlarla çevrili bir avlu içinde bulunmaktadır (Şekil 3.15). Avlu kapısı doğudadır. Avluya girince solda, avlunun güneydoğu köşesinde çan kulesi yer almaktadır. Avlunun kuzey duvarı önünde basamaklı bir oturma alanı yer alır. Bu basamakların tören, ayin veya toplantı amacıyla içeri sığmayan insanların oturmaları için yapıldığı düşünülmektedir -TMOB'98 (Türkiye Mimarlık Öğrencileri Buluşması) Kaya Köyü buluşmasında da bir akşamüstü bu avluda öğrenciler ve konuk mimarlar avlu basamaklarında oturup köyün geleceği hakkında sohbetler yapmışlardır-.

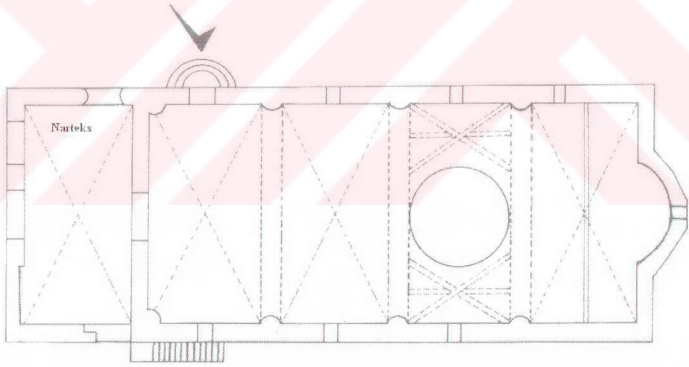
Resim 3.60 Tepeden Aşağı Kilise Görünümü

**Resim 3.61 Aşağı Kiliseye Ulaşımı Sağlayan Patika Yol ve
Yolun Sağında (Batıda) Kilise Girişi**

Şekil 3.15 Aşağı Kilise Vaziyet Planı (Çizim: İlter, 2001, s.496)

Şekil 3.16 Aşağı Kilise Planı (Çizim: İlter, 2001, s.497)

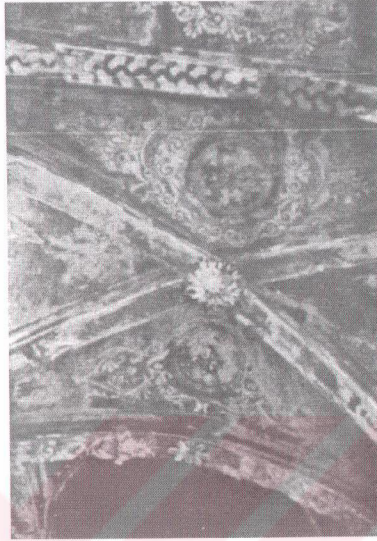
Kiliseye kuzeybatıdan, nartekse yakın bir kapıyla girilmektedir. Girişte üç basamaklı, yarı dairesel bir merdiven bulunmaktadır. Kilise tek sahınlı ve narteksli bir plana sahiptir (Şekil 3.16).

İçte ve dışta yapı malzemesi olarak taş, tabanında ise diğer kilisede olduğu gibi siyah-beyaz çakıl taşlarıyla işlenmiş mozaik kullanılmıştır. Kilise giriş cephesindeki pencere ve kapı sövelerinde beyaz mermer yer almaktadır. Pencere üstlerindeki sağır nişlerde, yine tonozların sivri kemerli yüzlerinde beyaz malzemenin kullanımı, yapıdaki renkliliği yaygınlaştırır (İlter, 1991, s.479). Güney yüzde güneybatıdaki bir merdivenle çatıya çıkılmaktadır (Resim 3.62). Nartekse giriş önden ve yanlardan sağlanabilmektedir. Narteksin üstü tek bir haç tonozla örtülüdür. Naos, batı-doğu yönünde uzanmaktadır. İç mekandaki sütunların, destek kemerlerinin ve kubbenin işçiliği göz alıcıdır (Resim 3.63, 3.64, 3.65).

...Mavi ve altın yaldızla boyanmış motifler, ikonastasis'in görkemli işçiliği, figürlü kompozisyonlar varsıl bir biçim ve renk cümbüşüyle insanı sarar. Haç tonozlu örtü bema önünde değişmekte, ortası kubbeli, yanları tonozlu bir düzene dönüşmektedir. Naosta örtüyü, yan duvarlara gömülmüş desteklere dayanarak yükselen perkitme kemerlerinin omuzladığı gözlenir (İlter, 1991, s. 479).

Resim 3.62 Kilisenin Güneyindeki Merdiven (Fot: İlter, 2001, s. 492)

Resim 3.63 Aşağı Kilise-Tonoz ve Kubbe İşçiliği (Fot: İlter, 2001, s. 492)

... Pencereler iki kat üzerine yerleştirilmişlerdir. Duvarlarda, özellikle de pencere üstleri ile tonozlar arası kemer içlerinde, mavi üzerine yapılmış beyaz bezeme kabartma desenler görülür. Böylece doğu bölümün yoğun figürlü bezeme programı, doğudan uzaklaştıkça, bu kez bitkisel ve geometrik motiflerle yanlara ve yukarılara doğru yayılmaktadır (İlter, 1991, s. 480)

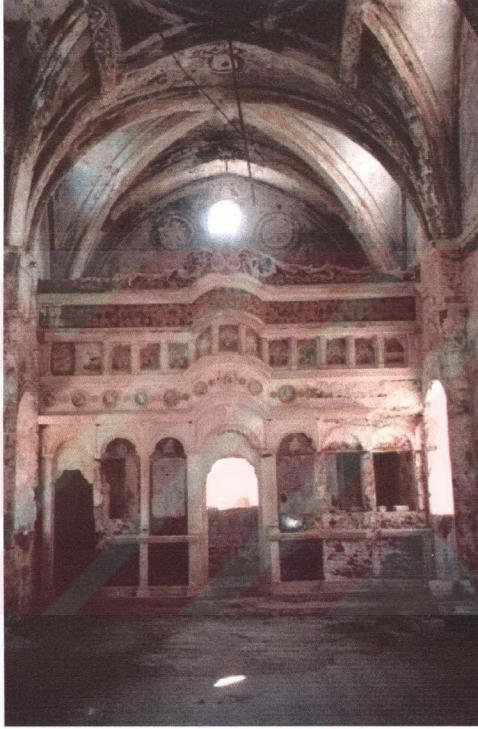
Plandan anlaşılacağı gibi apsis bölümünün hemen hepsini ikonastasis kaplamaktadır. İçten yuvarlak, dıştan ise beşgen olan apsinin altında, ortada bir penceresi bulunmaktadır (Resim 3.64). İkonastasis işçiliğinin paha biçilmez olması nedeniyle kilise, günümüzde korunması için daha çok çaba harcanması gereken anıtlardan biri durumundadır. Ancak her geçen seneye birlikte içteki bezemeler, melek motifleri yok olmaktadır. 1991 yılında yayınlanan makalede Fügen İlter'in çekmiş olduğu ikonastasis fotoğrafıyla 2001 yılında yapılan çalışmalar sırasında çekilen fotoğraf arasında farklar çok net gözlenmektedir (Resim 3.64, 3.65).

Resim 3.64 İkonastasis-1991 Yılındaki Görünümü

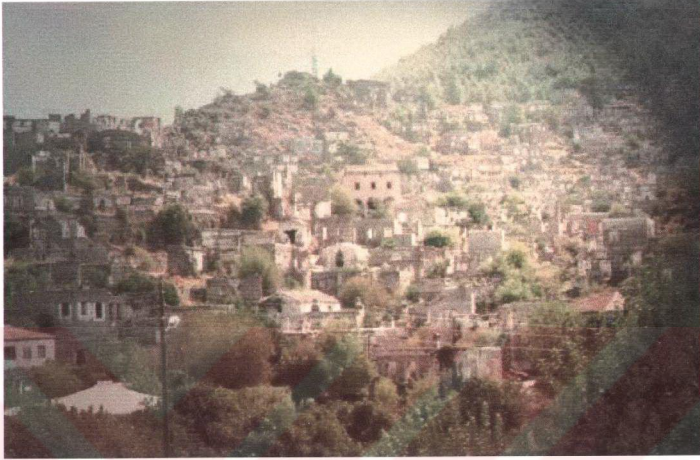
(Fot: İlter, 2001, s. 493)

Yapının Yukarı Kiliseyle benzer özellikler taşımasına karşın, gerek avlusundaki oturma kısımları ve çan kulesiyle, gerekse içteki varsıl figürlü bezemeleriyle önemli törenlerin yapıldığı bir kilise olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca kilise girişinde yerde bulunan 1888 tarihli yazıt yapım tarihi hakkında kesin bilgi vermektedir.

Resim 3.65 İkonastasis ve Görkemli İşçiliği – 2001 Yılı

3.2.3 Şapeller

Resim 3.66 Yukarı Kilise ve İki Küçük Şapel Görüntüsü

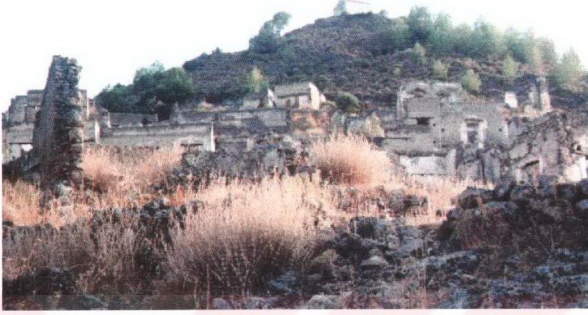
Şapeller köyün kiliselerden sonraki önemli anıtsal mimari örneklerindendir. Köyde toplam 15 tane şapel bulunmaktadır. İki tanesi yamacın en tepesinde yer alırken, diğerleri köyün içinde ve Kayaçukuru'ndaki düzlükte yer almaktadır. Kiliseler gibi ihtişamlı mimarileri olmasa da, şapellerin iç mekan duvarlarında freskler gözlenmiştir. Her şapel farklı kutsal liderlerin adını almaktadır. “St. Saint’s” gününde köyü ziyarete gelen çoktur (Saraç, 2001). Yukarı Kilise çevresindeki şapellerden birinin dış duvarında erken dönem süsleme bulunmaktadır (Resim 3.67). Kilise duvarlarından birinde de, duvara gömülmüş başka bir süsleme gözlenmiştir.

Resim 3.67 Şapel Duvarına Gömülü Haç Şekilli Devşirme Malzeme

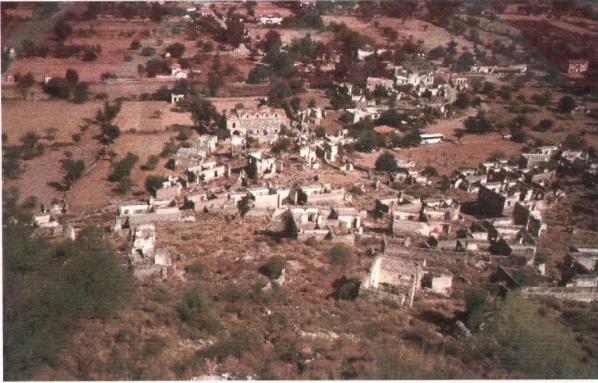

Resim 3.68 Evler Arasında Bir Şapel

Resim 3.69 Tepe Şapel

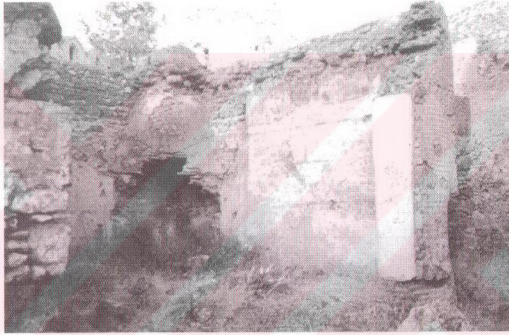
Aşağı Kilise'nin yakınındaki basamaklı yol ile en tepedeki şapele ulaşılmaktadır (Resim 3.69). Şapelin bulunduğu yer aynı zamanda, Kaya Köyü evlerini ve verimli Kayaçukuru ovasının görülebildiği bir seyir yeridir. Buraya ziyarete gelenler seyir tepesinden yerleşimin eşsiz panoramasını izlemeden edemezler (Resim 3.70).

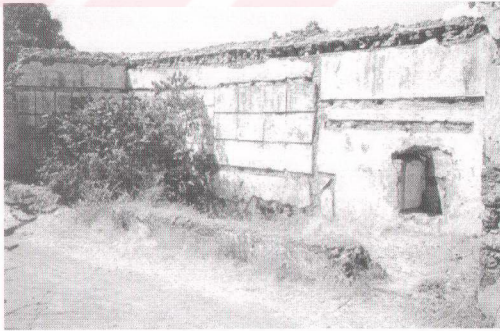
Resim 3.70 Tepe Şapel'den Köy ve Ovanın Görüntüsü

3.3 TİCARİ YAPILAR

Köyde yapılan incelemeler sırasında ticari amaçla yapıldıkları düşünülen yapılar belirlenmiştir. Bu yapıların sokak üzerinde konumlanmaları, köydeki standart kapı ve pencere boyutlarından farklı daha geniş boyutları itibarıyla diğer köy yapılarından farklılaşmaları ve iç mekan duvarlarında belirgin raf izlerinin varlığı (Resim.3.72) ticari amaçlı kullanıldıklarını bize göstermektedir. Bu yapılar özellikle Büyük Kilise çevresinde yoğunlukla bulunmaktadır. Söz konusu yapıların iç mekanında köşe tipi ocak olduğu da gözlenmiştir (Resim.3.71).

Resim 3.71 Köşe Tipi Ocaklı Bir Ticaret Yapısı

Resim 3.72 Duvarlarındaki Raf İzleri Çok Belirgin Bir Ticaret Yapısı

3.4 KAYA KÖYÜ'NÜN DEĞERLERİ, POTANSİYELLERİ VE SORUNLARI

3.4.1 Kaya Köyü'nün Değerleri ve Potansiyelleri

Kaya Köyü'nün sahip olduğu değerler, çekicilikler iki grupta ele alınmıştır. Bu özellikler aynı zamanda yöreye turistik çekicilik de kazandırmakta ve Kaya Köyü'nün geleceğiyle ilgili yapılacak önerilere ışık tutmaktadır.

3.4.1.1 Köyün Doğal Değerleri

- Kaya Köyü'nün en belirgin doğal güzelliği verimli, geniş bir ovaya (Kayaçukuru) bakan yamaçta yer almasıdır. Köy sakinleri, Kayaçukuru sayesinde topraktan çok yararlanmaktaydı. Köyün yerlisi Nermin Selçuk, Kayaçukuru için; “insan eksen çıkar, o kadar bereketli topraklardır” demektedir (Selçuk, 2002, Ağustos 25-kişisel görüşme). Topraktan geçinen Türkler ile zanaatkar Rumlar arasında karşılıklı ticaret ilişkisi de mevcuttu.

- Köyde topoğrafya ve zeminle uyumlu birlikteliğiyle dikkat çeken küçük dar yollar, küçük meydanlar, köyün ve ovanın tümünün gözlenebildiği manzara noktaları ve köyün yakın çevresine uzanan patika yollar köyün homojen, doğal, fiziksel özelliklerini ve çekiciliklerini oluşturmaktadır. Köyden başlayıp Ölüdeniz, Donyunak ve Kınalı yerleşimlerine dek uzanan patika yollar “trekking” ile ilgilenen yerli ve yabancı turistlerin de ayrıca ilgi odağı olmaktadır.

- Harita 3.4'den de anlaşılabileceği gibi Kaya Köyü'nün yakın çevresinde, sahil şeridinde irili ufaklı koylar, ormanlar ve birçok yöreye has özellikte doğal güzellikler bulunmaktadır. Kelebekler Vadisi, Saklıkent, Aya Nikola Adası, Gemiler Koyu, Beştaş Burnu, Ölüdeniz bu yerlerden akla ilk gelenleridir.

Ölüdeniz sadece Fethiye'nin değil Türkiye'nin doğal sit özelliğindeki en önemli doğal güzelliklerinden ve turistik yörelerindendir. Ölüdeniz denizi, güneşi, flora-

faunası ile birçok turist grubuna çekici gelmektedir. Özellikle yaz aylarında yamaç paraşütü yörenin en önemli spor aktivitesi olmaktadır.

Kaya Köyü kendi doğal kaynaklarının yanı sıra bu doğal çevreye yakınlığı ile de çekiciliğini artırmaktadır.

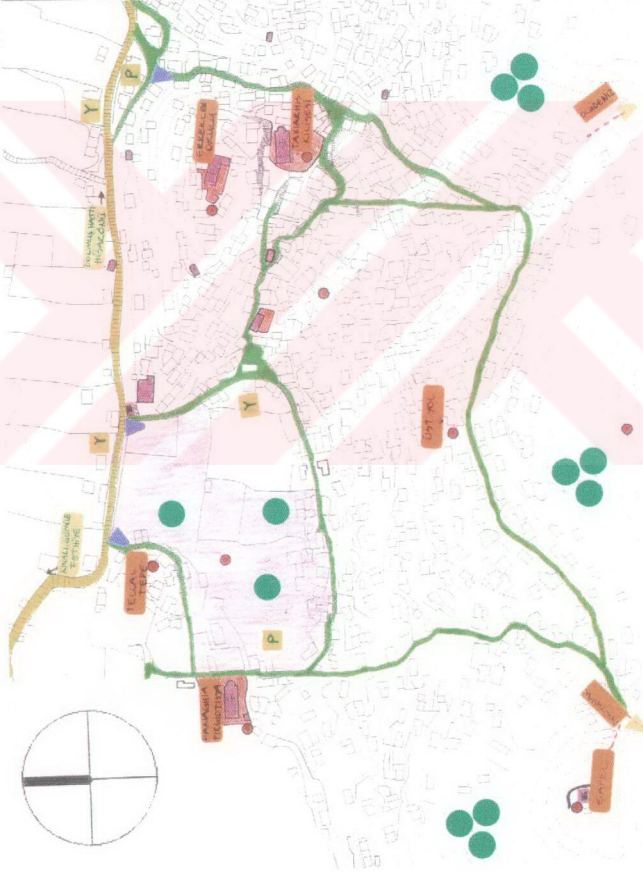
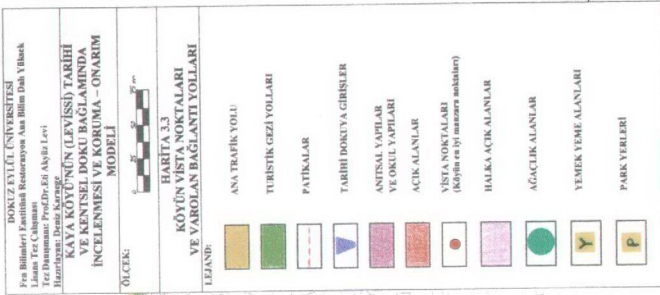
- İklim yörenin doğal çekiciliklerindendir. Akdeniz ikliminin hakim olmasıyla yörede deniz mevsimi ve deniz turizmi Nisan-Kasım ayları arasında olmaktadır.

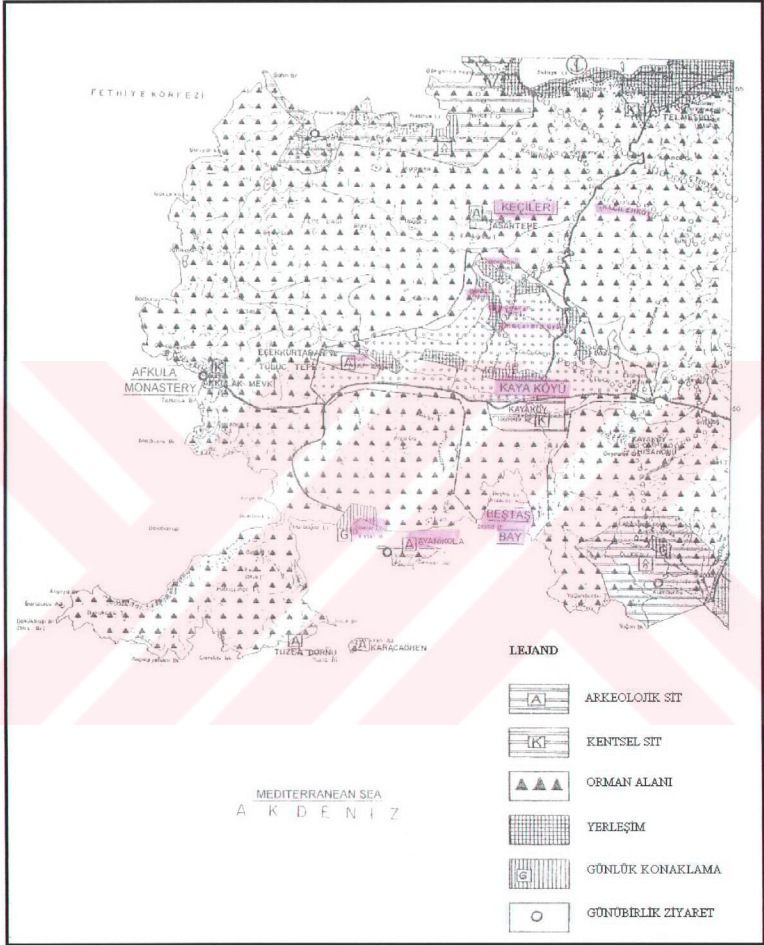
3.4.1.2 Köyün Tarihi ve Kültürel Değerleri

- Kaya Köyü'nün kültürel kaynaklarının başında yörenin antik çağa dek uzanan tarihi değerleri ve anıt eserleri gelmektedir. Bölüm 2.6.1'de ayrıntılı açıklandığı üzere Likya Medeniyeti'nin kalıntıları yörenin dört bir yanında yer almaktadır. Kaya mezarları, Afkula Manastırı, köydeki kilise ve şapeller, okul yapıları köyün ve çevresinin önemli tarihi, kültürel değerlerini oluşturmaktadır. Afkula Manastırı dik, sarp kayalıklarda oyularak yapılmıştır. Manastırda bir rahibin yaşadığı ve köy halkının yortu bayramlarını burada kutladıkları sözlü kaynaklarca söylenmektedir.

- Kaya Köyü Türkler ve Rumların birlikte yaşadıkları bir zamana ev sahipliği yapmıştır. Bu iki ayrı kültürün insanları önemli bir tarihi olayı, mübadeleyi birlikte yaşamış, yıpranmışlardır. Geçmişte birlikte yaşarken kurdukları bağın günümüzde ve gelecekte de devamının sağlanması için köyün ve çevresinin sahip olduğu değerlerin, çoğu Rum köyü ve adalarında olduğu gibi korunması, tanıtımının yapılması gerekmektedir.

- Ayrıca köyün Ege ve Adalar geleneksel halk mimarisiyle kurduğu dil birliği, köyün kültürel değerini ve önemini artırmaktadır. Kaya Köyü'nün, Rum adalarında görülen yerleşimlerin aksine deniz kıyısında olmayışı, ovaya bakan bir yamaça kurulması nedeniyle köyü kuranların denizci olmadıkları ve korsan saldırılarından korunma amacıyla burayı tercih ettikleri düşünülmektedir.

Harita 3.4 Kaya Köyü ve Çevresi (Saraç, 2001)

3.4.2 Kaya Köyü ve Çevresinin Sorunları

3.4.2.1 Kaya Köyü Yerleşiminin Sorunları

a) Her sene turizme bağlı olarak artan trafik, Kaya Köyü'ne ulaşımı sağlayan Hisarönü-Ovacık bağlantılı yolun yetersizliğini de artırmaktadır. Bu yolda işleyen Fethiye-Kaya-Gemile güzergahlı dolmuşlar çok seyrek düzenlenmekte, yolların bozukluğu da ulaşımı zorlaştırmaktadır. Kısaca, köye ulaşımı sağlayan yollar ve yerleşimin önünden geçen yolların planlanarak bakımı gerekmektedir.

b) İzinsiz yapılaşma, geleneksel dokunun parçası olan konutlarda yapılan değişiklikler, ekler, görüntü kirliliği yaratan reklam panoları, vb. denetimsizlik nedeniyle her geçen gün artmaktadır. Özellikle tarihi yerleşimde yol yakınındaki konutlar ve yolun karşı sırasındaki konutlar, eklemeler yapılarak veya yapının kendisinde değişiklikler yapılarak restoran, gözlemci yerleri olarak hizmet vermektedir. Tarihi yerleşimin hemen karşı sırasında bir yıl önce var olmayan havuzlu küçük ölçekli bir turistik tesis 2002 yazında tespit edilmiştir. Denetimsizlik her geçen yıl köye daha çok zarar vermektedir.

c) Köyü gezmeye gelen kişiler için bilgi alınabilecek ofislerin, gezilerini kolaylaştıracak, açıklayıcı ve yönlendirici panoların olmayışı köyün sorunlarından birisini oluşturmaktadır. Bilinçsiz yapılan geziler sonucu çoğu kişi asıl görülmesi gereken yerleri, yapıları göremeden köyden ayrılmaktadır.

d) Köyün bir diğer önemli sorunlarından biri de, gelecekte yapılması düşünülen restorasyon çalışmalarında yaşanacak altyapı sorunudur. Yapılara altyapı sağlanması gerekecek ve bu nedenle seçilecek yapıların ulaşım kolaylığının olması da gözardı edilmemesi gereken bir etken olacaktır.

e) Yine gelecekte olası restorasyon çalışmaları öncesinde yapıların hangi kriterlere göre, hangi yoğunlukta koruma-onarım planı içine alınacağı, kısaca bu

tarihi yerleşim için yapılacak planlamanın hangi amaçla, nasıl uygulanacağı hala tartışılan bir sorundur.

f) Tüm bunlara ek olarak, köyün yakın çevresinin sahip olduğu sorunlar aynı zamanda tarihi Kaya Köyü yerleşimi ve Kayaçukuru'nun da yaşadığı sorunlardır.

3.4.2.2 Kaya Köyü Yapılarının Sorunları

a) Yapıların en belirgin sorunu, çatı, kapı, pencere, döşeme gibi ahşap strüktür elemanlarının ve ahşap dekoratif elemanlarının yokluğudur. Yapılardaki izler sayesinde yapım sistemi, işleyişi, mekanların biçimlenişi ve yaşantı anlaşılabilir.

b) Mübadele sonrası boş kalan köyde, insan eliyle yapılara zarar verilmiş, yani vandalizm yaşanmış, bunun sonucunda yapılar sadece taş duvarlarıyla ayakta kalmış; yağış, zemin suyu ve rüzgar gibi doğal nedenlerle de gün geçtikçe yıpranmıştır. Günümüzde de insan eliyle bilinçsiz olarak yapılar zarar görmektedir. Yapı duvarlarına yazılan yazılar (Resim 3.73), gezmeye gelen kişilerce bırakılan izmarit, yiyecek çöpleri, çalışma yapma amacıyla gelen grupların yapılara bilinçsiz tırmanmaları, duvarları kazımaları ve benzeri sebeplerle binalar insanlar tarafından sürekli yıpratılmaktadır.

c) Tarihi yerleşim içinde eşek, inek gibi hayvanlar, kazarak veya salgılarıyla yapılara zarar vermektedir.

d) Yapıların etrafında ve içlerindeki bitkilenmeler ve büyüyen incir ağaçları da zararlı unsurlardandır (Resim 3.73).

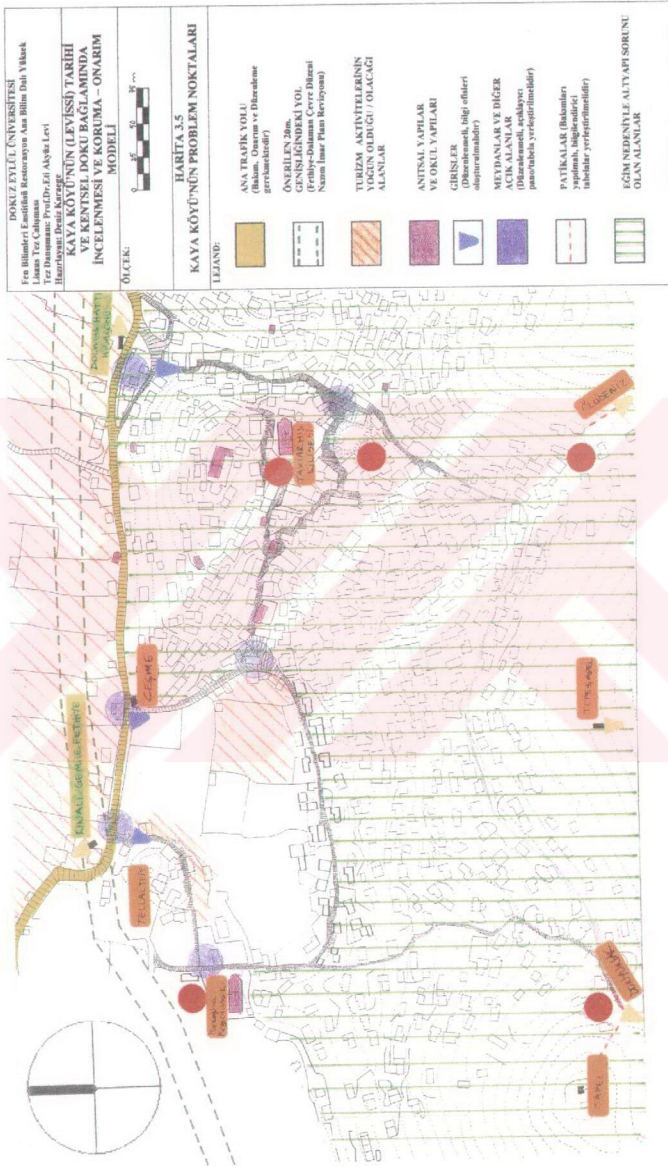

Resim 3.73 Yapıya Zarar Veren Ağaç ve Yazılar

Resim 3.74 Yapılardaki Yıkılmalar

Tarihi Kaya Köyü yerleşiminin dokusal sorunu haline gelen bir başka nokta da, yapılara orjinal hallerine aykırı onarımların uygulanmasıdır. Yapı sahiplerinin bazıları bunu bilinçli olarak yapmaktadır. 2002 yazındaki incelemelerde köy kahvesine giden yol üzerinde bir yapının daha önceki senelerdeki durumuna göre çok değiştiği gözlenmiştir. Yapı adeta yeniden inşa edilmiş, orjinal haliyle ilgisi olmayan eklemeler, farklı malzemeler kullanılmıştır. Yapının üst kat cephesi ahşap kaplamalarla kaplanmış, üst kata çıkan merdiven eklenmiş, yapının dışında kalan çıplak kolonlar yapı sahibinin ekinini ektiği bahçesinin içinde kalmıştır. Yetkili kurumların denetimsizliği nedeniyle bu örneklerin artması, yapıların ve köyün en önemli sorunları arasında yer almaktadır.

3.4.2.3 Kaya Köyü Yakın Çevresinin Sorunları

Köyün yakın çevresinin sorunlarını sıralayacak olursak:

a) Yaşanan en önemli sorunlardan biri, burası için yapılmak istenen planlama çalışmalarının son birkaç yılda ulaştığı belirsizliktir. Bölge için gerekli kararlar alınmamakta, neredeyse yirmi yıldır yapılmış olan girişimler sonuca ulaşmamaktadır. Uzun yıllardır yapılan çalışmalar ve incelemeler yöre halkı için umut verici olmuştur. Ancak mevcut belirsizlik nedeniyle gelişen turizme ayak uydurma istekleri artmış, herkesin kendisi için birşeyler yapmaya çalıştığı bir ortam ortaya çıkmıştır.

b) Fethiye ve Ölüdeniz gibi bol turist çeken yerlerin varlığı, Kaya Köyü ve çevresindeki halkı geleneksel geçim kaynaklarından uzaklaştırmıştır. Eski gibi topraktan, hayvancılıktan para kazanamayınca halkın bir kısmı turizmin gelişme gösterdiği alanlara iş nedeniyle göç etmiş, bir kısmı da evlerini pansiyon, gözlemeci, restoran,... olarak işletmeye başlamıştır. Bir anlamda yöreyi görmeye gelen kişilere hizmet amacıyla yararlı hareketler olarak değerlendirilse de, geleneksel dokuya zarar veren yeni yapılar, eski yapıya ek yapılar, reklam panoları, tabelalar bu çevrelerin önemli sorunları haline gelmiştir.

c) Fethiye-Dalaman Çevre Düzeni Nazım İmar Planı Revizyonu'nda Kaya Köyü'nün içinde bulunduğu bölge "Özel Proje Alanı" olarak 19 Eylül 1989'da Turizm Bakanlığı'nca belirlenmiştir. Yapılan öneride Ovacık-Hisarönü ve Fethiye-Ölüdeniz'i birleştirecek 20 m. genişliğindeki anayolun (planda önerilen yol) devamında Kaya Köyü tarihi yerleşiminin önünden geçerek Gemile'ye ulaşmaktadır (Saraç, 2001). Kayaçukuru ve Kaya Köyü yerleşimine zarar veren bu önerinin gelecekte köy ve çevresinin önemli sorunlarından biri olacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM 4

KORUMA OLGUSU VE KAYA KÖYÜ KORUMA-ONARIM YAKLAŞIMLARI

4.1 KORUMA OLGUSU

“Birleştirici anılar, kültürün ve kültürlerin ürünü olan uygarlıkların temelidir” (Kuban, 1975, s. 21). Kuban’ın bahsettiği birleştirici özellik, ortak tarih ve o zamanlara ait maddi veriler yani tarihi dokular, anıt yapılar, konutlar, vb.’dir. Koruma olgusu, geçmişle geleceği birleştiren, bize tarihimizi anlatan, bilinçlenmemizi sağlayan bu değerlerimizin sürekliliğinin sağlanması, dolayısıyla da ulusal kimliğimizin oluşması demektir.

Korunacak varlık, kendiliğinden sürekliliğini sağlayamadığı için kaderleri, ait oldukları toplumun ve politik iradenin ellerinde bulunmaktadır. Mesleği koruma konusuna duyarlı olan kişiler ve konuya ilgi duyan diğer aydınların dışındakiler tarihe ve onun değerlerine toplu ses çıkartamamaktadır. Oysa günümüzde birçok yabancı ülke, sadece tarihsel kimliklerine sahip çıktıkları ve anıtlarını, konut alanlarını ayağa kaldırebildikleri için uluslararası düzeyde övgü toplamakta, değer görmekte ve hatta bundan gelir elde etmektedir.

... Gerçekte geçmişimizi bize gösteren tarihi çevre dediğimiz anıtlar, bütün bir kent strüktürü, arkeolojik, doğal sitler, geçmişimiz hakkında bilinçli olmamızı sağlayan gerçeklerdir ve mutlaka bizim tarafımızdan değerlendirilmek durumundadırlar. Bu açıdan tarihi çevremiz, bizim için somutlaşmış toplumsal yaşantıyı ortaya getirir. Tarihi çevrenin somutlaşmış toplumsal yaşantı olarak bize ulaşan görüntüsü, bir bilinç kaynağıdır (Batur, 1975, s. 15).

Buraya kadar anlatılanlardan “neyi korumalıyız?” sorusuna yanıt aranmaya çalışılmıştır. Cevap kısaca, tarihsel bilincimizi oluşturan tarihi değerlerimizi, anıtlarımızı korumaktır.

4.1.1 Uluslararası Etkinlikler ve Örgütlenmeler

Tarihsel çevre koruma kavramı uluslararası düzeyde 18. yüzyılın sonlarına doğru olgunlaşmaya başlamış, 20. yüzyılın başlangıcından itibaren çeşitli toplantı ve konferanslarla evrensel ortak kararlar alınmaya başlanmıştır.

İlk toplantı 1904 yılında Madrid’deki **Uluslararası Mimarlar Kongresi**’dir. Kongrede “ölü anıtlar” ve “yaşayan anıtlar” kavramları tartışılmış, her ikisinin de nasıl korunması gerektiği ile ilgili önerilerde bulunulmuştur. “Ölü anıtlar” diye tanımlanan eski dönem uygarlıklarına ait, kullanılmayan anıtların sağlamlaştırılarak, daha fazla bozulmasının önlenmesi önerilmiş; ilk işleviyle hala hizmet veren “yaşayan anıtlar”ın ise onarımlarında stil birliğine dikkat edilmesi gerektiği, farklı stillere ait bölümlerin de kendi stillerine uygun ve asıl yapıya saygılı onarımları vurgulanmıştır.

İkinci etkinlik **Atina Konferansı**’dır. 21-30 Ekim 1931 tarihleri arasında gerçekleşen konferansta, restorasyonun kaçınılmaz olduğu durumlar (yıkım ve eskime) dışında tüm restorasyon yapmaktan kaçınmak ve onun yerine koruma amaçlı, programlı onarım ve bakım sisteminin tercih edilmesi, anıt çevrelerine de gereken önemin verilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca harabelerdeki koruma çalışmalarında anastylosis (orjinal parçaların yerlerine konması) gibi ilkeler de kabul edilmiştir (Erder, 1975, ss. 277, 282).

Carta Del Restauero, 1931 yılında İtalya’da kabul edilmiş olup, bu tüzükte yer alan kurallar günümüzde halen uygulanmakta olan ilkelerdir. Tüzükte, o zamana dek yapılmış başarılı uygulamalardan yararlanılarak bir araya getirilen öğretici kurallar yer almaktadır. Anıtın sürekli bakım ve onarımının gerektiği, anıtın bütünlemesi sırasında varsayımlarla hareket edilemeyeceği, anastylosis’in yeterli olacağı

durumların varlığı, ilk işlevine çok uzak olmayan ikinci işlevlerin de anıta verilebileceği, onarım ve tamamlama sırasında nötr malzemelerin kullanılması gerektiği, strüktürel olarak eskimiş anıtların çağdaş yapım sistemleriyle desteklenmesi ve anıt çevresinin de en az anıt kadar önemli olduğu tüzükle vurgulanmıştır (Ahunbay, 1995, ss. 148, 149).

Atina Antlaşması, 1933 yılında gerçekleşen Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi sırasında ortaya konmuş konuları içermektedir. En çok üzerinde durulan konular, anıtı çevresiyle bir bütün olarak ele almanın gerekliliği, anıtın korunmasında çevre faktörü ve tarihi çevrede yeni yapılaşmanın nasıl olması gerektiğidir (Erder, 1975, ss. 286-289).

Venedik Tüzüğü, 1964 yılında yayınlanan bu tüzükle 1931'deki Atina Tüzüğü'nde tanımlanan temel ilkeler tekrar gözden geçirilmiştir. Tüzükte, beş ana başlık altında, daha çok anıtsal nitelikli yapıların yerinde korunması, fonksiyon kazandırılması, özgün malzeme ile onarımı, dönem eklerinin de saygı görmesi, onarımın asıl yapıdan ayırdedilebilecek şekilde, dengeli bir biçimde yapılması ve onarımda varsayımlara yer olmadığı vurgulanmıştır. Venedik Tüzüğü, restorasyon uygulamalarına getirdiği genel ilkesel çerçevesi ile daha sonra gerçekleşen antlaşmalara temel olmuştur (Göksu, 1994, s. 82).

Avrupa Konseyi tarafından "Geçmişimiz İçin Bir Gelecek" sloganı ile başlatılan 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı nedeniyle düzenlenen kongre sonunda **Amsterdam Deklarasyonu** yayınlanmıştır. Deklarasyonda en çok üzerinde durulan konu "bütünleşmiş koruma (integrated conservation)" konusu olmuştur. Ele alınan diğer konular şunlardır:

- Korumanın tarihsel bilinç yaratılmasındaki önemi büyüktür.
- Mimari miras sadece tek yapıdan değil; doku, kent ve çevresinden oluşmaktadır.
- Mimari mirası kötü etkileyen inşaat, trafik ve kasıtlı zararlardan korunmalıdır.
- Mimari değerlerin korunması toplum politikası haline gelmelidir.

- Karar vermede önemi büyük olan yerel yönetimlerin sorumluluklarının bilincinde olmaları gerekmektedir.
- Eski dokuların sağlıklılaştırılması, dokunun sosyal yapısını değiştirmemeli, onarımında sağlanan yararlardan toplumun her kesimi faydalanmalıdır.
- Gerekli yasal ve yönetsel olanaklar güçlendirilmeli ve daha etkin kılınmalıdır.
- Yapıların koruma ve onarımı için gerekli parasal yardım olanakları yaratılmalı, mal sahiplerine aktarılmalıdır.
- Mimari mirasın korunmasında genç nesillerin eğitilmelerinin önemi büyük olduğu için bu alanda çalışmaların yapılması gerekmektedir.
- Kamunun ilgisini çekmekte yardımcı olacak uluslararası, ulusal ve yerel örgütler desteklenmelidir.
- Bugünün yeni yapıları yarının mimari mirası olacağı için, çağdaş mimarlığın nitelikli olması için çaba gösterilmelidir.

1979 yılında yayınlanan ve 1981 yılında tekrar gözden geçirilen **“Kültürel Önemdeki Alanların Korunması İçin Avustralya Bildirgesi (Burra Charter)”**, tek yapı ölçeğindeki müdahalelerin tanımlarını, koruma ilke ve yöntemlerini açıklamış, kültürel önem, koruma politikaları, araştırma ve raporlara ilişkin prensipleri belirtmektedir (Göksu, 1994, s. 84).

1987 yılında yayınlanan **“Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması İçin ICOMOS Bildirgesi”**nde Amsterdam Deklarasyonu’nda belirtilen genel ilkeler genişletilmiş, koruma planının içeriğinin belirlenmesine çalışılmıştır. Buna göre “koruma planı”:

- Disiplinlerarası bir çalışma olarak ele alınmalıdır.
- Hedefleri içinde plana ait yasal, yönetsel ve parasal ölçütler de tanımlanmalıdır.
- Tarihi kentsel alanlar ile kent ilişkisi uyumlu ve bir bütün olarak ele alınmalıdır.

- Korunması gerekli yapılara ait koruma koşullarının ve yıkılması gerekli yapıların belirlenmesi sırasında alanda yaşayanların desteği alınmalıdır.
- Venedik Tüzüğü ilke ve hedefleri, koruma planı uygulanıncaya kadar alanda yapılabilecek herhangi uygulamada yol gösterici olacaktır.
- Alanın etkin kullanımı için sürekliliği olan bir onarım programı önermelidir.
- Önerilen yeni işlevler alana uygun özelliklerde olmalıdır.
- Alanın çağdaş yaşama uyum sağlayabilmesi amaçlanmalıdır.
- Yeni yapılacak binalarda veya mevcut yapının uyarlanmasında mevcut doku, ölçek ve büyüklük anlamında dikkate alınmalıdır.
- Alanın zenginleşmesi açısından çevreyle uyumlu, çağdaş malzeme ve elemanların kullanımı sözkonusu olabilir.
- Tarihi alanda, çevreye zarar vermeyecek kontrollü trafik ve park alanları planlanmalıdır.
- Kent veya bölge planlamanın, önemli trafik yollarının yapımını öngörmesi durumunda sözkonusu yollar tarihi dokunun içine girmeyecek ancak alana ulaşılmasını kolaylaştıracaktır (Göksu, 1994, ss. 83, 84).

4.2 TÜRKİYE'DEKİ KORUMA SORUNLARI

... Mimarlık bütün öteki kültür miraslarından çok daha büyük ölçüde insan emeğinin simgesini, hatta her sınıfın katkısının simgesini taşır... Bugün onlarda, o yapıyı meydana getiren ve emekçi kitlenin yaratıcı etkinliğini simgeleyen o büyük katkıyı da, daha doğrusu o büyük yaratıcı emeği de görürüz. Tarihi çevrenin, tarih bilinci edinmemize –bakmayı bilirsek-, somutlaşmış toplumsal yaşantımızı kavramamıza büyük katkısı vardır; mimari yapıtlar ve çevreler için özellikle böyledir (Batur, 1975, s. 16).

Bilinçli bir toplum oluşmasında önemi büyük olan mimari çevremizin korunmasında Türkiye’de 1983 yılından bu yana yürürlükte olan kanun 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’dur. Kanunun maddeleri zaman içinde değiştirilmekte ve geliştirilmektedir. Ancak koruma konusunda yasal açıdan eksik ve yanlış yaklaşımların varlığı, korumayı güçleştirmektedir. Kanunun bazı

maddelerinde yoruma açık ve mimari değeri koruma kurullarının inisiyatifine bırakan yaklaşımların bulunması, özellikle bunun devlet politikasını temsil ediyor olması nedeniyle üzücüdür. Bu maddeler ile spekülasyona açık hale getirilen ve en fazla zararı gören yapılar konut yapılarıdır (Binan, 1994, ss. 259, 260).

Politik iradenin göstergesi olan yasaların aynı zamanda uluslararası düzeyde alınmış koruma kurallarına da uygun olması gerekmektedir. Ülkemizde bu uygulamalar, bir anlamda zorunlu olarak yapılmakta, dışarıya çağdaş, uygar görünmemiz gerektiğinin bir göstergesi olarak oluşmaktadır. Ülkemizde batıda olduğu gibi toplu bir bilinç hareketiyle koruma kavramı ele alınmadığı için günümüzde oluşturulmaya çalışılanlar sistemsiz ve sürekliliği olmayan çabalardır (Kuban, 1994).

Yasal düzenlemelerdeki eksiklerin yanı sıra neredeyse daha önemli olan bir başka sorun teşkil eden konu organizasyon ve pratik eksikliğidir.

Hiyerarşik planlamanın ve disiplinlerarası çalışma sisteminin hayata geçirilmesini zorlayacak kurumsal düzenlemeye ihtiyaç vardır...Siyasal kimliğiyle yapılaşma taleplerini dengeleme ve/veya karşılamaya çalışan belediyeler ile eski eser sahipleri karşısında koruma kurulları çoğunlukla yalnız kalmaktadır. Giderek plan ve plan politikaları değil, sit kararları alanların imara açılması ya da yüksek yapılaşma istemlerini geriletici tek araç olarak kullanılmaya başlanmış ve gerçek ilke ve hedeflerden sapmalar olmuştur (Göksu, 1994, ss. 95, 96).

Görüldüğü gibi ülkemizdeki koruma konusundaki yönetsel işleyiş süreklilikten uzakta, her gelen politik iradenin kendi ideolojisine göre hareket ettiği bir sistem haline gelmiştir. Bu işleyişin bir gereği olarak politik irade eski eserlerin bulunduğu alanları oyuncak haline getirmekte, her sene koruma yasalarının kapsamını daraltıcı yeni kararlar almaya devam etmektedir.

Tarihi çevrelerin korunmasını sağlamak için sadece sınırlamalar getirmek yeterli olmamaktadır. Yapılması gereken şey, korunacak alanların kapsamlı tanımının

yapılması, bakım ve onarım için gereken harcamalarla işin toplumsal maliyetinin hesabının yapılması ve bunların kamuya, kişilere ne gibi yükler getirip karşılığında ne yararlar sağlayacağını açıklanması yani “olumsuz kısıtlamalar” yerine “olumlu planlama” yaklaşımlarının benimsenmesidir (Üstüncök, 1973).

Ülkemizin hala genel bir taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları envanteri bulunmamaktadır. Bu bilinmezlik tarihi değerlerimizin korumasına ilişkin planlamaların geliştirilmesini engellemekte, dolayısıyla yok olmalarına neden olmaktadır.

1980’li yılların planlama alışkanlığı haline gelen kentsel sit alanlarına yeni işlev kazandırmada turizmin hedeflenmesi fikrinin, yöreye olumlu katkıları yanı sıra olumsuz etkileri de olmuştur. Kıyı yerleşimlerinde turizmin özendirilmesi ve talep artışı tarihsel çevrede sosyal ve fonksiyonel yapıyı değiştirmektedir. Tarihi çevreye uyumsuz kullanımların tercih edilmesi yörenin kimlik değiştirmesine neden olmaktadır. Bu nedenle kişisel çıkarların toplumun çıkarlarının önüne geçmesi engellenmelidir.

Koruma planlamaları ve yasalar her zaman eski eser sahibi için bir takım kısıtlamalar ve zorlamalar oluşturmaktadır. Teoride yasalarla mal sahiplerine para yardımından söz edilse de, pratikte bu gözükmemektedir. Malına kendi çabalarıyla bakmadığı için de tarihi önem taşıyan nice konut yapısı hızla eskimekte, bozulmaktadır. Günümüzde kendi eliyle tarihi evini yakan, yerine kar edebileceği apartmanın yapılmasına göz yuman yüzlerce insan bulunmaktadır. Bu nedenlerle koruma-geliştirme çalışmaları hemen her zaman bir takım tazminat esaslarını da beraberinde getirmelidir. Eski eser sahiplerine vergi muafiyeti ve benzeri kolaylıklar ile “sivil toplum örgütlerine bu konuda öncülükler yaratılmasına ve yüreklendirilmesine gereksinim vardır” (Göksu, 1994, s. 86).

Başta da belirtildiği gibi tarihi çevre bilincinin topluma sağladığı yararlar çok büyüktür. Bugünden yarına kaybedilecek zaman yoktur. Her geçen gün tarihi, kültürel değerlerimiz yok olmaktadır. Bunun engellenmesi için en başta eğitim çok

önem taşımaktadır. Tarihi çevreyle bir arada büyüyen ve bununla övünen nesiller yetiştirmek, ulusal bilinçle örgütlenebilen bir toplumu beraberinde getirecektir.

Bir başka yapılması gereken ise, topluma restore edilerek olumlu sonuçlar elde edilmiş örnekleri göstermektir. Tarihi çevrenin yeni işlevler verilerek kullanımına devam edilebileceği, bunun bireysel ve toplumsal ölçekteki faydaları herkese bıkmadan anlatılmalıdır.

4.3 KAYA KÖYÜ KORUMA-ONARIM YAKLAŞIMLARI

Bölüm 2 ve 3’de Kaya Köyü ve çevresinin oluşumundan bu yana geçen sürede yaşanan değişim detaylı bir çalışma ile hemen her yönüyle ele alınmıştır. Bu bölümde yapılmak istenen, köy ve çevresinin koruma-onarım planlarına alternatifler üretmek, önerilerde bulunmaktır. Başlangıç olarak Kaya Köyü konutları ölçeğinde alternatif koruma ve restorasyon yaklaşımları üzerinde durulacak, ikinci olarak köy çevresi ile birlikte değerlendirilerek “alternatif koruma planı ne olmalı?” sorusuna yanıt aranacaktır. Koruma çalışmalarında ayrıca, maddi kaynak, örgütlenme, eğitim, süreklilik gibi sorunların da çözümü aranacaktır. Son olarak örnek çalışma alanı ve Kaya Köyü’nün belirlenen sokak ve yapılar ölçeğindeki koruma ve restorasyon önerileri sunulmaktadır.

4.3.1 Tek Yapı Ölçeğindeki Koruma-Onarım Önerileri

Tek yapı ölçeğinde göz önüne alınması gereken hususlar ve müdahalenin kapsamı, nasıl olması gerektiği üzerinde değerlendirmeler yapılmıştır.

- En başta belirtilmesi gereken, Kaya Köyü yapılarının şu ana kadar yapılmış envanter çalışmalarının bir araya getirilmesidir. Söz konusu çalışma tüm köy ölçeğinde tamamlanarak yapıların strüktürel durumlarına ve kolay ulaşım özelliklerine göre, “öncelikle müdahale edilmesi gereken yapılar” belirlenmelidir. Yapıların bu yöntemle müdahale önceliklerine göre sınıflandırılmasının, sistemli bir çalışmayı sağlayacağı ve yapıların korunmasında etkili ve hızlı bir yöntem olacağı düşünülmektedir (Binan, 1994).

- Unutulmamalıdır ki, müdahale hiçbir zaman yapıya zarar verici, yapının strüktür sistemine, formsal karakterine, ölçeğine uygun olmayan çözümler içermemelidir.

- Müdahaleler geriye dönüşü olanaklı olan malzemelerin kullanıldığı çözümler içermelidir.

- Uluslararası forum kararlarında da sürekli vurgulandığı gibi, yapılar varsayımlara göre değil, yapılardaki izlere, edinilen kesin verilere göre restore edilmelidir. Tereddüt edilen noktada restorasyon bitirilmelidir.

- Kaya Köyü yapılarının bazılarında gözlenen iç mekan duvarlarındaki rölyefler, yapım yılının yazılı olduğu izler, pencere üstü havalandırma delikleri ve benzeri yapılara has karakteristik izler korunmalıdır.

- Koruma tüm Kaya Köyü yapılarını kapsamalı, ancak başta da belirtildiği gibi öncelikli bakım, onarım gerektiren yapılar tespit edilip uygulanmaya başlanmalıdır. Restorasyon ise ayrı ele alınması gereken bir konudur ve bu tez çalışmasında Bölüm 4.4’de bu konuya değinilmektedir.

- Kaya Köyü konutlarından şu an kullanımda olanlar, restorasyon projelerinin hazırlanmasında ve detaylandırılmasında, içerdikleri orjinal elemanlar veya detaylar nedeniyle değerlendirilmelidir. Bu yapıların da Kaya Köyü konutlarını içeren koruma planında bütünün içinde yer alması ve bakımları için ekonomik yönden sahiplerinin desteklenmesi, varsa altyapı sorunlarının giderilmesine çalışılmalıdır.

- *Tarihi çevre koruma sıradan insanın konutundan başlamaz. Tapınaktan ve saraydan başlar. Bunlar da kamu malıdır. Korumanın önce bu yapılarla başlaması, eski tarih anlayışının günlük yaşama yansımadır ve dinlerin, kralların, sultanların tarihine tekabül eder. ...Herkes evine istediği gibi kullanacağı bir eşya olarak bakmıştır. Büyük anıt statüsünü köylünün, istediği gibi tasarruf edip değiştirdiği evine vermeye çalışmak yasal olsa bile mantıklı değildir” (Kuban, 2000, s. 159).*

Toplumsal karakterimiz incelendiğinde Anadolu’da ayan ve eşraf konakları dışındaki insanların konutlarına bağlı yapılarının olmadığı görülmekte, evini istediği gibi değiştirebilen bu insanlara tarihi konutlarını değiştirmesini engelleyen yasal sınırlama ve ekonomik çözümsüzlük sunulduğunda, koruma kavramını anlamaları zorlaşmaktadır.

Öyleyse Kaya Köyü ölçeğinde de yapılması gereken halkı, işletme sahiplerini, civar köylüleri, burada olumlu bir dizi birbirine bağılı işlevlerin oluşacağına ve bunların kendileri için yararlı, sürekliliği olan gelişmeler olacağına ikna etmektir. Başlangıç olarak köydeki anıt yapıların da (kilise, çeşme ve şapel gibi) kapsam içinde tutulduğu sınırlı sayıda konutun restorasyonu düşünülmelidir.

▪ Korumada önce de belirtildiği gibi müdahale, tek tek değil, tüm köy ölçeğinde düşünülmelidir. Yapılara uygulanacak müdahalenin genel müdahale ilkeleriyle çözüme ulaşmayacağı, her yapının kendine özgü sorunlarının ve çözümlerinin varlığı bilindiği için müdahale biçimleri gruplandırılmıştır. Bunlar:

- Bakım
- Konsolidasyon-Birleştirme
- Restorasyon

➤ Bakım, tüm Kaya Köyü yapılarının ihtiyacı olan müdahale çeşididir. Bu müdahale çeşidiyle yapıların malzeme bozulmaları, fiziki yaşlanması engellenmekte, yani yapıların yok olmaları durdurulmaktadır.

➤ Konsolidasyon, bakım görmüş yapılardan yapısal bütünlüklerini kaybetmiş, malzemelerinin yıprandığı ve değişmesi gereken yapıları kapsamaktadır. Başlangıçta yapı malzemelerinin laboratuvar testleri ile analizleri yapılmakta, fiziki ve kimyasal özellikleri anlaşılmaktadır. Böylece eskimiş malzemelerin yeniden aslına uygun üretimi sağlanmakta veya bozulmuş ve değişmesi zorunlu malzemelerin yapısal özelliklerinin ne olması gerektiği tespit edilmektedir. Aslına uygun malzemelerin üretilmesine örnek, Kaya Köyü konutlarının taş duvarlarındaki harçtır. Yerleşim yakınlarındaki ocaklardan gelen “argilo” kumu ile su ve kirecin belirli oranlarda bir araya gelmesiyle oluşan harcın laboratuvar testleri sonucunda, orijinaline uygun fakat müdahale ilkeleri gereğince yeni olduğunun farkedilebilir şekilde uygulanması olanaklı olabilecektir. Farkedilir olması, renginde yapılacak küçük değişikliklerle sağlanabilecek, böylece köy dokusunun görsel bütünlüğü ve yapıların fiziki bütünlüğü iyileştirilerek korunmuş olacaktır. Aynı yöntemle iç mekan sıvası, sarnıç

içinde kullanılan sıra da analizleri yapıp, aslına uygun ancak farkedilebilir nitelikte elde edilebilir.

➤ Bakım ve konsolidasyon görmüş olmalarına rağmen çözümlenememiş sorunları varolan yapıların (örneğin ciddi strüktür sağlamlaştırmalarının yapılması, yeni teknoloji ile çözümlerin üretilmesi, vb.) restore edilmesi gereklidir. Ancak restorasyon, başka kriterlerin de gözönüne alınarak karar verileceği bir müdahale çeşididir. Bunlar aşağıda sıralanmaya çalışılmıştır.

a) Restorasyon, tezin çeşitli bölümlerinde de vurgulandığı üzere kesinlikle tüm Kaya Köyü yapılarını kapsamamalıdır. Köy, Türkiye ile Yunanistan arasındaki tarihi bir olayın izlerini her karış toprağında barındırmaktadır. Simgesel bir karakteri olan yerleşimin bu özelliğini yitirmeden bakım ve konsolidasyon çalışmalarıyla korunması, yerleşimin tamamına yayılmayan -ve gelecekte de yaygınlaşmayacak-, eskiye baskın olmayacak ve dokuyu zedelemeyecek restorasyon projelerinin üretilmesi uygun olacaktır.

b) Restore edilecek yapı, fiziksel, mekansal sorunların nasıl giderileceği sorularını içerdiği kadar ne amaçla restore edileceği sorusunu da içermektedir. Yani yapının yeniden kullanımı söz konusudur ve yapıya verilmesi istenen işlevin yapıya uygulanabilirliği önceden araştırılmalıdır. Müdahalenin yapının özgün karakterini bozacak ekler ve onarımlar içermemesi önemlidir.

c) Yeni işlevle restorasyonu düşünülen yapıların, ulaşılabilirlik yönünden de uygun olması gerekmektedir. Restorasyon sırasında özellikle altyapı çalışmalarının rahat ve diğer yapılara zarar vermeden uygulanabilmesi için binanın yeri ve ulaşılabilirliği önem taşımaktadır.

d) Restore edilecek yapıların sahip olması gereken diğer özellikler, yeniden kullanım olasılığı, mimari karakter zenginliği ve yeniden kullanılabilme potansiyelidir. Seçilecek yapılar Kaya Köyü konutlarının karakteristik özelliklerini

taşınmalı, mimari yönden zengin olmalıdır. Konuta verilecek yeni işlevin yapıya uygun olması, yapının özgün durumuna aykırı detaylar içermemesi gerekmektedir.

e) Konutların dışında kalan anıtsal yapılardan çeşme, kiliseler ve birkaç şapel yapısı da restorasyon çalışmaları kapsamı içinde ele alınmalıdır.

f) Son olarak restorasyon projelerinin hazırlanması, uygulanması ve sonrasındaki korumanın sürekliliğinin sağlanması sırasında, farklı mesleklerden nitelikli, çevreyi ve yapıları iyi tanımış kişilerin oluşturduğu bir ekip çalışması yaratılmalıdır.

4.3.2 Çevresel Ölçekteki Yaklaşımlar ve Koruma - Onarım Model Önerileri

Tezin asıl amacı olan Kaya Köyü ve çevresini esas alan koruma-onarım alternatifleri ile model önerilerinin incelenmesi bu bölümde açıklanmaya çalışılacaktır. Bölüm 3.4’de ayrıntılı olarak köy ve çevresinin sahip olduğu değerler ve sorunlar ele alınmıştır. Bu çalışmalardan elde edilen sonuçlara göre köy ve çevresinin koruma alternatifleri üretilmiş ve model önerileri sunulmuştur. Aşağıda madde madde köy ve çevresi ölçeğinde düşünülen koruma yaklaşımları sıralanmaktadır.

a) Köyün en büyük doğal zenginliği olan Kayaçukuru’nun verimli yapısı bozulmamalıdır. Bunun önemi ülkemizde sürekli yaşadığımız deprem gerçeği ile açıklanmaya çalışılırsa; yaşanan depremlerin ardından birçok ilgili bilimadamı köy ve kent yerleşimlerinin yapısal özelliklerini, oluşumlarını değerlendirmiş ve toplu bir bilinç oluşana dek bıkmadan değerlendirmeler yapmaya devam etmektedirler. Denmektedir ki, en son yaşadığımız 1999 Düzce depreminde yaşanan bir başka acı gerçek, milyonlarca yılda oluşan Düzce Ovası’nda yıllar önce yerleşime izin verilmesi ve sonrasında yaşanan depremle hem insanlarımızın hem de değerli topraklarımızın yokolmuş olmasıdır. Bir yerleşimin can damarı, ekmek teknesi olan ovaların korunması, verimliliklerini devam ettirmeleri bizlerin elindedir. Kayaçukuru deprem fayı üzerinde olmayabilir, ancak ülkemizin tümüyle deprem kuşağında

bulunduğu, Fethiye ve çevresinde tarih içinde büyük depremlerin yaşandığı bir gerçektir. Burayı kuran kişiler ovaya yerleşmek yerine ovadan yararlanmayı, yamaca yerleşmeyi tercih etmişlerdir. Bu bile bize o zaman toprağın ne kadar değerli görüldüğünü anlatmaya yetmelidir. Kayaçukuru'na rant alanı yerine, halkın eskiden olduğu gibi geçimini sağlayabileceği bir yer olarak bakmak ve bunun sağlanması alınacak en doğru karar olacaktır.

Bu amaca hizmet edeceğini savunan bir çözüm olarak eko-turizm önümüze çıkmaktadır (Bkz. 4.3.2.1.2c).

b) Köyün doğal yürüyüş yolları olan Ölüdeniz, Donyunak ve Kınalı'ya uzanan patikalar korunmalıdır. Ayrıca köy çevresindeki arkeolojik ve doğal sit alanları ile (Arkeolojik Sitler: Aya Nikola Adası, Tuzla Burnu, Keçiler-Asar Tepe-, Eşekkurtaran Tepe ve Karacaören, Doğal Sit: Ölüdeniz) ve Gemiler Adası, Beştaş Burnu gibi doğal güzelliklerimizin de tümüyle korunmaları ve aksi girişimlerin engellenmeleri sağlanmalıdır.

c) Köy yapılarının bazıları düzlükte Kayaçukuru'nda görülmektedir. Örneğin konut yapıları, sarnıçlar, avlu duvarları,... gibi. Bunların da köyün koruma plan değerlendirmeleri içinde yer almaları sağlanmalıdır.

d) Fethiye-Dalaman Çevre Düzeni Nazım İmar Planı Revizyonu'nda, Gemiler Körfezi'ne ulaşımı sağlayacak Kaya Köyü ve Kayaçukuru içinden geçen 20 metrelik bir yol önerilmektedir (Saraç, 2001). Bu yolun köy ve çevresinin karakteristik özelliklerini yitirmesine neden olacağı açıktır. Bunun yerine şu anki yolların bakımının sağlanması ve yeni bir yol düzenleme çalışmasının yapılması yerinde bir karar olacaktır. Ayrıca açıklayıcı yol işaret levhalarının Fethiye İlçesi'nden itibaren köy ve çevresine yerleştirilmesi gerekmektedir.

e) Köy yapılarına uygulanacak müdahale çeşitleri açıklanırken belirtildiği gibi, koruma ve bakım tüm Kaya Köyü yapılarını kapsamalı, ancak restorasyon sadece koruma planında amaçlanan alan ve yapılar bazında olmalı, tüm yapıları

kapsamamalıdır. Elbette yaşantının ve kullanımının olmadığı yerde korumadan söz edilemez. Her tarihi çevre ve tarihi yapının kendine has sorunlarının olduğu ve Kaya Köyü'ne benzer başka bir yerleşimin varolmadığı unutulmamalıdır. Köyün simgesi haline dönüşen “Hayalet Köy” imajı, belirli yapıların ve alanların bakım ve/veya konsolidasyon çalışmaları sonrasında korunabilir. Böylece hem köyün bu simgesel özelliği korunmuş olacak hem de zaman içinde gereken bilincin oluşması sağlanacaktır.

f) Koruma planı, köyün köklü tarihi geçmişinin izlerini ve kendine özgü yapısını koruyarak bir çözüm üretmelidir. Gelecekte yapılması düşünülen (hatta günümüzde de hemen her sene yapılmakta olan) toplantı, sergi, festival gibi aktivitelerin köye fiziki zararlar vermeyecek şekilde düzenlenmesi sağlanmalıdır. Bugün hala Efes Antik Tiyatrosu'nda yapılan konserlerin yapıya ne ölçüde zarar verdiği tartışılmaktadır.

g) Yapılacak koruma planlama çalışmaları, disiplinlerarası bir çalışma ortamı oluşturularak yürütülmelidir. Böylece köy ve çevresinin şu an varolan ve gelecekte olası sosyal, fiziksel, ekonomik, ekolojik,... birçok sorunu ayrı ayrı ele alınabilecek ve çözüm önerileri üretilebilecektir.

h) Planlama çalışmalarında buraya gelen turist otobüslerinin, otomobillerin otopark sorunları özellikle ele alınmalı, otoparklar tarihi yerleşimden uzakta düşünülmelidir. Böylece titreşim etkisiyle yapıların sürekli zarar görmesi, egzoz gazı ile yapıların kirlenmesi ve kimyasal yapısının tahribi önlenmiş olacaktır.

i) Köy çevresindeki hizmet alanlarının (restoran, bakkal, kafeteryalar,...) reklam panoları, yakın çevresinin biçimlenişleri (kafeterya veya restoran bahçesi gibi) koruma planları içinde yer almalıdır.

j) Son olarak belirlenen koruma planının amaçları, sonuçta sağlanacak yararlar sürekli yapılacak toplantılarla halka açıklanmalı, halkın desteğinin sağlanması için koruma planlama ekibinden farklı bir grubun oluşturulması gerekmektedir. Çünkü

yıpranmış, bozulmakta olan tarihi konutların korunmasında ve sonucunda kent içi konut sorununun ortadan kaldırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Anadolu’da birçok tarihi kent dokusu çağdaş yaşıntının hızla gelişip değişmesi nedeniyle yokolma tehlikesiyle karşı karşıya kalmış, eskiyle yeninin birlikteliği sağlanamamıştır. Oysa batıdaki uygulamalarda –özellikle Fransa, İtalya, Avusturya,...- tarihi doku, çağdaş yaşam içinde koruma planlamaları ile yeniden kurgulanarak kullanılmaya devam etmektedir.

Kaya Köyü’nün orijinal fonksiyonu olan konut amaçlı kullanımının gerçekleştirilmesi imkansız değildir. Köyün tümüyle ayağa kaldırılmasına karşı olduğu, daha önceki bölümlerde belirtilmiştir. Bu nedenle köyün konut amaçlı restorasyonu için önerilen, inceleme ve çalışmalardan sonra sınırlı ve kontrollü bir alanda (zaman içinde tüm Kaya Köyü’ne yayılmayacak önlemleri de içeren) uygulamaların düşünülmesidir.

Köyün bir bölümünün konut işleviyle ayağa kaldırılması sonrasında “bu konutları kim kullanacak?” sorusu planlama sırasında düşünülmesi gereken bir sorudur. En

uygun çözüm kiralama yöntemiyle (günlük, aylık, yıllık) konutların bölgeyi ziyarete gelen kişilerin kullanımına sunulmasıdır.

Bu model kapsamındaki yapıların restorasyonu Bölüm 4.3.2.1’de belirtilen restorasyon öneri ve özelliklerine uygun olmalıdır.

4.3.2.1.2 Turizm İşlevli Model

Tarihi çevre korumada turizm etkileşimi, ülkemizde 1980’li yıllardan itibaren uygulanmış ve günümüzde de uygulanmakta olan planlama anlayışıdır. Antalya Kaleiçi, Ankara Kaleiçi turizm girdili korumanın önemli örneklerindendir.

Kültürel varlıklar ve mimari değerler her zaman turizm için birinci derecede çekici unsurlar olmuştur (Kükrer, 1991). Turizm ve kültür eserlerinin bu etkileşimi çoğu tarihi çevrede korumayı sağlamıştır. Kaya Köyü’nün bugünkü hali, çağdaş yaşantının bir sonucu değil, tarihi bir olayın sonucunda terkedilerek ve zaman içerisinde de doğal nedenlerle yıpranması sonucu gerçekleşmiştir. Köyün turizm işlevi ile tarihi ve kültürel değerlerinin korunup korunamayacağı uzun zamandır tartışılmakta olan bir konudur. Tarihi çevrenin korunmasındaki en önemli faktörlerden biri ekonomidir. Turizmin köye ve çevresine sağlayacağı ekonomik yararlar hiçbir zaman varolan değerlerin zarar görmesine neden olmamalı, elde edilecek gelirin bir kısmı yine bu çevrenin korunması ve yaşatılması için harcanmalıdır.

“Turizm işlevi ile korumada hedefler neler olmalı?” sorusunun yanıtları şunlar olmalıdır:

- Turizm korumada araç olmalıdır.
- Turizmin tarihi çevreye getirebileceği olumsuzluklar önceden belirlenmeli, bu olumsuzluklar ve çözümleri planlama çalışmalarına girdi olmalıdır. Bahsedilen olumsuzluklar; mimaride, yöre halkının sosyo-kültürel yapısında

ve giderek kentin sosyo-kültürel yapısında gerçekleşebilir (Gültekin et al., 1991).

- Planlama hızlı ve sistemsiz olmamalı, acele yapılacak planların çevreye çok büyük zararlar vereceği unutulmamalıdır.
- Turizm işlevli koruma çevreye zarar vermemelidir.

Kaya Köyü'nün sahip olduğu doğal ve kültürel değerler (Bkz. Bölüm 3.4.1) turizm açısından büyük bir çekiciliğe sahiptir. Bu nedenle de Kaya Köyü 1984 yılında, 12000 yatak kapasiteli “turizm yerleşme alanı” olarak 1/25000 ölçekli Fethiye-Dalaman Çevre Düzeni İmar Planı'nda “özel proje alanı” olarak ele alınmıştır. Kararda şöyle denmektedir:

Bu alan kentsel sit olma özelliği ve büyük yatak kapasitesi (12000) göz önüne alınarak bir “özel proje alanı” kapsamında ele alınacak, gerektiğinde Turizm Yatırımları ve İşletmeleri Nitelikleri Yönetmeliği dışında kalabilecek özel şartlar ve nitelikler planlama ile getirilebilecektir (Ekinci, 1998, s. 7).

Mevcut mimari karakteristikleri ve çevre peyzajına göre tüm alanı kapsayacak şekilde hazırlanacak 1/1000 ölçekli imar planı için Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak Bayındırlık İskan Bakanlığı'nca onanmadan inşaat uygulaması yapılamaz. Konaklama tesisleri ve günübirlik tesisler gerektiğinde kentsel sit alanı dışında yer alabilir (Kükrer, 1991, s. 150).

Ayrıca Turizm Bakanlığı'nın yaptığı “Muğla Kıyı Bandı Turizm Yatırım Alanları” çalışmasında Kaya Köyü'ne ilişkin kararlar alınmıştır (Tablo 4.1).

**Tablo 4.1 “Muğla Kıyı Bandı Turizm Yatırım Alanları” Çalışmasında
Kaya Köyü’ne İlişkin Kararlar (Kükrer, 1991, s. 152)**

	TESİS TÜRÜ	KAYAKÇI VE ÇEVRESEL TURİZM YATIRIM ALANLARI
MEVCUT YATAK ADEDİ/TESİS ADEDİ	OTEL - MOTEL	
	TATİL KÖYÜ	-
	KAMPİNG	-
	TOPLAM	-
İNŞAATI DEVAM EDEN YATAK ADEDİ/TESİS ADEDİ	OTEL - MOTEL	-
	TATİL KÖYÜ	216/1
	KAMPİNG	-
	TOPLAM	216/1
ÖNERİ YATAK ADEDİ/TESİS ADEDİ	OTEL - MOTEL	12000/1
	TATİL KÖYÜ	1136/1
	KAMPİNG	-
	TOPLAM	13136/2
GENEL TOPLAM		13352/3
HARİTA DURUMU		Yerleşimin 1/25.000 ve bir bölümlü 1/1000 ölçekli mevcuttur.
PLAN DURUMU		1/25.000 nazım har- manı ve bir bölümlü 1/1000 ölçekli har- manları mevcuttur.
ALTYAPI DURUMU		Yakın çevrede yol, su, elektrik mevcuttur.

1987 yılında Yer Holding yöneticileri Kaya Köyü’nü dev bir tatil köyüne dönüştürmek için projeler hazırlamışlar ve köyü kiralamak için başvuruda bulunmuşlardır. Bunun sonucunda Mimarlar Odası başta olmak üzere birçok kişi ve kuruluş bu girişimlerin köye zarardan başka bir şey getirmeyeceğini halka, kamuoyuna ve devlete anlatmaya çalışmış ve başarılı olmuşlardır.

5 Temmuz 1988 tarihli 19863 sayılı Resmi Gazete’de “Kaya Köyü’nün Özel Çevre Koruma Bölgesi kapsamına alınması ile Bakanlar Kurulu’nun bu alanlar için yapacağı değerlendirmeye kadar herhangi bir uygulama yapılması söz konusu değildir” hükmü getirilmiştir (Kükrer, 1991).

Görüldüğü gibi devlet aldığı kararlar ile buranın turizm yönünden çekiciliğini vurgulamış, ayrıca tatil köyü yatırım girişimleri ile yöreye rant gözlüğüyle bakanların varlığı da anlaşılmıştır.

Kaya Köyü'nün turizm yönünden çekicilik kriterleri, belirli anket çalışmalarıyla daha önce belirlenmeye çalışılmıştır (Örnek: Şule Kükre, yüksek lisans tez çalışması, 1991). Yapılan anketlerde turistlere ve uzman diye nitelenen otel yöneticileri, tur operatörleri, turizm acentaları, turizm danışmanlarına sorular sorulmuştur. Yöreyi ziyarete gelenlerin ne amaçla buralara geldikleri, neleri beğendikleri, neleri yetersiz buldukları tespit edilmeye çalışılmış; yani kısaca buraya gelen turist profili çıkartılmaya çalışılmıştır. Bu günümüzde de tekrar yapılması gereken bir çalışmadır. Oniki sene gibi uzun bir zamanda çok şeyin değiştiği düşünülmektedir.

Bu anket çalışmasının özet sonuçlarını verecek olursak:

➤ Köye ziyaret amaçlı gelen turistlerin çoğunluğunu Kuzey Avrupa ülke kökenli kişilerin oluşturduğu tespit edilmiştir. Ayrıca gelenlerin çoğunluğunu yaş ortalamaları 20-39 yaş grubunda olan kişilerin, ikinci sırada 40 yaş üstü kişilerin ve son olarak da 14-19 yaşında ziyaretçilerin oluşturduğu belirlenmiştir.

➤ Turistler yöreyi tarihi yönden çok zengin bulmuş, ancak aynı zamanda bakımsız olduğunu da düşünmüşlerdir.

➤ Turistlerin büyük bir kısmı Kaya Köyü'nün adını rastlantı sonucu duymuş, çevredeki tarihi çekiciliklerden habersiz olduklarını söylemişlerdir. Bunun yanı sıra, bilinçli olarak turlarla yöreyi görmeye gelen kişiler de bulunmaktadır.

➤ Turizm kavramının başarısı olarak kabul edilen turistlerin yöreyi tekrar ziyaret etme eğilimleri uzmanlarca değerlendirilmiş ve turistlerin %93'ünün yöreyi yeniden ziyaret ettikleri belirtilmiştir.

➤ Kaya Köyü'nü bilmeyen kişilere gösterilen yöre fotoğrafları sonucunda turistlerin burayı görme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir.

➤ Köy ve çevresini ziyarete gelenlerin gelme nedenlerini oluşturan etkenler; doğal güzellikler başta olmak üzere, iklim, tarihi ve kültürel zenginlikler, sportif faaliyetler, gece yaşantısı, alışveriş imkanı, vb.'dir.

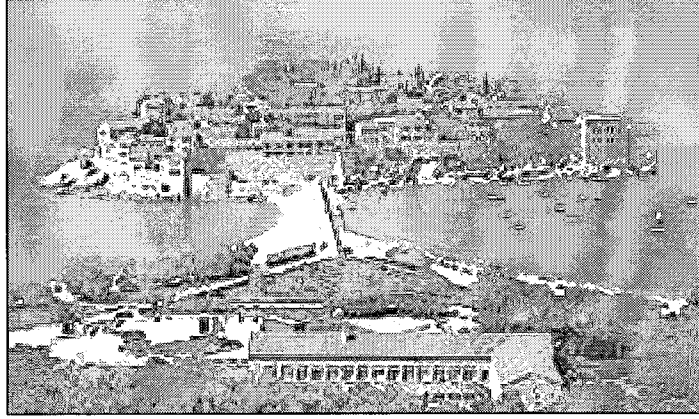
➤ Ziyaret eğiliminin çok olmasına karşılık yöredeki konaklama kapasitesinin yetersiz olduğu varolan bir gerçektir. Yöreyi ziyaret eden kişilerin çoğunluğu tarihi çevre içinde yöreye özgü yaşam şekillerini öğrenerek konaklamak istediklerini belirtmiştir. Yörenin sessiz, sakin yapısının cazip olduğu ve ayrıca tarih ve kültür değerlerinin çok olduğu yorumları yapılmıştır.

Anket sonuçlarından da görüldüğü gibi Kaya Köyü ve çevresi mimarisi, kültür değerleri, doğası ve iklimiyle turistler için son derece çekici bir yerdir. Altyapı, konaklama ve tarihi çevrenin bakım sorunları yörenin en önemli sorunlarından. Köy ve çevresinin diğer sorunları Bölüm 3.4.2'de ayrıntılı incelendiği için burada tekrar edilmeyecektir.

Bu tür kapsamlı anketlerin yenilerinin yapılması ile, turizm işlevli koruma planları hazırlanırken yöreye uygun turizm tekniğinin daha rahat bulunması sağlanacaktır.

Önerilebilecek turizm modelleri aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

a) Kalite Turizmi: Bu modelde hedef kitle yüksek gelir düzeyli turist olup, bu kişilerin normal turistten daha uzun süre kalma eğilimi gösterdiği düşünülmektedir. Model kontrollü ve seçici bir pazarlama tekniği içermektedir. Bu modelin uygulandığı alan Yugoslavya'nın Montenegrin sahilindeki Sveti Stefan balıkçı adasıdır.

Resim 4.1 Sveti Stefan Adası

(<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/873450.stm>)

Adanın Kaya Köyü gibi terkedilmiş bir köy olması, Kaya Köyü'nden daha küçük bir yerleşim olması ve köy dışındaki yaşamdan izole olması bu modelin uygulanmasını kolaylaştırmıştır. Adada yaşayan yedi aile ada dışına yerleştirilip ada tamamen boşaltılarak gerekli turizm altyapıları (restoran, havuz,...) uygun yerlerde yapıldıktan sonra adada toplu bir otel havası yaratılmıştır. Otel odalarını balıkçı kulüpleri oluşturmuş ve 36 haneli, 117 yatak kapasiteli bir otel sağlanmıştır (Kükre, 1991).

Kaya Köyü ve çevresinde yaşayan halkla bu fikrin bağdaştırılması zor görünmektedir. Köyün çevre yerleşimlerden bu örnekte olduğu gibi çok izole olmaması ve büyük bir yerleşim olması da bu fikrin uygulanmasını zorlaştıracak etkenlerdir.

b) Özel İlgi Turizmi / Kültürel İşlevli Turizm: Bu modelde özel olarak hedeflenen bir ekonomik sınıfa ait turist grubu yoktur. Herhangi bir ekonomik gelir grubundan olan kişilerin çevreye ve varolan kültür değerlerine zarar vermeyecek kişilerin buraya gelmesi hedeflenir. Yöreye özgü spor, sanat, kültür etkinliklerinin köy ve çevresinde uygulanması sağlanır. Bu sayılanlara örnek olarak dağcılık, safari, tracking gibi doğa sporları; seramik, heykel, resim, fotoğrafçılık, yöreye has halı dokumacılığı gibi sanatsal faaliyetlerin düzenlenebileceği atölyeler, kamplar ve birçokları gösterilebilir. Bu etkinlikler sayesinde Kaya Köyü'nün sahip olduğu

değerler, geleneksel yaşam şekilleri yeniden canlandırılmış olacak, yöre halkının yaşam kalitesi yükselecektir.

c) Eko Turizm: Kültürel turizme ek olarak yöreye uygun bir başka koruma modeli de, eko turizmdir. Köyü de içine alan Kayaçukuru önemli ekolojik yapısı ile köyün tarihi ve kültürel değerlerinin yanında değerini artırmaktadır. “Bu yumuşak turizm türünde hedef, kapasiteyi düşük tutarak turizmin yöreye olan aşırı tüketim ve atıklar gibi yüklerini en aza indirmeye çalışmak olmalıdır” (Alparman, 1995, s. 38). Bu yöntemle halkın kendi kültürel değerlerine, geleneklerine yabancılaşması engellenecek, doğanın korunması, canlanması sağlanacak ve turizmin yöreye vereceği zararlar engellenebilmiş olacaktır.

Eko turizm kavramının kaynağı “Ekolojik Turizm”. Temelinde yeryüzündeki varlıkların birbirleriyle ilişkilerinin belirlendiği dengenin yattığı bir bilim dalı ekoloji. Burada canlıların birbirleriyle ilişkilerinin yanısıra cansızlarla olan ilişkileri de söz konusu. Çünkü cansız diye nitelediğimiz taş, toprak, kaya, göl, deniz gibi ortamlar canlıların yaşamasına olanak tanıyorlar. Canlıların içinde en önemlileri tek üretici durumunda olan bitkiler. Bitkilerle beslenen otoburlar ve otoburlarla beslenen etoburlar tümü ile tüketiciler. İnsanlar hem etobur hem de otobur olduklarından en önemli tüketiciler. Ve canlılar durmadan çoğaldıklarına göre onları besleyen bitkilerin de artırılması gerekiyor (Eruzun, 1995, s. 38).

Günümüzde birçok doğal çevrede yaşanan turizmin kötü etkilerine bir örnek Pamukkale’dir. Eskiden turistlerin çadırlar kurup hiçbir konfor gözetmeden sadece doğal güzelliğin tadını çıkartmak için ziyaret ettiği Pamukkale’de, talep artışı, popüleritesinin yükselmesi, devlet tarafından turistik tesislerin yapılmasına izin verilmesi ile zaman içinde varolan güzelliklerin yok olması önlenememiştir. Son yıllardaki kamuoyu baskıları sonucu turistik tesislerin bir kısmının yıkılmasıyla Pamukkale, eski durumuna dönmeye başlamıştır. Fakat bugün herkesin düşüncesi doğal güzelliklerimizin yıpratılması ve sonrasında yıkım için büyük paralar harcanmasına, yani ulusal servetimizin yok olmasına en baştan engel olunabileceğidir.

Kentlerin oluşumu birçok etmene bağlıdır. Bu etmenlerin bir kısmı, coğrafik, topoğrafik, iklimsel gibi fiziksel nitelikte olmakla birlikte, bir kısmı da toplumsal, kültürel ve ekonomik etmenlerdir. Bir kenti veya bir bölümünü korurken onu oluşturan fiziksel olan ve olmayan özellikleri gözönünde bulundurmak, söz konusu kentsel çevrenin kendini tekrar üretme mekanizmalarını kurabilmek gerekir (Ulusoy, 1994, s. 97).

Sonuç olarak Kaya Köyü ve çevresi için uygun koruma modeli kültür turizmi ile birlikte eko turizm'dir. Köyün sahip olduğu geleneksel konutların, kiliselerin, şapellerin, vb.'nin tarih ve kültür ilgi odağı olarak bir açık hava müzesi şeklinde korunmasının, plan çerçevesinde belirlenecek gezi yollarıyla kontrollü gezilerin düzenlenmesinin burası için en uygun çözüm olduğu düşünülmektedir. Daha önce belirtilmiş olan yapılara uygulanacak müdahale biçimleriyle köy, yaşadığı tarihi gerçeği ayakta tutmuş ve yaşantısına özgün işlevinin dışında başka bir işlevle devam etmiş olacaktır. Belirlenen gezi yolları üzerinde seçilen yapıların restorasyonları ile konutların özgün durumları gelenlere gösterilecek; restore edilen yapıların konut dışında bilgi-tanıtım ofisleri gibi farklı işlevlerle hizmet vermeleri sağlanabilecektir. Kiliselerin restorasyonu ile köyün inanç ve kültür turizmi içindeki önemi daha da artacak, köyde eskiden yaşayanların başlattıkları dostlukların pekiştirilmesine devam edilmiş olunacaktır. Kayaçukuru ve çevre köyler eko turizmin gerektirdiği uygulamalar sonucunda eski geleneksel yaşantısını sürdürürken, bir yandan da bu özgünlüğünü görüp tanımak isteyecek kişileri ağırlayarak (pansiyonculuk) ek gelir elde edecektir.

Yukarıda özetlenmeye çalışılmış koruma modeli sayesinde kendi değerlerimize sahip çıkarak ve kültürel bir paylaşım sağlanarak doğal, kültürel değerlerin korunması ile birlikte ekonomik gelişme de sağlanacaktır.

Kayaçukuru ve çevre köylerde uygulanması önerilen ekolojik koruma ve beraberinde oluşacak ekolojik turizm kapsamında yapılması gereken belli başlı çalışmalar aşağıda sıralanmıştır:

➤ Kayaçukuru ve çevresindeki köylerin bütünüyle ekolojik koruma planlamasının yapılabilmesi için gereken ölçeklerde planları çıkartılmalıdır.

➤ Yine Kayaçukuru ve çevre köylerde tarımsal faaliyetlerin, hayvancılığın teşviki, ekolojik değerlerin korunması için gerekli bilgilerin sürekli olarak halka verilmesi, kısaca eğitici ve özendirici toplantıların düzenlenmesi sağlanmalıdır.

➤ Tarihi Kayaçukuru ovası ve diğer köylerde pansiyonculuğun yaygınlaşması, çevre düzenlemelerinin gerçekleştirilmesi ve konutların altyapı sorunları gibi bakım ve onarımlarının yapılması sağlanmalıdır.

4.3.2.2 Finansman Modelleri

Koruma planı en iyi şekilde yapılabilir ama planın uygulanabilmesi için geçerli ve aksamaksızın işleyen bir mali model olmaz ise koruma hedefine ulaşamaz (Okyay, 2001, s. 81).

Tarihi çevre koruma ve planlamada finansal modellerin ayrı bir önemi bulunmaktadır. Özellikle korumanın başında hedeflenen sonuçlara ulaşılması ve bunun sonucunda devlet ve halkın desteğinin sürekliliği için finans modelinin güvenilir ve işler olması gerekmektedir. Bu amaçla uygulanmış birkaç koruma hedefli finansman modeli üzerinde incelemeler yapılmış, özellikleri ile Kaya Köyü ve çevresine uygulanabilirliği değerlendirilmiştir.

4.3.2.2.1 Fransa Örneği; Malraux Yasası ve Finansman Modeli

İncelenen bu yasa ve önerdiği modelin amacı; Fransa'nın tarihi kent dokularındaki yaşam kalitesinin daha anlamlı olmasını sağlamak ve II. Dünya Savaşı sonrası bir türlü çözülemeyen konut sıkıntısını belirli oranda çözmektir. Bu amaçların yanı sıra model, tarihi konutlarda yaşayan halkı yerinde koruyarak doku parçalanmalarına engel olmayı önermekte ve "tarihi kent dokusunda yer alan kentsel işlevlerin yeniden düzenlenerek; alt yapısını, sokak mobilyalarına dek yenileyerek kentin yeniden

kazanılmasını, başka bir deyişle, tarihi kentin yeniden keşfedilmesini öngörmektedir” (Okyay, 2001, s. 26).

Malraux Yasasında başlangıçta devletin koruma çalışmaları yapmak için vaadettiği bir mali destek söz konusudur. Devletin bu desteğinin gerçekleşmemesi önceden koruma için teşvik edilen belediye, sivil toplum örgütleri ve halkın katılımını olumsuz etkileyeceği için başlangıçta devletin vaadettiklerini yerine getirmesi programın devamı için önemlidir.

Yasada koruma altına alınacak yapıların bakım ve restorasyonları için şöyle bir teşvik modeli söz konusudur:

- Yasa, koruma planı içinde kalan yapıların restorasyon, bakım, onarım vb. masraflarının, yapı restore edildikten sonra dokuz yıl kiraya verilmesi şartı ile beş yıla yayarak gelir vergisinden düşülebileceği ayrıcalığını kapsamaktadır (Okyay, 2001, s. 82). Böylece hem yapılar restore edilmekte hem de kira yoluyla konut gereksinimi karşılanmaktadır. Bu yasayla uzun zamandır onarılmayan, kendi haline bırakılmış yapılar onarılmaya, restore edilmeye başlanmış, onarılanların kiraya verilme şartı ile konut ve işyeri krizi çözümlenmiş ve restorasyon masrafları genel gelirden düşülebildiği ve hatta beş yıla yayılabildiği için restorasyon kalitesi de artmıştır.

- Taşınmazın restorasyon masraflarının vergiden düşülebilmesi için;

- Restorasyon projesinde ve keşfinde yer alan işlerin hepsinin projede belirtilen tarzda uygulanmış olması,
- Vergiden düşülmesi istenen restorasyon masraflarına karşılık olarak gösterilen işlerin (malzeme birim fiyatları da dahil) kabul edilebilir olması,
- Restorasyon uygulamalarının yasayla belirlenmiş koruma planlarına uygun planlanması gerekmektedir.

- Hazırlanan restorasyon projelerinin onaylanması sırasında yetkili kurum projenin yasal çerçeveye uygun olup olmadığını incelemekte ve ayrıca projeyi

hazırlayan firmanın yetkinliğinin belirli kurumlarca tanınmış olmasını istemektedir. Böylece restorasyonun herhangi bir restorasyon firmasınca değil, restorasyon konusunda uzman firmalarca yapılması istenmektedir.

- Bu masrafların gelir vergisinden düşme olanakları, sadece konutlar için geçerlidir.

- Restorasyon sonrası kiraların aşırı yüksek tutulmaması için yasal bir düzenleme yapılmış ve kararnamelerle kuralların her sene yenilenmesi sağlanmıştır.

- Tarihi taşınmaz kültür varlıklarının restorasyon organizasyonları ve finansmanları için çok büyük bir devlet bütçesinin gerekliliği ve ayrılan bu bütçenin geri dönüşümsüz olduğunu düşünmek yanlış olacaktır. Çünkü devletin dağıttığı bütçenin büyük bir oranını inşaat firmalarının gelirinden, kullanılan inşaat malzemeleri sanayisinden, görevli mimar, mühendis, teknisyen kesiminden, yani bu yaratılan ortamdan kar elde eden tüm kesimlerden vergi yoluyla geri aldığı unutulmamalıdır. Kapatılamayan açık ise, devletin eğitim, ulaşım, sağlık, istihdam gibi yatırım yapması zorunlu alanlarda kapatılması amaçlanmayan ve mümkün de olmayan açıklardandır. Bu açık tarihi çevrenin korunması sonrasında sağlanan turizm gelirleri ile ve inşaat sektöründen elde edilen vergilerle fazlasıyla kapatılabilmektedir.

- Yapının özgün haline uygun olmayan uygulamalara cezalar uygulanmaktadır.

Bu maddelerle özetlenebilecek olan Fransa'da 4 Ağustos 1964'den bu yana ek yasalarla hala yürürlükte olan yasa sayesinde, belediyeler, sivil toplum örgütleri, kamu kuruluşları ve halk tarihi çevreyi korumaya teşvik edilmiştir. Devlet yönetimi zaman içinde değişse bile yasanın sürekliliği korunmuş ve uygulamalara devam edilmiştir. 39 yıldır devam eden koruma çalışmaları sonucunda 95 adet kent, 5000 ha'lık bir alan kurtarılmıştır (Bu veriler 38 yıllık uygulama sonuçlarıdır - Okyay, 2001).

Yasa ile sağlanan özendirici ortam sayesinde çok sayıda sivil ve kamu örgütlenmeleri oluşmuştur. Bunlar da kendi bünyelerinde finansman açığını kapatmaya yönelik çalışmalar yapmakta ve ayrıca danışmanlık hizmeti vermektedir. Örneğin Fransa'daki L'ANAH bir kamu kuruluşudur ve geleneksel konutların sıhhileştirilerek günümüz konfor koşullarına uygun hale dönüştürülmesine yardımcı olmaktadır. İşleyiş özetle şöyle olmaktadır:

Mal sahibi sıhhileştirme keşfini L'ANAH'a onaylatır ve onarım masraflarını %25 ila %80 oranında L'ANAH'dan karşılar. Buna karşılık kira bedelinin üzerine eklenen %3.5'luk artış L'ANAH'a devredilir. Tüm bu yardımlara karşılık olarak mal sahibi konutunu 10 yıl süre ile kiraya vermek zorundadır. Sıhhileştirme sonrası kiranın yüksek tutulmasını önleyici önlemler L'ANAH'ca alınır ve mevcut kiracıların hakları saklı tutulur (Okyay, 2001, s .88).

Türkiye'de tarihi taşınmaz kültür varlıklarının korunması için varolan yasal düzenlemenin böyle bir teşvik ve finans modeline uygun hale getirilmesi çaba gerektirmektedir. Fransa örneğindeki bu finansman modelinin Türkiye'de uygulanması enflasyon nedeniyle başta zor gözükmektedir. Enflasyonun olmadığı bir ülkede uygulanan ve sonuçları iyi olan bu modelin bire bir bizim ülkemize uygulanması çözüm getirmeyecektir. Ancak devlet politikası olarak kararlılıkla planlama çalışmalarının başlatılması ve benzer teşvik kredilerinin verilmesi, sonrasında kiralama yolu ve masrafların taksitle ödenerek geri alınması yöntemi uygulanması zor bir model değildir. Benzer bir modelin küçük tarihi yerleşimlerde uygulanmaya başlaması ve giderek bir koruma politikası haline dönüşmesi gerçekleşmesi imkansız bir uygulama değildir.

4.3.2.2.2 Bosna-Hersek, Mostar Kentsel Koruma Programı

Finansman Modeli

Mostar, 1474 yılında kurulmuş bir Osmanlı kentidir. Mostar'ın koruma süreci 1978-1992 yılları arasında devam etmiş ve Sırp saldırıları sonucu kesintiye uğramıştır.

Mostar'ın tarihsel önemini artıran; beşyüz yıl boyunca birbirlerini hem destekleyip üretken kılan hem de birbirlerine karşı savaşım içinde olan üç büyük dünya kültürünün bir arada oluşudur. Cami ve kilise yapıları, kentte ulaşımı kolaylaştıran köprüler, merkez çarşı, hanlar, değirmenler ve konut alanları ve kentin birçok gereksinimini karşılayan yapıları Osmanlı dönemi ve Birinci Dünya Savaşı döneminde sürekli artmış, kent gelişmiştir.

Mostar'da “Kentsel Koruma Proje Uygulaması” düşüncesi 1977 yılında Stari Grad Enstitüsü'nün kurulmasıyla kurumsallaşmasından yaklaşık otuz sene önce ortaya atılmış ve zaman içinde geliştirilmiştir. Sonuçta bu koruma düşüncesi Stari Grad tarafından üstlenilmiştir. Projenin hazırlanması ve uygulanmasında dünyadaki kentsel koruma örnekleri, deneyimler kent karakterine göre incelenip uyarlanmıştır. Tarihi veriler incelenmiş, arazi değerlerine bakılmış, yerinde kapsamlı inceleme ve analizler yapılmış, müdahale biçimleri tek yapıdan yerleşim alanına ve yerleşim alanından tek yapıya kadar değerlendirilmiş, öneriler oluşturulmuştur. 1979 yılında başlayan çalışmalar şehrin sembolü olan “Eski Köprü” ile başlamıştır (Bkz. Bölüm 4.3.2.1, Kuban'dan alıntı).

Mostar Kenti'nin koruma çalışmaları süreci içinde geliştirilen düzen, kendi kendini finanse eden bir sistem olarak tanımlanmıştır (Pasic, 1994). Proje süresince, restorasyonu biten yapı ve alanlardan elde edilen gelir, özel/kamu ortaklığının bir sonucu olarak yine aynı alanda yeni yatırımlara dönüştürülmüştür. Temel kaynakları, mülkiyeti belediyeye ait olan binalardan elde edilen kira gelirleri ve yerel vergiler oluşturmuştur. Mülkiyet sahipleri, Stari Grad Enstitüsü aracılığıyla devlet, kamu ve özel şirketler, kişiler ve dini topluluklardır. “Restore edilen her m², kira tabanını genişletmiş ve yeni yatırıma dönüştürecek miktarı yaratmıştır. Böylesi bir süreç de tüm mülkiyet gruplarının yararına olmuştur” (Pasic, 1994, s. 40).

Uygulamadan sonraki yıllarda güzel gelişmeler yaşanmış, 1991 yılında Stari Grad Enstitüsü yapıların 1/3'ünü kontrol ederken, diğer mülk sahipleriyle de yüzden fazla anlaşma yapmıştır. Rakamlarla gözlenebilen bir başka başarı göstergesi de, 1978'de 50.000 ABD \$'lık bütçeyle başlayan enstitü, bu finans modeliyle 1989'da 2.000.000

ABD \$'lık bütçeye ulaşmıştır. Yıllık enflasyon oranı % 60'dan % 300'e yükselmiş, Stari Grad'ın büyüme hızı %60 seviyesinde tutulmuştur.

Restore edilen yapıların kiralanması sırasında rantların kontrol edilmesi önemli bir başarı olarak gösterilmektedir. Sokağın niteliğine, yapının sokaktaki konumuna, sokak ve yapı arasındaki ilişkiye, yapının kullanım amacı ve değerine göre farklı emsal fiyatların kombinasyonu yapılmış, her yapıdan elde edilecek rant için farklı bir emsal fiyatı belirlenmiştir. Bu yolla karlı olmayan kullanımların desteklenmesi sağlanmıştır.

İncelenen bu kentsel koruma finans modeli, birinci modelde incelenen Fransa modeline, restore edilen yapıların kiralama yoluyla kaynak elde edilmesi yönünden benzemektedir. Bu yolla başlangıçta kısıtlı bir bütçeyle doğru yerden başlayan uygulamalar, zaman içinde meyvelerini almakta ve geniş bir bütçeyle programın uygulanmasına devam edilebilmektedir.

4.3.2.2.3 Bursa - Cumalıkızık Koruma Planlaması Finansman Modeli

Bursa'nın doğusunda ve 12 km. uzağında yer alan Cumalıkızık köyü, çevresi ağaçlık, doğal güzellikleri yönünden zengin bir yerleşimdir. 1950 yılında kestane ağaçlarında görülen bir hastalık nedeniyle, o zamana kadar bu yolla geçimini sağlayan, refah içinde yaşayan köy halkı çalışmak üzere Bursa'ya göç etmeye başlamıştır. Göç etmeyen halk yaşanan ekonomik sıkıntılar ve yakın gelecekte nasıl olsa göç ederim düşüncesiyle evlere bakamamaya başlamıştır. Şehrin büyümesi ve köy çevresine kadar yeni yapıların inşası köyü tehdit eder hale gelmiş, bu yaşanan olumsuzluklar acil bir koruma planlamasını gerekli kılmıştır.

Projenin finans ve örgütlenme modeli incelendiğinde başlangıçta, planlama alanının değerleri ve bu değerlerin kullanım biçimlerinin ne olabileceği üzerinde çalışmalar yapıldığı anlaşılmıştır. Örnek olması açısından bu değerlendirmeler aşağıda aynen sunulmuştur (Sönmez, 1994, s. 202).

1. TARİHİ MEKAN

- Karakteristik yerleşme dokusu
- Sivil mimari yapılar
- Geleneksel özgün yaşam biçimi

2. DOĞAL MEKAN

- Bitki Örtüsü
- Topografya
- İklim
- Su

Bu değerlerin kullanım biçimleri:

1. SOFT TURİZM

- Doğada Yürüyüş
- Bisiklet Turları
- Atlı Turlar
- Golf, tenis vb. spor

2. DİNLENME EĞLENME

- Konaklama
- Yeme İçme
- Alışveriş vb. aktiviteler

Bu düşünce sistemi kapsamında da turizm işlevli alternatif model önerilerinin incelenmesi sırasında benimsenmiş ve Kaya Köyü için uygun olan kullanım biçimleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Bursa Koruma Planlaması'nda bu değerlerin işlevsel kullanımının maliyeti yapının restorasyonu nedeniyle başlangıçta pahalı olacağından girişimci bulmanın güçlüğü ortaya çıkmış, bunun sonucunda da bir vakıf kurma fikri benimsenmiştir.

Kurulacak bu vakıf aracılığıyla ilk etapta birkaç yapının restorasyonu gerçekleştirilecek ve girişimciye kiralanacaktır. Ayrıca, köyde varolan kaynak suyu dolum tesisleri inşa edilecek ve işletilecek, öte yandan yapıların restorasyonu için projeler hazırlatılıp, bakanlık kredisi olanaklarını kullanmaya çalışılacaktır. Bunların yanında seçilecek birkaç bina müze, sergi salonu ve resim atölyeleri olarak kullanıma açılabilir. Bütün bu çalışmalar sonucu elde edilecek gelir vakıf kasasında toplanacak, daha sonra da isteyen yapı sahiplerine, binasını restore etmek üzere kredi olarak verilecektir (Sönmez, 1994, s. 202).

Yukarıda açıklanan finans modeli, köyün doğal kaynaklarını bozmadan uygun işlevlerle kullanıldığı sürece çalışmaması için hiç neden olmayan bir modeldir. Yerleşimin detaylı incelenmesi koruma planı ve restorasyon projelerinin hazırlanması sırasında üniversitelerden yardım alınması bilimsel ve tutarlı projelerin elde edilmesi açısından uygun olacaktır.

Kaya Köyü ve çevresi için aranan finans modelinde, bu yaklaşımda seçilen yol da benimsenmelidir.

4.3.2.2.4 Fener – Balat Semtlerinin Rehabilitasyon Projesi ve Finansman Modeli

İncelenen bu proje Fener ve Balat semtlerindeki eskiyen tarihi dokunun iyileştirilmesini, burada yaşayan kişilerin yaşam kalitelerinin yükseltilmesini ve çeşitli faaliyet alanlarının geliştirilmesini kapsamaktadır. Gayet detaylı ve titiz yürütülmüş bu çalışmanın başlangıç raporları ve referansları Avrupa Komisyonu'na gönderilmiş ve bu kurumla birlikte Dünya Mirası Merkezi ve yerel düzeydeki UNESCO ekibinden destek alınmıştır. Fatih Belediyesi Avrupa Komisyonu nezdinde bir teknik yardım talebinde bulunmuş ve UNESCO'nun Dünya Mirası Merkezi de bu talebe büyük ölçüde katılmış, desteklemiştir.

Bu girişimlerin sonucunda ayrıntılı bir finans modeli hazırlanmıştır. Özetle; Avrupa Birliği, donanım, işletme giderleri ve personel maliyetinin önemli bir

bölümünü dört yıllığına üstlenmektedir. Ayrıca belediye, donanım ve tesisler için gerekli alanın sağlanmasını ve inşasını personel masraflarının bir kısmıyla birlikte karşılamaktadır.

Bu finansal dağılım ilkesi, Avrupa Birliği'ne, belediyenin daha önceden taahhüt altına girmesi garantisini sunmak gibi bir avantaja sahiptir. Kısacası Avrupa Birliği ancak belediye gereken düzenlemeleri, yani taahhüt ettiği yatırımları yaptıktan sonra yatırım yapmak üzere devreye girecektir (UNESCO, 1998).

Görüldüğü gibi Fransa modeli ile bu son model benzemektedir. Fransa modelinde devlet, başlangıç yatırımı kredi vererek ve girişimcilere kolaylıklar sağlayarak başlatmakta, arkasından diğer yatırımcı kamu ve özel kuruluşların yatırım yapmaları sağlanmaktadır. Son modelde yine devletin yapmakla yükümlü olduğu yatırımlar sonrasında başka bir kaynağın, Avrupa Birliği'nin destek vermesi sağlanmaktadır.

Bu dört örnek dışında incelenen daha birçok koruma amaçlı finans modelinde ana çıkış noktası, yerleşime uygun kullanım ilkelerinin seçimi ve bu kullanıma hizmet eden sürekli ve sistemli çalışan kaynakların bulunmasıdır. Projenin başında ve devamında uygulamada elde edilecek disiplin ve başarı kısa zamanda yaygınlaşarak kaynak artırımına neden olacaktır.

4.3.2.3 Örgütlenme Modelleri

Tarihi çevrenin korunmasında ulusal ve sivil örgütlenmeler ülkemizde çok etkin rol almamaktadır. İncelenen örnekler ile bu konudaki eksiklerimizin ortaya çıkarılabileceği ve yapılması gerekenlerin belirlenmesinde yardımcı olacağı düşünülmüştür.

4.3.2.3.1 Fransa Örneği; Malraux Yasası ve Örgütlenme Modeli

Bölüm 4.3.2.2.1’de Fransa’da uygulanan Malraux Yasası’nın finansman modeli açıklanmaya çalışılırken yasanın içeriği ve işleyişi hakkında da bilgi verilmiştir. Yasanın örgütlenme modeli açısından da önemli bir yapısı olduğu düşünülmektedir.

Yasanın çıkmasından 11 sene sonra, yani 1975’de Fransa’da zamanın konfor koşullarına uymayan konutların iyileştirilmesine ilişkin mevcut durumun analizi, iki komisyon tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Her iki komisyonun araştırmalarının sonuç raporları büyük ilgi görmüştür (Raport Nora-Evano ve Raport Barre). Raporlarda konut iyileştirmeleri için kamu-sivil örgütlenmeleri eksenli model önerilerinin önemi vurgulanmaktadır. Fransa’daki bakımsız, yıpranmış sivil mimari yapıların ve kentlerin çevre düzenlemelerinde başarılı sonuçlar alınmasında bu iki raporun önerilerinin payı büyüktür. Raporlar sonrasında kaliteli, büyük kamu-sivil işbirliği olan çok sayıda örgütlenme ve ayrıca küçük sivil örgütler kurulmuştur. Bu örgütlenmelerin kurulmasıyla başarılı sonuçlar elde edilmiştir (Okuy, 2001). Aşağıda bu örgütlerden birkaçının işleyişi ve yapısı açıklanacaktır.

a) ABF (Fransa Bina Mimarları Kurumu) isimli incelenen ilk örgütlenme 1946 yılında kurulmuştur. Anlaşıldığı üzere raporlardan önce de varolan bu örgüt kentsel kültür mirasının korunması konusunda uzmanlaşmış teknik ve idari bir kurumdur. Fransa’nın her ilinde müdürlük seviyesinde yer almakta ve kadrosu zor bir sınav sonucunda oluşturulmaktadır. Kurumun başlıca görevleri;

-Kentsel ve doğal sitlerde yapılacak her türlü inşaatın ruhsatını onaylamak, her ilde bulunan şehircilik komisyonunun tabii üyesi olarak bu sit alanlarında veya bu alanları etkileyen alt bölgelerde arazi kullanım kararlarına karar vermek,

-Koruma alanının belirlenmesi ile koruma sınırlarının saptanması, plan hazırlıkları ve onaylanması sırasında yönlendirici olmak,

-Sorumlu olduğu bölge içindeki tarihi anıtların bakım ve restorasyon işlerini projelendirme aşamasından uygulama süreci sonuna dek denetlemek.

ABF ayrıca kamu mülkiyeti dışındaki özel taşınmaz olarak tarihi anıtların onarım ve restorasyonlarında da karar sahibidir. “Örneğin, özel mülk olarak anıtsal yapının restorasyonunun masraflarını yüklenmek istemeyen taşınmazın tüm restorasyon masraflarını devlet adına ABF üstlenebilir” (Okyay, 2001, s. 85). Günümüzdeki uygulamalarda ise, mülk sahibinin ödeme gücüne göre, masrafların tümü veya yarısı mülk sahibinin uygun vadelerde borçlandırılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

ABF çalışanlarının bu önemli sorumluluklarına cevap verebilecek nitelikte uzman kişiler olmaları gerekmektedir.

b) İkinci örnek daha önce sözü edilen L’ANAH’dır. 1972 yılında kurulan bu kamu kuruluşu geleneksel konutların sıhhileştirilerek günümüzde aranılan konfor koşullarının gerçekleştirilmesi için uğraşmaktadır. Bölüm 4.3.2.2.1’de L’ANAH’ın işleyişi finansal açıdan incelenmiştir.

L’ANAH’ın idari yapısı devlet temsilcileri, kiraya veren mülk sahipleri derneği temsilcileri, kiracı dernekleri temsilcileri, sıhhileştirme konusunda uzman dernek temsilcilerinin seçimle katılımı ile oluşmaktadır. İşleyiş tamamen özerk olup Fransa’nın büyük kentlerinde ve her bölgesinde idari ve teknik danışmanlık merkezlerinde çok sayıda personeliyle hizmet vermektedir. Kurum, konutlarda olması istenen konfor şekillerinin seçimini mülk sahibine bırakmakta, ancak enerji tasarrufu konusunda benimsediği koşullardan taviz vermemektedir. Düzenli bir yayın organının bulunması, kamuoyunu sürekli verilen hizmetler konusunda bilgilendirmesi açısından önemli bir özelliktir. Verilen iyileştirme fonları sonrasındaki açık yıllık %20 dolayında olup, bu açık yapılan binlerce konutun iyileştirilmesinin yanında bir hiç olmakla birlikte, inşaat sektöründen elde edilen vergilerle zaten kapanmaktadır.

c) PACT-ARİM kuruluğu, koruma, iyileştirme, muhafaza etme ve konutu dönüştürme (PACT); gayrimenkul restorasyon derneği (ARİM) sözcüklerinin kısaltılmasından oluşmuş, Fransa'daki en etkili sivil kuruluştur.

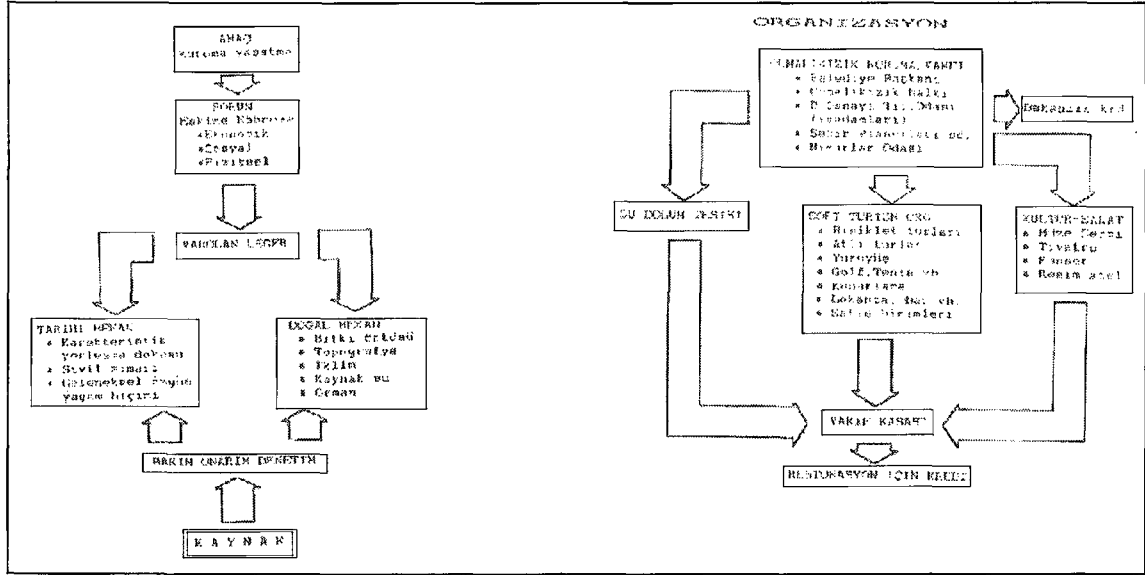
Başlangışta birkaç işadaminin kurduğu şirkete sonraları başka örgütler katılmış ve bir federasyon altında toplanarak günümüzdeki faaliyet yapısı oluşmuştur. Fransa'nın her bölgesinde, ilinde ve ülkenin etkisindeki denizaşırı ülkelerde şubeleri olan kuruluşun 1993 verilerine göre 3000 yöneticisi, 2131 ücretli çalışanı bulunmaktadır. Yılda 106344 adet konut iyileştirilmekte ve 6 milyar Frank'lık yatırım yapılmaktadır (Okyay, 2001). Kuruluş, Fransa'nın dışında uluslararası çalışmalarda da bulunmuştur. Batı Avrupa'da, Güney Amerika'da, Orta Doğu'da ve Kuzey Afrika'da tarihi kent merkezlerini kapsayan 14 uluslararası proje bu federasyon tarafından gerçekleştirilmiştir.

Federasyonun görevleri şunlardır (Okyay, 2001, s. 94):

- Konut iyileştirme projelerini yapmak ve bu projelerde rolü olan her birimle sözleşmeye dayalı olarak yönlendirici, denetleyici koordinasyon sağlayıcı rol üstlenmek,
- Özel ve örgütlü toplu halk girişimlere (mal sahibi veya kiracı) teknik yardım sağlamak, keşif yapmak,
- L'ANAH ile işbirliği yapmak,
- Yaşlı veya engelli kişilere evlerinde hizmet vermek, sözleşme hazırlanmasında yardımcı olmak,
- Doğrudan restorasyon ve onarım çalışmalarını üstlenmek,
- Yerel idarelere danışmanlık yapmak.

G r ld ğu gibi bu kuruluşun kültürel (kentsel sit alanlarının, tarihi dokunun iyileştirilmesi), iktisadi (inşaat girişimcilerine ve zanaatkarlara iş olanaklarının yaratılması), toplumsal (sosyal yapının düzenlenmesi) işlevleri bulunmaktadır. Ülkemizde eksikliğini hissettiğimiz kuruluşlar bu tür toplumsal hareketleri yapısında barındıran sivil ve kamu örgütleridir.

4.3.2.3.2 Bursa - Cumalıkızık Koruma Planlaması Örgütlenme Modeli

Şekil 4.1 Koruma Organizasyon Modeli

Bölüm 4.3.2.2.4'de koruma planının finans modeli incelenirken belirtildiği ve şemadan da anlaşıldığı üzere, örgütlenme bir vakfın kuruluşuyla gerçekleştirilmektedir. Bu vakıf, yapıların restorasyonu için gerekli finansal kaynağın oluşturulmasını sağlamakta ve bünyesindeki şehir plancıları ve mimarlar odaları sayesinde denetimi ve kamuoyu oluşturulması gerçekleşmektedir. Restorasyonlar sonrası kullanıma açılan yapılardan elde edilen kiralar vakıf kasasında birikmekte, yapısını restore ettirmek isteyen mülk sahiplerine kredi olarak verilmektedir.

Başarılı bir örgütlenme modelinde olması gereken, koruma planlamasının başlangıçtan itibaren uygulama sırasında da rolü olacak birimlerin koordinasyonlarının güçlü olması ve alınacak başarılı sonuçlarla başka kurumların da desteğinin eklenebilmesidir.

4.4 KAYA KÖYÜ ÖLÇEĞİNDEKİ KORUMA-ONARIM ALTERNATİFLERİ: ÖRNEK ÇALIŞMA

Kaya Köyü yerleşiminde, belirlenen alan içinde yapılan çalışma ile köye uygun koruma-onarım model önerisinin oluşturulması amaçlanmıştır. Bölüm 2 ve Bölüm 3’de ayrıntılı incelenen Kaya Köyü yerleşiminin korunması uzun zamandır gündemdedir. Uygulanması düşünülen fikir projelerinin yanı sıra alternatif yaklaşımların neler olabileceği düşünülmüş ve köye uygun koruma-onarım modelinde işlevin kültür turizmi ve eko turizm olması gerektiği saptanmıştır (Bkz. Bölüm 4.3.2.1.2.b ve 4.3.2.1.2.c). Kültür turizmi baz alınarak seçilen alan içinde bir gezi güzergahı ve güzergah içindeki yapıların bakım, konsolidasyon, restorasyon müdahalelerinden hangilerine amaç doğrultusunda ihtiyaç olduğu belirlenmiş ve daha büyük ölçekte Kayaçukuru ve çevresi eko turizm önerileri oluşturulmuştur (Bkz. Bölüm 4.3.2.1.2.c).

4.4.1 Örnek Çalışma Seçimi

Köy için önerilecek koruma-onarım modeli için uygun olan alanın seçimindeki ilke, öneri işlev uygulaması ve onarımların köyün tamamında değil, belirli güzergahlar içinde uygulanması ve bu alanın sürekli kontrolünün sağlanması olmuştur. Bu ilke bazında oluşturulan gezi güzergahlarından ilki Aşağı Kilise’den (Panaghia Pirgiotissa) veya Yukarı Kilise’den (Taxiarhis) başlayıp, bu iki kiliseyi birleştiren aşağı yol üzerinde devam etmektedir. İkinci gezi güzergahı yine Aşağı Kilise veya Yukarı Kilise’den başlayıp yukarı yol üzerinde devam etmektedir (Resim 4.2). Söz konusu güzergahtaki yapılardan inceleme amaçlı olanların seçiminde başlıca kriter, yapıların restorasyonu için gerekli ulaşım kolaylığı olmuştur. Seçilen yapıların geleneksel Kaya Köyü konutlarının karakteristik özelliklerine sahip olmaları da önemli bir başka kriterdir (kübik formlu, düz çatılı, moloz taş işçiliğe sahip olması gibi). Alan içindeki tüm yapılar için yapılan Tablo 4.2’deki değerlendirmede yapıların yeniden kullanım potansiyelleri, yapısal durumları, mimari karakter zenginlikleri (ocak, sarnıç, tuvalet, bölücü duvar varlığı,..), plan

tipleri ve bakım, konsolidasyon ve restorasyon müdahalelerine gereksinimleri (içerik için Bkz. 4.3.1) saptanmıştır.

Resim 4.2 Önerilen Gezi Yolları
Turuncu: Gezi Güzergahı 1 -Alt Yol-
Mavi: Gezi Güzergahı 2 -Yukarı Yol-

4.4.2 Seçilen Yapıların ve Güzergahın Tarifi

Gezi güzergahının, yerleşimin batısındaki Aşağı Kilise (Panaghia Pirgotissa) veya doğudaki Yukarı Kilise'nin (Taxiarhis) aşağısındaki mevcut biletli girişlerden başlaması düşünülmektedir. “Gezi Güzergahı 1” ve “Gezi Güzergahı 2” şeklinde isimlendirilen iki gezi seçeneği aşağıda detaylı olarak anlatılmaktadır (Harita 4.1 ve Resim 4.2).

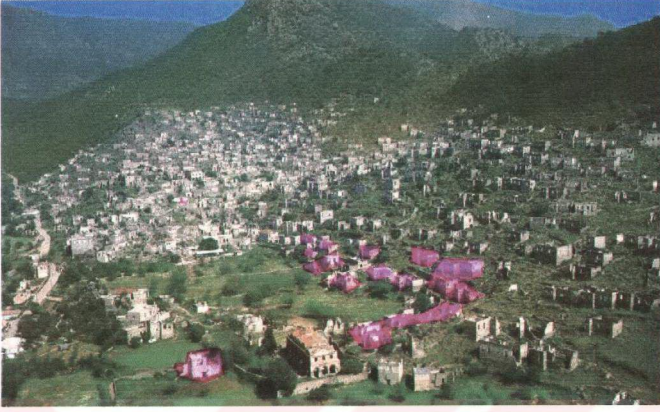
Gezi Güzergahı 1 (Alt Yol): Gezi, tarihi yerleşim içinde, batıdaki veya doğudaki girişten başlayarak kiliseleri birbirine bağlayan alt yol üzerinde gerçekleşecektir. Geziye, batıda yer alan Aşağı Kilise (Panaghia Pirgotissa) önünden başlanması durumunda, güneye doğru devam eden yol takip edilecek ve doğuya yönelen yol ile konutlar arasında gezi sürdürülecektir. Yolun devamında doğu yönünde ilerleyen bu yol ile Yukarı Kilise'ye (Taxiarhis) çıkılacak ve arka yoldan aşağıya inilerek gezi

tamamlanacaktır. Geziye doğuda yer alan girişten başlanması durumunda, güneydeki Yukarı Kilise'ye doğru eğimli yol takip edilecektir. Bu bölgede dini yapılar (kiliseler ve şapeller) ve okul yapıları (Kızlar ve Erkekler Okulu) yoğun olarak bulunmaktadır. Bu yapıların arasından geçilerek batıya doğru ilerledikçe, düzleşen yolda sağlı sollu konut yapıları ve restore edilmiş yapılar arasında geziye devam edilecek ve Aşağı Kilise'nin önünde gezi tamamlanacaktır.

Gezi Güzergahı 2 (Yukarı Yol): Gezi, yerleşimin doğusundaki veya batısındaki girişten başlayıp yerleşimin tepelerinde (güneyinde) yer alan yukarı yol aracılığıyla gerçekleşecektir. Tepedeki şapellere de ulaşımın olacağı bu yol ile tarihi yerleşimin kuzeyindeki verimli Kayaçukuru ovası ve Kaya Köyü tepeden görülebilecektir.

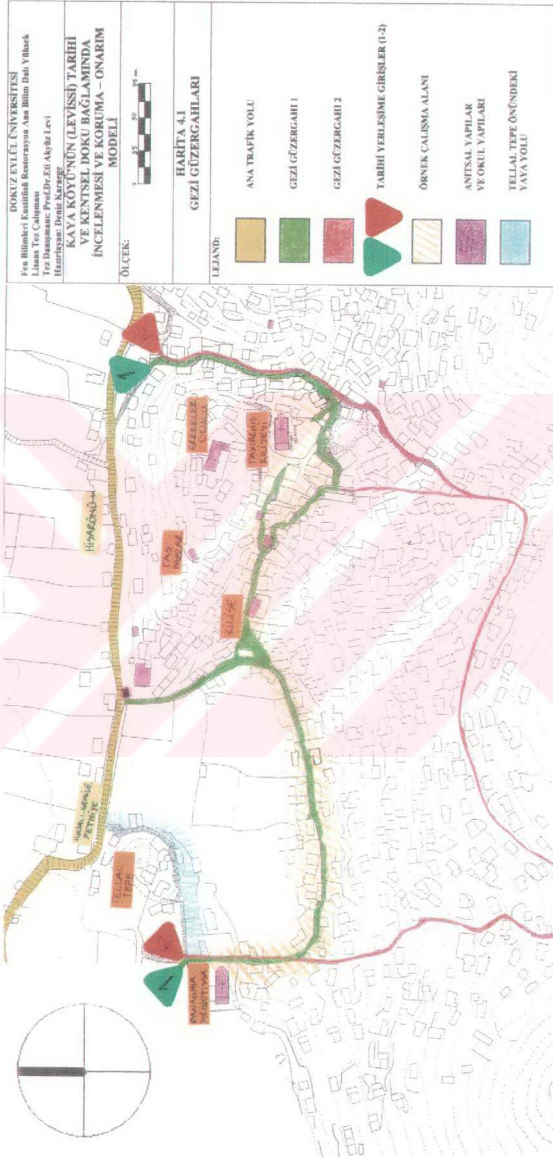
Şu anki durumda çeşme yapısının köşesinde bulunduğu ve tarihi yerleşime serbest girişi olan yol, proje kapsamında kontrollü hale getirilmeli, biletsiz girişler önlenmelidir. Biletli girişe gerek olmadan Tellal Tepe ismiyle bilinen bölge ve orada kurulabilecek açık hava sergi ve satış standları gezilebilecektir.

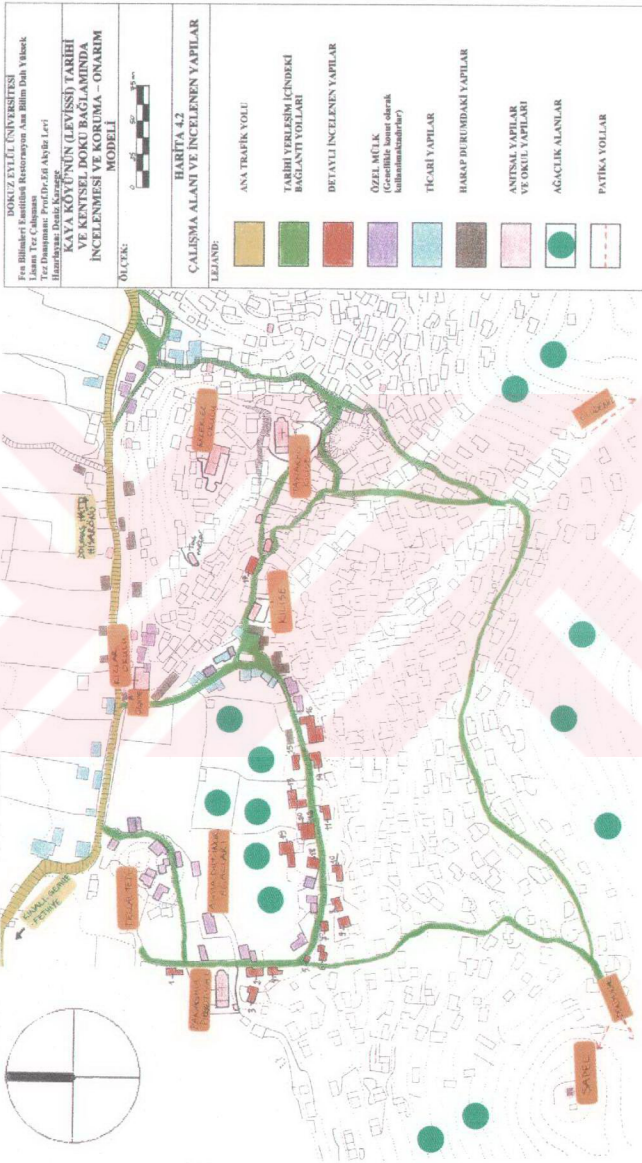
Bu alan içinde yer alan yapılardan incelenen ilk yapı, Aşağı Kilise'nin kuzeyindeki 1 no'lu yapıdır. Kiliseyi geçince yolun batısında kalan 2, 3 ve 4 no'lu yapılar ile yol ayrımında ortada kalan tek katlı 5 no'lu yapı, doğuya devam eden yolun sağında ve solunda (kuzey ve güneyde) bulunan 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20 no'lu yapılar ile Yukarı Kilise'ye çıkan yol üzerindeki 17 no'lu yapı incelenen diğer yapılardır.

Resim 4.3 İncelenen Yapılar

Seçilen bu yirmi yapının dışında belirtilen bu gezi yolları üzerinde ve Fethiye-Hisarönü-Ovacık-Gemile ana yolu üzerindeki yapıların mevcut durumları da belirlenmiştir (Harita 4.2).

4.4.3 Seçilen Yapıların Değerlendirilmesi ve Güzergaha Yönelik Öneriler

Seçilen Yapıların Değerlendirilmesi:

Çalışma alanı içindeki yapıların mevcut durumları, plan şemaları, genel mimari ve strüktürel açıdan değerlendirmeleri Ek-5'deki "Kaya Köyü Konutları Koruma Envanter Fişleri"nde her yapı için ayrı ayrı sunulmuştur.

Tablo 4.2 Yapı Değerlendirme Tablosu

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	5	4	2	5	5	3	4	4	3	3	3	5	4	4	5	4	3	3	1	5
Yapısal Durum (1-5)	4	3	2	4	5	3	4	4	3	3	3	4	2	4	4	3	3	3	1	4
Mimari Karakter Zenginliği (1-5)	3	3	2	5	2	3	4	4	4	3	4	4	4	3	2	4	3	4	1	3
Binanın Yeri (1-5)	5	5	4	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	2	5	5	5
Altyapı ve Ulaşılabilirlik																				
Tek Odalı Yapı	x				x		x								x			x		
İki ve daha fazla odalı Yapı		x	x	x		x		x	x	x	x	x	x	x		x	x		x	x
"Hayat" lı Yapı				x					x			x						x		
Bakım	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
Konsolidasyon	x	x		x	x	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	x	x		x
Restorasyon	x	x		x	x							x	x		x	x		x		x

Tablo 4.2'den de anlaşılabileceği gibi incelenen yapılardan;

- 3, 6 ve 19 no'lu yapılar yapısal durum yönünden zayıftır.
- 1, 4, 7, 8, 12 ve 20 no'lu yapılar yapısal durum yönünden iyi durumdadır.
- 17 no'lu yapı dışındaki tüm yapılar ulaşılabilirlik yönünden iyi durumdadır.
- 2, 4, 6, 8, 10, 11, 14, 17 ve 20 no'lu yapılar Kaya Köyü yerleşimi içinde en çok görülen plan tipi olan "İki Odalı ve Giriş Alanlı Yapı-D3" tipine sahip yapılardır.
- 5, 7 ve 15 no'lu yapılar tek odalı yapılardır. Ayrıca 5 ve 15 no'lu yapılar ticaret amaçlı kullanıldığı düşünülen yapılardır.

- 9, 12 ve 18 no'lu yapılar “hayat” mekanına sahip yapılardır.
- 13 no'lu yapı dört haneli, 16 no'lu yapı ise altı haneli yapı gruplarındandır.
- 1 no'lu yapı ölçeği (diğer konutlara göre çok yüksek), plan şeması, mimari öğeleri (sarnıcının büyüklüğü, merdiven,...) yönünden diğer konut yapılarından farklıdır.
- 19 no'lu yapının plan şeması yapısal durumu nedeniyle okunamamaktadır.

İncelenen yapıların hepsinin tüm Kaya Köyü konutları gibi bakım görmesi; 1, 2, 4, 5, 6, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18 ve 20 no'lu yapılara gerekli konsolidasyon çalışmalarının uygulanması ve 1, 2, 4, 5, 12, 13, 15, 16, 18 ve 20 no'lu yapıların restore edilmeleri önerilmektedir.

Güzergaha Yönelik Öneriler:

Seçilen gezi güzergahı içinde onarım görececek yapıların hemen hepsi eğimin az olduğu aşağı seviyelerde bulunmaktadır. Ulaşımı sağlayan doğu batı yönündeki hemen hemen düz olan yol köyün topoğrafyasına uyumlu, taş ve toprak malzemeden oluşmaktadır. 5 no'lu yapının yanından başlayıp tepe şapele ulaşan yol eğimli ve basamaklıdır. Yukarı Kilise'ye çıkan yol yapı yıkıntıları ile ulaşımı zorlaştırmaktadır. Gezi yollarını oluşturan bu yolların proje kapsamı içinde değerlendirilerek, yerleşime aykırı olmayan özgün malzeme ile bakımlarının yapılması gerekmektedir.

Geziyi kolay, zevkli ve ilgi çekici hale getirebilecek çevreye zarar vermeyen açıklayıcı küçük pano veya tabelalar belirli noktalara (girişler, yol kesişimleri, meydanlar, kilise bahçeleri, şapeller, okul yapıları, ticaret yapıları,... gibi) yerleştirilmelidirler. Görüntü kirliliğine neden olmamak için bu açıklayıcı tabelaların az yer tutan, net bilgiler içermesi gerekmektedir.

Tarihi yerleşim içindeki ve ana yol (Fethiye-Hisarönü-Kaya Köyü-Gemile) üzerindeki ticari yapıların bu proje kapsamı içinde belirlenecek standartlara uyması gerekmektedir. Bunlardan başlıcaları, reklam afişleri, tabelaları, pergole, çardak vb.lerinin bir standarta uygun olması, gereksiz görüntü bozucu her tür düzenlemeden

kaçınılması olmalıdır. Ses kirliliği önlenmeli, köy yapılarına ve burayı ziyarete gelecek kişilere bu şekilde zarar vermekten kaçınılmalıdır. Ayrıca köy içinin ve çevresinin temizlik ve bakımı da düzenli olarak yapılmalıdır.

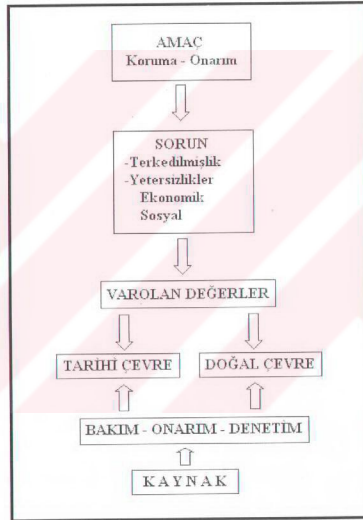
Köy içinde restorasyonu önerilen yapıların en önemli sorunu altyapı olacağı için yapıların ulaşılabilirliklerine dikkat edilmiştir.

Konutlar dışında kültür turizmi açısından önemli diğer yapılar anıtsal yapılardır. İki kilise ve üç konutun rölöveleri 19.07.2001 tarihinde Muğla Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmış, restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanmasına karar verilmiştir (Bkz. Ek-3). Bu nedenle özellikle kiliselerin restorasyonları bu proje kapsamında gerçekleştirilecek proje olarak kabul edilmiş ve gezi güzergahında kiliselerin restore edildikleri veya edilecekleri düşünülmüştür. Her iki kilisenin avluları geniş olup, kültürel ve sanatsal faaliyetler (sergi, söyleşi, resital,...) için düzenlenmelerinin uygun olduğu düşünülmektedir. Restore edilecek yapılar ile avlu, meydan gibi kapalı veya açık mekanların toplu halde yapılabilen kültür ve sanat etkinliklerine göre, yapı veya mekanların uyum sağlayabilecekleri şekilde projelendirilmesi gerekmektedir. Yapılan her müdahalenin geri dönüşümü mümkün olmalı, ona göre projeler hazırlanmalıdır.

4.4.4 Önerilen Koruma – Onarım Modeli ve Değerlendirmesi

Bölüm 4.3.1, 4.3.2 ve 4.4.3’de detaylı olarak Kaya Köyü’nün alternatif koruma ve restorasyon yaklaşımlarının neler olması gerektiği, alternatif koruma planı belirlenmeye çalışılmıştır. İncelenen modeller ve Kaya Köyü’nün potansiyelleri doğrultusunda köye uygun olacağı düşünülen sonuç öneri koruma-onarım modeli aşağıda sunulmuştur.

Proje: Kaya Köyü Kültür ve Barış Köyü Koruma-Onarım Modeli

Şekil 4.2 Kaya Köyü Koruma-Onarım Modeli Amaç Şeması
(Şekil: Sönmez, 1994 çalışması kaynak alınarak oluşturulmuştur)

İşlev: “Kültür Turizmi ve Eko Turizm”

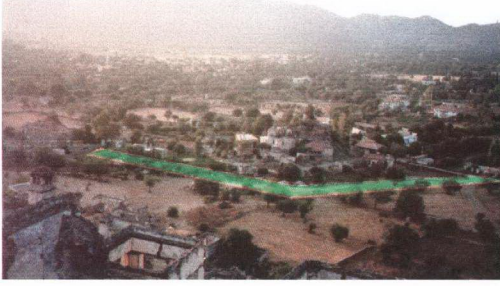
Kaya Köyü Kayaçukuru ve Çevre Yerleşimler

Kaya Köyü'nün sahip olduğu değerleri yok olmaktan kurtarmak için, yerleşimi bütünüyle koruma altına almak gerekmektedir. **BÜTÜNCÜL KORUMA** temelli koruma-onarım modeli kapsamında; köyün yaşam kalitesini yükseltecek girişimlerde bulunma, köye zarar veren trafik ve turizm aktivitelerini kontrollü hale getirme ve bunların yerine “kültür turizmi ve eko turizm” ışığında köye uygun çözümler yaratma hedeflenmektedir.

Köy ve çevresi için önerilen “Kültür ve Barış Köyü” önerisi, yıllardır çok kişi tarafından benimsenmiş proje isimlerine benzemektedir. Tarihi köy, düzenlenecek gezilerin dışında, köy içi ve yakın çevresindeki atölye, sergi, forum gibi sanat ve kültür aktiviteleri ile köyün gizemli “hayalet köy” imajını sarsmadan, yaşantının bu aktivitelerle devamıyla bir kültür köyü durumuna dönüşecektir.

Önerilen gezi güzergahlarının sağıklaştırılması, seçilen yapıların restore edilip kiralama yoluyla müze, sergi salonu, sanat atölyeleri, vb. olarak kullanılması modelin diğer hedefleri arasındadır.

Harita 4.3'de görüleceği gibi proje alanı içerisinde belirlenen gezi yolları, alışveriş sokağı (Tellal Tepe-Resim 4.4), dinlenme parkları, otopark ve farklı işlevler için restore edilen konutların kiralanması ile ortaya yaşayan, aktif, bilinçli bir kültür köyü çıkacaktır. Proje ismindeki “Barış Köyü” misyonu ile köy, hem eski dostlukların yeniden canlandırılması girişimlerine katkıda bulunacak hem de çağdaş yaşamın bir parçası olan dostluk, kardeşlik, barış kavramlarının bir temsilcisi olacaktır. Bu sayede gelecekte köyde birçok ulusal ve uluslararası organizasyon düzenlenebilecektir. Tüm bu aktiviteler köyü ve çevresini kalkındıracak, kendi kendine yeten bir köy haline getirecektir. Ancak bunların gerçekleşmesi için en başta başarılı, disiplinli bir planlamaya ihtiyaç vardır. Gelecekteki gelişim ve talepler düşünülerek proje kapsamı geniş tutulmalıdır. Örneğin; uluslararası çok sayıda katılımlı bir ziyaret, kongre,... için çevre yerleşimlerin hazırlanması ve tarihi yerleşime zarar vermeyecek bölgelerde yeni tesislerin düzenlenmesi yapılmalıdır.

**Resim 4.4 Tellal Tepe Önünden Geçen Aşağı Kilise ve Ana Yol bağlantısı
(Öneri sergi ve alışveriş sokağı)**

Köy içinde düzenlenebilecek aktivitelerden akla ilk gelenler şunlardır:

- Sanat aktiviteleri; resim, fotoğraf, seramik atölyeleri, vb...
- Yürüyüş turları; Donyunak ve Kınalı yerleşimlerine yol bakım çalışmaları sonrası patikalarla yürüyüş turları düzenlenebilir.
- Her sene düzenlenebilecek “Türk-Yunan Barış ve Dostluk Haftası” çerçevesinde köyün tarihi ve yaşananlar anılabilecek, iki tarafın da katıldığı dans gösterileri (folklorik oyunlar), müzik dinletileri, şiir günleri ve sohbetler gerçekleştirilebilir. Mekan büyük katılımın olacağı aktivitelerde yerleşimin önündeki büyük parkta veya kiliselerde düzenlenebilecektir.
- İnanç turizmi düşünülerek kilise ve şapellerin restorasyonlarının gerçekleşmesi sayesinde köyü ve dini yapıları ziyaret amaçlı çok sayıda kişi gelecektir.

Bu sayılanların dışında yerli, yabancı herkesin ilgisini çeken çeşitli kültür ve sanat aktivitelerinin gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Köyün yakın çevresindeki yerleşimleri kapsayan “eko turizm” kapsamında ekolojik yönden önemli bir yere sahip Kayaçukuru canlandırılacak, çevre yerleşimlerdeki (Belen, Keçiler, Gökçeburun, Değirmen-tepe) halkın kendi

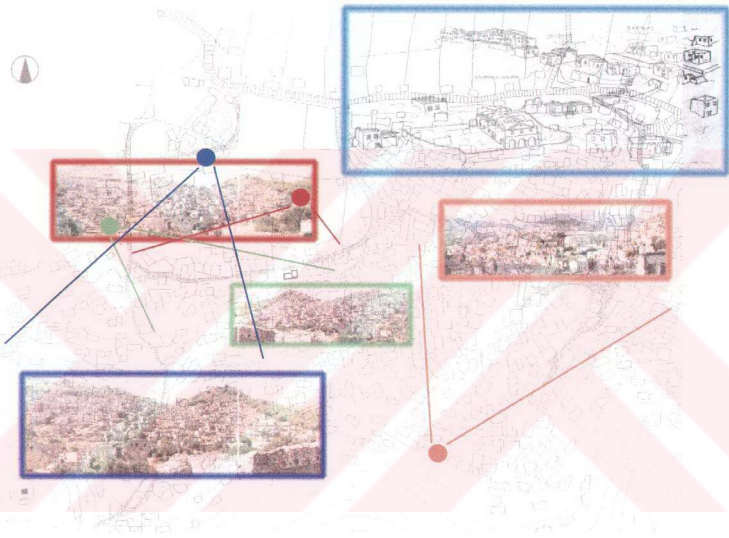
değerlerine, geleneklerine, doğaya sahip çıkmasıyla yerleşimlerin değer kazanması sağlanacaktır. Çok sayıda yerli ve yabancı turist bu çevrenin köy yaşantısını, doğasını, geleneklerini merak ettiği için buraları ziyaret etmek istemektedir. Proje kapsamında oluşturulacak ekolojik yardımlarla halk bir yandan topraktan gelir sağlamaya devam ederken, bir yandan da misafirhanesi, bahçesi, yemeği ve yaşantısıyla gelenleri ağırlayarak gelir sağlayacaktır. Yerleşimlerin bakım ve onarımı sürekli sağlanacak, bunun için proje kapsamında oluşturulacak finans modelinde yer ayrılacaktır. Soft turizm de denilen bu yaklaşım ile, yerleşimde aşırı turist, altyapı, atık gibi yükler en aza indirilmiş olacaktır.

Yapılara Ait Restorasyon İlkeleri

Tarihi Kaya Köyü'nün, mevcut harabe peyzajının etkileyiciliğini bozmadan belirlenen akslarda, aslına uygun yapım sistemi ve malzemelerle ayağa kaldırılması önerilmektedir. Restore edilecek yapıların beden duvarlarının güçlendirilmesi, tamamen yenileme yerine tamamlama yöntemi ile eski ile yeninin ayırt edilebilir halde ortaya konulması, kullanılacak yapım malzemelerinde doku ve renk farkı yaratılarak uygulanması restorasyon sırasındaki başlıca ilkelerdir. Duvar yüzeyinde, eski duvar ve tamamlama yöntemi ile yapılacak tüm yeni uygulamalar arasında 5 cm.'lik farkın oluşturulması sonucu, yeni ile eski yakından bakıldığında farkedilebilir hale gelecektir.

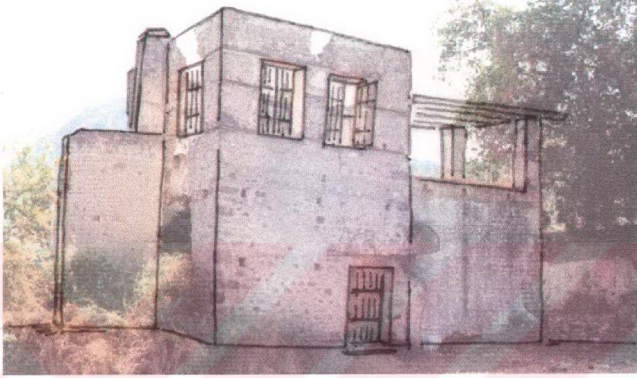
Yapıların taşıyıcı ve dekoratif ahşap elemanlarının yok oluşu nedeniyle yapıya eklenecek ahşap tüm elemanlar; köyde varolan ve orijinallliğini koruyan evlerden yararlanılarak aslına uygun, sade olmalıdır.

Restore edilen yapıların dışı boyanmamalı, moloz taş işçilik özgün durumunda olduğu gibi görünmelidir. Sergi, atölye gibi orijinal işlevi dışında onarılacak yapıların yeni işlevi, iç ve dış mekandaki uygulamalar yapıdan daha vurgulu hale dönüşmemeli, baskın olmamalıdır. Yapıların dışındaki bilgilendirici tabelaların standartları olmalı, yapıya ve yerleşimin dokusuna zarar vermemelidir.

Resim 4.5 Kaya Köyü'nün Panoromik Görüntüleri

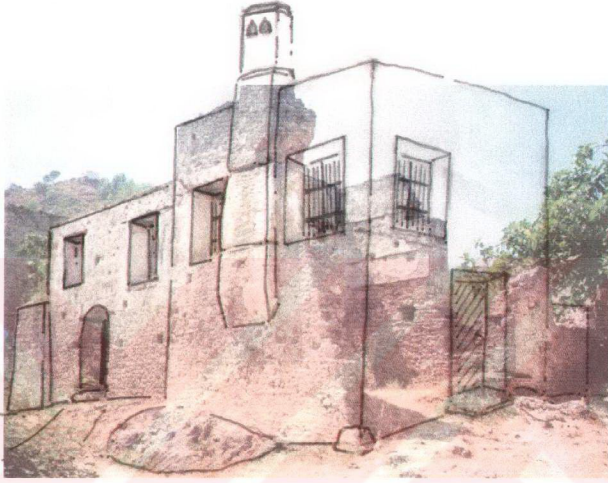
İNCELENEN YAPILARIN RESTORASYON ÖNERİLERİ

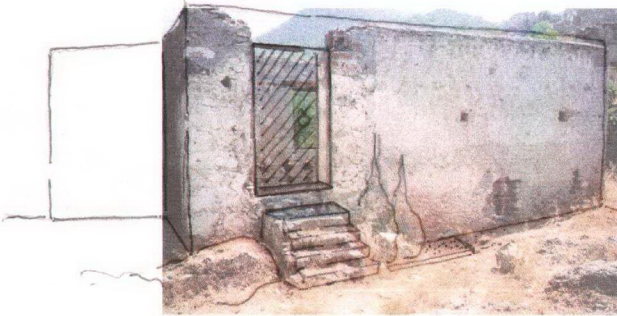
Y-1 : Yapı, Aşağı Kilise ve önerilen modeldeki girişe yakın olması nedeniyle Kaya Köyü'nü tanııtma amacıyla kullanılabilir. Yapının geniş bahçesi, birinci kat girişinde yer alan terası ve iç mekanları bu işleve uygun sergi, dinlenme ve izleme alanları olarak değerlendirilebilir.

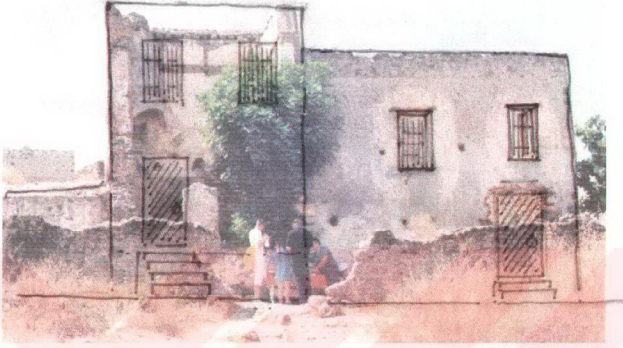
Yapının yan cephesindeki (güney cephesi) bitişik yapıya ait kalıntılar yapının orijinal durumu ile ilgili ipuçları içerdiğinden korunması uygun olacaktır.

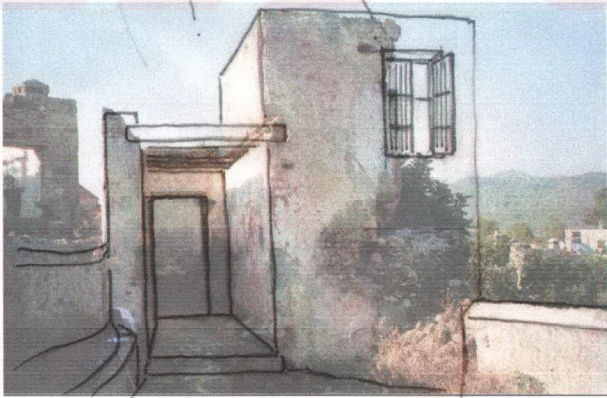
Y-2 : Beden duvarlarındaki yıkımlara rağmen cephe, yapıdaki izlerden ve plan şemasından kolaylıkla okunabilmektedir. Yeni duvar örülürken oluşturulacak farklılıklar sonucunda, yapının orijinal hali ve restorasyondan önceki hali bir arada okunabilecektir.

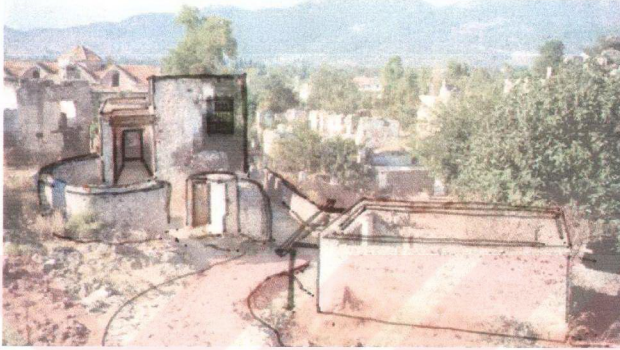

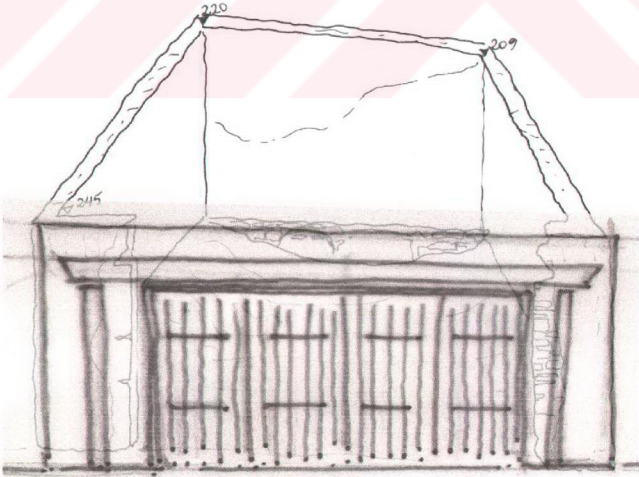
Y-4 : Doğu cephesi yıkılmasına rağmen plan şeması ve izler yardımıyla yapının köyde en çok rastlanan D3 tipli konut tipinde olduğu anlaşılmaktadır.

Yapı, avlusu ile birlikte sanat etkinliklerine uygun amaçla kullanılabilecektir (Sergi, atölye, dinleti,...). Restorasyon sırasında özgün malzeme kullanımına dikkat edilmeli, eski ile yeni yakından bakıldığında farkedilir olmalı, bunun sağlanabilmesi için yeni malzemenin dokusunda ve renginde farklılıklar yaratılmalıdır.

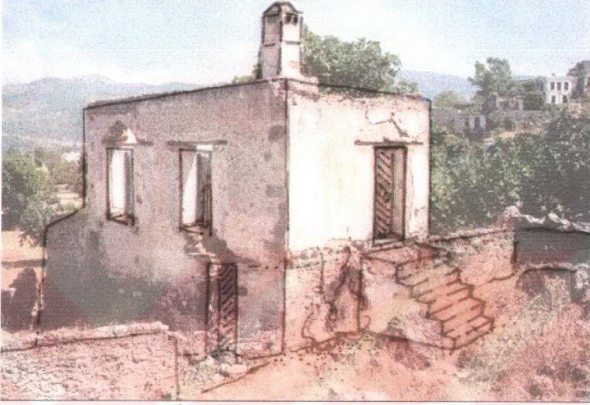

Y-5 : Ticaret yapısı olduğu düşünölen yapı, özgün işlevine uygun restore edilebilecektir.

Y-12 : Yapı, gerek tek başına, gerekse yanındaki Y-20 no'lu yapıyla birlikte düşünümlerek restore edilebilecektir. Mekan özellikleri ve iyi korunmuş olması nedeniyle güzergah üzerindeki önemli yapılardandır.

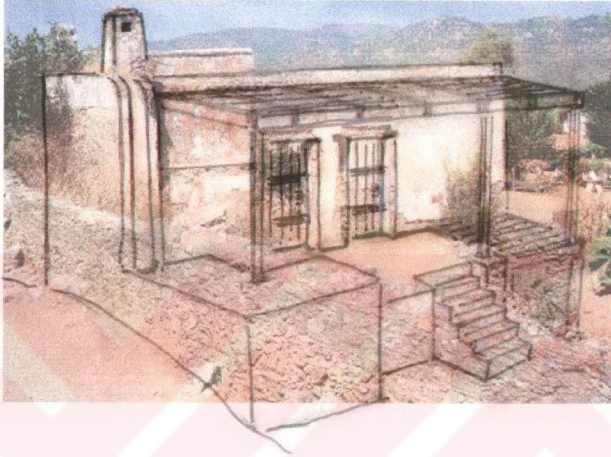

Y-13 : Aşağı yolun kuzeyinde yer alan yapı, yanındaki diğer üç yapıdan daha iyi durumdadır. Yol kenarındaki bahçe duvarları, yapı girişleri ile birlikte onarılmalıdır.

Y-15 : İç mekan duvarlarındaki izlerin ahşap raf izlerine benzediği düşünülmektedir.

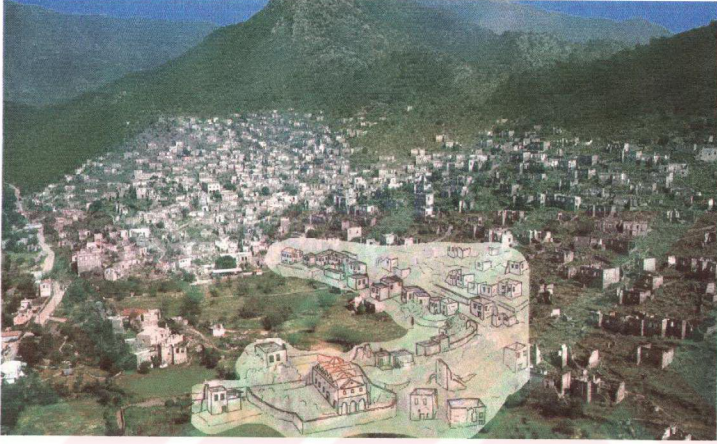
Yapının konumu ve konut yapılarından farklılığı sebebiyle özgün işlevinin ticaret amaçlı olduğu anlaşılmaktadır. Yapı, restore edilirken tanıtım ofisi gibi bir işlevle kullanılabilir.

Y-18 : Yapının kuzey cephesine paralel olan Gezi yolu – Yapı girişi - Yapı önündeki bahçe ilişkisi korunmalı ve yapı, açık hava aktivitelerine uygun bir işlevle restore edilmelidir. Girişteki “Hayat” mekanı ve sarnıç yapının önemli mimari özelliklerindendir.

Y-20 : Yapı, restorasyonu sırasında 12 no'lu yapı ile birlikte çok mekana gereksinim duyulan işlevler için restore edilebilecektir. Kültür veya sanat aktivitelerine göre restore edilmesi önerildiğinden güzergah üzerindeki önemli yapılardandır.

Resim 4.6 Kaya Köyü Koruma-Onarım Modeli

Kaya Köyü için önerilen koruma-onarım modelinde, harabe peyzajı korunarak belirlenen güzergah üzerindeki yapılar restore edilecektir. Böylece tarihi dokuya zarar vermeden koruma gerçekleştirilmiş olacaktır.

Finans Modeli:

Kaya Köyü'ne uygun olan finans modelinde devletin başlangıçta tek başına rol oynamasını istemek ideal olsa bile, gerçekleşmesi zor olacağından başlangıç için bir vakıfın da kurulmasının uygun olacağı düşünülmüştür. Devlet, yetkili kurumlarının projeyi onaylaması sonucu yapacağı teşvikler ile köye yardıma hazır diğer kamu ve sivil kuruluşları ile mülk sahiplerinin projeye katılımlarını sağlamış olacaktır. Fransa örneğinde olduğu gibi devlet bu teşvikten zararlı çıkmayacak tam tersi bir yandan yöredeki mevcut sorunlar çözüme ulaşırken, bir yandan da yaptığı yatırımın fazlasını geri alacaktır (Bkz. 4.3.2.2.1). Devletin teşvikleri neler olabilir sorusunun cevabı; koruma-onarım projelerinin uygulamasında vergi indirimi, restorasyon masraflarının bir kısmının yapıların kiralanması karşılığında karşılanması, büyük girişimcilerle anlaşma, kredilendirmeler,... ilk akla gelenlerdir. Projede söz sahibi olabilecek diğer kurum ve kuruluşlar; yerel idareler ile ihtiyaç alanı doğrultusunda kurulacak yeni kurumlardır.

Kaya Köyü birçok çevreye farklı açılardan çekici gelmektedir. UNESCO gibi uluslararası kuruluşların projeye destek verecekleri düşünülmektedir. Ancak projeyi başlatacak girişimcilerin bulunmasının zor olduğu durumda, bir vakıf kurulması ve bu modelde önerildiği gibi başlangıç için sınırlı bir alanda uygulamaya geçilmesi uygun olacaktır. Kurulacak vakıf ile başlangıçta (hatta bu projede önerilen) köyün altyapı gereksinimleri karşılanabilecek ve az sayıda konutun bakım ve restorasyonuna başlanabilmektedir. Kiraya verilerek elde edilen gelir vakıf kasasında toplanarak tekrar projenin devamında kullanılabilecektir.

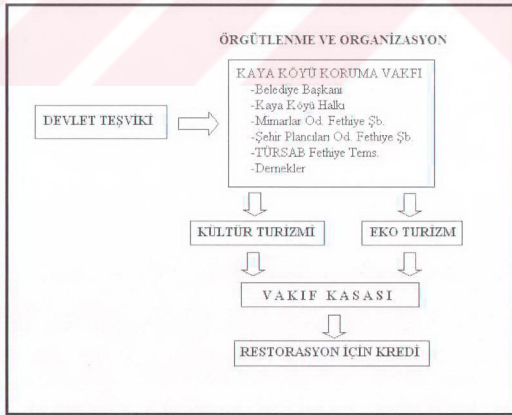
Örgütlenme Modeli:

Finans modeli ile iç içe düşünülmesi gereken örgütlenme modelinde yer alacak kurum ve kuruluşlardan ilk akla gelenler şunlardır:

- Vakıf: Mimarlar Odası Fethiye Şubesi, Şehir Plancıları Odası Fethiye Şubesi, Fethiye Belediyesi, TÜRSAB Fethiye Temsilciliği,

- Kültür ve Turizm Bakanlığı
- Yerel Sivil Toplum Kuruluşları; mülk sahipleri, kiracı dernek temsilcileri, köy sakinleri ve koruma-onarımda uzman dernek temsilcilerinin oluşturabileceği kuruluşlar, vb.
- Uluslararası Kurumlar; uluslararası düzeyde yapılacak tanıtım ve yardım talepleri doğrultusunda katılımları sağlanabilir. Örneğin, Avrupa Komisyonu, Dünya Mirası Merkezi, UNESCO,... Özellikle inanç turizmi kapsamı içinde kilise ve şapellerin restorasyonu için yardım alınması düşünülmelidir.
- Gazete: Köyde sık aralıklarla çıkarılacak dergi veya gazeteler ile köy halkı ve diğer ilgili kişiler proje çalışmalarından, alınan kararlardan haberdar olmalıdır.
- Finansal katkı sağlayabilecek büyük şirketler

Açıklanan işlevlerin, finans ve örgütlenme modelleri ile birlikte uygulanmaları sayesinde yörenin çekiciliği artacak, dışarıya göçler engellenecek, elde edilen gelir köy ve çevresinde yatırıma dönüşecektir. Yerleşimin tarihi ve doğal çevresi köyü cazip kılan unsurlar olduğu için bu değerlerin korunmaları kendiliğinden sağlanmış olacaktır. Koruma bilinci, mevcut değerlerin sağladığı yararlar gözlemlenince oluşacak, güçlenecektir.

Şekil 4.3 Örgütlenme ve Organizasyon Şeması

(Şekil: Sönmez, 1994 çalışması kaynak alınarak oluşturulmuştur)

SONUÇ

Kaya Köyü yerleşimi bağlı olduğu ilçe ve il ile birlikte, M.Ö. 3. bine dek uzanan geçmişi ile Anadolu'nun eski yerleşim bölgelerinden birini oluşturmaktadır. Likya Medeniyeti'nin kurulduğu bu topraklarda M.S. 9. yy.'da Türkler yaşamaya başlamıştır. 13. yy'ın ikinci yarısından başlayarak Türkmenler tarafından Fethiye (Makri) merkez olmak üzere Menteşe Beyliği kurulmuş, 1473'deki Osmanlı işgalinden sonra Fethiye (Makri) sancak olmuş ve 19.yy. sonlarına kadar İzmir ve Aydın sancak beylerinin yönetiminde kalmıştır. Köklü tarihinin yanı sıra özellikle 19. yy.'da Fethiye'nin (Makri) liman konumunda olduğu ve bölgede Rumların çoğunlukla yaşamakta olduğu bilinmektedir. Yöre antik döneme ait tiyatrosu ve kaya oyma mezarları ile arkeolojik yönden de zengin bir konuma sahiptir.

Kaya Köyü veya o zamanki ismiyle Levissi, bu köklü yerleşim bölgesinde Sanuda'ya göre 13. yy.'da Hristiyanlarca kurulmuştur. Birçok ünlü gezginin notlarında ve haritalarında büyük bir yerleşim olarak geçen Levissi'de 1912 yılı kayıtlarına göre 6500 kişi yaşamaktaydı. O dönemde çok zengin olan Rum halkı ile Türkler bir arada karşılıklı dostluk ve iş ilişkileri içinde yaşamışlardır. Sosyal yönden de gelişmiş oldukları yerleşimde çıkarılan "Karya" isimli gazetenin varlığı ve eczane, okul, kütüphane gibi yapılarla sahip olmaları ile anlaşılmaktadır.

1923 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan karşılıklı nüfus değişim antlaşması sonrasında Kaya Köyü'nde yaşayan Rum halkı da göç etmek zorunda kalmıştır. Köy yapılarının şu anki halleri, mübadele sonrası buraya gönderilen halkın yerleşmeden başka yerlere gitmeleri ve köyün zengin yaşantısını bilen komşu yerleşimlerdeki halkın yapıları yağmalaması sonucu oluşmuştur. Kaya Köyü'nün bu tarihi olaya tanıklığı, günümüzde geliştirilen koruma projelerinde köyün kaybetmemesi gereken en önemli özelliğidir.

Güçlü tarihi ve refah içindeki yaşantısının sonrasında bugünkü haliyle tarihi Kaya Köyü yerleşiminde 900 kadar evin olduğu bilinmektedir. Yamaçta kurulmuş olan ve topoğrafyayla uyumlu taş yapılar, dar sokaklarla birbirlerine bağlanmıştır. Konutlar bu özellikleriyle Ege-Akdeniz ve Adalar halk mimarisinin karakteristik özelliklerini göstermektedir.

İki büyük kilise ve çok sayıda şapelin oluşturduğu dini yapılar; tek katlı ve iç mekan izlerinden, konuttan farklı ticari amaçla kullanıldığı düşünülen yapılar ve iki okul yapısı gelişmiş bir Rum köyünün izlerini oluşturmaktadır.

Konutlar dikdörtgen, düz çatılı tek bir mekandan türemiş, bu ana mekana bir başka mekanın, giriş alanının ve/veya “hayat” mekanının eklenmesiyle “L” tipteki konutlar oluşmuştur. Toplam sekiz tipte gözlenen konutların köyün doğusundaki sıkışık yerleşimleri batıya doğru gittikçe daha genişlemektedir. Köy konutları arasında tipolojik açıdan en çok “İki Odalı ve Giriş Alanlı Konutlar –D3” bulunmaktadır. Konutlar sahip oldukları sarnıç, tuvalet, ocak, bodrum kat ve iç mekan mobilyaları gibi mimari elemanlar ile karakter yönünden zenginleşmektedirler. Konutların zemin ve çatı strüktür elemanlarının olmaması nedeniyle yapı ve sistem hakkında izlerden yararlanılmıştır.

Kaya Köyü 3. derece arkeolojik ve kentsel sit alanıdır. 3. derece sit, Kaya Köyü’ne uygun olan koruma anlayışına ters bir sit karardır. Bu sit alanlarında yenileştirme isteğiyle tarihi yapıların yıkılmalarına izin verilmektedir. Bu nedenle köyün ileri zamanlardaki koruma ve restorasyon çalışmaları öncesinde köyün 1. derece sit alanı olması ve bu karara göre hareket edilmesi önerilmektedir. Tarihi Kayaçukuru ovası ise, herhangi bir sit alanı içinde bulunmayıp koruma kapsamına alınmamıştır. Kaya Köyü ve birçok köyü besleyen bu verimli ovanın doğal sit alanı olması ve yapılaşma riskine karşı koruma altına alınması önerilmektedir.

Yıllar süren ilgisizlik sonrasında son yirmi yıldır köyle ilgili çok sayıda yazı yazılmış, toplantılar düzenlenmiştir. Köyün yeniden ayağa kaldırılması isteğiyle birçok fikir üretilmiştir. Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi’nin “Barış ve

Dostluk Köyü” projesi bu fikirlerden en çok ses getireni olmuştur. Tez çalışmasında alternatif fikirler üzerinde düşünülmüş ve köye uygun olan koruma yaklaşımının barış, dostluk kavramlarını da içinde barındıran kültür turizmi ve eko turizm çıkışı olması uygun bulunmuştur.

Köyün sahip olduğu tarihi, doğal ve kültürel değerlerin korunması ancak yöreye çok yük getirmeyecek bir işleyle çözümlenebilecektir. Köye en az müdahale edecek koruma-onarım fikri aynı zamanda köyün ilgi çeken değerlerini kendi halkının koruyacağı bir çözüm de üretmelidir. Bu ilkeler doğrultusunda tarihi Kaya Köyü yerleşimi için kültür turizmi, Kayaçukuru ve çevre yerleşimler için ise eko turizm fikrinin uygun olacağı düşünülmüştür. Yerleşim ve çevresinin toprağa bağımlı yaşantısı özellikle son senelerde yerini turizme bırakmaya başlamıştır. Ekolojik yönden zengin Kayaçukuru ovasının canlandırılması, çevre köylerdeki konutların sağlıklılaştırılması ve gerekli donatıların eklenmesi ile yöre köy yaşantısını merak eden yerli, yabancı turistleri ağırlayacaktır. Tarihi Kaya Köyü yerleşimi içinde Aşağı Kilise ile Yukarı Kilise’yi birleştiren yol ve tepe şapellere çıkan yukarı yolda düzenlenecek geziler ve bu yollar üzerinde seçilen yapıların kültür, sanat aktiviteleri ve tanıtım amacıyla restorasyonları ile köyün bir kısmı kontrollü olarak kullanıma açılmış olacaktır. Yerleşimin önündeki geniş düzlüğün açık hava toplantıları, dinleti, vb... için park havasında düzenlenmesi ve yerleşimin önünün boş bırakılarak etrafına hiçbir otopark veya yeni yapının inşa edilmemesi tarihi doku için en uygun çözüm olacaktır. Ayrıca, Kaya Köyü’nün tamamının ayağa kaldırılmaması ancak tüm yapılara bakım ve konsolidasyon uygulamalarının yapılması önerilmektedir.

Kaya Köyü’ndeki tahribat gün geçtikçe artmaktadır. Fiziksel etkilerin dışında tahribatı sağlayan bir başka neden ise, köy yakınındaki turistik birçok yörenin varlığı ve yerleşimin sahip olduğu çekicilikler (doğal ve mimari değerleri, sessiz yaşantısı,...) sonucu köye artan ilgidir. Köyde ana yol üzerindeki restoran ve dinlenme mekanlarının sayısı sürekli artmakta ve farklılaşmaktadır. Havuz, bar gibi eğlence mekanlarının tarihi yerleşimin bir cadde uzağında yer alması, şu an yalnızca bir başlangıçtır. Tarihi yerleşimin, yakınındaki Hisarönü gibi turistik bir merkez haline gelmesi çoğu kişinin (köy halkının bile) isteğidir. Bu kontrolsüz gelişmenin

önlenmesi ve köye uygun koruma, onarım plan kararlarının alınıp uygulanması gerekmektedir.

Mübadele sonrası değer kaybetmiş Kayaçukuru toprakları günümüzde bu çevre için geliştirilecek gelecek projeleri nedeniyle değer kazanmaktadır. Çalışmalar sırasında kaçak yapıldığı düşünülen uygulamalar göze çarpmıştır.

Kaya Köyü ile ilgili yapılan çalışmaların sayısı giderek artmaktadır. Tez kapsamında köyün tarihsel gelişimi incelenmiş ve köye uygun koruma-onarım modeli belirlenmeye çalışılmıştır. Köyle ilgili önerilebilecek çalışma konularının başında, Kaya Köyü'nden Yunanistan'a gönderilmiş halkın yerleştiği "Neo Levissi" (Yeni Levissi) mahallesi ve kurdukları "Hagios Georgios" isimli dernekleri ile bağlantı kurarak köydeki yaşantının daha detaylı incelenmesi gelmektedir. Yaşantı ve köy yapılarının oluşumu ile ilgili daha detaylı bilginin dışında dini yapıların (özellikle iki büyük kilise ve güneydeki ve güneybatıdaki tepe şapellerin) restitüsyon ve restorasyon projelerinin hazırlanması ve çevre yerleşimlerdeki sivil mimari yapıların incelenmesi akla gelen başka çalışma konularıdır.

KAYNAKLAR

Ahunbay, Z. (1999). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon. İstanbul: YEM Yayın.

Akbaş, F. (2000). Kayaköy. Skylife, 6, ss. 4-8.

Akurgal, E. (1998). Anadolu Uygarlıkları. İstanbul: Net Yayınları.

Aladağ, E. (1991). Muğla Evi- Muğla'daki Geleneksel Konutların Sıhhileştirilmesi ve Yeniden Değerlendirilmesi Konusunda Bir Araştırma. Muğla: Hamle Matbaacılık A.Ş.

Anadolu, M. (1986). Likya Mimarlığı Üzerine Notlar. TAC, 2, ss. 51-56.

Arı, K. (1995). Büyük Mübadele Türkiye'ye Zorunlu Göç (1923-1925). İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Arı, K. (1999). 75 Yılda Köylerden Şehirlere, Türkiye'de Mübadele Dönemi Toprak Mülkiyeti ve Tarımda Değişim.

Arnaoutoglas, C. (1984). Skyros. Athens: Melissa Publishing House.

Atay, Ç. (1984). Fethiye Analitik Araştırması. İzmir.

Avunduk, A. (2001). Kayaköy – Levissi, Fethiye – Ölüdeniz. Mimar-İst, 1, ss. 21-25.

Başbakanlık Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü. İklim Verileri 2002

Başoğlu, Ö. (2001). Datça İlçesi Reşadiye Mahallesi Tarihi Çevre Dokusunun Araştırılması. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Ana Bilim Dalı.

Batur, A. (1975). Tarihi Çevre Korunmasında Siyasal ve İdeolojik Boyutlar. Mimarlık, 5, ss. 14-17.

Bean, E.G. (1978). Lycian Turkey. London.

Bektaş, C., Başak, S. (1983). Halk Yapı Sanatından Bir Örnek: Bodrum. İstanbul, T.T.O.K Yayını.

Bektaş, C. (2001). Halk Yapı Sanatı. İstanbul: Literatür Yayınları.

Bektaş, C. (1991). Türk Halk Mimarisi Sempozyumu Bildirileri 5-7 Mart 1990 Konya, Güneybatı Anadolu Yöresinde Halk Yapı Sanatı.

Bektaş, C. (1979). Kaya. Mimarlık, 2, ss. 5-7.

Binan, D. U. (1994). Güzelyurt Örneğinde, Kapadokya Bölgesi Yığma Taş Konut Mimarisinin Korunması İçin Bir Yöntem Araştırması. İstanbul: Yayınlanmış Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Restorasyon Ana Bilim Dalı.

Cengizkan, A. (1999). Kayaköy-Levissi İçin Ay Saati Tasarım İşliğı. Mimarlık, 6, ss. 38-45.

Çaylan, D., Özdel, İ., Emir, Ö. D. (1999). TMÖB'98 Kaya Üstün(d)e "-iz" Sürmek, Mimarlık, 4, ss.42-45.

Diñer, İ. (1994). 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokiyumu 7-8 Nisan 1993, Koruma Planlaması ve Uygulaması Sürecinde Bir Model ve Eleştirisi: Parsel Ölçeğinde Denetim ve Danışmanlık Sistemi.

Ekinci, O. (1985). Yaşayan Muğla. İstanbul.

- Ekinci, O. (1998). Kayaköyü Barış ve Dostluk Köyü Olmayı Bekliyor (26 Temmuz 1991- 6. Kültür ve Sanat Festivali). TMÖB'98 Kaya Köyü Yazokulu Kitapçığı.
- Ekinci, O. (1997). Kayaköyü Barış ve Dostluk Köyü Olsun. TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi / Arşiviniz İçin Dizisi.
- Ekinci, O. (1988, Haziran 19). Tatil Köyü Mü, Dostluk Köyü Mü... Kaya Köyü'nün Yolları Taştan. Hürriyet Pazar Eki.
- Erder, C. (1975). Tarihi Çevre Bilinci. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Eryoldaş A. (1994). 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokyumu 7-8 Nisan 1993, Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunmasında Stratejik Bir Model Denemesi: Marmara Takım Adalarının Sit Koruma Planlaması.
- Faroqhi, S. (1994). Osmanlılarda Kentler ve Kentliler. İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Galata Gönüllü Çalışma Raporu. (1994). Kayaçukuru Koruma Planı Raporu. İstanbul: TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi.
- Gebetaş C. (1999). Kim Ayırdı Bizi. Belgesel, Belgesel Sinemacılar Birliği.
- Göksu, E. (1994). 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokyumu 7-8 Nisan 1993, Mimari ve Kentsel Korumanın Temelleri ve İlkeleri: Uluslararası Düzlemde Belirlenen Çerçevenin Ulusal Düzeyde İrdelenmesi.
- Güler H. (1995). Ufuktaki Işık: Eko turizm. Nokta, 12-18 Şubat, ss. 36-38.
- Gültekin, N., Gültekin, T., Görer, N. (1991). Türkiye'de Şehirciliğin Gelişiminde Son 30 Yılın Değerlendirilmesi, 3. Türkiye Şehircilik Kongresi 6-7-8 Kasım 1991. Kentsel Sit Alanlarının Koruma Amaçlı İmar Planlamaları İle Turizme

Açılması, Uygulama Sonuç ve Sorunları -Ankara Kalesi Kaleiçi, Antalya Kaleiçi Koruma İmar Planları Örneklemesi-

Gürkan, G. (2001, Ekim 5). (Kişisel Görüşme).

Güvenç, K., Bektaş, C., Tümer, G., Sayın, N., Özbay, H., Kılınç, K. (1998). Kaya Köyü İçin Yarışma, Mimarlık, 4, ss.46-49.

Herodotos. (1973). Herodot Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Hızlan, D. (2002, Eylül 22). Yaşar Kemal İle Ropörtaj. Hürriyet Gazetesi.

İlter, F. (1991). Doğaya Bırakılmış Bir Akdeniz Yerleşmesi: Kaya Köy (Levissi) ve Kiliseleri. Belleken, 213, ss. 473-497.

Karaören, S. (1997). Bir Kaya Köylü'nün Anılarından. TMMOB Mimarlar Odası İstanbul Büyükkent Şubesi / Arşiviniz İçin Dizisi.

Kaya Köyü Komitesi Sekreterliği. (2000). Kaya Köyü Kiliseleri Restorasyon Projesi. TÜRSAB Fethiye Byk & Mimarlar Odası Fethiye Temsilciliği.

Kazmaoğlu, M., & Tanyeli U. (1978). Anadolu Konut Mimarisinde Bölgesel Farklılaşmalar. Yapı, 33, ss. 42-45.

Kemal, Y. (2002). Tanyeri Horozları. İstanbul: Adam Yayınları.

Kocasoy, N. (2000). Fethiye Kent Merkezinin Tarihsel Dokusunun Araştırılması. İzmir: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Ana Bilim Dalı.

Kuban, D. (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu Kuram ve Uygulama. İstanbul: YEM Yayın.

- Kuban, D. (2001). Türkiye’de Kentsel Koruma. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kuban, D. (1966). Türkiye’de Malzeme Koşullarına Bağlı Geleneksel Konut Mimarisi Üzerine. Mimarlık, 36, ss. 15-20.
- Kuban, D. (1975). Kültürel Gelişmeler ve Tarihi Çevrenin Korunması. Mimarlık, 5, ss. 21-23.
- Kuban, D. (1994). 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokyum, Türkiye’ye Özgü Bir Koruma Politikası Olabilir Mi?
- Kükrer, Ş. (1991). Tarihi Kentte Koruma ve Turizm Etkileşimi ve Kayaköy Örneği. İstanbul: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı.
- Levi, E. A. (1999). Osmanlı Mimarlığının 7 Yüzyılı “Uluslarüstü Bir Miras”, Batı Anadolu Kıyıları Konut Mimarisinin Ege Adalarındaki Örneklerle Karşılaştırmalı Değerlendirmesi.
- Muğla Valiliği. (1973). Muğla İl Yıllığı.
- Okyay, İ. (2001). Fransa’da Kentsel Sit Alanlarının Korunması - Malraux Yasası. İstanbul:YEM Yayın.
- Papaioannou, K. S. (1984). Samos. Athens: Melissa Publishing House.
- Pasic, A. (1994). 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokyum, Bosna-Hersek, Mostar’da Kentsel Koruma Süreci.
- Philippides, D. (1985). Karpathos. Athens: Melissa Publishing House.

Rıza, E. (2001). Ayrılığın Yurdu Hüzün: Kayaköy. Belgesel, Belgesel Sinemacılar Birliği.

Rudofsky, B. (1964). Architecture Without Architects: A short introduction to nonpredigreed architecture. New York: Doubleday & Company, Inc., Garden City.

Saraç, H. (2001). Kaya Köyü (Levissi) Konutlarının Koruma ve Restorasyon Sorunları. Ankara: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Restorasyon Ana Bilim Dalı.

Selçuk, S. & Selçuk, N. (2002, Ağustos 25). (Kişisel Görüşme).

Sönmez, Ö. (1994). 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokiyumu 7-8 Nisan 1993, Bir Koruma Planlaması Deneyimi Bursa- Cumalıkızık Planlaması ve Finansman-Örgütlenme Biçimi.

Sönmez, R. (2000). Fethiye – Kayaçukuru Nazım İmar Planı Planlama Raporu. T.C Çevre Bakanlığı Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı, Ankara:yayınlanmamış.

Tanık, M. (1995). Zamanın Durduğu Yer: Kaya Köyü. Belgesel, TRT.

T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü. Nüfus Verileri.

TMÖB. (1998). TMÖB'98 Kaya Köyü Yazokulu Kitapçığı.

Ulusoy, Z. (1994). 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokiyumu. Kentsel Korumanın Fiziksel ve Toplumsal Boyutları.

Fatih Belediyesi, Avrupa Birliği, UNESCO Dünya Mirası Merkezi, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü. (1998). Balat ve Fener Semtlerinin Rehabilitasyonu (İstanbul Tarihi Yarımadası). İstanbul

Uykucu, K. E. (1962). Muğla Tarihi. İstanbul.

Uzunçarşılı, İ.H. (1995). Büyük Osmanlı Tarihi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Üstüinkök, O. (1973). Tarihi Çevre Korunması: Genel Yaklaşım ve Çalışma Metodolojisi Hakkında. Mimarlık, 6, ss. 9-13.

<http://www.arkitera.com/haberler/2002/07/11/gemilekoyu.htm>

<http://www.fethiye.net>

<http://www.meteor.gov.tr/2003/iller/MUGLA.htm>.

<http://www.mimarlarodasi.org.tr/bulten/b13/b7.html>

<http://www.mimarlarodasi.org.tr/etkinlik/14.html>

<http://www.mugla.gov.tr/ilceler/mugla/ekonomi.htm>

<http://www.mugla.gov.tr/ilceler/mugla/mugla.htm>

<http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/873450.stm>

<http://www.ockkb.gov.tr/bolgeler.html>

<http://www.ockkb.gov.tr/planlama.html>

<http://www.ockkb.gov.tr/bolgeler-fethiye2.html>

30 Mayıs 1999 Fethiye

**"Barış ve Dostluk Köyü" Kampanyası'nın 10. Yılında
KAYA KÖYÜ'NDE "DURUM DEĞERLENDİRMESİ" TOPLANTI
SONUÇLARI**

30 Mayıs 1999 Pazar Fethiye / KAYA KÖYÜ

"BARIŞ ve DOSTLUK KÖYÜ" SÜRECİNDE 10.YIL...

ve

"KAYA KÖYÜ 2000"

Mimarlar Odası Genel Merkezi

Mimarlar Odası Genel Merkezi

Mimarlar Odası İzmir Şubesi

Mimarlar Odası Fethiye Temsilîği

Mimarlar Odası Muğla Temsilciliği

Anadolu'da farklı din ve kültürlere sahip toplumların ortak bir yurt sevgisiyle yüzlerce yıl bir arada yaşamalarının simgesi olan Kaya Köyü, bu anlamlı geçmişin güçlü izlerini taşıyan özgün mimarisi ve kent dokusuyla yaklaşık on yıldır Mimarlar Odası'nın ilgi ve eylem gündeminde bulunuyor..

1923 mübadelesinden sonra Rum sakinlerinin Yunanistan'a göçmesiyle "terk edilmiş bir kent" olarak zamana ve yağmacılara karşı direnen Kaya Köyü, 1980'lerin kültür ve çevre bilincinden yoksun turizm yapılaşması politikası sürecinde kimi yatırımcıların dikkatini çekerek "çok yıldızlı tatil köyü" yapılmak istendi. Bu gelişme üzerine harekete geçen Mimarlar Odası ise tarihi yerleşmenin sıradan bir turizm projesine kurban edilmemesi, "kültürel geçmişe yakışır" ve evrensel anlamlar taşıyan bir uygarlık projesiyle yeniden Anadolu ve Dünya insanlarına hizmet etmesi yönünde etkin kampanya başlattı..

"Kaya Köyü Barış ve Dostluk Köyü Olsun" çağrısıyla 1988'de Muğla'da düzenlenen geniş katılımlı bir forumla başlatılan bu kampanya sonucunda ise tarihi yerleşmeyi turistik tatil köyüne dönüştürmeyi hedefleyen tahsisler ve projeler iptal edilirken, her yıl daha da artan bir ilgiyle sanatçılar, aydınlar, öğrenciler ve değişik gençlik grupları, "yaz okulları", "sanat günleri", "kültür ve çevre kampları" vb. organizasyonlarla Kaya Köyü ile buluşmaya ve O'nun gizemli kent dokusu ile mimari peyzajını esin kaynağı olarak değerlendirmeye başladılar.

Yine bu süreçte bir yandan Kaya Köyü'nün Anadolu'daki Türk ve Rum halkları arasında tarihten gelen birlikteliklerine ait imgesel değerleri tanıtılırken, öbür yandan Galata Gönüllü Öğrenci Grubu'nun çalışmalarıyla ev rölöveleri çıkartıldı, peyzajı ve silüet zenginlikleri çizimlere aktarıldı, barışı ve dostluğu vurgulayan fikir projeleri üretildi. İzmir 2 Numaralı Koruma Kurulunca da "SİT" kararıyla yasal koruma güvenceleri sağlandı.. Aynı dönemlerde, eski adı Levissi olan Kaya Köyü'nün Atina yakınlarındaki "Nea-Levissi" semtini oluşturan 1923 öncesi sakinlerinin çocukları ve torunları ile de ilişkiler kurularak, onların Fethiye'yi ziyaretlerinde ortak anılar tazelendi, yaşlı Levissililerin Kaya Köyü'yle ilgili anımsadıkları kendi seslerinden arşivlere kazandırıldı..

Bütün bu çabalar içerisinde belki de en anlamlısı ise Rodos Papazı Nicolas ile Fethiye İmamı Ali Yurtkul'un dönemin Kayaköylü Fethiye Belediye Başkanı Özer Olgun'la birlikte tarihi köydeki Taksiyarhis Kilisesi'nde Türk ve Rum katılımcılarla bir araya gelip, Barış ve Dostluk için ve bu kavramları kucaklayan proje hedefleri için ortaklaşa dua etmeleriydi..

İşte böylesi gelişmelerin ardından Mimarlar Odası, yaklaşık 10 yılı bulan Barış ve Dostluk Köyü kampanyasında bir "DURUM DEĞERLENDİRMESİ" yapmak üzere yine Kaya Köyü'nde geniş katılımlı bir toplantı düzenledi. 30 Mayıs 1999 Pazar günü, Kaya Köyü'ndeki Poseidon Kafe'de gerçekleşen toplantı sonuçları aşağıda sunulmuştur.

"KAYA KÖYÜ 2000" BİLDİRGESİ

Toplantı katılımcıları, Mimarlar Odası'nca 1988'de başlatılan "Kaya Köyü Barış ve Dostluk Köyü Olsun" kampanyasının 10 yıllık deneyimi ışığında yaptıkları "durum değerlendirmesi" görüşmeleri sonucunda, ortaya çıkan düşünce ve saptamaları "Kaya Köyü 2000" Bildirgesi olarak açıklamaya karar vermişlerdir.

Şöyle ki :

1) BARIŞ ve DOSTLUK TEMASI KAYA KÖYÜ İLE BÜTÜNLEŞMİŞTİR

Geçen 10 yıllık süre içinde Kaya Köyü'nün kendi kültürel geçmişiyle ve sosyal tarihiyle bütünleşen bir kavram olarak, ancak barışa ve dostluğa katkı yapabilecek ve bunu sürekli kılabilecek bir kullanım anlayışı içinde değerlendirilebileceği, ulusal ve hatta uluslararası kamuoyunda kabul ve onay gören bir "çağdaş kimlik" tanımı şeklinde toplumsal belleğe de yerleşmiş durumdadır. Kampanya bu boyutuyla hedefini yakalamış ve Kaya Köyü'nün sıradan bir turistik tesis projesiyle tarihsel kişiliğini yitirmesi tehlikesi önemli oranda ortadan kaldırılmıştır.

2) KÜLTÜR ve SANAT, KAYA KÖYÜ'NÜN GELECEĞİDİR

Yine bu kampanyanın yarattığı genel imaj ve kültürel duyarlılık içersinde, son yıllarda Kaya Köyü'nün özellikle "sanat etkinlikleri" için yeğlenen bir mekan haline gelmesi; çok sayıda profesyonel ve gönüllü organizasyonun sanatsal ve kültürel içerikli eğitim ve dinlence programlarını Kaya Köyü'nde gerçekleştirmeye başlaması; yerli ve yabancı sanatçıların yine bu köy ve çevresini yurt edinmeleri; öğrenci guruplarının mimarlık, şehircilik, sanat ve uygarlık tarihi alanlarındaki "yaz okulu" ya da "eğitim kampları" şeklinde düzenledikleri etkinlikleri için de Kaya Köyü'nü yeğliyor olmaları... barış ve dostluk köyü hedefinde organize bir proje için güçlü ve kalıcı adımlar atmaya henüz olanak bulunmasa bile, bu duygulu eski yerleşmeyi "fiilen" barış ve dostluk köyüne zaten dönüştürmeye başlamıştır. Bu süreç de kampanyanın kazandırdığı olumlu aşamalar arasındadır.

3) "KAYAÇUKURU" DA KORUNMALIDIR..

Bu olumlu sürecin yaratacağı kullanım potansiyelinin imar duyarsızlıkları elinde Kaya Köyü'ne zarar verici plansız ve özensiz yapılaşmalara yol açmaması için "Kayaçukuru" denilen tarihi "ovanın"da bir an önce SİT kapsamında koruma altına alınması gerekmektedir.

Özel Çevre Koruma Kurumu'nun, Kayaçukuru ve çevresindeki Kaya bölgesi köyleri SİT kapsamında korumaya alınmadan yaptırmakta olduğu "İmar Planı'nın, hem koruma yasası açısından hem de kültürel hedef ve doğal mirasın yaşatılmasına yönelik bütüncül koruma ilkeleri bakımından ciddi sakıncalar taşıyacağı ortadadır. SİT güvencesine alınmayan ve Kayaçukuru'nda tarih boyunca birlikte yaşayarak ovayı da birlikte kullanan çevre köylerini içermeyen bir koruma planlaması, sorumlu kurum Özel Çevre Koruma Kurumu ve Çevre Bakanlığı olsa bile sağlıklı sonuç vermeyecek, en azından geleceğin spekulatif müdahalelerine karşı kendini bile koruyamayacaktır..

Bu nedenle toplantı katılımcıları, tüm Kayaçukuru'nu, ova ve yamaç yerleşmeleriyle birlikte ve ivedi olarak Kaya Köyü SİT alanı içinde değerlendirilmesi yönündeki dileklerini İzmir 2 Numaralı Koruma Kurulu'na iletmekte; ve Çevre Bakanlığı'ndan da bu SİT çalışması sonuçlanıncaya dek kendi planlama çalışmalarını durdurmalarını talep etmektedirler.

4) KORUMAYA DUYARSIZ İMAR UYGULAMALARI DA SİT KARARINA VE BUNA BAĞLI KORUMA AMAÇLI PLANLAMAYA KADAR DURDURULMALIDIR.

Kaya ovasında Muğla Valiliği'nce (Bayındırlık ve İskan İl Müdürlüğü'nce) verilen ve koruma alanları dışında geçerli imar mevzuatına göre yapılaşma kuralları belirlenen inşaat ruhsatları, doğal doku, peyzaj ve kültürel değerler üzerinde ciddi tahribat yapmaya başlamıştır. Bu tür çevreye uyumsuz ve belli bir plan disiplinine bağlı olmayan yapılaşma izinlerine kaçak kat ilaveleri ve yasa dışı binalar da eklenmekte, tarihi Kayaçukuru geleneksel ve doğal değerlerini hızla yitirmektedir.

Benzer durum, ovayı çevreleyen yamaçlardaki ve "Kaya Köyü'nün tarihsel dostları" olan diğer köy yerleşme alanlarında da gözlenmektedir. Yine, koruma alanları dışında geçerli yerleşik alan yönetmeliklerine dayalı olarak verilen yüksek yoğunluklu yapılaşma izinleriyle, köylerin otantik ve Kayaçukuru kimliğini ve silüetini tamamlayan dokuları bozulmaktadır.

Bu nedenle toplantı katılımcıları, Muğla Valiliğinden de SİT çalışmaları sonuçlanıncaya ve Koruma Planı disiplini sağlanıncaya kadar, tarih, kültür, doğa ve sosyolojik değerler açısından çok özel ve çok önemli nitelikler taşıyan Kayaçukuru, ovası ve çevre köylerde imar izinlerini durdurmasını ve kaçak yapılaşmayla daha etkin mücadele edilmesini talep etmektedirler.

5) PLANLAMA HEDEFLERİ

Toplantı katılımcıları, yukarıdaki durum değerlendirmesi ve saptamalar ışığında, SİT sürecindeki bütüncül koruma çalışmalarına ilişkin olarak, Kaya Köyü'nü ve Kayaçukurunu komşu köylerle birlikte 2000'li yıllara hazırlayacak koruma amaçlı planlama hedefleri konusunda ise şu saptamaları yapmışlardır:

- a. Barış ve dostluk köyü hedefi, planlamanın eksenini oluşturmalıdır.
- b. Yeni yapılaşma gereksinimi, tarihsel yerleşme (I.derece SİT) dışında ve yöresel mimari kimliği ve dokuyu gerek mimari uyum, gerekse kütle ve konum açısından sürdürebilecek kurallar içinde ve olabildiğince düşük yoğunluklu, doğaya-peyzaja olumsuz etki vermeyecek şekilde tasarlanmalıdır.
- c. Ova'daki tarımsal faaliyetin sürmesi ve çevredeki turizm potansiyeline hizmet verebilecek ürün ve üretim türleriyle desteklenmesi temel alınmalıdır.
- d. Kayaçukuru çevresindeki köy yerleşmelerinde pansiyonculuğu teşvik edici önlemler getirilmeli, mevcut binaların pansiyon türü kullanım ile yeni yapılacak yapıların da aynı tür ve boyutlara uygun olması sağlanmalıdır.
- e. Kaya Köyü 1.derece SİT alanı içinde, eski kenti ve kültürel mirası inceleme amaçlı gezi ve dinlenme güzergahları düzenlenmeli, mevcut kilise binalarının inanç turizmi kapsamında değerlendirilmesi yönündeki girişimler desteklenmelidir.

f.Kaya Köyü ve çevresinin korunmasında en güçlü güvence, yöre halkının duyarlılığının ve tarihsel-kültürel-doğal mirasa sahip çıkması bilincinin örgütlenmesidir. Bu nedenle Köy Muhtarlığının koruma amaçlı çabaları desteklenmeli ve planlama sürecinde halkın katılımını güçlendirecek toplantılara önem verilmelidir.

g. Mimarlar Odası'nın barış ve dostluk köyü kampanyasının 2000'li yıllara daha etkin ve sonuç alıcı girişimlerle taşınabilmesi için, ilgili ve duyarlı tüm kişi ve kurumlarla ilişki ve güçbirliği ağı geliştirilmeli, bu anlamda ulusal ve uluslararası kültür ve  evre kurumlarıyla bağların zenginleştirilmesi ve planlama sürecinde bu çalışmaların da ortaya çıkaracağı hedef ve projelerin dikkate alınması, toplantı katılımcılarının ortak dileğidir.

KURUL KARARI:**T.C.KÜLTÜR BAKANLIĞI MUĞLA KÜLTÜR VE TABİAT
VARLIKLARINI KORUMA KURULU KARARI****Toplantı Tarihi ve No: 19.07.2001-25 Toplantı Yeri: FETHİYE – ÖLÜDENİZ**

Muğla ili, Fethiye ilçesi, Kaya Köyü, Kentsel ve 3. Derece Arkeolojik sit içinde yer alan, İzmir 2 Nolu K.T.V.K.K.'nun 12.06.1991 gün ve 2048 sayılı kararında 1. Grup yapı olarak tescilli Taxiarchis Kilisesi (Yukarı Kilise) ve Panayia Pirgiotissa Kilisesi (Aşağı Kilise) ve aynı kararla tescilli üç yapının rölöve projesinin değerlendirilmesi talebine ilişkin TMMOB Mimarlar Odası ve TÜRİSAB tarafından organize edilen mimarlık ve şehircilik eğitimini destekleyici yaz okulu çalışmaları kapsamında hazırlanmış 16.4.2001 günlü başvuru ve eki çizimler, haritalar, fotoğraflar, raporlar, İzmir Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğünün 2.12.1999 gün ve B.16.0.AMG.4.35.00-1832 sayılı yazısı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğünün anılan kiliselerin rölöve ve restorasyon projelerinin TÜRİSAB ve Mimarlar Odasıyla hazırlanmasının uygun değerlendirildiğine dair yazı ve söz konusu başvuru dosyası için daha sonra Kurul Müdürlüğüne ek belgeler olarak sunulan T.C. Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nin bu faaliyetin Cumhurbaşkanlığı'nda da desteklendiğini belirtir 23.8.1999 gün ve B.01.0YKB.02/12-1281-3807 sayılı yazısı, Fethiye Müze Müdürlüğünün 4.11.1999 günlü raporu, Genel Müdürlüğümüzün 02.03.2001 gün ve B.16.0.KTV. 0.10.00.01.720/1135 sayılı yazısı, Kurul Müdürlüğünün 19.07.2001 tarihli uzman raporu okundu, ekleri ve işlem dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Muğla ili, Fethiye ilçesi, Kaya Köyü, Kentsel ve 3. Derece Arkeolojik sit içinde yer alan, 1. Grup yapı olarak tescilli Aşağı ve Yukarı Kiliselerle tescilli üç adet yapının rölövelerinin değerlendirilmesine ilişkin;

a) Muğla ili, Fethiye ilçesi, Kaya Köyü'nün tarihsel kimliğini korumak ve kültürel zenginliğini gelecek kuşaklara da aktarabilmek için, bilim-kültür ve sanat etkinlikleri ağırlıklı bir "Barış Köyü" olarak yaşatılması yönündeki Mimarlar

Odası'nca geliştirilen ve başta Cumhurbaşkanlığı, Kültür Bakanlığı, Dışışleri Bakanlığı olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşlarına da destek verdikleri ve henüz fikir projesi aşamasında olduğu anlaşılan girişimlerin kurulumuzca da olumlu bulunduğuna ve bu faaliyetin başarılı olabilmesi için gerekli kamusal destek ile ulusal ve uluslar arası kültür ve koruma kuruluşlarından da destek görmesi gerektiğinin kurulumuzun genel bir dileği ve tavsiyesi olduğunun belirtilmesine,

b) Bu çerçevede, söz konusu girişimin ve projenin ilk adımlarından biri olarak, sit içindeki korunması gerekli anıtsal mimarlık örneklerinden Taxiarchis Kilisesi ile Panayia Pirgiotissa Kiliselerinin ve sivil mimarlık örneklerinden de 3 adet tescilli geleneksel Kaya Köyü evinin, yaz okulu faaliyetleri kapsamında mimarlık ve şehircilik öğrencileri ve uzman danışmanlarınca ortaklaşa bir çalışmayla r l velerinin çıkartılmış olmasının da örnek bir koruma faaliyeti ve katılımcı bir eğitim modeli içinde koruma bilincini geliştiren bir akademik-mesleki çalışma olarak taktirle karşılandığına, çalışmanın ileriki aşamalarının gerçekleştirilmesinde konu ile ilgili farklı disiplinlerden gelen uzmanların projeye katılımlarının sağlanması ve ilgili kurum ve kuruluşlarının görüş ve katkılarının alınmasının uygun olduğuna,

c) Söz konusu çalışma kapsamında kararımız eki r l velerin ise gerek içerik, teknik, belgeleme ve mimari düzey açısından, gerekse kiliselerin ve konutların yıpranma süreçlerini de içeren ayrıntılarıyla, bu yapıların restitüsyon ve restorasyon projelerini hazırlama çalışmalarına başlanabilir yeterlilikte ve düzeyde olduğundan uygun olduğuna, restitüsyon ve restorasyon projeleri tamamlandığında uygulamaya dönük incelemelerinin Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'nce r l velerle de birlikte yapılmasına ve uygulama açısından uygun görüşleriyle birlikte Kurulumuza getirilmesine,

d) Bu çalışmaya katılan tüm öğrencilere, mimar, şehirci, arkeolog ve diğer uzman danışmanlarına ve organizasyonu gerçekleştiren ve katkı koyan kurum ve kuruluşlara da kurulumuzun teşekkür ve memnuniyetinin bildirilmesine karar verildi.

FETHİYE İLÇESİ SINIRLARI İÇİNDEKİ SİT ALANLARI

ADI	ADRESİ	GRUP	TÜRÜ
Kale Harabeleri		1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit Askeri
Şövalye Adası (Eski Meğri Adası)		1. ve 3. Derece Ark. Ve 3.Derece Doğal Sit	Arkeolojik Sit
Sidyra Antik Kenti	Dodurga Köyü Hisar Mah.	1. ve 3. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Asarardı Koyu		2. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Sancaklı Koyu		2. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Gözlengiçtepe		2. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Yağlı		2. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Ölüdeniz		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Kayaköy (Carmylessus)		3. Derece Arkeolojik ve Kentsel Sit Alanı	Arkeolojik ve Kentsel Sit
	Seki Bucağı	1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Günlük Ormanı		2. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Daidalos (Yenice-Ovacık)		2. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Çalışstepe		1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Telmessos		3. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Fethiye (belirtilen alanlar)		1. ve 3. Derece Ark. ve Kentsel Sit Alanı	Arkeolojik ve Kentsel Sit
Gemiler Adası (Aya Nicola)		1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Karacaören Adası		1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Tuzla Burnu		1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Eşek Kurtaran Tepe ve Tüllüce Tepe		2. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Keçiler-Asartepe		1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Oyuktepe-Fethiye		3. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Kumkale		3. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Adalar Kapıdağ Yarımadası			Arkeolojik Sit, Doğal ve Kentsel Sit
Sığıla Ağacı ve Sukuşları Biyojenik Rezerv Alanı	Saztokat Mev.	1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit Alanı ve Doğal Varlık
Doğal Sit	Kapıdağ Yarımad. Göcek Körfezi	3. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit

FETHİYE İLÇESİ SINIRLARI İÇİNDEKİ SİT ALANLARI

ADI	ADRESİ	GRUP	TÜRÜ
Sığla Ağacı Biyojenik Rezerv Alanı	Küçük Kargı Mev.	3. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
İnlince Sığla Ağacı Biyojenik Rezerv Alanı		1. Derece Doğal Sit ve 3. Derece Ark. Sit	Doğal Sit
Günübirlik Koyu Sığla Ağacı B. R. A.		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Kargılık Koyu Sığla Ağacı B. R. A.		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Atbükü Koyu Sığla Ağacı B. R. A.		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Trafo merkezi Sığla Ağacı B. R. A.		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Yarıaçık Cezaevi Sığla Ağacı B. R. A.		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Atakent Sığla Ağacı B. R. A.		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Sarıgerme		1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Doğal Sit
Mağaralar		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Saklıkent	Kayadibi Köyü	1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Karaot (Akgöl)		1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
	Üzümlü Tekirlik Mev.	1. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Arymsa ve Lydai	Kapıdağ Yarımadası	3. Derece Arkeolojik Sit ve 3. Derece Doğal Sit Alanı	Arkeolojik Sit ve Doğal Sit
Arkeolojik Sit	Domuz Adası	3. Derece Arkeolojik Sit ve 3. Derece Doğal Sit Alanı	Arkeolojik Sit ve Doğal Sit
Kentsel Sit	Tersane Adası	3. Derece Kentsel Sit ve 3. Derece Doğal Sit	Kentsel Sit ve Doğal Sit
Cyra Antik Kent	Göcek	2. ve 3. Derece Arkeolojik Sit ve Doğal Sit	Arkeolojik Sit ve Doğal Sit
Boynuzbükü Koyu Sığla Ağacı B. R. A.		3. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Tersane Adası		3. Derece Kentsel Sit A.	Kentsel Sit
Domuz Adası		2. Derece Arkeolojik Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Cyra		2. ve 3. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Arymsa Lydai		2. Derece Arkeolojik Sit A.	Arkeolojik Sit
Lyssa		3. Derece Arkeolojik Sit A.	Arkeolojik Sit
Alycanda		1. Derece Arkeolojik Sit A.	Arkeolojik Sit
Höyüktepe		2. Derece Arkeolojik Sit A.	Arkeolojik Sit
Araxa Antik Kenti	Kemer Bucağı Ören Köyü	1. Derece Arkeolojik Sit A.	Arkeolojik Sit

FETHİYE İLÇESİ SINIRLARI İÇİNDEKİ SİT ALANLARI

ADI	ADRESİ	GRUP	TÜRÜ
İnlice 1. Derece Doğal ve 3. Derece Ark. Sit	İnlice Koyu	3. Derece Arkeolojik 1. Derece Doğal Sit A.	Arkeolojik ve Doğal Sit
Küçük Kargı Doğal Sit	Küçük Kargı	3. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Saztokat Doğal Sit	Saztokat	1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Kumkale Arkeolojik Sit	Saztokat	3. Derece Ark. Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Çalıştepe Ark. Sit	Çalış	1. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Arkeolojik Sit	Şövalye Adası	3. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Kentsel ve Ark. Sit	Fethiye	3. Derece Ark. Ve Kentsel Sit Alanı	Arkeolojik Sit
Oyuktepe Doğal Sit	Oyuktepe	3. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Kentsel Sit	Akkulak Mevkii	Kentsel Sit Alanı	Kentsel Sit
Kayaköy Kentsel Sit	Kayaköy	Kentsel Sit Alanı	Kentsel Sit
Ayanikola Ark. Sit	Gemile Adası	1. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Arkeolojik Sit	Tuzlaburnu Karacaören Adası	1. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Doğal Sit	Ölüdeniz Belceğiz	1. ve 3. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Perdikia II. Kıdrak	Kıdrak	3. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Arkeolojik ve Doğal Sit
Perdikia Uzunyurt (Faralya Kan, Kelebek V.)	Uzunyurt	3. Derece Arkeolojik ve Doğal Sit Alanı	Arkeolojik ve Doğal Sit
Arkeolojik Sit	Sancaklı Koyu	2. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Arkeolojik Sit	Asarağardı Koyu	2. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Eren Tepe Mevkiindeki Kalıntılar	Karadere Köyü Erentepe mev.	2. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Gökçeburun Mah. Arkeolojik Sit Alanı	Keçiler Köyü Gökçeburun mah.	1. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Antik Nekropol Alanı	Eşen Nahiyesi Karakaya Köyü		
İki adet Dikme Mezar Anıtı	Uzunyurt Köyü Kabak Mah.	1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
1/25000 Ölçekli Planda Belirlenen Alan	Kumluova ve Karadere Köyü Sahil K.	1. Derece Doğal Sit Alanı	Doğal Sit
Faralya Köyü Gemile (Kabak Koyu)70 Dönüm Orman	Faralya Köyü Gemil (Kabak Koyu)	Doğal Sit Alanı	
Ağaç	Günlükbaşı Mah.		
	Kemer Bucağı Ören K. Araxa Antik K. 1. Derece Ark. Sit Alanı	1. Derece Arkeolojik Sit	Arkeolojik Sit
Eceler Höyüğü	Seki Nahiyesi Üyük (Eceler) mev.		

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

Kullanım Durumu: Boş

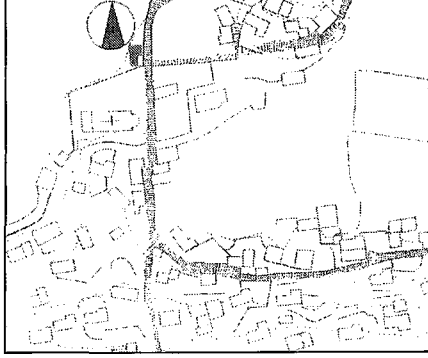
Envanter No: E-1

Yer Sayısı: Zemin + 1

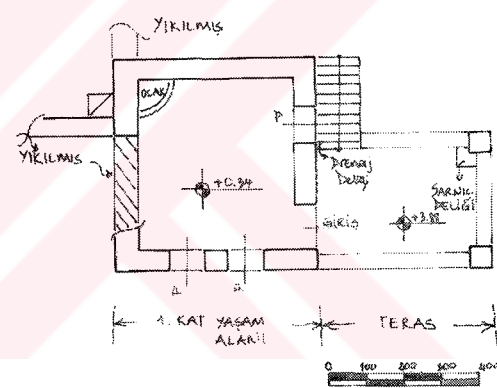
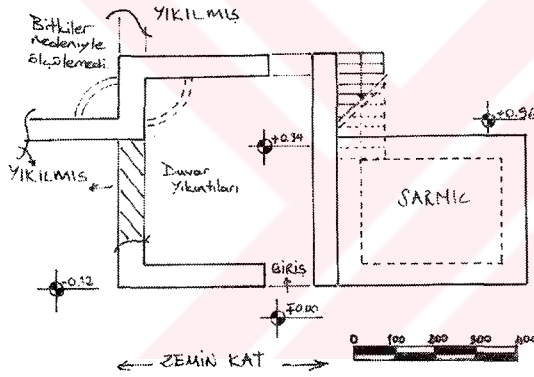
Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-1

Vaziyet Planı

Notlar:

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Pürüzlü sıvalı
Yapısal Onarım	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi-kırmızı ince sıva mevcut. Bodrumda yok.
Yapı Yıkılma	X Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	5	Çatı: Yok
Yapı			

Mekan Elemanları

Yapı Tipi: Köşe Tipi

Yapı Tipi: Vb. İzler: Var

Yapı Tipi: İme Dolap/Duvar İzi: Yok

Açıklama: Büyük sarnıçlı bu yapının plan şemasının farklılığı, büyük bir sarnıçının olması ve kiliseye yakınlığı nedeniyle burada eskiden kiliseye hizmet eden görevlilerin yaşadığı düşünülmektedir. Üst kata çıkan merdivenin yaslandığı yapının beden duvarında saçtan yağmur oluğu kalıntısı görülmüştür. Merdiven basamağındaki delik ve bu oluk yardımıyla sarnıçta yağmur sularının toplandığı düşünülmüştür. Ayrıca üst kat giriş terasındaki büyük delik ile sarnıçtaki suyun çekildiği anlaşılmıştır. Yapı çevresindeki yıkıntı ve otların temizlenmesi gerekmektedir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

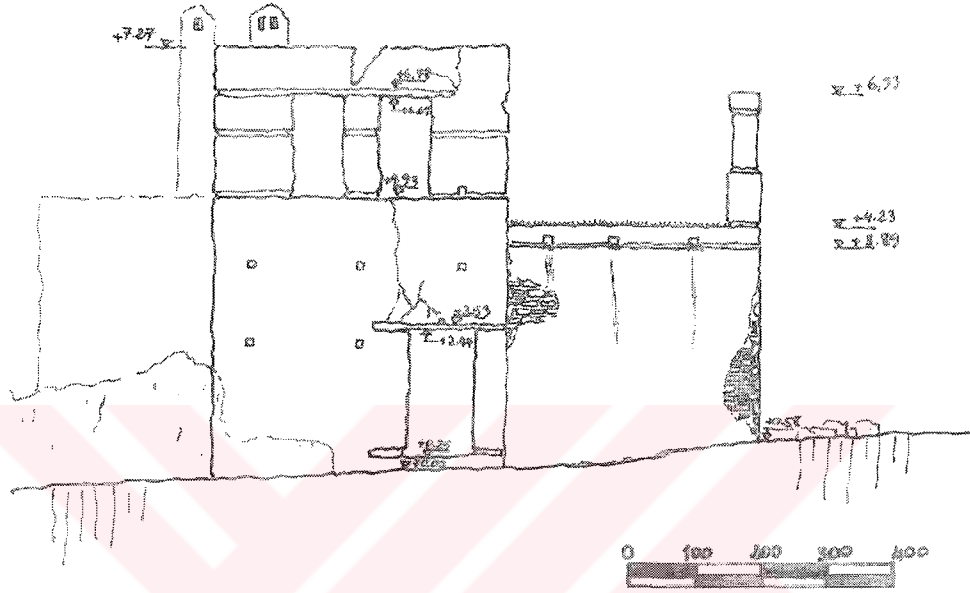
Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-1

Kat Sayısı: Zemin + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-1

Arka Cephe Rölövesi

Merdiven yanındaki saç
yağmur oluğu

Ön ve Yan Cepheler

Yan cepheye bitişik yapı yıkılmıştır.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

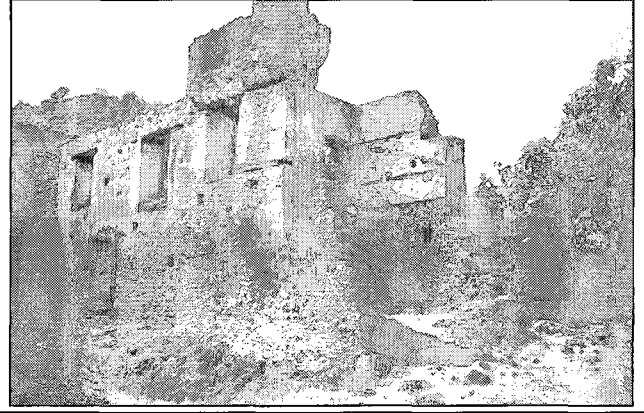
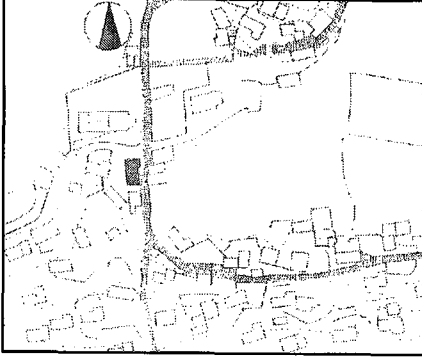
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

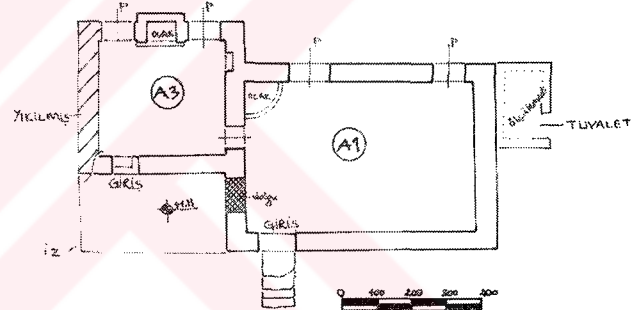
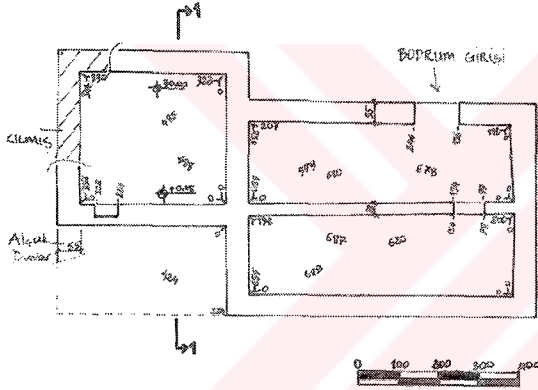
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-2
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-2

Vaziyet Planı

Bodrum Kat ve 1. Kat Planı:

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Pürüzlü sıvalı, arka cephe kireç sıva.
Yapısal Onarımı	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ince sıva mevcut. Bodrumda yok.
Yapısal Yıkılma	X Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	4	Çatı: Yok
Yapısal			

Mekan Elemanları

Köşe Tipi + Duvar Tipi
Gen Vb. İzler: Yok
İme Dolap/Duvar İzi: Yok

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Sarnıç bulunmamakla birlikte, komşu evin sarnıcının ortak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir. Yapının arka cephesindeki düzlük, evlerin ortak alanı olarak kullanılmışa benzemektedir. Konut duvarlarındaki izlerden, yapı inşa edildiği zaman A1 mekanına ait girişin çizimde dolgu şeklinde gösterilen yerden olduğu, sonraları bu girişin kapatılıp arka cepheye taşındığı anlaşılmaktadır.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

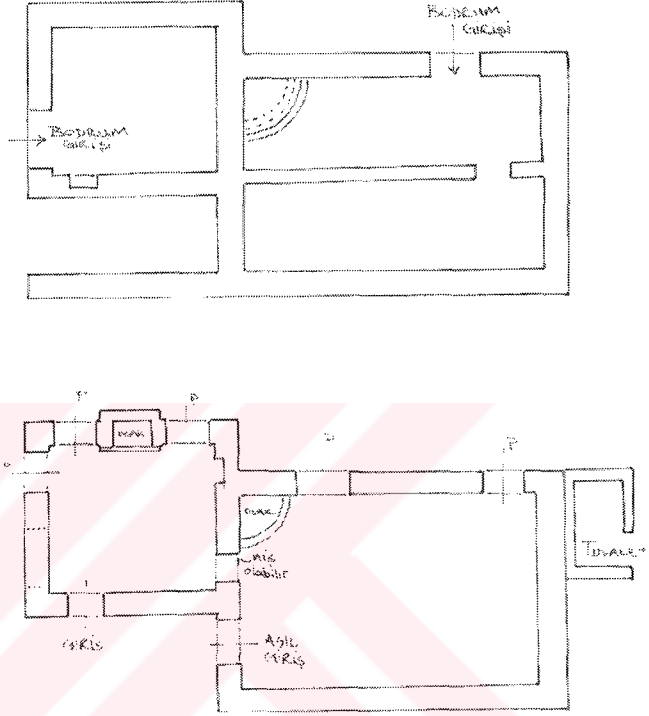
Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

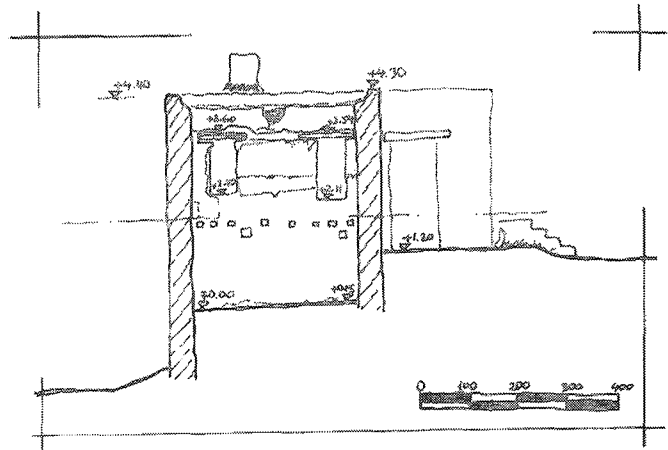
Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-2
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-2A, 2B

A3 Mekanı ve Bodrum Kat

Restitüsyon Plan Çizimleri

1-1 Kesiti

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYÜL ÜNİVERSİTESİ

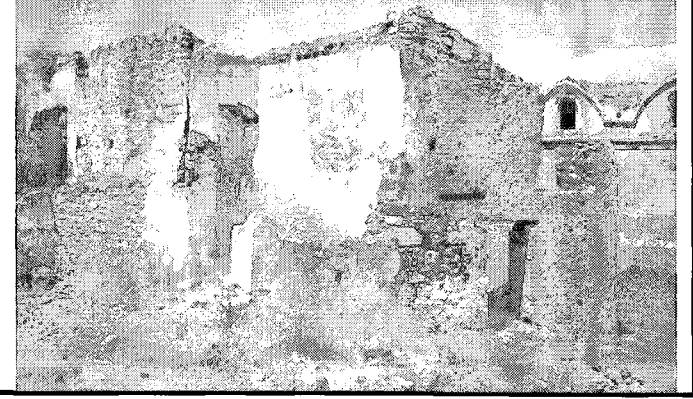
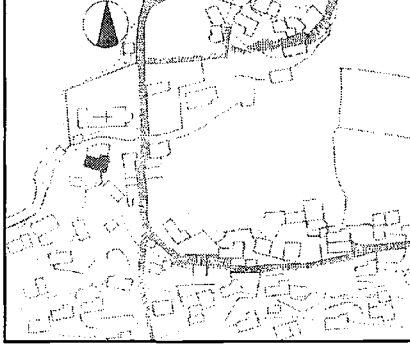
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

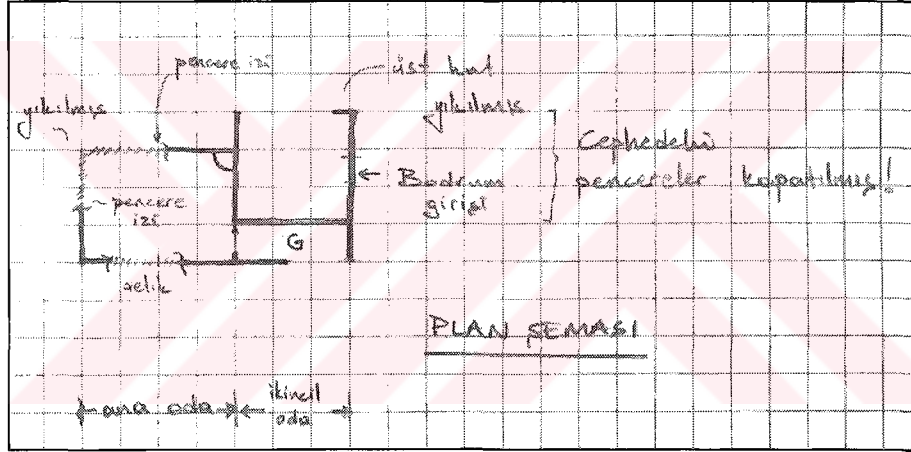
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-3
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-3

Vaziyet Planı

Plan Şeması:

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Pürüzlü sıvalı
Yapısal Onarım	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Mavi-beyaz renkte.
Yapı Yıkılma	X Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	2	Çatı: Yok
Yapı	X		

Mekan Elemanları

ak: Köşe Tipi
Zengin Vb. İzler: Var
İzime Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapının beden duvarlarındaki kısmi yıkılmalar ve sonraki dönem müdahale izleri nedeniyle plan şeması net değildir. İzlerden, çatının sonradan değiştirilmiş ve eğimli hale getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Yapı mimari karakter yönünden zengin değildir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karae

ı Türü: Konut

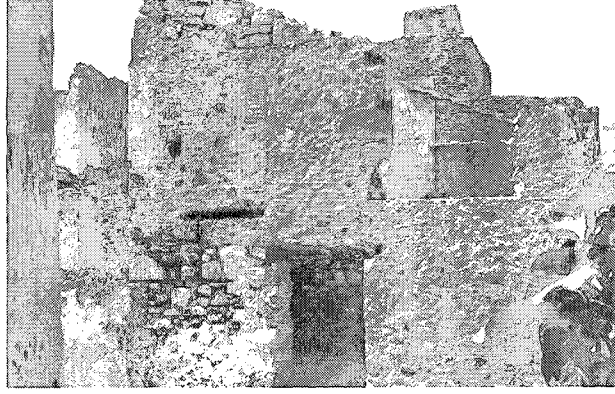
Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-3

t Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-3

Yapının Güneydoğu Cephesi

Pencerelerden biri doldurulmuş, çatı eğimli yapılmaya çalışılmıştır.

Kuzeydoğu ve Güneydoğu Cepheleri

İç Mekan

Beden duvarlarında ciddi yıkılmalar mevcuttur.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

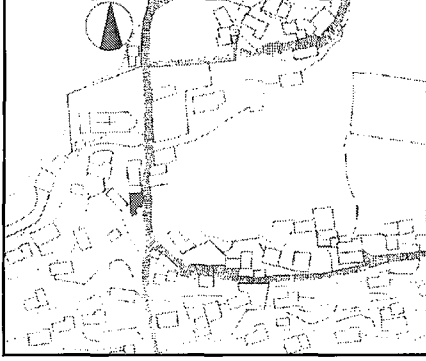
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-4
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-4

Vaziyet Planı

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme
Yapısal Onarım	X	Yapısal Ahşap Kaybı	X
Yapısal Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	5
Yapısal			
Mekan Elemanları		Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Ön-cephede A3 diye nitelenen ikincil odanın cephesi yıkılmıştır. Yapı içindeki yıkıntı, ağaç ve bitkilerden dolayı plan şeması eskiz niteliğinde çıkartılabilmektedir. Geniş avlusu, kolay ulaşılabilirliği, mekan zenginliği nedeniyle yapının restore edilmesi önerilmektedir.	
Yapı Tipi: Köşe Tipi			
Yapı Tipi: Geniş Vb. İzler: Var			
Yapı Tipi: İnce Dolap/Duvar İzi: Var			

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYAYIR EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışman: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Tipi Türü: Konut

Kullanım Durumu: Boş

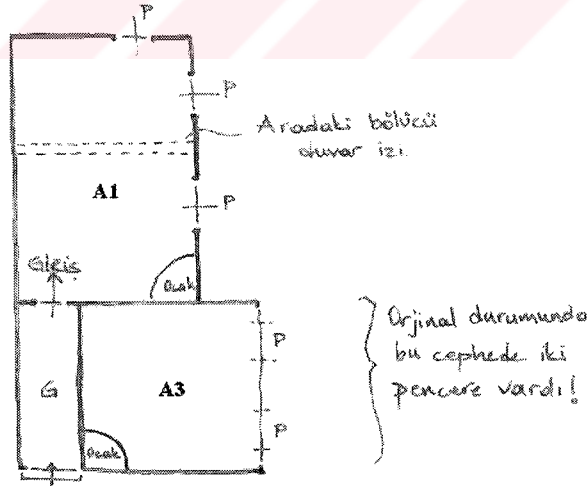
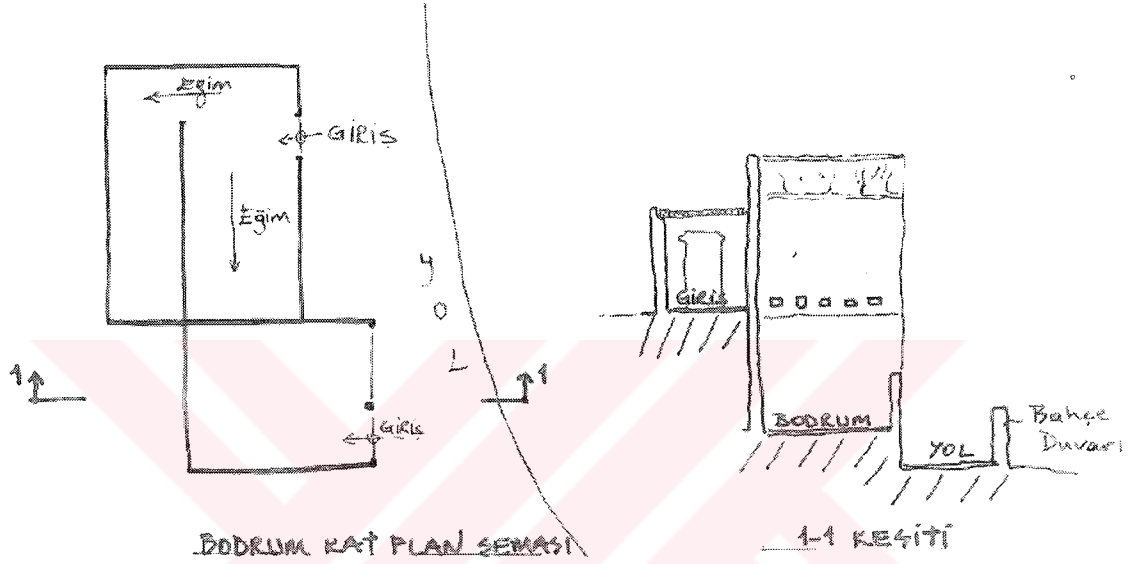
Envanter No: E-4

Kat Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-4

Çizimler:

BİRİNCİ KAT PLAN ŞEMASI

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

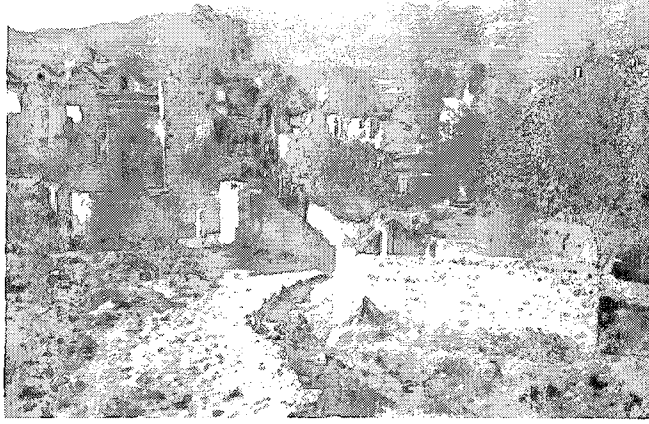
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-4
Sayı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-4

Tepe Şapele Çıkan Merdivenlerden 4 no'lu Yapıya Bakış

Giriş Mekanından Avluya Bakış

Avlu alçak duvarlarla çevrilidir ve köşede tuvalet bulunmaktadır.

İç Mekandaki Raf izleri

İç Mekandaki Köşe Tipi Ocak

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

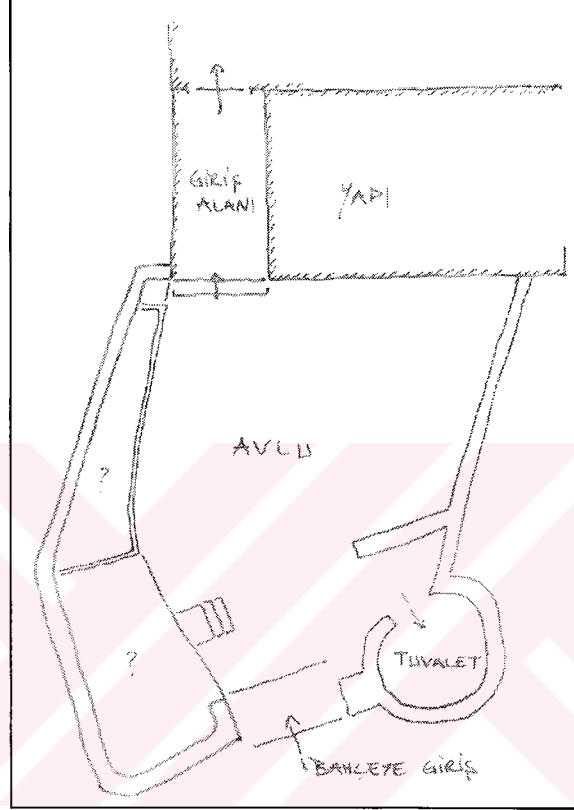
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 20 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-4
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-4

Avlu Planı

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

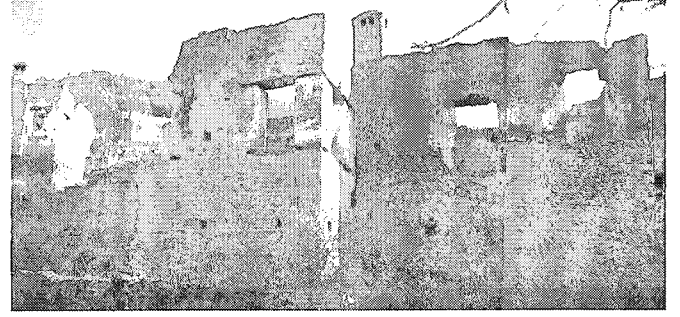
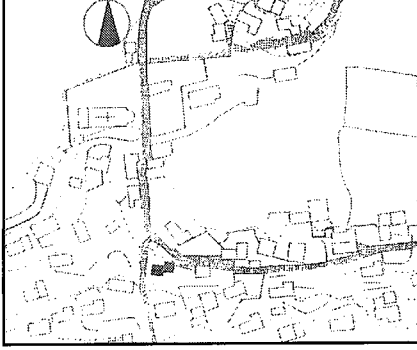
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

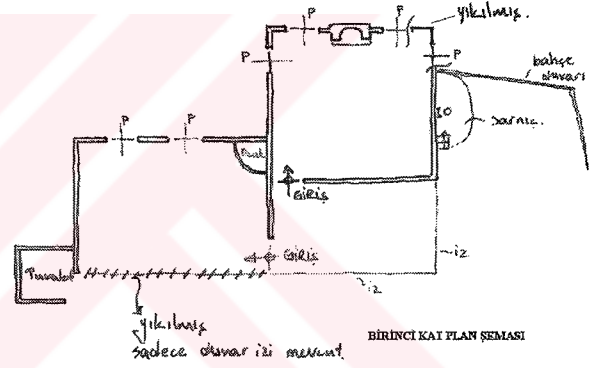
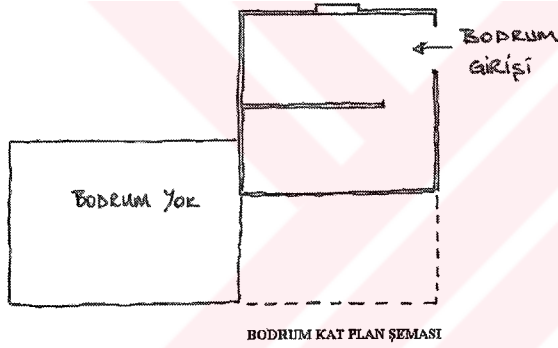
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-6
Taş Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-6

Vaziyet Planı

Plan Şemaları:

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Pürüzlü
Yapısal Onarımı	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Beyaz ince sıva
Yapı Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	Çatı: Yok.
Yapı			

Mekan Elemanları

ak: Köşe Tipi + Duvar Tipi
gen Vb. İzler: Yok
İme Dolap/Duvar İzi: Yok

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Bodrumun giriş izleri ve konut arkasındaki alçak duvar kalıntılarına dayanılarak, yerinde gözlemlerde alçak bir bodrum mekanının varlığı düşünülmüştür.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

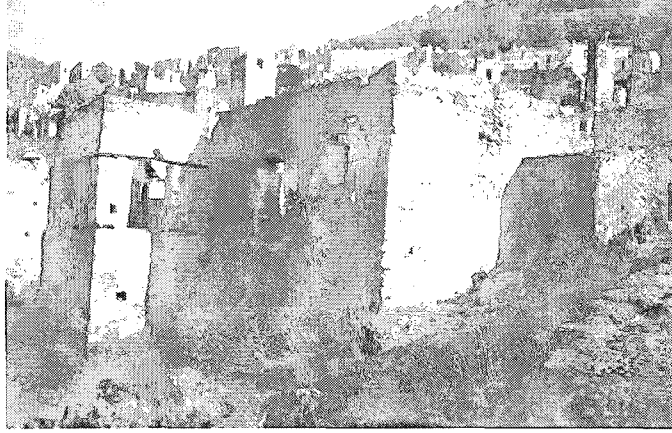
KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-6
Yatırım Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-6

Yapıya Bitişik Tuvalet Yapısı

Arka Cephe

Beden duvarı yıkılmış olup iç mekan gözlenebilmektedir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

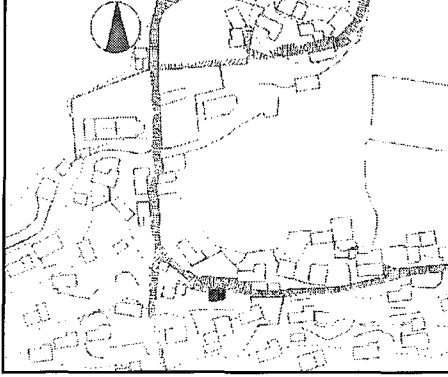
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

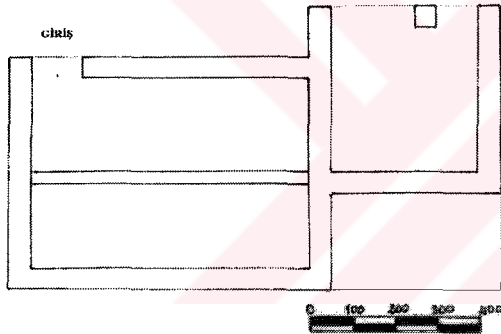
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-7
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-7

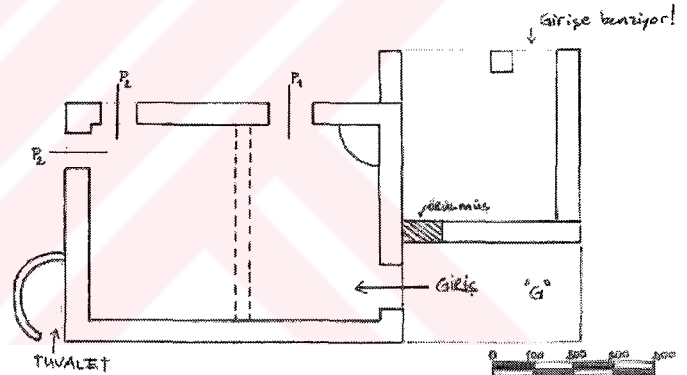
Vaziyet Planı

Notlar:

Bodrum Kat Planı

Birinci Kat Planı

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yapısal Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Pürüzlü sıva, parapet kısmında farklı.
İç Mekan Onarımı	X	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yapısal Yıkılma	X	X	Çatı: Yok.
Yapısal Bozulma	X	4	
Mekan Elemanları		Açıklama: Yapı C1 (Tek Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. İç mekandaki izlerden Ana Oda'nın dolaplı bölücü duvar ile ikiye ayrılmış olduğu anlaşılmaktadır. A2 mekanındaki izlerden yapının ya yapım aşamasındayken yarım kaldığı ya da diğer yapıların aksine sadece teras veya bodrum amaçlı kullanıldığı düşünülmektedir.	
Köşe Tipi: Gen Vb. İzler: Var		Mekan Dolap/Duvar İzi: Var	

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUŞ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

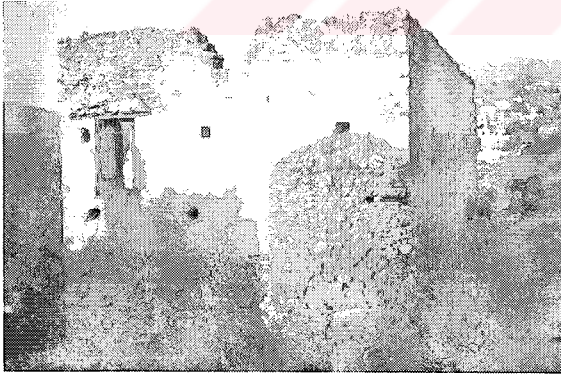
Tarih: 21 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-7
Yapı Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-7

Ön Cephe

Yapının Batı Cephesine Bitişik Tuvalet Yapısı

İç Mekan

İç mekandaki raf izleri,
stylos dikmesinin altındaki
destek taşın yeri -boşluk-

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

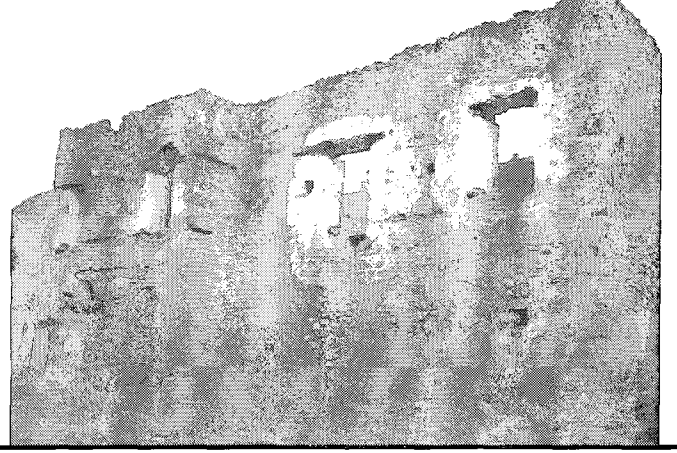
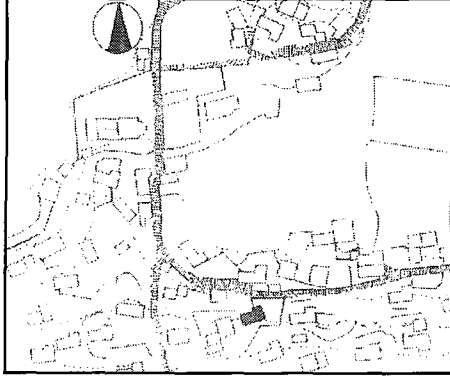
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

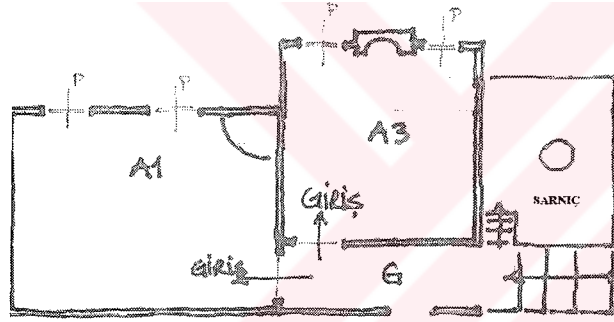
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-8
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-8

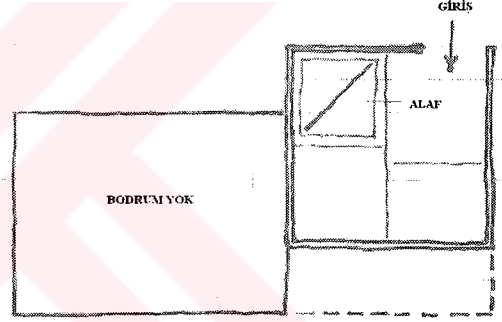
Vaziyet Planı

Planlar:

Birinci Kat Plan Şeması

Bodrum Kat Plan Şeması

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Yapı genelinde pürüzlü kireç sıva
İhtiyaç Onarımı	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yapı Yıkılma	X Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	4	Çatı: Yok.
Yapı			

Mekan Elemanları

Yapı Tipi: Köşe Tipi
Yapı Vb. İzler: Var
Yapı Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Ön cephede A3 diye nitelenen ikincil odanın cephesi yıkılmıştır. Bodrumda alaf mevcuttur. Yapı içindeki yıkıntı, ağaç ve bitkilerden dolayı, plan şeması eskiz niteliğinde çıkartılabilmektedir. Geniş bahçesi, kolay ulaşılabilirliği ve mekan zenginliği nedeniyle yapının restore edilmesi önerilmektedir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-8

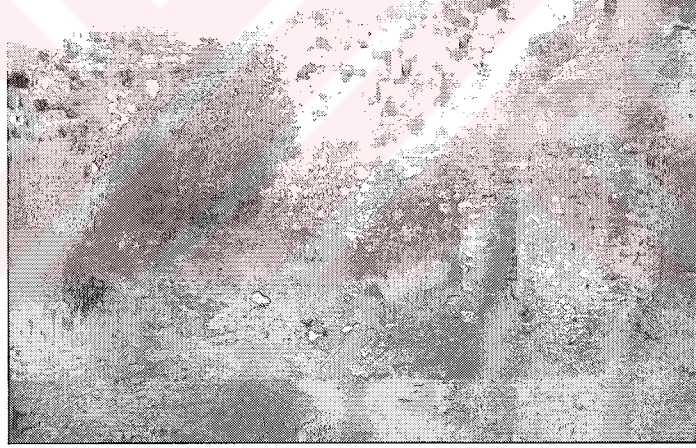
Kat Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-8

Solda yapıya giriş alanı, sağda sarnıç yer almaktadır.

Yapıdan ayrı bahçe içindeki tuvalet

Yapının önündeki ana ulaşım yolu

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

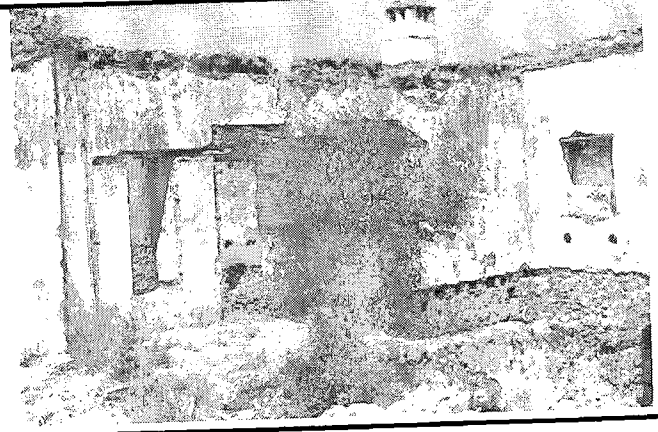
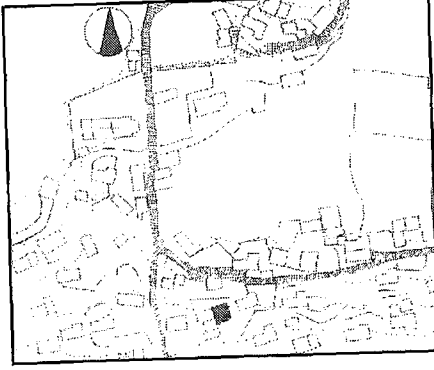
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

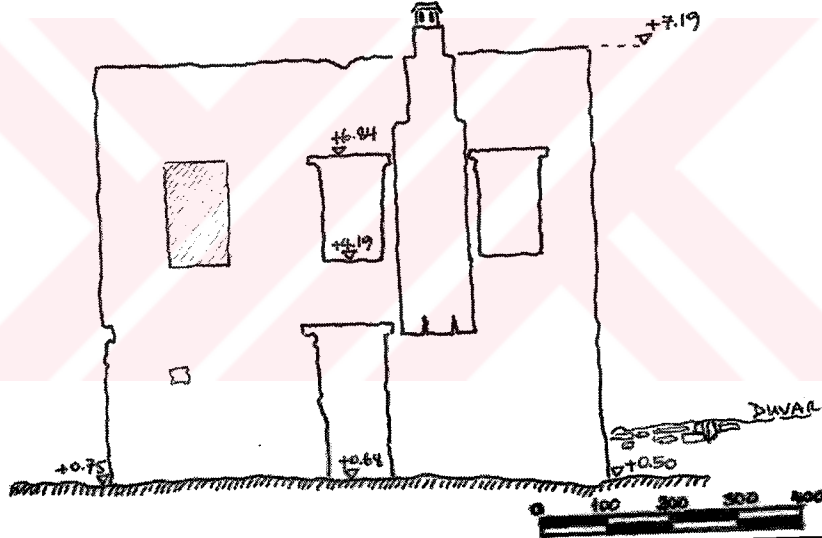
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-9
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-9

Vaziyet Planı

Cephe:

Onarım Gerekliliği		Bozulma Nedenleri		Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor		Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem	Sarnıç: Bitişik
Yerel Onarım		Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme	Tuvalet: Yok
Yapısal Onarım	X	Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Beyaz ince sıva	Bahçe: Var
Yapısal Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	3	Çatı: Yok.	Teras: Sarnıç
Yapı					Servis Alanı: Depo-Ahır(?)
Mekan Elemanları			Açıklama: Yapı servis alanlı "Hayat"lı konut tipindedir. Yapı ahşap strüktür elemanlarının yanı sıra büyük ölçüde beden duvarlarını da yitirmiştir. Yol kenarında ikinci sırada yer alan yapıya bakım ve konsolidasyon onarımlarının yapılması önerilmektedir. Yapı içindeki ve etrafındaki bitkiler temizlenmelidir. Önündeki teras düzenlenerek ve onarılarak gezi rotasında açık hava işlevlerine yönelik değerlendirilebilir.		
Yapı: Köşe Tipi + Duvar Tipi					
Yapı: Gen Vb. İzler: Var					
Yapı: İme Dolap/Duvar İz: Var					

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışman: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

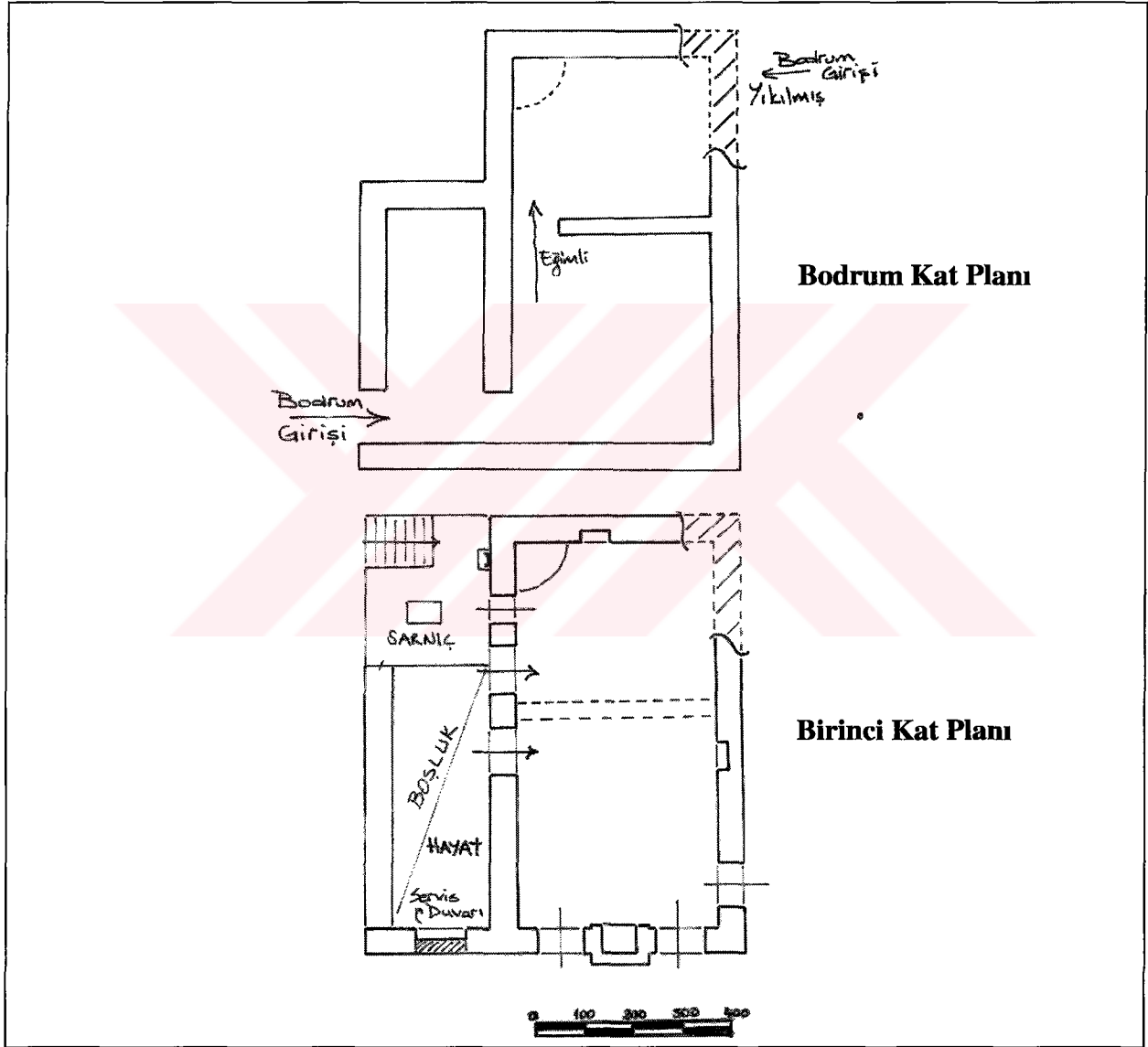
Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-9

Kat Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-9

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

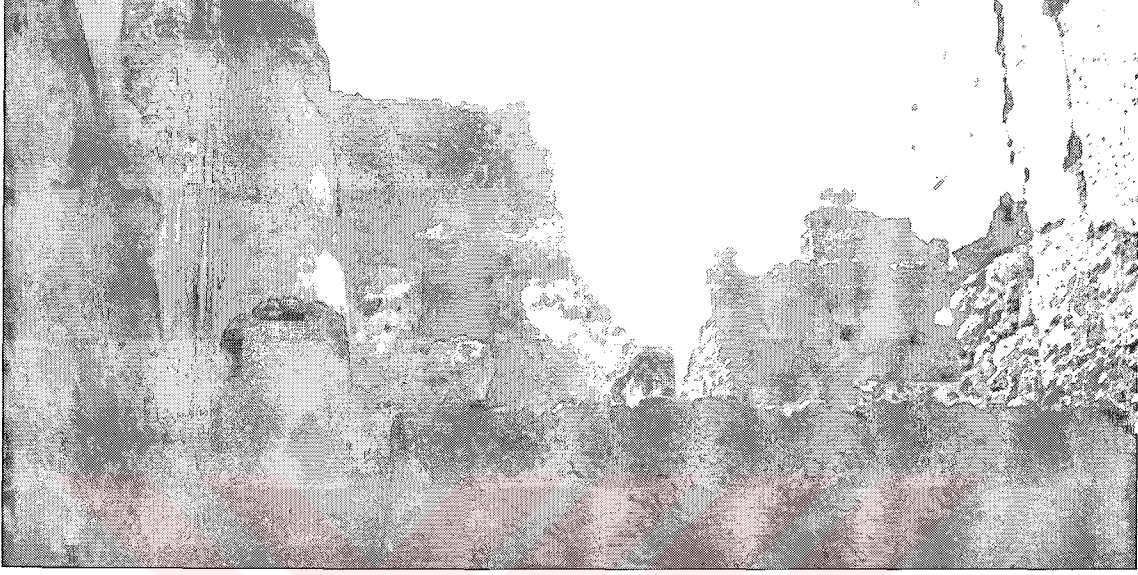
KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-9
Yapı Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-9

Bodrumdan İç Mekan Görünümü

Bodrum duvarı, köşe tipi ocak ve yanındaki niş görülmektedir.

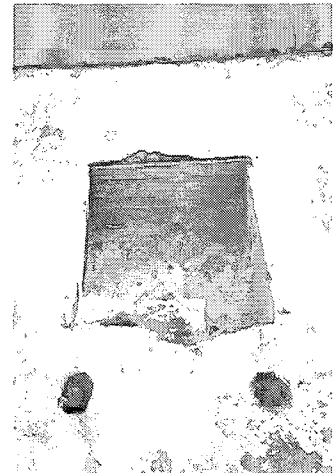

Yapı ortasındaki kirişin duvardaki izleri okunabilmektedir.

Solda; Bodrumdan girişe bakış.

Sağda; Hayat'a ait servis duvarı.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYAYIR EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

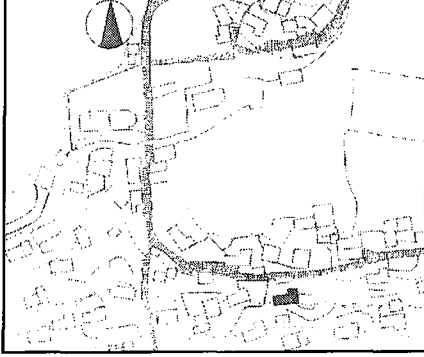
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-10
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-10

Vaziyet Planı

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Üst kat seviyesinde çivileme, altta sıva yok.
Kültür Onarımı	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yerel Yıkılma	X	3	Çatı: Yok.
Yapısal	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)		

Mekan Elemanları

Çatı: Köşe Tipi
Duvarlar: Gen Vb. İzler: Var
Mekan Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Yapının A1 mekanı kolay çözümlenebilmiştir. Ancak A2 mekanındaki köşe tipi ocağın yaslandığı duvarın sonradan örüldüğünü gösteren izler ve A2 mekanının girişinin okunamaması nedeniyle, yapıya ek yapılırken yarım kaldığı düşünülmüştür. Ayrıca yapının beden duvarlarındaki kısmi yıkılma ve iç mekandaki ağaç ve bitkiler nedeniyle inceleme yapmak zor olmuştur. Yapı temizlenmeli, bakım ve konsolidasyon uygulanmalıdır. Restore edilebilir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYÜLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 21 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-10

Kat Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-10

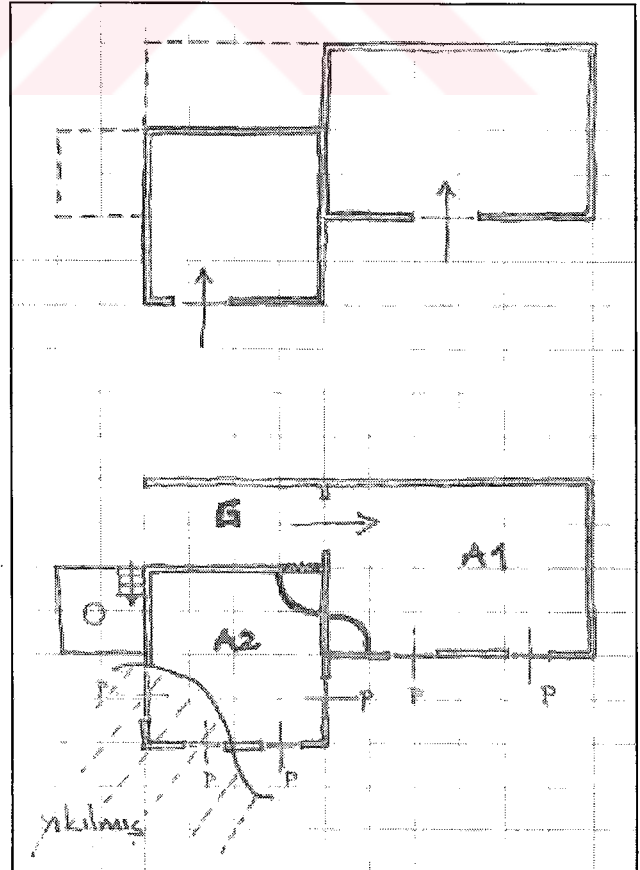

Yapının İç Görünümü

Duvardaki giriş izi ve içteki bitkilenme
gözlemlenmektedir.

Üstte, bodrum kat plan şeması

Altta, birinci kat plan şeması

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

İZMİR EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

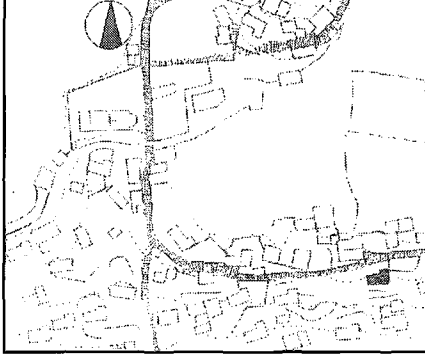
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

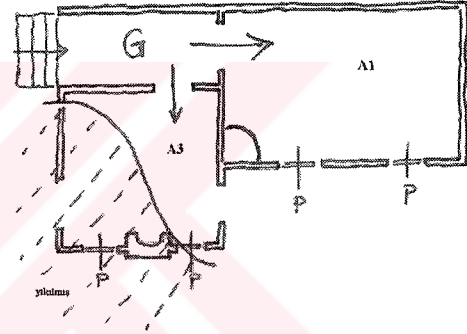
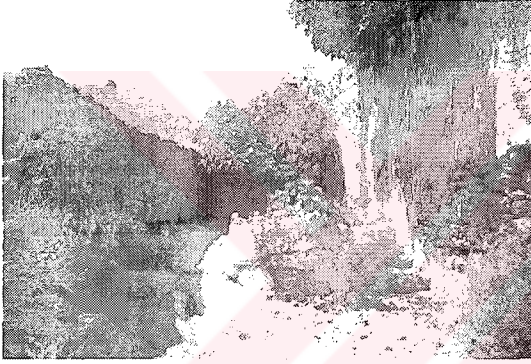
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-11
Sayı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-11

Vaziyet Planı

Çizim ve Plan Şeması:

Arka Cepheye Bitişik Yıkılmış Sarnıç ve Bahçe Duvarı

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yapısal Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme
Kültür Onarımı	X	Yapısal Ahşap Kaybı	X
Yapısal Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	3
Yapı			

Mekan Elemanları

Yapı: Köşe Tipi
Genel Vb. İzler: Var
Mekan Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Yapının tipolojisi, mimari karakteri düşünüldüğünde tipik bir Kaya Köyü evi olduğu anlaşılmaktadır. Ulaşım kolaylığı nedeniyle de bakım ve konsolidasyon çalışmaları sonrası restore edilmesi önerilmektedir. Yapının arka beden duvarındaki deliğin orijinal halinde kapı olduğu düşünülmüş, UMAR çizimlerinde de öyle gösterilmiştir. Yapı içi ve çevresindeki bitkiler temizlenmeli, önündeki geniş alan düzenlenmeli, teras özelliği kaybedilmemelidir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

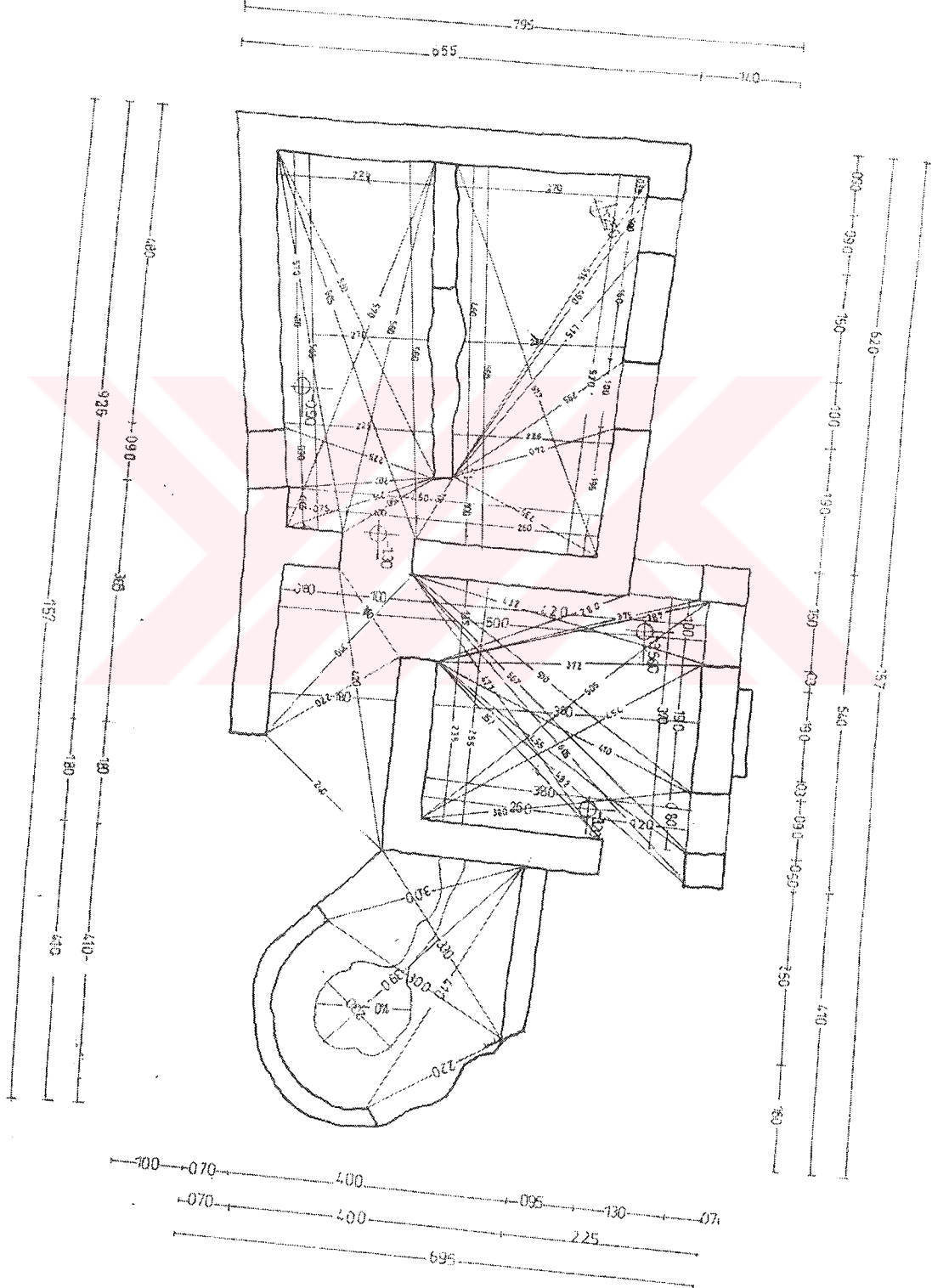
Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-11

Kat Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-11

Plan (Çizim: UMAR YAZ OKULU-2000)

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

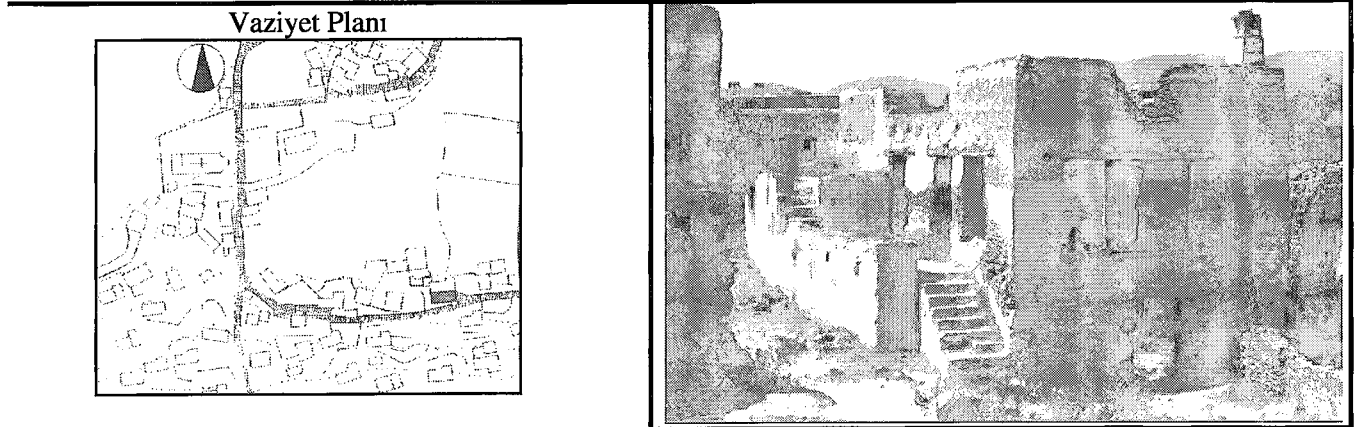
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

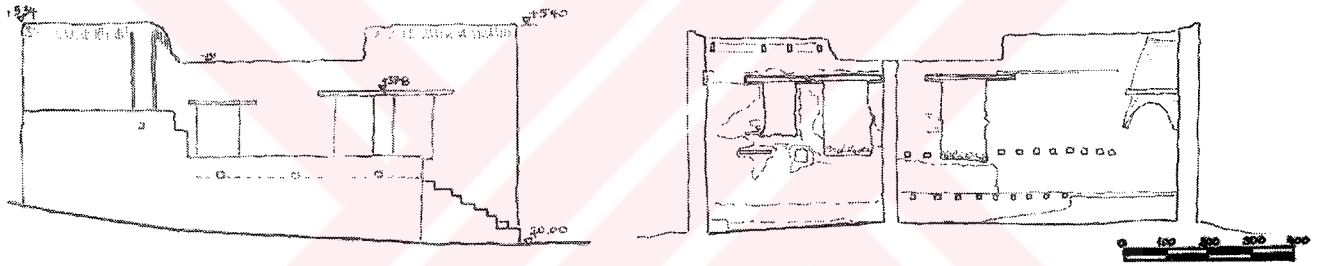
Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-12
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-12

Manzara Cephesi ve Kesit:

Onarım Gereklikliği		Bozulma Nedenleri		Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor		Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem	Sarnıç: Bitişik
Estetik Onarım		Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme	Tuvalet: Yok
Yapısal Onarımı	X	Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.	Bahçe:Yapının arkasındaki alan diğer yapıyla ortak kullanılmış olabilir.
Yapısal Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	5	Çatı: Yok.	Teras: Giriş alanı.
Depo Alanı					Servis Alanı: Depo-Bodrum

Mekan Elemanları

Köşe Tipi

Genel Vb. İzler: Var

İçme Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı H1 (iki odalı ve Hayat'lı konut) tipindedir. Yol kenarındaki merdivenle her iki girişin ve sarnıçın olduğu alana ulaşılmaktadır. Yapı, yanındaki 20 no'lu yapıyla birlikte iyi korunmuş, kolay ulaşılabilen ve mimari karakteri yönünden de zengin olması nedeniyle güzergah üzerindeki restore edilmesi gereken yapılardandır. Ayrıca, yapının bodrum girişi yanındaki bahçe duvarının tümüyle bakımının yapılması uygun olacaktır.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUŞ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

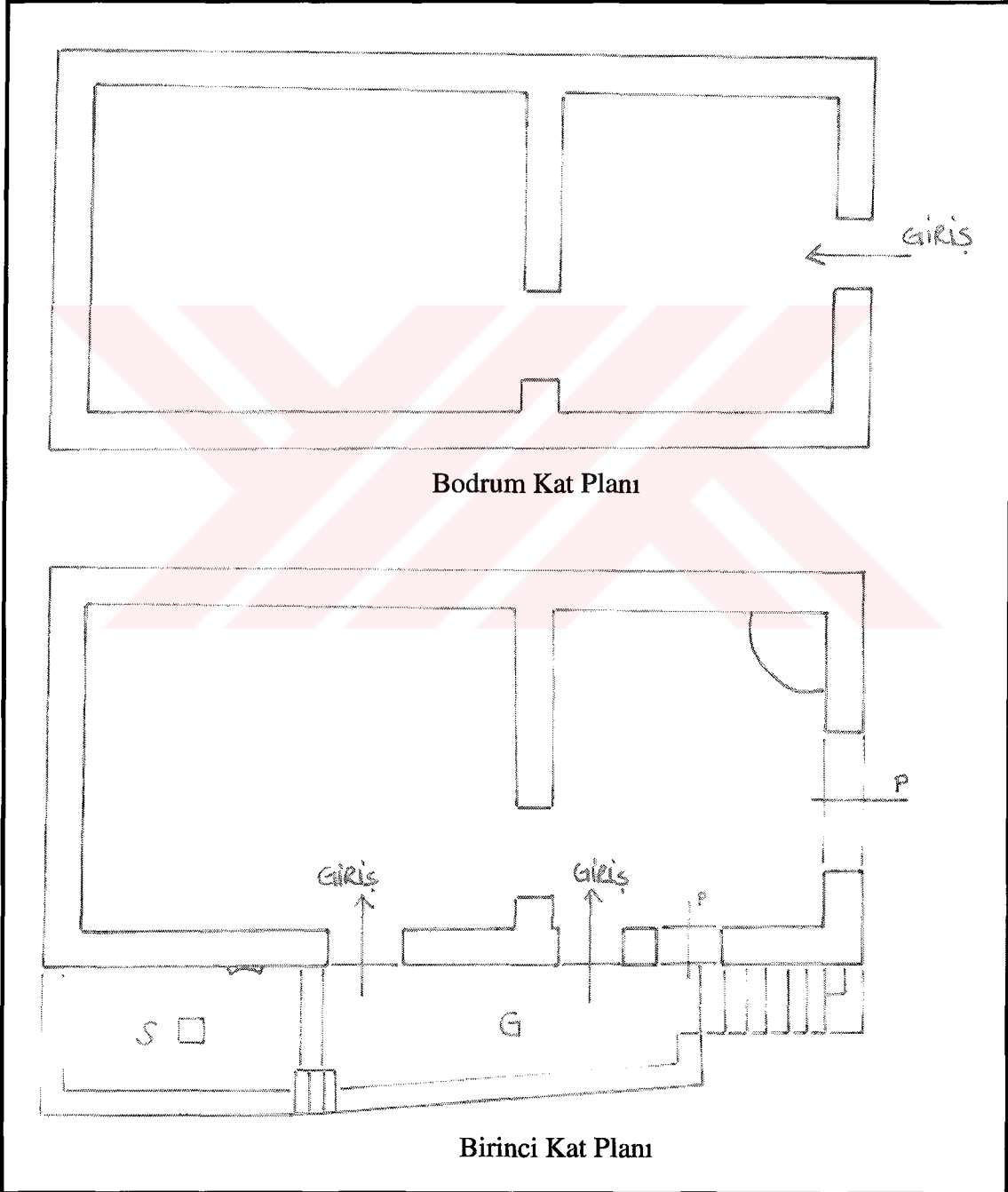
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-12
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-12

Bodrum Kat ve Birinci Kat Planları

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

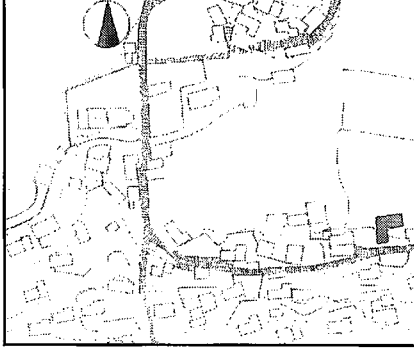
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22-24 Ağustos 2002

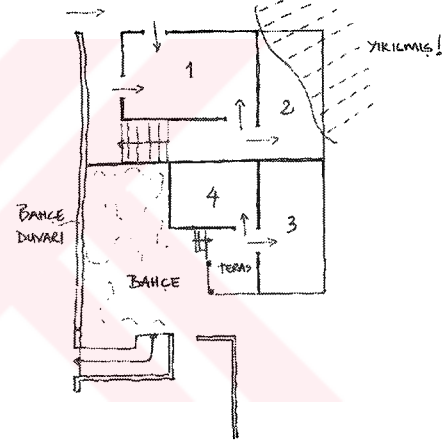
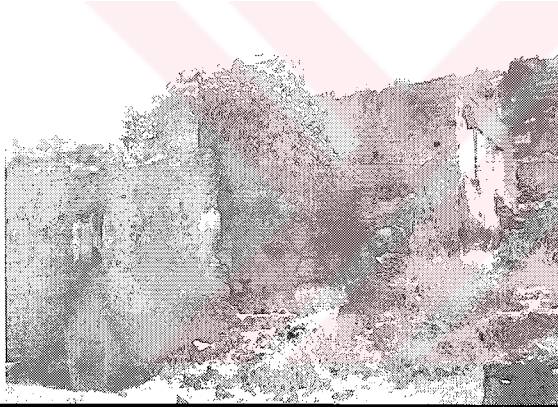
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-13
Taın Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-13

Vaziyet Planı

Öğraf ve Plan Şeması:

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Yapının her cephesi pürüzlü sıvalı
Yapısal Onarım	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yapı Yıkılma	X Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	4	Çatı: Yok.
Yapı			

Mekan Elemanları

Yapı Tipi: Köşe Tipi
Yapı Vb. İzler: Var
Yapı Dolap/Duvar İzi: Zelenemedi.

Açıklama: Yapı grubu dört haneden oluşmaktadır. İncir ağaçları ve duvarların büyük ölçüde yıkılması nedeniyle yapı detaylı olarak incelenememiş, yapı grubunun önceki senelerdeki çalışmalarda hazırlanmış çizimleri ve eskizler sunulmuştur.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYAYIR EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

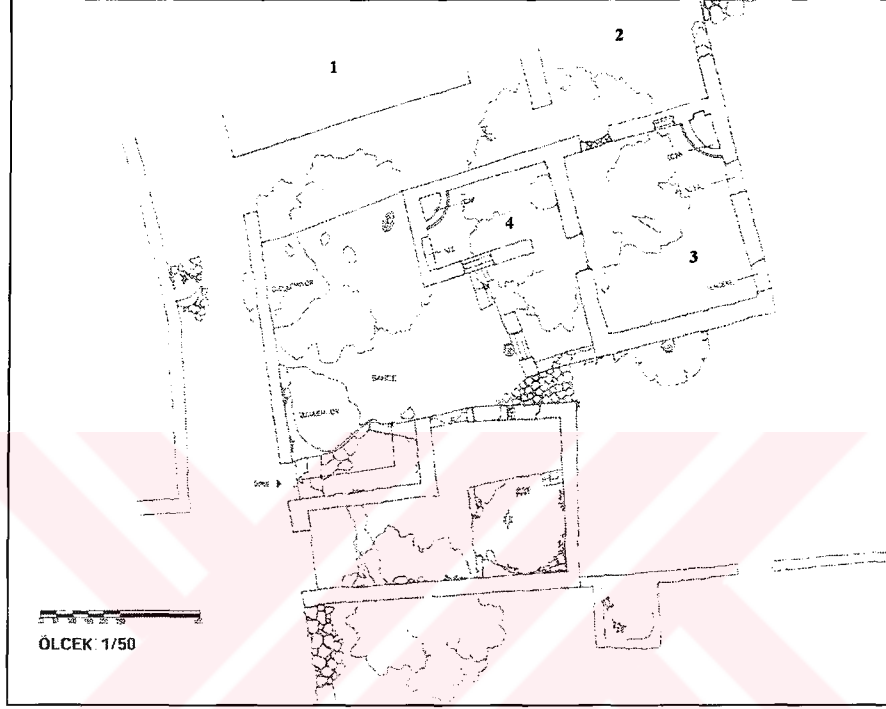
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22-24 Ağustos 2002

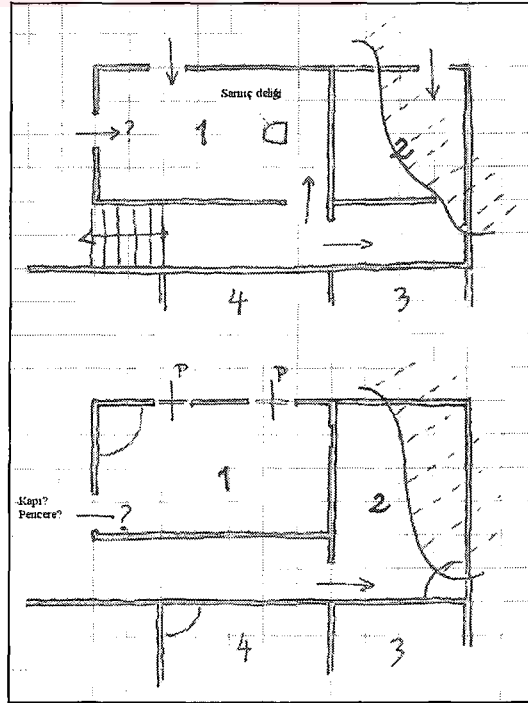
Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-13
Yapı Sayısı: Bodrum+ 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-13

13 No'lu Yapı Grubu 3 ve 4 No'lu Yapıların Planı (UMAR YAZ OKULU-2000)

13 No'lu Yapı Grubu 1 ve 2 No'lu Yapıların Plan Şemaları

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

İZMİR EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

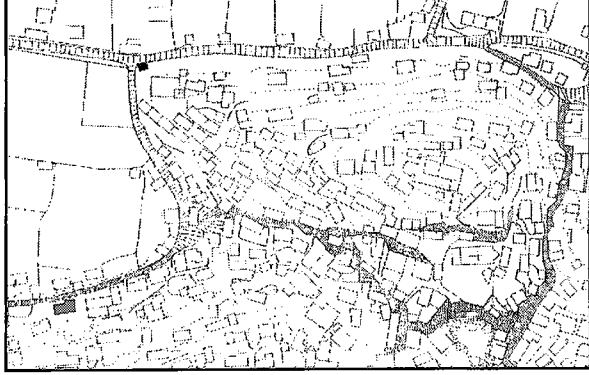
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

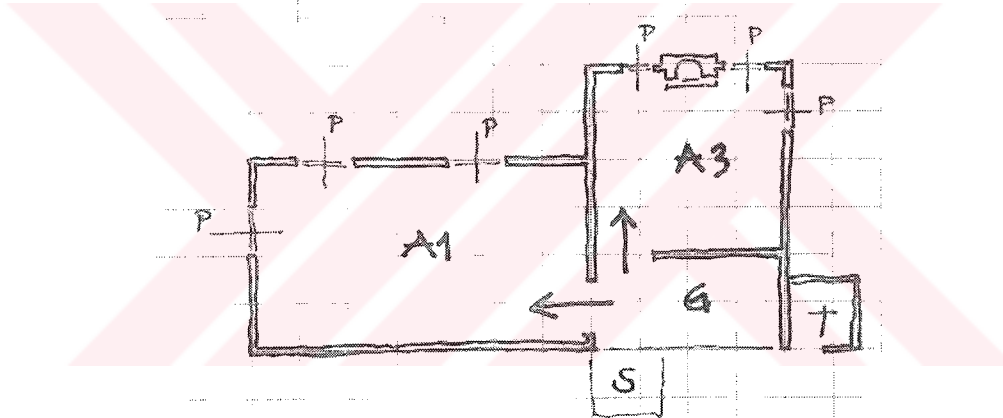
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-14
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-14

Vaziyet Planı

Şeması:

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yapısal Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme
Kültür Onarımı	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yapısal Yıkılma	X Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	3	Çatı: Yok.
Diğer			

Mekan Elemanları

Çatı: Duvar Tipi
Genel Vb. İzler: Yok
Mekan Dolap/Duvar İzi: Yok

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Yapının A3 mekanına ait cephesi incelendiğinde (fotoğraftan da anlaşılmakta) yapının kullanıma geçmeden önce yapım aşamasında yarım kaldığı anlaşılmaktadır. Kaya Köyü içinde böyle yarım kalmış yapılar mevcuttur.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

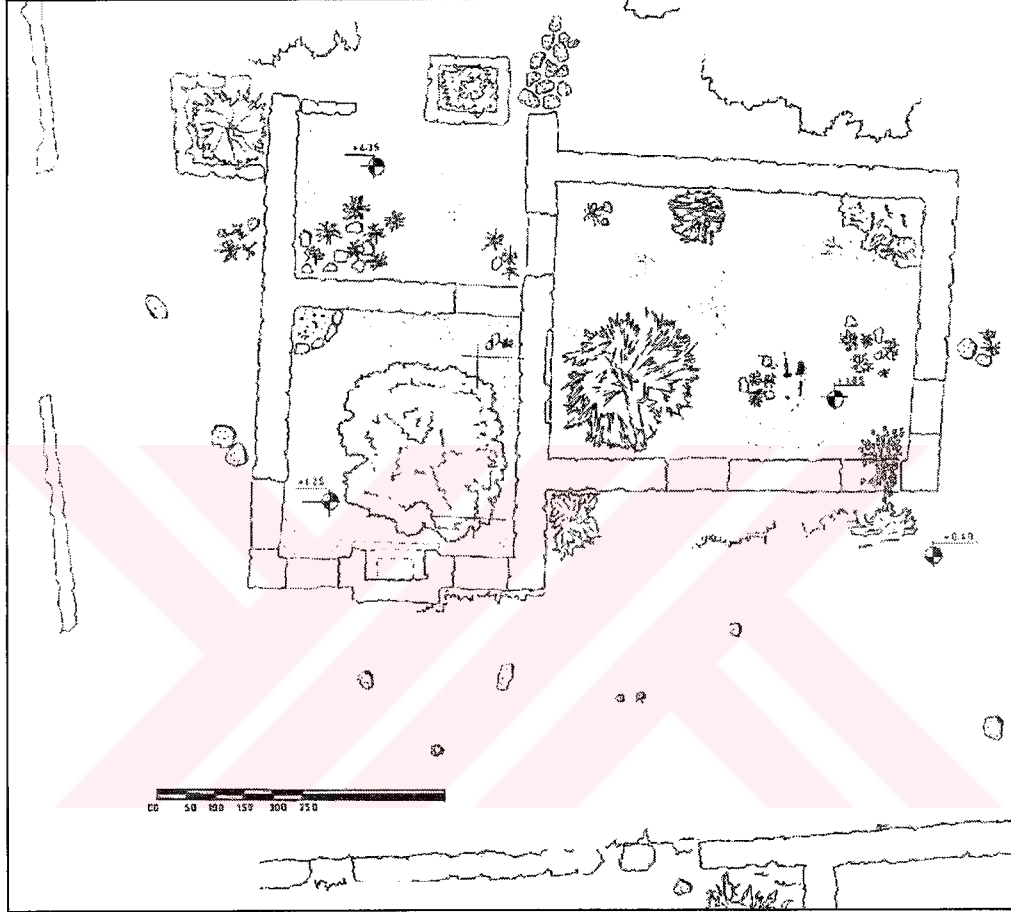
KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaeçe

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-14
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-14

Plan (UMAR YAZ OKULU-2000)

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

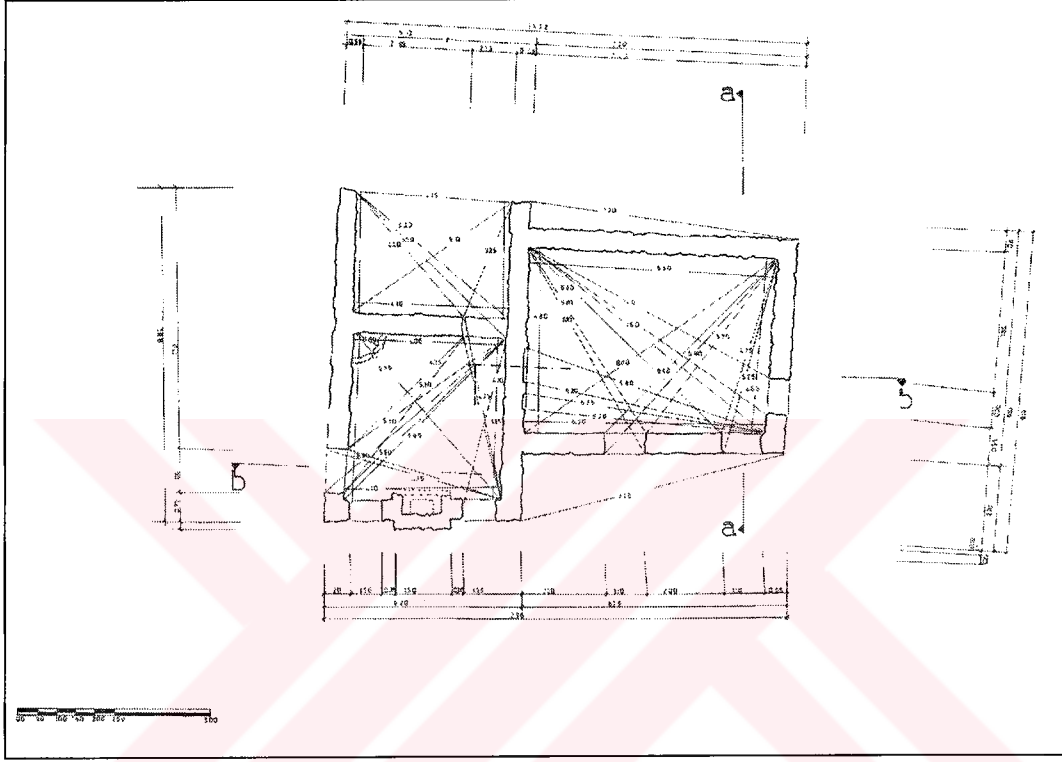
Danışman: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-14
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-14

Plan (UMAR YAZ OKULU-2000)

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

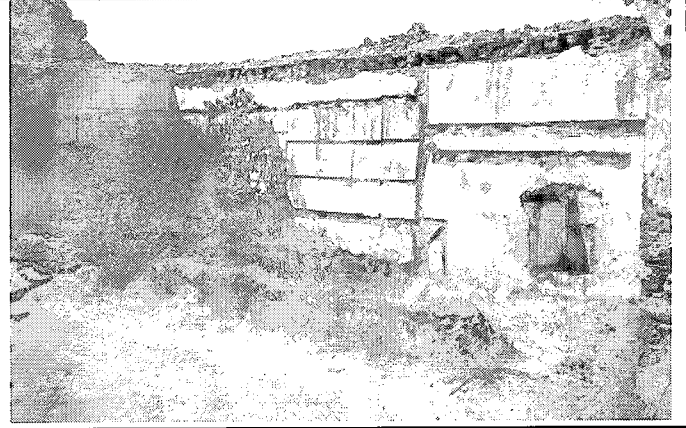
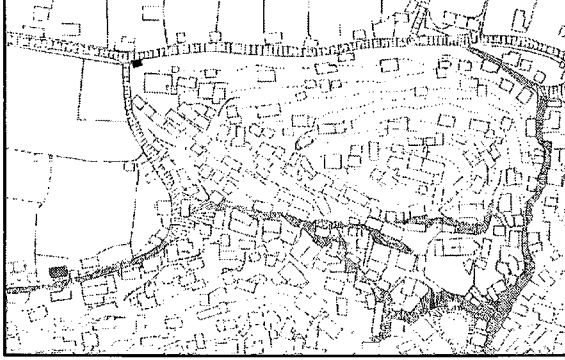
Tarih: 22 Ağustos 2002

Hazırlayan:

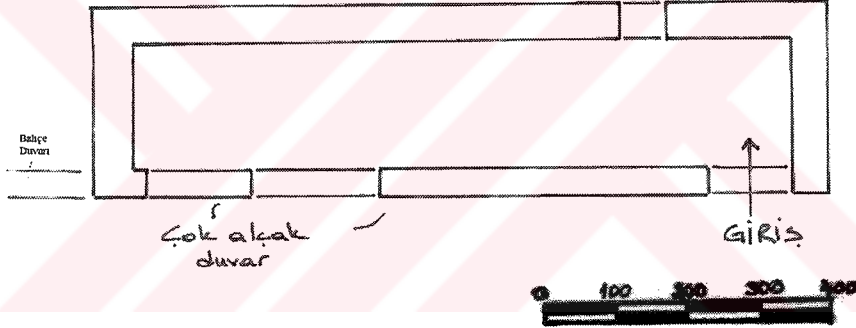
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Ticaret - Dükkan	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-15
Kat Sayısı: Tek Katlı	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-15

Vaziyet Planı

n:

Onarım Gerekliliği		Bozulma Nedenleri		Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor		Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem	Sarnıç: Yok
Yerel Onarım		Bitki	X	Dış Sıva Tipi: -	Tuvalet: Yok
Yapısal Onarımı	X	Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Beyaz-sarı ince sıva.	Bahçe: Yok
Yapısal Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	5	Çatı: Yok.	Teras: Yok
Diğer					Servis Alanı:

Mekan Elemanları

Tipi: Köşe Tipi

Gen Vb. İzler: Var

İçme Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapının yola paralel cephesi yıkılmıştır. İç mekan duvarlarındaki izlerden, duvarları raflı olan ticari amaçlı bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Ayakkabıcı, fırın, eczane, kalaycı,... gibi. Yapının kuzey (arka) duvarındaki delik aracılığıyla arkasındaki konutla bağlantılı olduğu düşünülmektedir. Arkadaki konutun iç mekan duvarlarında rölyefler gözlenmiştir. Bu izler nedeniyle ev sahibi ve belki de aynı zamanda dükkan sahibinin zanaatkar biri olduğu, hatta dükkanın da bu amaçlı kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

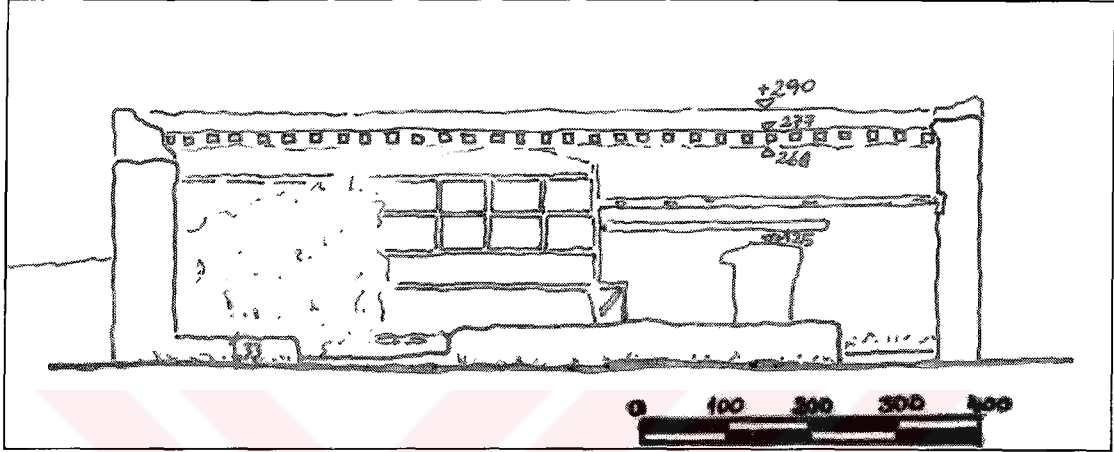
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 22 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Ticaret - Dükkan	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-15
Kat Sayısı: Tek Katlı	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-15

Cephe

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 23 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-16
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-16

Vaziyet Planı

oğraf:

Onarım Gerekliliği		Bozulma Nedenleri		Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor		Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem	Sarmıç: Bitişik
Yerel Onarım		Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme	Tuvalet: Bitişik
Yapısal Onarımı	X	Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.	Bahçe: Var, yapılar arasında.
Yapı Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	4	Çatı: Yok.	Teras: Var
Depo					Servis Alanı: Depo-Bodrum

Mekan Elemanları

Yapı Tipi: Duvar Tipi
Yapı Vb. İzler: Var
Yapı Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı grubu 6 haneden oluşmaktadır. Yapıların beden duvarlarında yıkılma ve çökme mevcuttur. Güzergah üzerinde böyle bir büyük yapı grubunun olması nedeniyle bakım ve konsolidasyon çalışmalarının yapılması önerilmektedir. Restorasyonun zor olacağı, ancak büyük bir yapı grubu olduğundan uygun işlemlerle kullanılabileceği düşünülmektedir. Önündeki bahçe düzenlenmeli, yapı içindeki yıkılma ve bitkilenmeler temizlenmelidir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 23 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

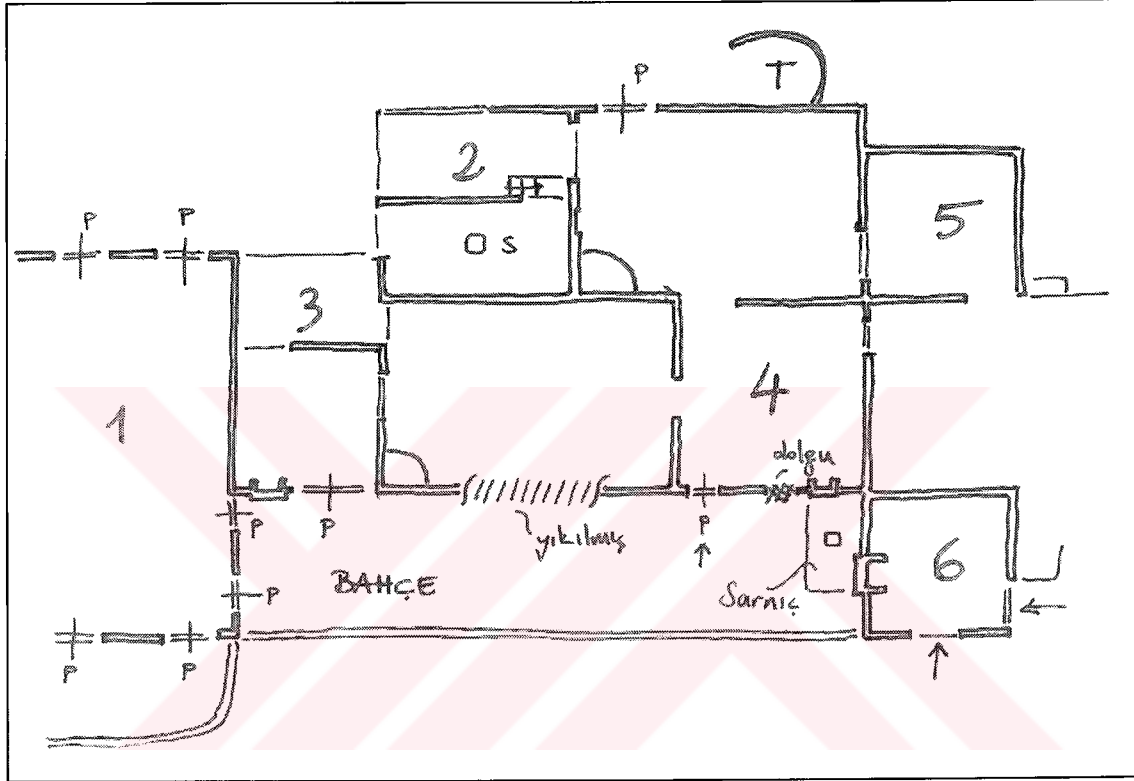
Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-16

Yatay Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-16

6 Üniteli Yapı Grubu Plan Şeması

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışman: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

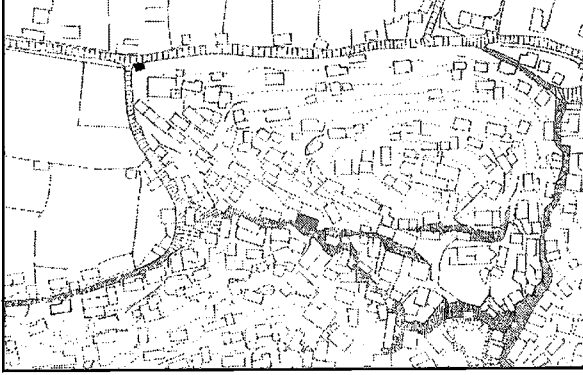
Tarih: 24 Ağustos 2002

Hazırlayan:

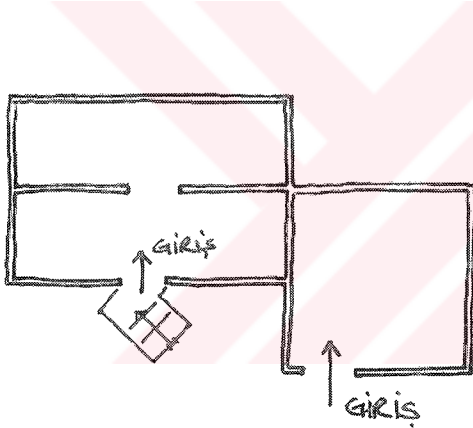
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-17
Kat Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-17

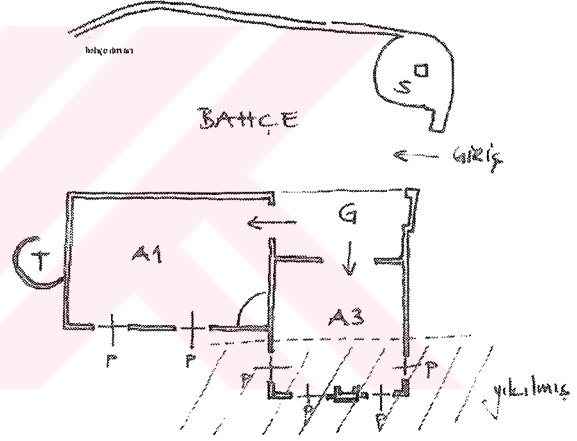
Vaziyet Planı

n Şemaları:

Bodrum Plan Şeması

Birinci Kat Plan Şeması

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yapısal Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Pürüzlü
İktisadi Onarım	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yapı Yıkılma	X Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	3	Çatı: Yok.
Yapı			

Mekan Elemanları

Tipi: Köşe Tipi

Yapı Vb. İzler: Var

İçme Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. Yukarı Kilise yakınındaki bu yapı, mimari karakter zenginliği, geniş arka bahçesi ve tipik Kaya Köyü konut şeması nedeniyle çalışma kapsamı içinde alınmıştır. Ancak yapının konumunun tepelik yerde olması altyapı çalışmalarında zorluk çıkartacağı için restorasyon projesi hazırlanırken bu sorunun göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 24 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Tipi Türü: Konut

Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-17

Kat Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-17

A3 Mekanının Yıkılan Cephesi ve Arkasında Bahçe Girişi

Bahçe İçindeki Sarnıç

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

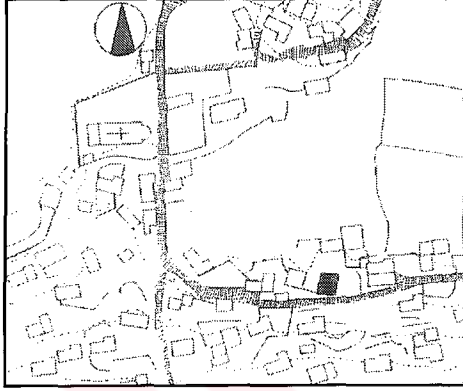
Tarih: 24 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

ın Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-18
ayısı: Zemin + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-18

Vaziyet Planı

Onarım Gerekliiliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme
Kültür Onarımı	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yapısal Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	Çatı: Yok.
Yapısal Bozulma			

Mekan Elemanları

ak: Köşe Tipi
gen Vb. İzler: Var
me Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı H1 (Tek odalı "Hayat"lı konut) tipindedir. "Hayat" mekanda bir servis duvarı mevcuttur. İç mekan duvarlarındaki raf izleri belirgindir. Ayrıca iç mekanı ikiye bölen ahşap bölücü duvar izi de okunabilmektedir. Yapının restorasyonu sırasında bahçe duvarındaki düzenleme ve onarım ile yapıya ulaşım kolaylaştırılmalıdır.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZYÜLÜ ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışman: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 24 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut

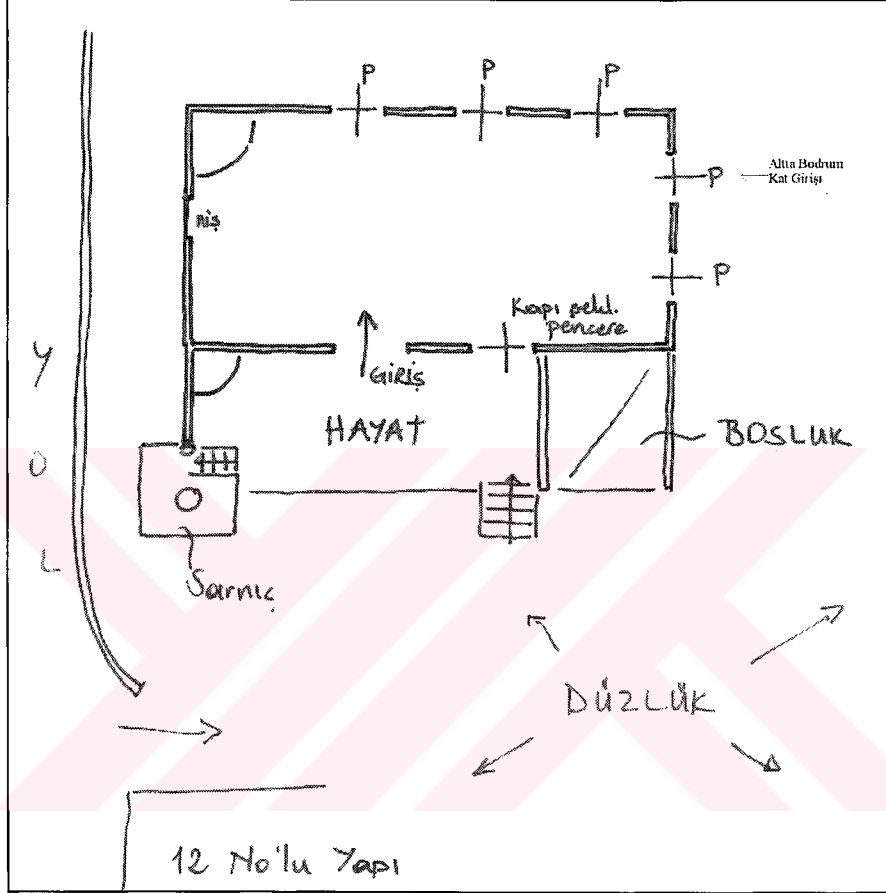
Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-18

Kat Sayısı: Zemin + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-18

Plan Şeması

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması

Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

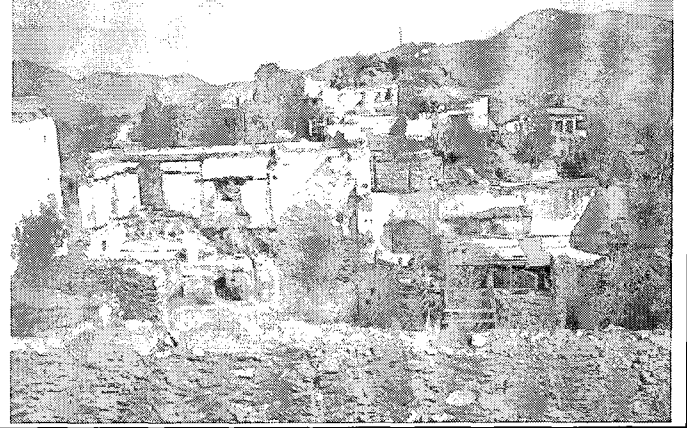
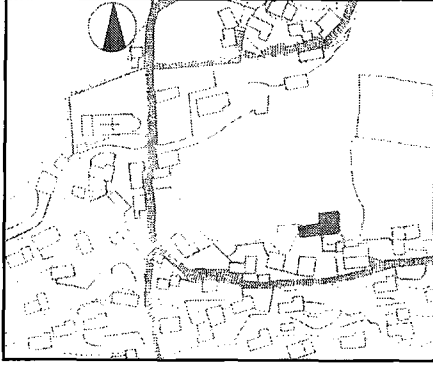
Tarih: 25 Ağustos 2002

Hazırlayan:

2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-19
Yer Sayısı: Zemin + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-19

Vaziyet Planı

Onarım Gerekliliği		Bozulma Nedenleri		Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
rım Gerektirmiyor		Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem	Sarnıç: Yok
eysel Onarım		Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Çivileme	Tuvalet: Yok
ktür Onarımı	X	Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.	Bahçe:Var
					Teras: Yok
ni Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	1	Çatı: Yok.	Servis Alanı: Depo-Kümes
ap	X				

Mekan Elemanları

Yerel Köşe Tipi
Yerel Vb. İzler: Var
Yerel Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapının yalnızca tek beden duvarı tamamen ayakta. Diğer duvarlar büyük ölçüde yıkılmıştır. Yapı kümes ve ahır olarak kullanılmakta, orijinal karakteristik özellikleri çok net okunamamaktadır. Yapı ancak yeniden inşası halinde onarılabilir ki harap durumdaki bu haliyle restitüsyonunun çizilmesi zordur. Yıkılması ya da çevre temizliğinin yapılmasından sonra şu anki haliyle bırakılması önerilmektedir.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

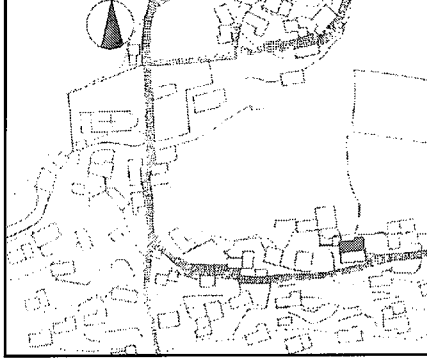
Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 25 Ağustos 2002

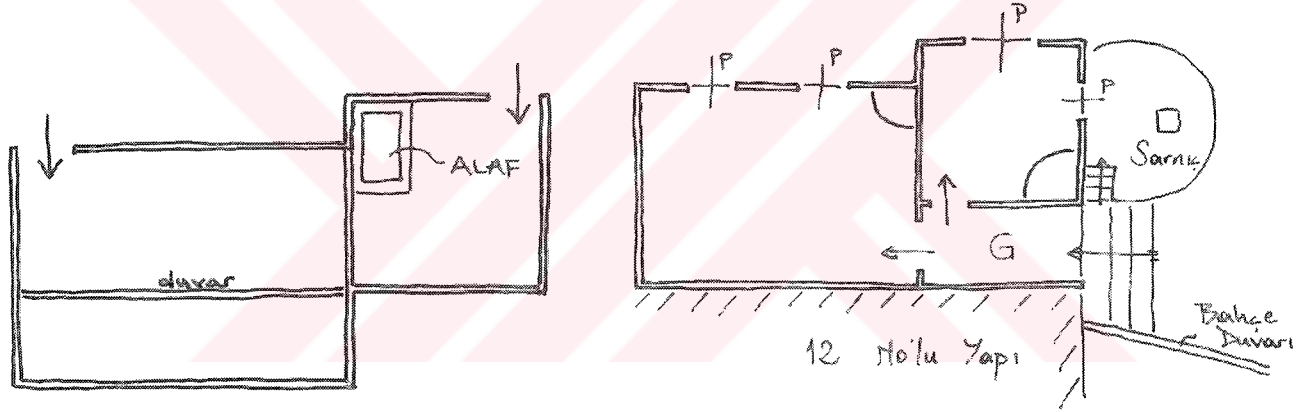
Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

Yapı Türü: Konut	Kullanım Durumu: Boş	Envanter No: E-20
Yapı Sayısı: Bodrum + 1	Tescil Durumu: Tescilli	Yapı Kodu: Y-20

Vaziyet Planı

1 Şemaları:

Bodrum Kat Planı

Birinci Kat Planı

Onarım Gerekliliği	Bozulma Nedenleri	Yapım Teknolojisi ve Mlz.	Mekan Özellikleri
Onarım Gerektirmiyor	Zemin Suyu	X	Moloz Taş Yığma Sistem
Yerel Onarım	Bitki	X	Dış Sıva Tipi: Pürüzlü
Yapısal Onarım	X Yapısal Ahşap Kaybı	X	İç Sıva Tipi: Üst katta mavi ve beyaz, bodrumda yok.
Yapı Yıkılma	X	Yapının Yeniden Kullanım Potansiyeli (1-5)	Çatı: Yok.
Yapı			

Mekan Elemanları

Yapı: Köşe Tipi
Genel Vb. İzler: Var
Mekan Dolap/Duvar İzi: Var

Açıklama: Yapı D3 (İki Odalı ve Giriş Mekanlı Konut) tipindedir. İç mekanda ocak ve nişler büyük zarar görmüş, yıpranmıştır. Ancak izlerden yapının özellikleri anlaşılabilmektedir. 12 no'lu yapı ile birlikte önemli bir yapı grubunu oluşturmaktadır. Restorasyon sırasında yapıya kolay ulaşım sayesinde zorluk yaşanmayacaktır.

KAYA KÖYÜ KONUTLARI KORUMA ENVANTER FİŞİ

KUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tez Çalışması
Danışmanı: Prof.Dr.Eti Akyüz Levi

Tarih: 25 Ağustos 2002

Hazırlayan:
2000900547 Deniz Karaege

pı Türü: Konut

Kullanım Durumu: Boş

Envanter No: E-20

t Sayısı: Bodrum + 1

Tescil Durumu: Tescilli

Yapı Kodu: Y-20

İç Mekan